/jurnal=proiectat

BABEL

Daniel
MASON

Roman premiat cu Northern California Book Award

Best of 2018 pentru *New York Times*, *Washington Post*, *San Francisco Chronicle*, *NPR*

SOLDATUL IERNII

NEMIRA

DANIEL MASON este medic şi autor al romanelor *The Piano Tuner* şi *A Far Country.* Cărţile lui au fost traduse în douăzeci şi opt de limbi şi au fost adaptate pentru operă şi teatru. Bursier din partea National Endowment for the Arts, este în prezent asistent la catedra de psihiatrie de la Universitatea Stanford, unde predă cursuri de ştiinţe umaniste şi de medicină. Locuieşte în San Francisco Bay Area împreună cu familia sa.

DANIEL MASON

SOLDATUL IERNII

Original: *Winter Soldier* (2018)

Traducere din limba engleză:
RUXANDRA TOMA

virtual-project.eu

NEMIRA

— 2019 —

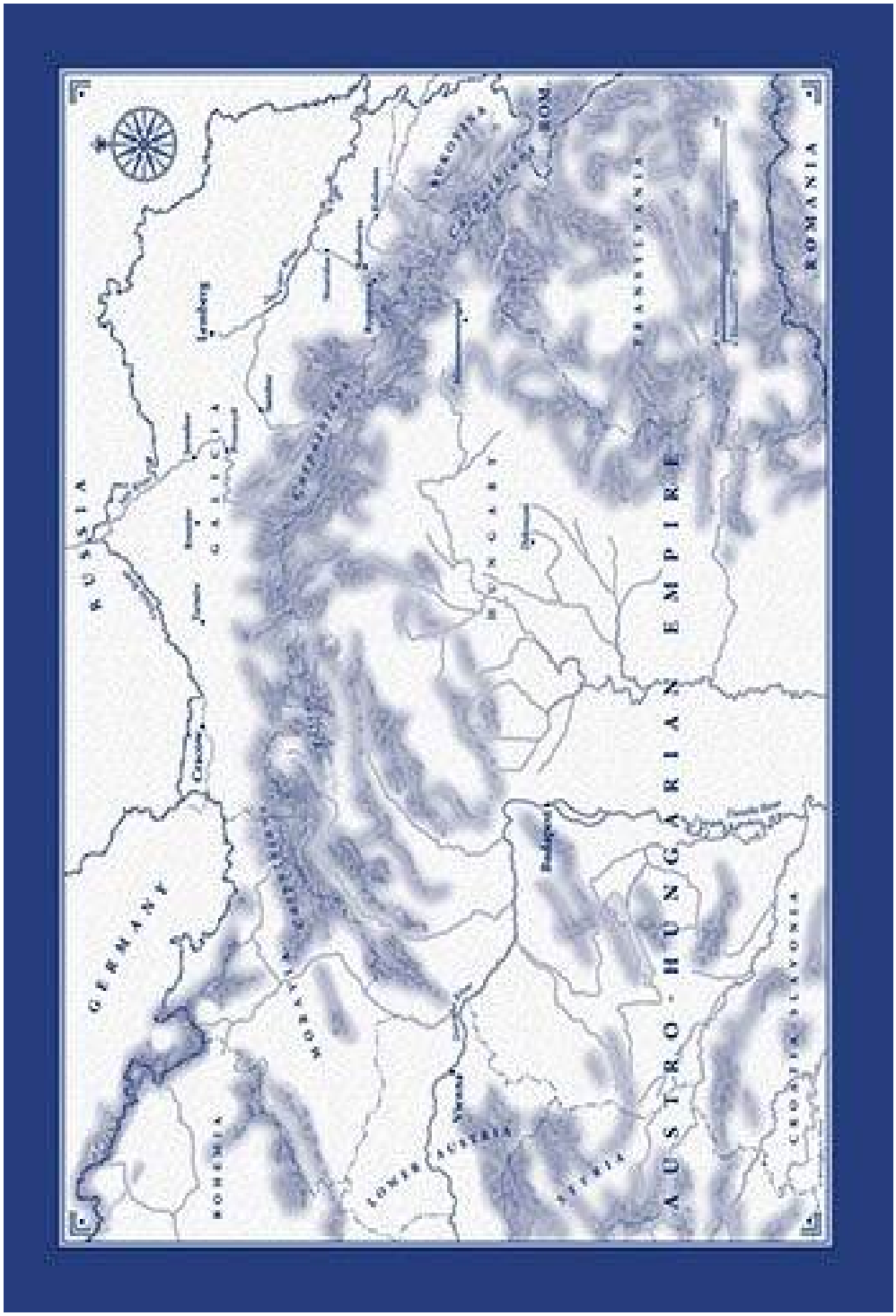
AUSTRO-HUNGARIAN EMPIRE
GERMANY
RUSSIA
ROMANIA
SERBIA
BOHEMIA
TRANSYLVANIA
CROATIA-SLAVONIA
LOWER AUSTRIA
Budapest

Pentru Sara

„Există boli cu destin tragic.”

Commotions et émotions de guerre[1],
ANDRÉ LÉRI, 1918

1.

Nordul Ungariei,
februarie, 1915

Mai aveau cinci ore până la Debreţin, oraş unguresc situat mai la est, când trenul se opri în mijlocul câmpului.

Nu îl anunţă nimeni nimic, nu auzi nici măcar un fluierat. Dacă nu ar fi fost tabla acoperită cu zăpadă, nu ar fi ştiut că a ajuns. Repede, pentru ca nu cumva să plece trenul pe neaşteptate, îşi luă raniţa, haina şi sabia şi începu să-şi croiască drum printre bărbaţii de pe culoarul vagonului. Era singurul pasager care cobora aici. Mai încolo, câţiva hamali descărcară două lăzi, după care se urcară înapoi în tren, bătându-şi palmele ca să le scuture de zăpadă şi să le încălzească. Apoi, în zăngănit de lanţuri, vagoanele se puseră în mişcare, fluturându-i poalele mantalei şi aruncându-i zăpadă pe genunchi.

Husarul îl aştepta în interiorul haltei; îşi adusese şi caii acolo ca să-i scape de gerul năprasnic. Urechile lor atingeau tavanul scund, capetele le atârnau peste o bancă pe care stăteau trei ţărănci, cu picioarele pe deasupra duşumelei şi cu mâinile pe burţi, aidoma unor bărbaţi graşi, satisfăcuţi de masa copioasă pe care tocmai au terminat-o. Femeie, cal, femeie, cal, femeie. Fără să rostească niciun cuvânt, husarul se ridică în picioare. La Viena, Lucius văzuse defilând regimente de husari şi le admirase penele de la chipiuri şi eşarfele colorate; însă bărbatul acesta purta un palton gros, cenuşiu şi o căciulă din blană, veche şi peticită. Îi făcu un semn lui Lucius şi îi întinse frâul unuia dintre cai. După care îl conduse afară pe celălalt, care flutură din coadă pe sub nasul ţărăncilor atunci când trecu pe sub acvila bicefală, simbol al Imperiului Austro-Ungar, de deasupra uşii.

Lucius trase de frâu, dar calul lui – o iapă, observă el – nici nu se clinti. O mângâie pe gât cu dosul palmei – de la mâna ruptă –, continuând să tragă cu cealaltă.

— Haide! îi şopti el, mai întâi în germană, apoi în poloneză, în timp ce copitele din spate ale iepei se desprinseră din bălegarul îngheţat de pe jos.

Iar husarului de la uşă îi zise:

— Ai avut mult de aşteptat.

Atât a spus. Husarul îşi puse o mască din piele, cu orificii tăiate în dreptul ochilor şi nărilor şi se urcă în şa. Cu raniţa pe umeri şi străduindu-se să-şi acopere faţa cu eşarfa, Lucius încălecă şi el. Din haltă, cele trei ţărănci bătrâne îi urmăriră cu privirea până când husarul îşi întoarse calul şi închise uşa. N-o să vă mai vedeţi fiii, ar fi vrut Lucius să le spună. Sau nu o să-i mai vedeţi în viaţă. Aproape că nu mai exista bărbat apt de luptă care să nu încerce să ridice asediul rusesc asupra fortăreţei Przemyśl[12].

Tot fără să rostească vreun cuvânt, husarul porni la trap înspre nord. Îşi pusese puşca cu ţeavă lungă de-a curmezişul şeii, dar îşi ţinea sabia la centură. Lucius aruncă o privire în spate, către calea ferată, însă trenul plecase deja, iar ninsoarea acoperea din nou şinele.

Şi merse în urma husarului. Copitele iepei răsunau pe solul îngheţat. Cerul era cenuşiu. În zare se vedeau munţii acoperiţi de nori şi ceţuri. Pe acolo pe undeva era satul Lemnowice şi spitalul de campanie al Armatei a III-a, unde trebuia el să ajungă.

★

Avea douăzeci şi doi de ani, nu avea răbdare, nu-i plăceau şefii şi abia aştepta să termine instrucţia. Renunţase la trei ani din viaţă, ani pe care îi petrecuse singur, ca un pustnic, în biblioteci, unde studiase cărţi întregi de medicină cu o stricteţe monahală, până le subţiase într-atât de mult foile, că le făcuse străvezii. Văzuse diapozitive cu ravagiile făcute de tifos, scarlatină, lupus, ciumă. Memorase toate simptomele dependenţei de cocaină şi ale

isteriei; ştia că respiraţia persoanelor otrăvite cu cianură miroase a alune şi mai ştia şi că puteai să auzi în gâtul pacientului murmurul unei valve aortice îngustate. În ţinută impecabilă, cu costum şi cravată, petrecuse zilnic multe ore privind de la înălţimea ameţitoare a galeriei pentru spectatori, de deasupra sălii de operaţii. Îşi lungea gâtul, şi-l răsucea ca să poată vedea printre grupurile de colegi neastâmpăraţi, peste capetele îngrijit pieptănate ale studenţilor din anii mari, peste profesorii stagiari, asistentele chirurgului, dincolo de câmpul chirurgical, drept în incizie. Până să înceapă războiul, se visa în fiecare noapte în sala de operaţii: vise lungi, provocatoare, în care extirpa nişte organe ireale – jumătate organ de om, iar cealaltă jumătate, organ de porc. (Pentru că făcea practică pe resturi primite de la măcelari.) Într-o noapte, în timpul unui vis cu o rezecţie de vezică biliară, a avut senzaţia extrem de clară că ţine în mână ficatul umed şi greu şi s-a trezit convins că ar putea să facă de unul singur respectiva operaţie.

Dacă dedicarea lui faţă de medicină era absolută, originile ei rămâneau o enigmă. Sigur, în copilărie se holbase uluit la cadavrele din ceară de la Muzeul de Anatomie şi Patologie; dar la fel de impresionaţi păruseră şi cei trei fraţi ai lui şi niciunul dintre ei nu se îndreptase mai târziu spre „arta lecuirii” a lui Hipocrat. În neamul lui nu exista niciun doctor, nici printre membrii familiei Krzelewski, din sudul Poloniei, şi cu atât mai puţin printre rudele mamei sale. Uneori, când îl mai încolţea câte o păuniţă la vreuna dintre seratele ei insuportabile, era nevoit să suporte un discurs condescendent despre cât de nobilă era vocaţia de doctor şi că, într-o zi, dragostea lui faţă de oameni îi va fi răsplătită cu vârf şi îndesat. Însă nu din dragoste faţă de oameni se apucase el să studieze medicina. Dacă l-ar fi întrebat cineva de ce alesese această profesie, singurul răspuns la care se putea gândi era că studiul acesta necontenit îi aducea fericire. Nu era o persoană religioasă, însă doar religia îi oferea cuvintele cu

care ar fi putut explica ce simte: revelaţie, epifanie, miracolul creaţiilor lui Dumnezeu, miracolul şubrezirii acestor creaţii.

Studiul în sine: acesta era răspunsul pe care îl dădea în momentele de maximă exaltare. Însă exista şi un alt motiv pentru care îşi îndreptase atenţia către medicină, motiv la care se va gândi mai târziu, în momentele de cumpănă. Avea doar doi colegi pe care îi putea considera prieteni: Feuermann, fiu de croitor, şi Kaminski, care purta ochelari fără dioptrii ca să pară mai bătrân şi care intrase la facultate cu bursă de la Surorile Milosteniei. Cu toate că nu discutau despre asta, Lucius ştia că aleseseră medicina pentru faptul că le garanta mobilitatea socială. Iar pentru Feuermann şi Kaminski, veniţi unul din mahalaua Leopoldstadt şi celălalt de la orfelinat, mişcarea aceasta nu putea fi decât una *ascendentă.* În schimb, tatăl lui Lucius provenea dintr-o veche familie poloneză, care pretindea că s-ar trage din Iafet, fiul lui Noe (da, chiar *acel* Noe, care a construit Arca în vremea Potopului); iar prin venele mamei sale curgea sângele albastru al lui Jan Sobieski, Marele Eliberator al Vienei şi Salvator al Civilizaţiei Occidentale, Rege al Poloniei, Mare Duce de Lituania, Rutenia, Prusia, Mazovia, Samogiţia, Smolensk, Kiev, Vlohinia etc., etc. Prin urmare, din punctul de vedere al lui Lucius, medicina nu-i aducea o avansare pe scara socială, ci, mai degrabă, îl arunca de pe ea.

Nu, fusese limpede încă de la bun început că nu avea ce să caute în această familie – al şaselea copil, nedorit şi neaşteptat, născut la ani buni după ce medicii îi spuseseră mamei sale că nu va mai putea rămâne însărcinată. Dacă nu ar fi semănat leit cu tatăl său – înalt, cu picioare mari, cu pielea ca de alabastru, cu o claie de păr blond ca de islandez şi sprâncene stufoase chiar şi în copilărie –, s-ar fi putut întreba dacă nu cumva era înfiat. Însă bujorii din obraji, care-i confereau tatălui său aspectul acela de cavaler care şi-a scos coiful la capătul unui turnir solicitant, la Lucius semănau mai mult cu nişte pete

de ruşine. Urmărea comportamentul fraţilor şi surorilor lui la seratele mamei şi nu le putea înţelege absolut deloc dezinvoltura, graţia, puterea cu care îndurau freamătul din jur. Indiferent cât de mult încerca – îşi punea pietricele în buzunare ca să-şi amintească să surâdă, îşi scria liste cu „subiecte de conversaţie" – nu reuşea absolut deloc să fie spontan. Înainte de aceste petreceri, trecea prin salon şi alătura fiecărei opere de artă câte un subiect de discuţie: atunci când vedea portretul lui Sobieski trebuia să vorbească despre vacanţe, bustul lui Chopin însemna că trebuia să-l întrebe pe interlocutor ce mai face. Însă, oricât de mult se pregătea, rezultatul era acelaşi: un moment, o pauză – o singură secundă – o fracţiune de secundă – înainte să deschidă gura. Se mişca uşor printre rochiile bogate şi printre pantalonii de mareşal, călcaţi la dungă. Însă, de fiecare dată când se apropia de un grup de tineri de vârsta lui, aceştia amuţeau. Brusc.

Se tot întreba cum ar fi fost dacă ar fi crescut într-un alt timp sau loc – printre altfel de oameni, oameni mai tăcuţi. Oare atunci stinghereala lui ar mai fi fost observată? Însă în Viena, printre oameni care stăpâneau arta cuvântului, unde frivolitatea fusese adusă la rang de religie, ştia bine că bâlbâielile lui erau observate. Chiar numele lui era o bătaie de joc: *Lucius,* numele legendarilor împăraţi ai Romei, pe care i-l alesese tatăl său. Când a împlinit treisprezece ani, atât de îngrozit era de criticile mamei sale, atât de nesigur că ar avea ceva inteligent de spus, că această stare de anxietate începuse să se manifeste printr-un tremur al buzelor, în frământatul nervos al degetelor şi, apoi, în bâlbâială de care nu mai putea să scape.

La început fusese acuzat că se preface. Bâlbâială apare la o vârstă foarte mică, i-a spus mama lui, nu la un băiat aşa de mare. Însă el nu se bâlbâia atunci când era singur şi nici atunci când vorbea despre revistele lui de ştiinţă sau despre cuibul de păsări din faţa ferestrei de la camera lui. Şi nu îl afecta nici

când era la acvariul din grădina zoologică de lângă Palatul Schonbrunn, unde stătea ore în şir ca să se uite la *Grottenolm* – salamandre oarbe şi translucide, din sudul imperiului, cărora le puteai vedea sângele trecând prin vene.

În cele din urmă, mama a acceptat că s-ar putea ca ceva să nu fie în regulă şi i-a angajat de la München un specialist faimos, autor al unei cărţi despre tulburările de vorbire şi inventator al unui dispozitiv metalic, pe care îl botezase *Zungenapparat*[3], şi care separa mişcările labiale, palatale şi glotale ale limbii, în vederea obţinerii unor sunete curate.

Doctorul a sosit într-o dimineaţă caldă de vară, rozându-şi o pieliţă de la unghie. Apoi a început să fredoneze şi să-l consulte, palpându-i gâtul şi uitându-i-se în urechi. A făcut nişte măsurători, i-a examinat gingiile cu degete urât mirositoare. Mama lui Lucius s-a plictisit şi a ieşit din încăpere. Într-un final, faimosul doctor i-a pus aparatul şi i-a cerut să cânte „Drumeţul fericit”.

Lucius a încercat. Clama îl ciupea de buze. Zimţii aparatului îl tăiau la limbă. Scuipa sânge.

— Mai tare! i-a strigat doctorul. Funcţionează!

Când mama s-a întors, şi-a găsit fiul făcând spume roşii la gură şi lătrând ca un câine. Lucius s-a uitat când la unul, când la celălalt – Mamă – Doctor – Mamă – Doctor –, iar mama lui părea că se face tot mai mare şi tot mai roşie; iar doctorul, tot mai mic şi mai palid. *Habar n-ai în ce necaz ai intrat,* i-a spus băiatul în gând. Şi a început să chicotească – treabă destul de dificilă, dacă ai un *Zungenapparat* montat în gură. Doctorul şi-a strâns urgent uneltele şi a fugit din casa lor.

Al doilea doctor a încercat să-l hipnotizeze, nu a reuşit şi i-a prescris ulei de hering cu care să-şi lubrifieze mucoasa bucală. Al treilea i-a strâns testiculele în mână şi a declarat că sunt dezvoltate corespunzător pentru vârsta lui. Dar, atunci când i-a arătat ilustraţiile cu trupuri de femei în diverse poziţii din revista *Adevăratele secrete ale călugăriţelor* şi nu a observat nicio reacţie, şi-a scos

carneţelul şi a notat în el „insuficienţă glandulară”. După care a şoptit ceva la urechea mamei.

O săptămână mai târziu ea i-a cerut tatălui să-l ducă la un anumit stabiliment, specializat în dezvirginări şi cu certificat medical care să indice lipsa bolilor venerice. Lucius a fost închis într-un apartament somptuous, mobilat în stil Ludwig al II-lea, cu o fată din zona rurală a Croaţiei, costumată ca o cântăreaţă de operă bufă. Deoarece era din sud, Lucius a întrebat-o dacă a auzit de *Grottenolm.* Fata i-a răspuns că da; şi o rază de lumină i-a licărit în privirea speriată. Odată tatăl ei prinsese mai multe salamandre din acestea ca să le vândă acvariilor din imperiu. Lucius şi fata s-au minunat de coincidenţa din vieţile lor şi el i-a mărturisit că, fix în săptămâna aceea, preferata lui de la grădina zoologică depusese ouă, din care, foarte curând, aveau să iasă mormoloci.

După ce a ieşit din apartament, tatăl lui l-a întrebat:

— Ai făcut-o?

Şi Lucius i-a răspuns:

— Da, tată.

Iar tatăl a spus:

— Nu te cred. Ce anume ai făcut?

Şi Lucius a zis:

— Am făcut ce trebuia să fac.

Şi tatăl:

— Adică ce?

Şi Lucius:

— Ce am învăţat.

Şi tatăl:

— Şi ce anume ai învăţat, băiete?

Şi Lucius, amintindu-şi ce citise într-un roman de-al surorii lui, a răspuns:

— Să fiu pătimaş.

— Bravo, fiule! a zis tatăl lui.

Îndura în tăcere seratele părinţilor, până i se permitea să plece din salon. Ar fi preferat să nu apară deloc pe acolo, dar mama zicea că oaspeţii ar fi asemuit-o cu Walentyna Rozorovska, doamna

aceea care-şi ascunsese într-o ladă fiica infirmă. Aşa că Lucius era nevoit să meargă în urma ei când îşi saluta invitaţii. Mama era extrem de mândră de talia ei subţire şi, uneori, Lucius îşi spunea că îl ţine pe lângă ea pentru că nimic nu-i făcea mai multă plăcere decât să le audă pe celelalte doamne spunând:

— Vai, Agnieszka, după şase copii – o siluetă atât de *suplă!* Cum reuşeşti?

Cu corsetul! voia să strige Lucius. Asemenea conversaţii îl oripilau de-a dreptul. I se păreau vulgare comentariile despre naşterea lui, având sentimentul că acele femei laudă organele genitale ale mamei sale. Şi se simţea uşurat atunci când ea ocolea subiectul şi începea să vorbească despre muzică şi arhitectură, interesându-se în mod deosebit de viaţa soţiilor de industriaşi, întrebându-le pe unde mai călătoriseră bărbaţii lor. Abia după ce a mai crescut, Lucius a înţeles câtă strategie şi, în fond, câtă cruzime se ascundea în aceste întrebări.

Regele este mereu la vânătoare, iar regina este mereu însărcinată – aceasta era gluma făcută pe seama familiei lui, parafrazând vorbele lui Goethe, din *Faust.* În multe privinţe, regina asta le face pe amândouă, îşi spunea el. Tatăl său, maior într-un batalion de lăncieri, bărbat cu o pasiune nestăvilită pentru dulciuri, fusese împuşcat în şold de italieni în Bătălia de la Custoza[4] şi apoi intenţionase să-şi petreacă restul vieţii lenevind în garnizoana lui din Cracovia, unde să bea şliboviţă şi să exerseze arta de a proiecta umbre pe pereţi cu mâinile ca să-şi distreze copiii. În primii zece ani de căsnicie şi temându-se ca nu cumva să-i fie tulburată această perioadă fericită, eroul de război a reuşit să ascundă de mama lui Lucius existenţa zăcămintelor neexploatate ale familiei. Fier? *Acolo?* Doar căcăreze de lilieci. Cupru? Of, scumpa mea, ăsta nu-i decât un zvon fals. Cum, ţi-au spus că ar fi *zinc?*

Îşi cunoştea mult prea bine soţia. Pentru că nici nu a apucat ea să pună bine mâna pe bilanţul contabil, că un bubuit teribil s-a auzit în sudul

Poloniei. În doar trei ani, minele Krzelewski au trecut de la aprovizionarea armatei cu nasturi pentru tunici şi alamă pentru trompete la furnizarea de oţel şi fier pentru noua cale ferată spre Zakopane. Curând, mama a vrut să se mute la Viena ca să îşi poată extinde influenţa şi în inima imperiului. În fond, era perfect normal, obişnuia ea să spună. Viena îi era datoare familiei ei de când Sobieski eliberase Austria de sub jugul turcilor.

Bineînţeles că spunea asta numai în privat. În public, nu ezita câtuşi de puţin să-şi etaleze podoabele imperiale. Poliţele de deasupra căminelor au fost curând împodobite cu obiecte ceramice decorative, create special pentru jubileele lui Franz Josef. L-a plătit pe Klimt să-i facă mai multe portrete – mai întâi, cu Lucius alături, apoi, pentru că o fermecaseră modelele aurite din portretul lui Adele Bloch-Bauer, a cerut să fie şters chipul lui Lucius. Ogarii lor irlandezi – botezaţi Puszek I (1873-1881), Puszek II (1880-1887), Puszek III (1886-1896), Puszek IV (1895-1902) etc. – erau descendenţi direcţi chiar ai câinelui care se numea „Umbra", preferatul împărătesei Sissi.

Cu excepţia celui mai mare, toţi copiii ei se născuseră la Viena – Wladislaw, Kazimierz şi Boleslaw, Sylwia şi Regelinda – toate nume de sfinţi polonezi. Când Lucius a trecut de zece ani, toţi au plecat de acasă. Avea să afle mai târziu că au existat nişte conflicte între ei, conflicte mari; însă, în copilărie, legătura dintre ei i se părea indestructibilă. Fraţii beau, surorile cântau la pian. Fraţii, care plecau în zori la vânătoare, cu tatăl lor, pe moşiile din Polonia şi Ungaria, beau foarte mult.

Prin urmare, nu a fost deloc surprins de reacţia părinţilor când i-a anunţat prima dată că intenţionează să studieze medicina. Mama lui i-a spus atunci că medicina era doar pentru arivişti.

El i-a răspuns că mulţi fii de nobili deveniseră doctori. Însă ştia care va fi răspunsul încă dinainte ca ea să-l rostească cu buzele ei subţiri şi tensionate.

— Da, dar tu nu ai să ajungi la fel ca ei.

În cele din urmă, ea a cedat. Îi cunoştea limitele băiatului mai bine decât oricine altcineva. Aşa că Lucius a intrat la facultatea de medicină, s-a simţit foarte singur la început şi nu a fost invitat să facă parte din diversele asociaţii de studenţi germani. După care i-a descoperit pe Feuermann şi Kaminski, la fel de excluşi şi izolaţi ca el, care încercau să-şi mascheze cât mai bine ruşinea în faţa hohotelor de râs ale celorlalţi studenţi.

Încă din prima zi, Lucius s-a pus pe învăţat. Spre deosebire de cei doi prieteni, care făcuseră *Realschule*[5], cu accent pe disciplinele reale, el fusese şcolit doar de guvernanta cu o pasiune deosebită pentru greacă şi latină. Amicilor lui le-a spus că studiile sale de zoologie şi botanică s-au oprit la Plinius. Când ei râdeau, el se mira, pentru că nu glumise câtuşi de puţin. Apoi se prefăcea că nu auzise în viaţa lui de Darwin şi spunea adesea: „Treaba asta cu gravitaţia chiar că e o aiureală.” Însă îi plăceau cursurile de terapeutică; îl vrăjeau clasificările lui Linnaeus, îl fermecau tuburile Crookes, alchimia secundară care bolborosea în gradaţiile paharelor Erlenmeyer.

Chiar dacă iubea medicina – da, acesta era cuvântul care descria cel mai bine ameţeala care îl cuprindea când se gândea la ea, gelozia faţă de ceilalţi pretendenţi, ambiţia lui de a-i descoperi cele mai ascunse secrete –, chiar dacă iubea medicina, în niciun caz nu se aşteptase ca *Ea* să-i împărtăşească sentimentele. La început a observat doar atât: nu se bâlbâia atunci când vorbea despre *Ea.* Până la finalul celui de-al doilea an, nu a avut de susţinut niciun examen; iar apoi, într-o zi rece de decembrie din al treilea semestru, a primit primul indiciu că ar fi înzestrat – după cum scria în evaluarea acelui an – cu „o capacitate neobişnuită de a sesiza ce se află dincolo de aparenţe”.

Conferenţiarul din ziua aceea – Grieperkandl, marele expert în anatomie – făcea parte din categoria profesorilor emeriţi, care credeau că cele

mai moderne inovaţii medicale (spălatul mâinilor, de exemplu) îţi răpeau masculinitatea. Cursurile lui se desfăşurau într-o atmosferă de teroare, deoarece în fiecare săptămână Grieperkandl avea obiceiul să cheme un *Praktikant*[6] în faţa lui, îi trecea numele într-un carneţel (întotdeauna nume de *bărbat;* la cursurile lui erau şi şapte fete, dar Grieperkandl le trata ca pe nişte asistente) şi îl supunea unui interogatoriu cumplit despre tot felul de secrete clinice atât de indecente, că mulţi dintre profesorii lor nu ar fi ştiut ce să răspundă.

În timpul unui curs despre anatomia mâinii, a venit şi rândul lui Lucius să fie chemat în faţa clasei. Grieperkandl l-a întrebat dacă a învăţat – învăţase – şi dacă ştia numele tuturor oaselor – le ştia – şi dacă ar dori să le enumere. Atât de aproape de el stătea bătrânul profesor, că Lucius simţea mirosul de naftalină al hainei sale. Grieperkandl şi-a zornăit buzunarul. Avea nişte oase acolo. Ar dori Lucius să aleagă unul dintre ele şi să spună cum se numeşte? Lucius a ezitat; din amfiteatru s-au auzit câteva râsete nervoase. Şi-a strecurat prudent mâna în buzunarul profesorului şi a ales osul cel mai lung şi mai subţire. Când a vrut să-l scoată, profesorul l-a apucat de încheietură.

— Orice prost ştie cum se numeşte, dacă se *uită,* i-a spus el.

Atunci Lucius a închis ochii, a zis *scafoid* şi l-a tras afară.

— Altul, i-a cerut Grieperkandl.

Lucius a zis *capitat* şi l-a scos şi pe acela. Iar Grieperkandl a spus:

— Astea două sunt cele mai mari – ţi-a fost uşor.

Lucius a zis *semilunat.* Şi Grieperkandl i-a spus:

— Altul.

Şi Lucius a zis *os cu cârlig, os piramidal, metacarp,* scoţându-le pe rând din buzunarul profesorului, până când nu a mai rămas decât un os micuţ, mai ciudat, prea scurt şi gros ca să fie o falangă distală, fie ea şi a degetului mare.

— Deget de la picior, a zis el, dându-şi seama că i s-a udat cămaşa de la transpiraţie. Este degetul mic de la picior.

O tăcere de mormânt s-a aşternut peste amfiteatru.

Iar Grieperkandl, incapabil să-şi stăpânească zâmbetul acru (căci, aşa cum va mărturisi mai târziu, aştepta de douăzeci şi şapte de ani să facă gluma aceea), a spus:

— Foarte bine, fiule. Dar al cui este el?

O capacitate neobişnuită de a sesiza ce se află dincolo de aparenţe. Şi-a notat aceste cuvinte în jurnal, în poloneză, germană şi latină, de parcă şi-ar fi ales deja epitaful. Era un gând încurajator pentru băiatul care crescuse fără să înţeleagă cele mai simple comportamente ale oamenilor din jur. Dacă afirmaţiile mamei sale erau false? Dacă tot timpul ăsta el văzuse în profunzimea lucrurilor? Peste doi ani, la primul *Rigorosum*[7], a ieşit pe primul loc la toate materiile, cu excepţia fizicii, unde a fost întrecut de Feuermann. I se părea imposibil. Din cauza guvernantei, i se făcuse lehamite de limba greacă, nu-l interesau câtuşi de puţin cauzele care duseseră la izbucnirea Războiului De succesiune Austriacă[8], îl confunda pe kaizerul Friedrich Wilhelm cu kaizerul Wilhelm şi cu kaizerul Friedrich şi credea că filosofia nu face decât să creeze probleme acolo unde nu existaseră înainte.

A început plin de speranţe semestrul al cincilea. S-a înscris la cursurile de Patologie, Bacteriologic şi Diagnosticare clinică, iar vara urma să-i aducă primele cursuri de Chirurgie. Însă erau premature speranţele sale de a ieşi din sfera teoriei şi de a trata pacienţi vii. Aşa că şi-a urmărit profesorii de la distanţă, în aceleaşi săli imense unde urmase cursurile de chimie organică. Chiar dacă le era prezentat un pacient – situaţie totuşi extrem de rară în cazul cursurilor introductive –, Lucius abia dacă îl zărea, darămite să mai înţeleagă cum să facă percuţia[9] ficatului sau cum să palpeze nodulii.

Uneori era chemat în faţă ca *Praktikant.* La un curs de Neurologie, a stat lângă pacientul din ziua aceea, un lăcătuş de şaptezeci şi doi de ani, din Tirolul Italian, cu o afazie[10] atât de gravă că nu mai putea decât să bâiguie „de-de-de”. Fiica lui îi traducea în limba italiană întrebările doctorului. Şi când sărmanul om încerca să răspundă, nu reuşea decât să deschidă şi să închidă gura ca un pui de pasăre. „De”, „De!”, zicea el, cu chipul roşu din cauza frustrării. În tot acest timp, şoaptele de fascinaţie şi aprobare ale studenţilor umpleau sala. La insistenţele aspre ale conferenţiarului, Lucius a diagnosticat o tumoare în lobul temporal, străduindu-se din răsputeri să se concentreze doar asupra ştiinţei şi să nu se mai gândească la faptul că îi dădea o veste îngrozitor de rea fiicei bătrânului. Aceasta începuse deja să plângă în hohote şi tot voia să-şi ia tatăl de mână.

— Încetează imediat! i-a strigat profesorul, lovind-o peste degete. Ne deranjezi cursul!

Pe Lucius îl ardeau obrajii. Îl detesta pe doctorul acela pentru că punea asemenea întrebări în faţa fiicei şi se detesta pe sine pentru că răspundea la ele. Dar nu-i plăcea nici sentimentul că ar fi fost de partea pacientului, incoerent şi bolnav. Aşa că a răspuns tare şi cu convingere, fără strop de compasiune în glas. Diagnosticul lui de hernie cerebrală şi de distrugere ireversibilă a centrilor respiratori din creier, afecţiuni care aveau să-i aducă moartea pacientului, a fost primit cu aplauze asurzitoare.

După această performanţă, a fost abordat de câţiva colegi, care i-au propus să intre în grupurile lor. Însă Lucius nu avea timp de pierdut cu ei. Nu putea înţelege lenea studenţilor care angajau meditatori să-i ajute să memoreze anatomia cadavrelor. El era pregătit să treacă la următorul nivel, să-şi atingă pacienţii, să-i taie şi să le elimine boala. Îl frustra chiar şi practica în clinică – când o mulţime de vreo optzeci de studenţi se ţineau după renumitul lor dascăl, însă doar zece sau douăzeci

dintre ei primeau permisiunea de a examina o hernie sau o tumoare la sân. O dată – o singură dată – a fost lăsat singur cu un pacient, un dalmat cu părul subţire, din ale cărui canale auriculare a scos atâta ceară, că ar fi putut să facă din ea o candelă micuţă. Individul, diagnosticat cu pierderea totală a auzului în urmă cu cincisprezece ani, s-a holbat la Lucius de parcă acesta ar fi fost Hristos reîncarnat. Însă pe Lucius l-au stingherit la culme toate laudele, binecuvântările, pupăturile înlăcrimate de mână. Pentru asta studiase el atâta? Ca să se facă miner? Iar faptul că stimatul lui profesor pusese surzenia pacientului pe seama demenţei îl deprimă şi mai mult.

Aşa că s-a întors la manualele lui.

La vremea respectivă, doar Feuermann mai putea ţine pasul cu el. Curând s-au izolat de ceilalţi şi au început să studieze singuri, întrecându-se în acerba competiţie a diagnosticării. Au memorat toate sindroamele otrăvirii şi manifestările paraziţilor tropicali mai puţin cunoscuţi; de asemenea, au învăţat cum să se folosească, neascultând de sfaturile profesorilor, de sistemele defuncte de clasificare (frenologie[11], teoria umorală[12]), aplicându-le celorlalţi colegi. Când Freuermann a zis că poate să diagnosticheze douăsprezece maladii doar privindu-i mersul pacientului, Lucius a declarat că ar putea să le diagnosticheze doar *ascultându-i* paşii. Prin urmare, au căutat un coridor pustiu, unde Lucius s-a întors cu faţa la perete. Feuermann se plimba încoace şi încolo în spatele lui. *Pleosc,* au făcut tălpile lui; şi apoi: *pleosc-pleosc* şi *fââşş-poc* şi *fââşş-fââşş* şi *trosc-trosc.* Iar răspunsurile lui Lucius au fost: ataxie senzorială[13], hemipareză spastică, Parkinson şi platfus.

— Ce zici de asta? l-a întrebat Feuermann, făcând *rapa-rapa-trop.*

Asta a fost uşor.

— Dansator cronic, foarte, foarte prost, posibil în stadiu terminal.

— M-ai învins! gemu Feuermann.

Iar Lucius, evident extrem de încântat de sine, se apucă şi el să danseze.

Câteodată avea impresia că Feuermann era unica persoană care putea să-l înţeleagă şi doar în preajma lui Feuermann se simţea în largul său. Pentru că Feuermann era prietenul lui – un tânăr chipeş, cu o oarecare reputaţie de crai printre infirmierele care nu erau călugăriţe şi care l-au convins să frecventeze bordelul de pe Alestrasse, spunându-i că acolo s-au dus pe vremuri şi legendarii doctori Billroth şi Rokitansy. Tocmai pe Feuermann s-au găsit să-l înveţe unde să se ducă; pe Feuermann, care îi făcuse cunoscut principiul *titillatio clitoridis*[14], atunci când venise vorba despre lucrarea *Structura şi funcţionarea organelor genitale la femei* (Leipzig, 1824). Cu toate acestea, în ultimii doi ani nu abordaseră niciodată un subiect care să nu aibă o legătură cât de vagă cu medicina. Feuermann nu a acceptat niciodată vreo invitaţie la somptuoasa vilă a famihei lui Lucius de pe strada Cranachgasse. Iar Lucius nu l-a întrebat niciodată ce îi făcuse pe părinţii lui să fugă din satul de lângă graniţa cu Rusia, atunci când Feuermann era foarte mic; şi nu l-a întrebat nici de ce nu mai avea mamă. Nu ştia decât că tatăl prietenului său era croitor şi că îi făcea fiului său costume foarte elegante din resturile de materiale rămase de la clienţi.

Billroth, spunea Feuermann, mănâncă doar castraveciori muraţi după coit; Rokitansky nu-şi scoate halatul de laborator nici în timpul actului sexual. Procedeul *titillatio* fusese prescris pe vremuri de marele van Swieten pentru tratarea frigidităţii de care suferea împărăteasa Maria Theresa – şi astfel a fost salvat imperiul. Odată, Feuermann a spus din senin:

— Poate o să ne însurăm cu două surori.

Lucius a zis că i se pare o idee bună, după care şi-a întrebat prietenul dacă a citit lucrarea lui Klamm despre tratarea cu bromură a palpitaţiilor din cauze necunoscute.

Dintre toate cazurile studiate, pe Lucius cel mai mult îl fascinau cele neurologice. Extraordinară mai era mintea omului! Simţea un membru la ani buni după amputare! Vedea fantome lângă pat! Producea toate simptomele de sarcină (abdomen umflat, amenoree) doar prin puterea dorinţei! Atunci când rezolva cele mai dificile cazuri îl străbăteau fiori aproape sexuali. Exista o claritate splendidă în tiparele acelea, în posibilitatea de a localiza o tumoare doar prin efectul de distrugere a vorbirii sau a vederii, în ocazia de a reduce complexitatea celorlalţi oameni la arhitectura celulelor lor.

La universitate era un profesor care se numea Zimmer, renumit pentru prima disecţie a talamusului prin anii 1870, şi care apoi publicase cartea *Diagnosticare radiologică a bolilor capului.* Feuermann găsise cartea, Lucius n-o mai putea lăsa din mână. Curând avea să petreacă atât de multe ore cu exemplarul de la bibliotecă, încât a ajuns să-şi cumpere el însuşi una.

Pe toate paginile erau radiografii ale capului şi feţei. Nişte săgeţi micuţe indicau celulele canceroase şi fisurile aproape insesizabile. A văzut „şaua turcească" – structura osoasă care proteja glanda pitulară – şi a observat spiralele întunecate de la baza creierului. Însă nu-şi putea desprinde ochii de cupola netedă a craniului. Lumina era mai estompată acolo, de parcă cineva ar fi suflat norişori de fum în interiorul lui. Nu se vedea nimic… doar umbre cenuşii, jocuri de umbre care îţi păcăleau ochii. Şi totuşi! Acolo se aflau *gândurile,* îşi spunea el şocat. În ceaţa aceea cenuşie se aflau Teama, Iubirea şi Amintirile, chipurile celor dragi, mirosul de celuloză umedă, chiar şi imaginea tehnicianului care făcuse radiografia. Doctorul Macewen din Glasgow, unul din zeii la care se închina Lucius, numise creierul un *continent întunecat.* Înainte de apariţia radiografiei, nu puteai să vezi creierul viu decât în grăuntele nervului optic.

Fără să ceară în prealabil o consultare, îl abordă pe Zimmer în Departamentul de Neurologie.

Ce lipsea din cartea lui, i-a spus Lucius bătrânului profesor, după ce se aşezase în faţa lui, într-o cameră plină până la refuz cu specimene şi casete pentru diapozitive, *Ce lipsea din carte, cu tot respectul, Herr Professor Doktor,* erau imaginile *vaselor de sânge.* Dacă ar inventa cineva un elixir care să fie depistat de radiografie, dacă ar putea cineva să-l injecteze în artere şi în vene şi, astfel, să arate toate vasele capilare… dacă ar putea cineva să risipească această ceaţă…

Zimmer, un domn în vârstă cu părul lins şi cu favoriţi foarte crescuţi, ca de berbec trimis la păscut, şi-a lins monoclul, după care şi l-a lustruit, apoi şi l-a fixat la ochi. Şi s-a holbat la Lucius, de parcă nu-i venea să-şi creadă ochilor că studentul acela putea fi atât de impertinent. Pe peretele din spatele lui atârnau mai multe portrete: portretul profesorului lui Zimmer, portretul profesorului profesorului lui Zimmer şi portretul profesorului care îi fusese profesor profesorului lui Zimmer. Ca o casă regală din lumea medicinii, şi-a spus Lucius, care era pregătit sufleteşte că va fi dat afară. Însă se pare că a fost ceva în atitudinea lui complet lipsită de tact care a stârnit curiozitatea bătrânului.

— Injectăm mercur în cadavre ca să le punem în evidenţă vasele de sânge, a spus el, într-un final. Însă nu o putem face cu pacienţii vii.

— Dar calciu? s-a repezit Lucius, puţin cam prea tare. Sau iod, sau brom… am citit… Dacă putem să vedem vasele, am putea să urmărim cum curge sângele, am putea să vedem contururile tumorilor, să observăm semne de atac cerebral, de îngustare a arterelor…

— Ştiu foarte bine ce am putea să vedem! s-a răstit Zimmer la el.

— *Gânduri,* a spus Lucius, atunci când bătrânul a anunţat sfârşitul vizitei sale printr-o ridicare din sprânceană, prin care şi-a scos monoclul şi l-a prins în palmă.

După doar două săptămâni Zimmer l-a chemat înapoi.

— Vom începe experimentele pe câini. Vom prepara aici soluţia şi o vom injecta chiar în Secţia de Radiologie.

— În câini?

Probabil că Zimmer a observat nemulţumirea de pe chipul studentului său.

— Ce să zic? Doar nu-l putem injecta cu soluţia aia pe domnul profesor Griepenkandl, nu?

— Pe domnul profesor Griepenkandl? Vai de mine, nici vorbă, Herr Professor!

— Din păcate concluziile noastre nu pot fi unanim aplicabile, nu crezi?

Lucius şovăi. Ideea că un profesor de rangul lui Zimmer ar putea să facă glume pe socoteala unui profesor de rangul lui Grieperkandl era într-atât de absurdă, că, în primă fază, Lucius a luat întrebarea la propriu. Dar ce să răspundă? Dacă răspundea că *da,* însemna că era de acord cu vivisecţia fostului său profesor. Dacă răspundea că *nu,* însemna că marele specialist în anatomie era complet nebun…

— Bineînţeles că nu vom experimenta pe domnul profesor Griepeerkandl, a spus atunci Zimmer.

— Bineînţeles că nu, Herr Professor! a fost de acord Lucius, frământându-şi degetele.

Atunci Zimmer, evident amuzat, a deschis o cutie de pe birou şi şi-a vârât o bomboană în gură. I-a întins una şi lui Lucius.

— O caramea?

Degetele profesorului erau înnegrite de tutun şi miroseau a cloroform. Abia acum a observat Lucius un borcan deschis pe biroul lui, în care părea să se afle un trunchi cerebral.

Aşa că a ezitat o clipă, tot plimbându-şi privirea de la borcanul acela la caramea şi înapoi.

— Firește, domnule profesor. Vă mulţumesc, Herr Professor Doktor!

★

Spitalul principal era la aproape un kilometru distanţă de laboratorul lui Zimmer. Vreme de două săptămâni, Lucius a dus câini acolo. Deoarece nicio birjă nu voia să ducă animalele, a fost nevoit să le

care singur cu o roabă. Gând ajungeau din nou pe străzi, câinii – acei câini care supravieţuiseră procedurii – erau predispuşi la crize de epilepsie. Oamenii de pe trotuarele aglomerate întorceau capetele să se uite la tânărul palid, în costum larg, care împingea roaba cu bietele animale cuprinse de spasme. Lucius avea grijă să nu se apropie de copii.

Aparatul cu raze X era adesea stricat, iar cozile la el erau lungi. Într-o zi a trebuit să aştepte cinci ore, în timp ce membrii familiei regale îşi făceau radiografii – cu decoraţile pe ei.

Aşa că s-a întors la profesor.

— Cât costă un aparat cu raze X? l-a întrebat el.

— Ca să-l cumpărăm? Ha! Cu mult peste bugetul acestui laborator.

— Înţeleg, Herr Professor Doktor, a şoptit Lucius, plecându-şi ochii. Dar dacă ar fi luat dintr-o donaţie făcută de o familie cu stare?

În următoarele săptămâni, Lucius s-a întors acasă doar ca să doarmă. Urca scara somptuoasă sărind câte trei trepte odată. Trecea în fugă pe lângă bustul lui Chopin şi portretul lui Sobieski, traversa în goană sala cea mare, cu tapiserii medievale şi tabloul pictat de Klimt, în care el nu mai era.

Şi se trezea înainte de ivirea zorilor. A tot injectat săruri cu mercur şi soluţii cu calciu, dar imaginile obţinute erau de foarte proastă calitate. Suspensiile cu ulei au oferit radiografii excelente ale venelor, numai că putea provoca embolie. Iodul şi bromul păreau să promită mai mult, dar o cantitate prea mare ucidea animalul, iar una prea mică nu apărea pe film. Frustrarea tot mai mare a lui Lucius era egalată doar de entuziasmul profesorului său. Bătrânul dăduse deja numele de *elixirul lui Zimmer* acelei substanţe nedescoperite încă şi a început să facă supoziţii cu privire la faptul că anumite creşteri extrem de mici ale fluxului sangvin ar putea fi observate în zonele cu cea mai intensă activitate. „Cere-le să-şi mişte braţul”, zicea Zimmer, „şi am putea să vedem o lumină mai puternică în cortexul

motor, în timp ce vorbirea ar lumina lobul temporar. Într-o bună zi, bărbaţilor!”

Iar Lucius şi-a zis: *Exact asta am spus şi eu în ziua când ne-am cunoscut.*

★

Îl mai reţinea doar speranţa că ar putea să vadă gândurile altui om.

A devenit foarte curând clar că erau departe de orice fel de descoperire. Puţinele imagini pe care le aveau erau prea neclare pentru a putea fi folosite, iar Zimmer refuza să le publice de teamă ca nu cumva vreun alt profesor să-i fure rezultatele obţinute până acum. Lucius începuse să regrete că venise cu ideea asta. Se săturase să-i omoare pe bieţii câini – deja opt până s-a făcut primăvară. Când ajungea acasă, Puszec (VII) fugea de el, de parcă ar fi ştiut cu ce se ocupă. Îşi irosise timpul. Acum Feuermann îl lua peste picior şi îi aducea aminte de zilele când, privind secţiuni de ţesut cerebral la microscop, se prefăceau amândoi că ar fi văzut acolo spiralele invidiei sau pâlpâirea dorinţei.

— Minunată idee ai avut, Krzelewski! Dar trebuie să ştii când să te opreşti.

Şi totuşi, Lucius nu se dădea bătut.

Majoritatea colegilor lui îşi petreceau vacanţele făcând voluntariat prin diverse spitale de provincie, încercând astfel să-şi completeze prea puţinele ore de practică din clinici. *Se duc acolo să stoarcă furunculele lăptăreselor,* obişnuia să spună mama lui Lucius, aşa că Feuermann a plecat singur, a vindecat picioare rupte, a curăţat şi a pansat o rană făcută de o furcă, a declarat decesul unui bărbat care avusese rabie şi a moşit nouă ţărăncuţe atât de robuste, că uneori veneau la spital direct de pe câmp. După trei săptămâni, la masa lor de la Cafeneaua Landtmann, Lucius şi-a ascultat prietenul descriind în detaliu fiecare caz; i-a admirat chipul bronzat, l-a văzut dând încrezător din mâinile cu care adusese pe lume o grămadă de copii. Nu ştia pe ce anume era mai invidios: pe mesele copioase la care îl invitaseră ţăranii recunoscători, ori pe fetele arse de soare care

pupaseră palmele lui Feuermann. Sau pe faptul că avusese şansa de a participa la naşterea unor copii adevăraţi, folosind proceduri pe care le exersase doar pe vaginul din satin al unui manechin. Iar el… el petrecuse întreaga lună căutând un amestec de iod şi brom, doar ca să afle la sfârşit că Zimmer schimbase etichetele de pe flacoane.

— Nu pot să-ţi descriu cum a fost, serios, cuvintele sunt prea sărace, a spus Feuermann, lăsând o monedă pe tava din argint a ospătarului. La vară o să mergem împreună. Nu poţi să zici că ai trăit până nu ţii aşa ceva în braţe.

— O lăptăreasă? a încercat să glumească Lucius.

— Un nou-născut. Un nou-născut adevărat. Rozaliu şi viguros. Urlând cât îl ţin puterile.

★

Paharul s-a umplut în mai, 1914.

În după-amiaza aceea, Zimmer l-a chemat în taină în biroul lui. Zicea că are nevoie de ajutor. Se confrunta cu un caz foarte neobişnuit.

O clipă Lucius s-a simţit cuprins de vechile emoţii.

— Ce fel de caz, Herr Professor?

— O afecţiune derutantă.

— Nu mai spuneţi.

— *Foarte* misterioasă.

— Herr Professor glumeşte.

— Un caz grav de *coccygeal ichthyoidization.*

— Poftim?

De această dată, Zimmer nu şi-a mai putut stăpâni chicotitul.

— Sirene, Krzelewski. În Muzeul de Istorie a Medicinii.

Lucius auzise asemenea zvonuri încă de când intrase la facultatea de medicină. Se spunea că muzeul ar mai fi conţinut – pe lângă exponatele din faimoasa Cameră cu Minuni a lui Rudolf al II-lea şi artefactele inestimabile, vechi de secole – o pereche de pitici, trei îngeri conservaţi în formol şi câteva sirene, primite în dar de împărat după debarcarea pe

ţărmuri străine. Însă niciun student nu avusese şansa de a intra vreodată acolo.

— Herr Professor are cheia?

Zâmbetul lui Zimmer s-a vrut a fi unul ghiduş, chit că i-a dezvelit gingiile decolorate şi dinţii acoperiţi cu negreală.

Şi s-au dus chiar în noaptea aceea, după ce s-au asigurat că plecase custodele.

Holul era cufundat în întuneric. Au trecut pe lângă mese cu unelte de tortură, borcane cu malformaţii fetale, mai multe ciocuri de păsări Dodo, broaşte ţestoase de apă dulce îmbălsămate şi un cap mumificat de scit. În cele din urmă, au ajuns la raftul din capăt. Iată-le! Dar nu, nu erau tinerele frumoase care să înoate languros într-un acvariu, pe care şi le imaginase mereu Lucius, ci două trupuri uscate şi zbârcite, mari cât nişte bebeluşi. Pielea pergamentoasă a feţelor se contractase şi le dezvelise dinţii; trunchiurile se ascuţeau foarte tare înainte de a se contopi cu cozile acoperite cu solzi.

Zimmer adusese o raniţă. A deschis-o şi i-a făcut semn lui Lucius să bage în ea unul dintre cele două trupuri. Urmau să ducă sirena la aparatul cu raze X, să vadă dacă zona lombară a coloanei era unită cu vertebrele din coadă.

— Cu tot respectul, Herr Professor, a zis Lucius, simţind că, împotriva voinţei, i s-a strecurat o urmă de deznădejde în glas. Nu prea cred că este aşa.

— Uită-te la suprafaţă – nu-i pic de lipici, nici urmă de fire.

— Foarte bună *farsă,* Herr Professor!

Dar Zimmer îşi pusese monoclul şi se uita în gura primei sirene.

— Herr Professor, chiar credeţi că-i bine să le luăm? Par foarte… fragile. Dacă se rupe vreuna?

Zimmer a început s-o lovească de lemnul raftului, mormăind:

— E foarte rezistentă.

I-a întins-o lui Lucius, care a luat-o cu extrem de multă grijă. Era uşoară şi avea pielea uscată. Parcă

ţinea dinadins ochii închişi. Parcă părea scandalizată de ce i se întâmplă.

— Haide! a zis Zimmer, smulgându-i-o din mâini şi îndesând-o în raniţă.

Muzeul se afla la subsol. Au urcat scara şi au traversat holul principal, străjuit de statuile marilor medici vienezi. Era aprinsă o singură lumină, undeva mai departe. Lucius se simţea plin de recunoştinţă pentru faptul că era seară şi colegii lui plecaseră la casele lor. Zgomotele pe care le făcea sirena frecându-se de pânza raniţei i se păreau mai puternice decât sunetele paşilor lui.

Tocmai voiau să iasă pe uşă, când au auzit o voce:

— Herr Professor Zimmer!

S-au oprit. Lucius a întors capul şi l-a văzut pe rector apropiindu-se de ei. Era însoţit de o femeie micuţă, cu părul negru.

Zâmbindu-i larg lui Zimmer, rectorul ridicase braţele în semn de salut.

Dar Zimmer nici nu s-a uitat la el. S-a repezit şi a apucat-o de mână pe femeia cu păr negru.

— O, ce plăcere, Madame Professor! Ce vă aduce la Viena?

— O conferinţă, Herr Professor, i-a răspuns ea în germană, dar cu accent străin. Doar de conferinţe mă ocup în ultima vreme.

Abia acum l-a observat rectorul pe Lucius. Şi i-a spus femeii:

— Dânsul este unul dintre cei mai buni studenţi ai noştri. Kerzelowski… *hmmm*… Kurslawski…

— *K-şe-lev-ski,* l-a corectat Lucius, refuzând să-şi asculte instinctul de autoconservare. În limba poloneză, grupul de litere *krze* se pronunţă…

— Bineînţeles că aşa se pronunţă! a exclamat rectorul, schimbând imediat subiectul. Ai auzit de Madame Professor Curie?

Lucius a încremenit. Madame Marie *Sklodowska* Curie! Lăsă capul în jos.

— Este o mare onoare! a bâiguit el, cu profund respect.

Două Premii Nobel: femeia aceasta era considerată o sfântă în comunitatea poloneză.

Madame Curie i-a surâs şi i s-a adresat în limba lui natală:

— Te numeşti Krzelewski – eşti polonez?

— Da, Madame Professor.

Iar ea i-a şoptit ceva, de parcă i-ar fi împărtăşit un secret:

— Ce uşurare! Dumnezeule, m-am săturat să tot vorbesc nemţeşte!

Lucius s-a uitat stingherit la Zimmer şi la rector. Însă cei doi bărbaţi păreau bucuroşi că Madame Curie îşi găsise un partener de conversaţie. Şi i-a răspuns, complet aiurea:

— Poloneza este o limbă minunată.

Însă marea chimistă nu a părut să îşi dea seama cât de stânjenitor era acel moment. Şi i s-a adresat în germană rectorului:

— Se poate să-l luăm şi pe el la cină? Mă bucur ori de câte ori întâlnesc un compatriot.

Apoi, în poloneză, lui Lucius:

— Mă plictisesc îngrozitor bătrânii ăştia! Îmi vine să mor!

Lucius s-a uitat la Zimmer, sperând că profesorul lui va interveni şi va sugera să lase raniţa în birou. Numai că bătrânul părea să fi uitat că Lucius o căra la subsuoară.

★

Au luat cina la restaurantul hotelului Meissl und Schadn. Madame Curie voia să-şi dezmorţească picioarele, aşa că au mers pe jos până acolo. Pe Ringstrasse, au fost urmăriţi de doi câini jigăriţi, care scheunau înfometaţi la raniţa cu sirena. La intrarea în restaurant, un *maître d'hotel* s-a oferit să ia sacul, dar Lucius i-a spus politicos că nu este nevoie, după care şi l-a strecurat sub scaun. La începutul mesei, Zimmer a vorbit cam mult despre activitatea sa în domeniul radiologiei; iar Madame Curie i-a pus întrebări pertinente despre anumite substanţe de contrast, întrebări la care Zimmer l-a rugat pe Lucius să răspundă. La desert, marea

chimistă le-a cerut celor doi profesori permisiunea de a vorbi în limba poloneză.

— Desigur!

Aşa că Madame Curie i s-a adresat lui Lucius:

— Ce e în sacul ăla?

— Care sac, Madame Professor?

— Nu face pe prostul, tinere! Cine aduce o raniţă la Meissl und Schadn şi încearcă s-o ascundă sub masă? Probabil că e ceva *cu adevărat* valoros înăuntru, a spus ea, făcându-i cu ochiul lui Lucius. O tot pipăi cu piciorul de o jumătate de oră. Deci, ce ai acolo?

— O sirenă, Madame Professor, a spus Lucius adevărul.

Madame Curie a ridicat din sprâncene.

— Nu mai spune? Una deshidratată?

— Da… deshidratată. De unde v-aţi dat seama, Madame Professor?

— Păi, n-are cum să fie conservată, pentru că nu se simte miros de cloroform. Şi nici vie nu este, că nu se zbate. În locul ei, *eu* aşa aş face. E o „ea”, da? Creaturile exotice sunt întotdeauna de genul feminin.

Lucius s-a uitat neliniştit în jur.

— Nu vă pot răspunde, Madame Professor. Nu sunt familiarizat cu anatomia.

Şi imediat a realizat cu groază că vorbele lui ar putea fi înţelese greşit. Recunoscător pentru lumina slabă din restaurant, s-a grăbit să adauge:

— Vreau să spun că nu am mai văzut niciodată o sirenă.

Atunci chimistă şi-a coborât vocea.

— Mi-o arăţi şi mie?

— *Acum,* Madame Professor? a întrebat-o Lucius.

— *Mai încolo,* i-a răspuns ea.

După cină, Madame Curie a spus:

— Aş dori ca domnul student să mă conducă acasă. Vă supăraţi?

Rectorul, care părea să fi dorit să beneficieze el de această onoare, a bombănit – cam în silă – că nu

are nimic împotrivă. Zimmer, beat criţă, i-a făcut lui Lucius semn că poate pleca.

Madame Curie stătea la hotelul Metropol. În hol, în timp ce aşteptau liftul, Lucius a simţit privirile scrutătoare ale băiatului de serviciu. *Ooo, dar nu este ce crezi,* i-a spus el în gând, chiar dacă se simţea oarecum flatat de presupunerea angajatului. *Urcăm să ne uităm la o sirenă, atâta tot…*

Odată intraţi în cameră, Madame Curie l-a condus către baia cu o cadă înaltă, cu picioare frumos ornamentate. Lucius a deschis raniţa şi ea a scos creatura.

— Vai de mine! a exclamat chimista şi a ridicat-o spre lumină. Ce urâtă e! Mi se pare că seamănă foarte bine cu Theodore Roosevelt, bătrânul preşedinte american. Nu crezi? Dacă ar avea o mustăcioară şi ochelari…

— Sigur, Madame Professor. Dacă preşedintele american ar fi deshidratat şi ar avea coadă, ar semăna foarte bine.

Lucius, care era deprins – ca orice student – să răspundă în propoziţii complete, care să reia întrebarea, nu intenţionase să facă o glumă. Dar Madame Curie a început să râdă. Apoi a clătinat din cap.

— Pentru Dumnezeu, ce ai de gând să faci cu ea?

— Domnul profesor Zimmer… a vrut să-i facă radiografia. Face parte din colecţia lui Rudolf al II-lea. Un dar primit de la Sultan. A vrut să vadă dacă vertebrele cozii sunt unite cu cele ale toracelui…

— Unite? El chiar crede că fiinţa asta e reală?

— Dânsul – noi – ne-am gândit la această posibilitate, a murmurat Lucius, văzând în oglindă că începuse să se înroşească în obraji. Radiografia permite analizarea fenomenelor…

Chimista de renume mondial l-a întrerupt cu asprime:

— Dar domnul student ce anume crede?

— Eu cred că este doar o farsă, Madame Professor. Eu cred că este vorba despre o maimuţă şi un peşte sarcopterigian[15].

— De ce crezi asta?

— Pentru că văd firul cu care au fost cusuţi, Madame Professor. Dacă vă uitaţi cu atenţie, o să-l vedeţi şi dumneavoastră, chiar sub solzul acela, i-a arătat el.

— Vai de mine! a exclamat ea. Nu ai scăpare, nu?

Apoi i-a înapoiat sirena.

— Rectorul vorbeşte foarte frumos despre tine. Sper că nu te superi dacă-ţi dau un sfat, aşa, ca între compatrioţi. Salvează-te! Geniul este apanajul oamenilor tineri. Nu mai ai prea mult timp la dispoziţie.

★

Însă nu era chiar atât de lesne să se despartă de profesor.

Deşi ştia că nu-i în folosul lui, se vedea silit să admită că nutrea un soi de afecţiune filială faţă de acesta. Deja visa că începuse să i se adreseze într-un mod mai familiar, folosind pronumele *du.* Prin urmare, atunci când Zimmer a declarat că radiografiile sunt „neconcludente”, Lucius l-a anunţat că trebuie să petreacă mai mult timp la bibliotecă, unde – zicea el – spera să descopere un compus care să le fie mai util.

A început să se ducă din nou la facultate.

Anatomie patalogică – cursuri şi practică în laborator.

Histologie patologică – cursuri şi practică în laborator.

Anatomie patologică – exersarea autopsiilor (Feuermann: „În sfârşit avem şi noi un pacient!”)

Farmacologie generală – liste lungi cu medicamente care trebuiau memorate, dar pe care nu aveau cui să le prescrie.

Înapoi în amfiteatre, privind podiumul de la mare depărtare.

Şi tot aşa. Până în vara celui de-al treilea an, când mai avea încă doi ani de studii, dar rămăsese fără răbdare. Atunci a intervenit soarta, acum în forma unor gloanţe care au ţâşnit din pistolul lui Gavrilo

Princip şi l-au ucis pe arhiduce şi pe soţia lui la Sarajevo.

2.

La început, Lucius nu a înţeles pe deplin oportunitatea pe care i-o oferea războiul declarat în luna iulie a acelui an. Considera că mobilizarea îi va perturba studiile şi se speria auzind zvonuri despre eventuala suspendare a cursurilor. Nu înţelegea patriotismul colegilor săi care, îmbătaţi de sentimentul predestinării, părăseau bibliotecile ca să participe la marşuri şi se aşezau la cozi lungi ca să se înroleze. Nu se apropia de ei atunci când se strângeau în jurul hărţilor şi discutau despre înaintarea Armatelor Imperiale în Serbia sau despre marşul germanilor prin Belgia, sau despre bătălia cu armata rusească de la Lacurile Mazuriene[16]. Nu îl interesau câtuşi de puţin editorialele care ridicau în slăvi „eliberarea din inerţia mondială” şi „întinerirea sufletului german”. Atunci când vărul lui, Witold, cu doi ani mai tânăr şi abia sosit din Cracovia, i-a spus lăcrimând că se înrolase la infanterie, deoarece războiul l-a făcut să se simtă austriac pentru prima oară în viaţă, Lucius i-a răspuns în poloneză că războiul l-a şi prostit şi că se ducea direct la moarte.

Însă până şi lui îi era greu să ignore festivităţile. Parcă tot oraşul mirosea a flori putrezite. Pretutindeni prin parcuri se vedeau serpentine sărbătoreşti încâlcite prin tufele de trandafiri şi pretutindeni pe străzi se vedeau soldaţi plimbându-se braţ la braţ cu iubitele radioase. Cinematrografele proiectau documentare de pe front, care alternau cu scurmetraje de genul „Activitatea febrilă din fabricile noastre” şi „S-a oprit ca să-şi panseze prietenul”. La spital, asistentele dezbăteau problema ecartamentului căilor ferate ruseşti şi dacă acestea ar înlesni înaintarea trenurilor austriece. Pozele duşmanilor apăreau în ziare, cu scopul de a ilustra fizionomiile lor de brute. Acasă, copiii surorilor şi fraţilor lui Lucius cântau:

Ce mai plânge ea,
Frumuşica
Din Ucraina,
Mireasă de cazac.

Lucius nu îi lua în seamă.

Zepelinele împânzeau cerul, mai cu seamă deasupra Palatului Hofburg, ca să-şi apere împăratul.

Apoi, după doar câteva săptămâni, au apărut zvonuri despre criza medicilor de pe front.

★

La început au fost doar atât: nişte zvonuri – pentru că armata nu voia să recunoască în mod public că strategia ei eşuase. Apoi, foarte discret, la facultatea de medicină au fost anunţate anumite schimbări. Studenţilor care doreau să se înroleze li se garanta diploma de absolvire înainte de termen. Studenţii care mai aveau doar patru semestre de studii erau făcuţi locotenenţi, iar aceia care mai aveau şase semestre (cazul lui Lucius) primeau posturi în echipe de patru sau cinci medici, în spitale militare, unde aveau de îngrijit regimente de câte trei mii de oameni. Până la sfârşitul lui august, Kaminski a lucrat la un asemenea spital din sudul Ungariei, iar Feuermann a fost trimis la un spital de campanie de pe frontul din Serbia.

Cu două zile înainte de plecarea prietenului său, Lucius s-a întâlnit cu Feuermann la Cafeneaua Landtmann. Era plină de steaguri şi de familii care îşi petreceau ultima zi alături de fiii lor. De când se înrolase, Feuermann fluiera mai mereu. Era proaspăt tuns şi îşi lăsase o mustăcioară de care părea extrem de mândru. Îşi agăţase de pieptul uniformei o insignă cu steagul austriac, chiar alături de Steaua lui David, primită de la clubul de sport Hakoah, unde făcea înot. Lucius ar trebui să se gândească mai bine, a spus el, sorbind din halba decorată cu panglici negre şi galbene[17]. Dacă nu din loialitate faţă de împărat, atunci din loialitate faţă de medicină. De ce nu pricepea că va avea de aşteptat

mult şi bine până va mai avea ocazia să vadă asemenea cazuri? Galeus şi-a făcut practica pe gladiatori! Peste doar câteva zile el, Feuermann, va opera, în timp ce Lucius, dacă va rămâne în Viena, se va putea considera norocos dacă va fi al douăzecilea la rând ca să asculte inima unui pacient.

Pe stradă, o fanfară însoţea o ambulanţă împodobită cu ghirlande, în urma căreia veneau femei cu talii de viespi, în rochii albe, de vară, şi pălării cu boruri mari. Mai mulţi băieţei alergau printre ele, fluturând fâşii de hârtie creponată colorată.

Lucius a clătinat din cap. Merita un asemenea post mai mult decât oricare dintre colegii lui. Însă aceştia vor absolvi peste doi ani. Şi apoi vor ajunge să predea la facultăţi sau să practice medicina *reală,* vor face ceva pe măsura pregătirii lor. Oricine putea să înveţe cum să acorde primul ajutor…

Feuermann şi-a scos ochelarii şi i-a ridicat spre lumină.

— M-a sărutat o fată, Krzelewski. O fată foarte drăguţă. Pe buze m-a sărutat. Aseară, în Hofgarten, la petrecerea de după paradă.

Şi-a pus ochelarii la ochi şi a adăugat:

— Kaminski mi-a zis că una i-a aruncat chiloţeii la gară. Din ăia, cu volănaşe. O fată pe care n-o văzuse în viaţa lui.

— Nu crezi că poate i-a aruncat altcuiva şi Kaminski s-a nimerit în drum? l-a întrebat Lucius.

— Ha-ha-ha! a râs Feuermann. Învingătorului îi revin toţi laurii, cum se zice.

Şi şi-a sărutat degetele ca un gurmand, mulţumit de prânzul delicios pe care îl luase.

Apoi a scos un manual de chirurgie şi amândoi au citit de la un capăt la celălalt lista cu articole şi substanţe din trusa medicală standard.

Sulfat de morfină, pensă în dinţi de şoarece, daltă ortopedică, catgut din păr de cal…

Şi tot aşa, ca doi copii fascinaţi de un catalog cu jucării.

— Ei? l-a întrebat Feuermann la sfârşit.

Însă Lucius nu avusese nevoie să citească ce urma după *dată.*

A aşteptat mult timp la coadă la biroul de recrutări, unde era un singur funcţionar. Şi a plecat de acolo cu gradul de locotenent şi cu un manual de instrucţiuni, în care se descriau în amănunt toate aspectele vieţii militare, de la sunetul de goarnă şi până la modurile de salut, în funcţie de gradul persoanei cu care te întâlneai. După asta, s-a îmbătat rău de tot, împreună cu Feuermann şi cu un grup de recruţi unguri, la o cramă din Hietzing, împodobită cu funii de usturoi. Ungurii ăia erau nişte băieţi de la ţară, zdraveni şi needucaţi, care abia dacă reuşeau să pronunţe câteva cuvinte în germană. Cu toate acestea, au băut împreună până când nici că mai puteau să se ţină bine pe picioare. Parcă ungurii habar nu aveau că era războiul Austriei şi că popoarelor din aşa-zisele „teritorii" – poporul polonez, ceh şi român etc., care alcătuiau restul imperiului – li se cerea să se sacrifice în numele Austriei. Până la sfârşitul serii, toţi ungurii se jurau că şi-ar da vieţile pentru Lucius, iar Lucius se jura că şi-ar da viaţa pentru ei. Niciun jurământ nu era adevărat. La câteva ceasuri după aceea, în vreme ce se împleticea spre casă prin noaptea fierbinte, Lucius s-a pomenit nas în nas cu un copil fără dinţi şi fără cămăşuţă, cu o panglică legată în jurul capului. S-au privit tăcuţi câteva clipe. După care copilul a zâmbit arătându-şi gingiile, a ridicat un deget şi a şoptit: *Poc.*

★

Mama lui Lucius a fost în culmea fericirii când a auzit că se înrolase, însă i se părea că ar da dovadă de laşitate rămânând în spatele frontului, unde l-ar fi ţinut îndatoririle de natură medicală. Aşa că i-a cumpărat un cal şi a cerut unui prieten din Ministerul de Război să-i anuleze repartiţia şi să-i grăbească înscrierea la lăncieri ca să ducă mai departe tradiţia familiei, chiar dacă ştia că el nu mai călărise de la doisprezece ani.

Lucius a primit aceste veşti cu furie nedeclarată. Calculele mamei erau cât se poate de clare. Războiul avea să sporească avuţia Companiei Miniere şi de Metale Krzelewski. Căile ferate vor fi sabotate şi va trebui să fie reconstruite, pentru ca apoi să fie distruse încă o dată – şi iar reconstruite, şi iar distruse, şi iar reconstruite. Însă la sfârşit, când se va trage linia, era nevoie de cel puţin un patriot în familia lor care să demonstreze că nu erau nişte oportunişti dornici să profite de pe urma războiului.

Tatăl lui, încântat de această perspectivă, a început să-şi reverse afecţiunea asupra lui Lucius, în timpul lungilor ceasuri în care îi expunea pe îndelete istoria cavaleriei poloneze, cu accent deosebit pe regimentele de lăncieri. Obişnuise să se îmbrace adesea în vechea lui uniformă, însă acum îşi făcuse o ţinută nouă, mult mai spectaculoasă: pantaloni de călărie stacojii, tunică albastră, cu două rânduri de nasturi, cizme atât de lustruite că se vedea în ele *czapka*[18] cu pană.

Scotea din rafturile bibliotecii volum după volum de istorie militară. Vorbea cu ochii plini de lacrimi, apoi se apuca să cânte cântece porcoase învăţate la cavalerie. Stingea luminile şi făcea umbre pe perete cu mâinile, cum nu mai făcuse de mai bine de zece ani: „Calul de Război”, „Moartea vine de la cazaci” şi „Veneţianul decapitat”. La început, Lucius s-a întrebat dacă nu cumva tatăl lui băuse – dar ochii lui erau limpezi, numai că priveau în urmă, spre măreţul lui trecut de militar. Nu, dintre toţi ostaşii creaţi de Dumnezeu, niciunul nu era mai viteaz şi mai iscusit ca lăncierul! Niciunul! Fireşte, dacă nu-i puneai la socoteală şi pe husarii înaripaţi, care călăreau şi luptau având aripi mari, din pene de struţ, prinse de spatele armurii.

— Ai dreptate, tată, i-a răspuns Lucius.

Regimentele înaripaţilor fuseseră desfiinţate în secolul al optsprezecelea; iar povestea aceasta era o rană deschisă în sufletul maiorului în rezervă Krzelewski. Încă din copilărie Lucius îl auzise

vorbind despre acei husari fantastici de multe, foarte multe ori.

Tatăl său a zâmbit satisfăcut şi şi-a mângâiat banda *czapk*-ei, care-i împărţea în două barba albă şi mătăsoasă. Apoi în ochii lui s-a aprins o lumină de un albastru spălăcit. Tocmai ce-i venise o idee!

Scara de la intrarea casei era flancată de două armuri de husar înaripat. Cei doi le luară şi le duseră până în sala de bal, unde se îmbrăcară cu ele. Atât de grele erau aripile alea, că Lucius aproape s-a prăbuşit pe parchetul lustruit.

— Poţi să-ţi imaginezi? a exclamat tatăl său, care – culmea! – nici măcar nu se cocoşase sub greutatea aripilor şi care semăna acum cu un cavaler ridat de bătrâneţe.

Lucius gâfâia amarnic; platoşa nu-i stătea bine pe pieptul slăbuţ şi îl lăsa fără suflare. Se întreba doar cât va mai putea să rămână în picioare. Însă tatăl său nu avea ochi pentru el – tatăl său visa cu ochii deschişi.

— *Poţi* să-ţi imaginezi? a repetat el.

Şi atunci, pentru o clipă, reuşind să-şi recapete echilibrul şi văzând reflexia lor în oglinda sălii de bal – doi bărbaţi în armuri sclipitoare, cu aripi vibrând în adierea intrată printr-o fereastră deschisă –, Lucius chiar putea să-şi imagineze.

— Ar trebui să le purtăm la cină, să ne vadă mama, a spus tatăl său, bătând în platoşă cu încheieturile degetelor.

Mai târziu, şi-a dat seama că Lucius nu ştia să tragă cu nicio armă.

— Tată, m-am înrolat ca *doctor,* a repetat Lucius, dar tatăl lui nu a părut să-l fi auzit.

A deschis larg toate uşile de la somptuosul coridor, plus fereastra care dădea spre stejarul înalt şi bătrân de afară. Apoi şi-a luat din birou vechiul revolver, folosit pe vremea când era în armată. L-a dus pe Lucius până la un capăt al coridorului şi i-a pus arma în mână.

— Vezi ciotul ăla? l-a întrebat el.

Lucius şi-a mijit ochii, încercând să vadă ceva la capătul celălalt al coridorului cu portrete şi statui.

— Văd un copac, a spus el.

— Ciotul ăla este pe el, i-a spus tatăl. Trage.

Îi tremura mâna. Şi-a închis ochii pe jumătate sau poate mai mult. A apăsat pe trăgaci. Cu ochii minţii vedea fragmente de marmură sărind din busturile părinţilor săi, vedea bucăţi de tencuială căzând din tavan, vedea vaze explodând. A mai tras o dată. Şi încă o dată. Şi tapiseriile s-au făcut franjuri, iar candelabrele, ţăndări.

A tras din nou şi a auzit un zgomot sec. Se golise încărcătorul. Tatăl lui a râs şi i-a dat un cartuş.

— Excelent. Acum deschide ochii!

Cu Puszek tropăind mărunţel şi nervos după ea, mama a apărut la capătul coridorului, chiar în linia lui de tragere.

Lucius şi-a relaxat puţin braţul.

— Te rog, Zbigniew, nu din nou! i-a spus ea tatălui atunci când a ajuns lângă el şi a apăsat ţeava armei în jos, cu două degete.

Cu mâna cealaltă mângâia câinele.

După aceea a făcut semn unui omuleţ care se ascunsese în spatele bustului din marmură al lui Chopin.

— Veniţi! l-a chemat ea. Sunt inofensivi.

Omuleţul s-a grăbit s-o prindă din urmă. Avea un şevalet sub braţ. Era pictorul pe care Lucius aproape că îl uitase. În urma lui venea un servitor, ducând pe braţe una dintre vechile uniforme ale tatălui, prinsă cu ace de către pictor, ca nu cumva să-i fie prea largă lui Lucius.

Realizarea portretului a durat trei zile. Când pictorul a terminat, mama a luat tabloul şi s-a uitat bine la el în lumina zilei.

— Mai trebuie ceva culoare în obraji, a zis ea. Are gâtul subţire, dar nu chiar *atât* de subţire. Urechile lui chiar au forma asta? Uluitor! Cât de multe lucruri trece cu vederea o mamă doar pentru că îşi iubeşte copilul! Dar vă rog să îl retuşaţi – zici că o să-i zboare capul din loc. Iar *expresia*…

Aşa că l-a condus pe pictor în sufragerie, unde trona potretul lui Sobieski.

— Puteţi să-l faceţi să arate mai… milităros, mai impunător? l-a întrebat ea pe pictor. Ca acesta?

Când portretul a fost gata, Lucius a fost obligat să mai pozeze alte trei zile – de data aceasta împreună cu ea.

— Mamă şi fiu, spunea ea. O să-l atârn în camera ta.

Şi el aproape că a auzit-o zicând: *După ce ai să pleci.*

★

Auzise şi Zimmer despre înrolarea lui.

Şi l-a găsit pe Lucius la bibliotecă.

— Vino cu mine! i-a spus profesorul.

Odată ajunşi afară, Zimmer nu a încercat absolut deloc să-şi mascheze furia. Da, sigur, înţelegea impulsul patriotic al lui Lucius. Dacă n-ar fi atât de bătrân şi dacă n-ar avea afurisitul ăsta de reumatism, evident că s-ar înrola şi el! Dar să meargă chiar pe *front?* Dacă Lucius îşi dorea neapărat un grad militar, treaba asta putea fi aranjată. Putea să ocupe postul de asistent la Spitalul Universitar chiar de aici, din Viena. Pe front îşi va irosi calităţile. Oricum, ce se făcea acolo nu era medicină – era măcel. Medicina de război era doar pentru infirmiere. O minte ca a lui Lucius nu va fi satisfăcută doar asistând la amputări.

Lucius l-a ascultat iritat. Nu-i vorba de patriotism, îşi spunea el. *Sulfat de morfină, pensă în dinţi de şoarece, daltă ortopedică* – din cauza asta se ducea acolo. Feuermann, ajuns deja pe front, îi scrisese despre un magnet uriaş, folosit pentru extragerea schijelor intrate în carne. În spitalele din Viena, chirurgii mai în vârstă, care îşi păstrau pentru ei toate cazurile mai deosebite, aşteptau de asemenea rănile complexe provocate de război. În cel mai bun caz, i s-ar da să oblojească abcese ori dilatări de stricturi uretrale, simptom secundar al gonoreei. Cel mai probabil, i se va cere să examineze recruţi. Nu, nici vorbă. Lucius, primul la *Rigorosum,* nu avea de

gând să-şi petreacă întreaga perioadă a războiului cerându-le voluntarilor înflăcăraţi să tuşească.

Zimmer a apelat la rector, iar rectorul i-a oferit lui Lucius postul de asistent medical de rang doi, la Spitalul Împărăteasa Elisabeta pentru Cei Foarte Grav Răniţi.

Auzi dumneata: *asistent medical de rang doi!* Lucius nici măcar nu s-a deranjat să răspundă acestei oferte.

Aşa că a mers jumătate de zi cu trenul, spre sud, până la Graz, unde nimeni nu auzise de familia lui. Acolo s-a prezentat din nou la biroul de recrutare şi a dat adresa pensiunii unde stătea. În săptămânile din urmă, armatele ruseşti înaintaseră pe teritoriul Galiţiei, fâşia aceea de teritoriu austriac, locuit de polonezi, de pe flancul nordic al Munţilor Carpaţi. Din pricină că Germania era ocupată pe fronturile de vest şi de nord, Austria a fost obligată să-şi cheme Armata a II-a din Serbia. Spre marele noroc al lui Lucius, garnizoana Graz urma să fie mutată în curând. Armata a II-a era formată din şaptezeci şi cinci de mii de oameni, de care aveau grijă doar nouăzeci de doctori, dintre care patruzeci erau studenţi la facultatea de medicină a universităţii din Graz.

Lucius a făcut toate calculele în minte.

Cererea i-a fost acceptată pe loc. Recrutorul l-a întrebat cât de bine vorbeşte limba poloneză şi nu a părut prea interesat de pregătirea lui medicală. A făcut un semn vag din mână spre nord şi a spus:

— Acolo nu se înţelege nimeni cu nimeni. Ofiţerii noştri sunt puşi la comanda unor armate formate doar din localnici, care nu pricep nicio vorbă. Ei, cum să te mai lupţi în condiţiile astea?

Şi-a dat seama ce spune şi a strigat repede:

— Dumnezeu să-l ţină în paza Lui pe împăratul nostru!

Însă vorbele astea parcă au agravat şi mai mult afrontul de dinainte.

Sigiliul era tocit până la lemn, iar ştampila aproape că nu se mai vedea. *Trosc* – o dată şi încă o

dată şi tot aşa pe şapte documente. În toată viaţa lui, Lucius pusese mâna doar pe patru pacienţi vii, pe lângă bătrânul pe care îl scăpase de ceara din urechi: trei bărbaţi şi o bătrână oarbă, care – dacă e să spunem tot adevărul – se agăţa disperată de oricine se afla lângă ea.

Din Cracovia a trimis o telegramă acasă, în care îşi ruga mama să-i expedieze cărţile.

Nu ştia că avea să mai dureze încă şase luni până să ajungă pe front.

Comandanţii din Cracovia l-au repartizat la un spital de campanie din apropiere de Rawa Ruska, însă, chiar în ziua plecării, i s-a spus că oraşul fusese cucerit de forţele inamice şi că acum trebuia să se ducă la Stanislau. După care a căzut şi Stanislau şi a fost repartizat la garnizoana Lemberg. Dar a căzut şi Lemberg, aşa cum au căzut şi Turka, şi Tarnóv. Frontul austriac se fărâmiţa, armata era respinsă spre dealuri; nu mai era mult şi probabil că urma să fie cucerită şi Cracovia. Regimentele plecau către est – fie din gări, fie pe drumurile largi care ieşeau din oraş. În ciuda tuturor pierderilor, nu aveai cum să nu te simţi copleşit de imensitatea Imperiului, de cavaleria lui elegantă şi scânteietoare, de mulţimile lui de pedestraşi, de zepelinele şi maşinile lui, de bicicliştii lui, care pedalau pe drumurile desfundate, în zgomot de lanţuri şi sclipiri de spiţe în soare.

Şi când te gândeşti că toţi oamenii ăştia au nevoie de noi, i-a scris el lui Feuermann, plin de speranţă. *Nu pot trăi fără mâinile noastre dibace!*

Însă tot mai aştepta să plece la post. Şi, între timp, se plimba aiurea prin oraş, lovind nerăbdător cu teaca sabiei în cizmele de la uniformă. Frunzele castanilor de pe bulevard s-au făcut galbene, apoi roşii. Zi de zi se tot ducea la spital, sperând că va avea şansa să ia parte la o operaţie. Însă a aflat destul de repede că nu putea să-şi îndeplinească îndatoririle de natură medicală într-un alt regiment decât cel iniţial, dacă nu era în posesia Certificatului M-32, iar trenul care aducea actele trezorierului se

pare că dispăruse undeva, pe drumul dintre Viena şi Cracovia. Din fericire – după cum i-a explicat un funcţionar scos din sărite de a patra vizită a lui Lucius – primiseră un stoc suplimentar de Documente N-32. *Regulamentul de organizare şi funcţionare a fanfarelor*. Oare Lucius nu s-ar mulţumi cu unul dintr-ăsta?

Probabil că Lucius ar fi pufnit în râs, dacă nu ar fi fost într-atât de dezamăgit. Corturile spitalului erau pline cu preoţi care se precipitau pe lângă infirmiere ca să-i ungă cu mir pe cei fără speranţă; pe lângă ei se foiau femei micuţe cu iconiţe pentru muribunzi. El era singurul care părea că nu avea niciun rost acolo. Apoi, pe la sfârşitul lui octombrie, după o altă reorganizare, a fost repartizat la Armata a III-a, condusă de Boroević, care tocmai ridicase asediul asupra fortăreţei Przemyśl, rămasă singura redută austriacă pe câmpia Galiţiei la vremea respectivă. Şi iarăşi s-a pregătit de plecare. Iarăşi şi-a călcat uniforma, şi-a lustruit cizmele şi şi-a împăturit bine flanelele din lână, între care şi-a pus manualele. Însă Boroević s-a retras în munţi, iar prezentarea la post a lui Lucius a fost contramandată din nou.

Când a primit a patra repartiţie, deja îşi pierduse speranţa. Se refugia în colţişorul unde locuia, în Sala mamiferelor mari de la Muzeul de Istorie Naturală din Cracovia, printre schelete de balene şi morse, şi încerca să studieze. Însă i se părea că manualele de chirurgie îşi băteau joc de el, pentru că dezbăteau pe larg evoluţia diverselor tipuri de cancer la persoanele bătrâne, iar celelalte cărţi dedicau multe pagini necesităţii odihnei în tratarea pneumoniei – metodă de tratament complet nefolositoare în cazul unei armate în permanentă mişcare.

Nici manualele medicale publicate de Ministerul de Război nu-i erau de niciun ajutor. De fapt, acestea erau nişte broşuri formate din:

> – cinci pagini despre modalitatea aplicării uleiului de balenă în interiorul cizmelor pentru prevenirea bătăturilor;

– zece pagini cu indicaţii pentru construirea latrinelor;

– un capitol cu „îndrumări de natură morală pentru soldatul căruia îi este dor de soţie”;

– un glosar pentru medicii militari austrieci, care se ocupau de soldaţii unguri, necunoscători ai limbii germane, cu expresii de tipul:

Hazafias magyarok! Mindebben mindannyian együtt vagyunk!

Patrioţi maghiari, suntem de partea voastră!

Nem beteg, a baj az a bátorság hiánya!

Nu-i bolnav, nu suferă decât de laşitate.

Persze hogy viszket Somogyi örmester, nem kellett volna olyan szoknyapecérnek lenni!

Normal că te mănâncă, sergent Somogyi, ţi-ai pierdut controlul.

– o pagină de chirurgie abdominală, care, după înşiruirea mai multor opinii ale unor doctori renumiţi şi după câteva aprecieri statistice (în ciuda oricărei intervenţii, rănile din zona abdomenului duc la deces în peste şaizeci la sută din cazuri) se încheia cu afirmaţia că nu trebuie făcute intervenţii chirurgicale în abdomen.

I-a scris din nou mamei, de data aceasta cerându-i să-i trimită manuale despre îngrijirea rănilor şi tehnici de prim ajutor.

O scurtă perioadă a fost repartizat la un detaşament de deparazitare, care avea misiunea de a împiedica o eventuală izbucnire a unei epidemii de tifos printre refugiaţii din est, majoritatea familii de evrei care fugiseră atunci când le fuseseră atacate

satele. Lagărul le fusese amenajat într-un târg de vite, la sud de oraş. Oribil loc, oribilă tabără, în care s-a ajuns la un profund antagonism între personalul medical şi refugiaţi, cei mai religioşi dintre aceştia din urmă refuzând să se radă în cap. Comandantul lagărului era un fost director de şcoală primară, un individ plin de venin, furios pe faptul că armata îi punea în pericol de moarte pe austrieci ca să-i apere pe polonezi şi pe evrei. I-a spus lui Lucius că se bucură să aibă alături un alt om de ştiinţă, iar seara avea obiceiul să-i ţină prelegeri despre teoriile lui referioare la ereditate şi la caracterul impur al anumitor rase. Dar Lucius nu l-a văzut nici măcar o singură dată încercând să explice protejaţilor lui motivele pentru care erau adunaţi într-un ţarc şi raşi în cap; şi nici de ce le erau arse costumele tradiţionale. Când Lucius s-a săturat să mai tot vadă personalul sanitar luând cu forţa pălăriile şi caftanele refugiaţilor, s-a dus de unul singur în faţa unui rabin şi a încercat să-i explice necesitatea acestor măsuri. Însă bătrânul nici n-a vrut să-l asculte. Tot repeta că oamenii lui sunt trataţi ca nişte animale. Nu apăruse niciun caz de tifos – şi atunci, de ce doar ei erau hărţuiţi? Lucius a încercat să-i explice cum se transmitea tifosul şi că dura ceva până ca boala să se manifeste, că şobolanii şi puricii mişunau peste tot şi că deja izbucniseră epidemii în alte lagăre.

— Epidemii cauzate de ce anume? l-a întrebat rabinul.

Iar Lucius s-a văzut nevoit să recunoască:

— Noi… ştiinţa… nu ştie. Au fost provocate de ceva invizibil, un bacil, un virus.

— Deci ne ardeţi hainele pentru ceva invizibil, a spus bătrânul, clătinând din cap. Pentru o boală încă nedescoperită.

În ianuarie a primit veste despre a cincea repartiţie, într-un sătuc din Carpaţii Galiţiei. Sătucul se chema Lemnowice. S-a uitat pe hartă şi l-a găsit într-o vale strâmtă, pe versantul nordic al munţilor,

la doar o aruncătură de băţ de Pasul Uzhok, de la graniţa Ungariei.

Uzhok, îşi repetă Lucius, cuprins de emoţia amintirii. *Uzhok:* fireşte. Acolo a apărut faimosul meteorit care a luminat cerurile cu doar două săptămâni înainte ca tatăl său să fie rănit în luptă – prevestire care intrase în folclorul familiei.

Fuseseră adunate fragmente ale meteoritului din Uzhok şi duse la Muzeul de Istorie Naturală din Viena, unde există acum şi o pictură care ilustrează evenimentul. Da, îşi amintea de asta… obişnuia să se ducă la muzeul acela cu tatăl lui. Asta era singura amintire cu ei doi care să nu aibă nicio legătură cu lăncierii… deşi, dacă o luai pe ocolite… Meteorit… căzut chiar pe locul unde urmau să ajungă lăncierii tatălui… poate că şi asta avea o legătură.

Însă nu avea cum să ajungă acolo de la Cracovia – că îi stătea războiul în drum. Trebuia să ajungă la Budapesta, aşa i s-a spus. Şi de acolo să ajungă cumva la Debreţin, unde ar fi urmat să se urce în alt tren.

De prea multe ori fusese dezamăgit, aşa că nu mai credea că va pleca, în sfârşit, la post. Şi nici n-a mai auzit nimic în următoarele patru zile. Dar după aceea, un funcţionar de nivel doi din cadrul Diviziei Feroviare de la sediul din Viena al Armatei Imperiale şi Regale s-a ridicat de la biroul lui şi, cu un registru sub braţ, a coborât două etaje ca să-i facă o vizită omologului său din Divizia medicală, de unde s-a întors cu un ordin care purta ştampila cu acvila bicefală, pe care l-a prezentat funcţionarului mai înalt în grad din Divizia Feroviară ca să-şi pună şi acesta ştampila, după care a coborât patru etaje, a ieşit din clădire şi a mers prin nămeţi până la Birourile Frontului de Est, unde ordinul respectiv – cu ambele ştampile – a fost predat funcţionarului omolog din Divizia Transporturi. Acesta a notat numele într-un registru, l-a ştampilat şi el şi l-a trimis la şeful de birou al Diviziei Medicale de pe frontul de est, care tocmai ce mâncase la prânz nişte pâine veche de secară cu un ou, peste care presărase

atât de multă boia de ardei, că încă mai avea degetele murdare, şi a lăsat urme uleioase pe hârtie; şi şeful acesta de birou s-a ridicat de pe scaun, a vârât registrul sub haină, s-a dus afară, s-a oprit o clipă ca să admire neaua care cădea pe acoperişuri şi peste aripile unui heruvim îngândurat de deasupra unei uşi, după care a traversat bulevardul ca să ajungă la birourile poştei militare.

Drumul spre Budapesta trecea prin Viena. Acolo Lucius a avut timp doar cât să-şi cumpere câţiva castraveciori muraţi de la un vânzător ambulant, aflat chiar la câteva străzi distanţă de casa familiei sale. Apoi a trebuit să se urce în tren. Peste trei zile a ajuns în cazarma din Debreţin, unde a primit un ordin în care i se cerea să ia un alt tren spre un loc de care nu auzise niciodată, un loc care se chema Bocicău, situat mai departe de alt loc de care de asemenea nu auzise niciodată, care se chema Sighetul Marmaţiei, urmând să fie aşteptat acolo de o escortă de la regimentul de husari.

O escortă de la regimentul de husari. Şi s-a văzut iarăşi, alături de tatăl său în sala de bal, privind la aripile care le fluturau deasupra capetelor. În apropiere de Sighetul Marmaţiei. A rostit rar denumirea, aidioma unui copil care şopteşte numele tainic al unui ţinut de basm.

Lui Feuermann i-a scris doar atât: În sfârşit!

În seara de dinaintea plecării, entuziasmat peste măsură şi incapabil să se concentreze, Lucius tocmai traversa piaţa, când un copil a sărit dintr-o birjă şi s-a izbit de el ţipând. Strada era acoperită cu gheaţă. Lucius a făcut un pas înainte ca să-şi recapete echilibrul, s-a împiedicat de sabia de la centură şi a auzit pocnetul sec al încheieturii rupte atunci când a întins mâna ca să-şi amortizeze căderea.

Câteva clipe a rămas întins pe gheaţă, ţinându-se de braţ. Aştepta să-l ajute cineva, numai că strada era pustie. Dispăruse şi copilul, ca o fantomă, probabil luat pe sus de mama care se temea de

eventuale represalii pentru faptul că odorul ei trântise la pământ un ofiţer austriac.

Ajuns acasă, Lucius şi-a scos mantaua cea grea şi şi-a descheiat nasturii de la manşetă. Procedura standard ar fi impus o radiografie, numai că el ştia deja ce păţise: o fractură cu deplasare dorsală („fractură Colles” i se zicea). Atât de tare i se umflase deja încheietura, că a descheiat cu foarte mare greutate manşeta. Şi s-a apucat să înjure, furios pe copil şi pe propria-i neatenţie. Încă îşi mai simţea degetele – bine măcar că nu fusese nervul afectat. Însă trebuia să facă ceva în legătură cu fractura aia.

Cel mai bine ar fi să se ducă la spital, ştia asta. Dar mai ştia şi că, dacă ar fi făcut-o, în niciun caz nu ar mai fi fost trimis pe front.

Ar fi putut să iasă o glumă destul de bună din toată păţania asta a lui. Cum îi zice Armata Imperială unui student ciung, fără pic de experienţă?

Medic.

Se trase uşor de încheietură, spunându-şi că, dacă va reuşi să suporte durerea, poate ar fi în stare să-şi pună singur la loc osul dislocat. Însă durerea a fost cumplită, iar tot muşchiul îi era contractat. Nu-i era de ajuns doar puterea voinţei. Avea nevoie de ajutorul cuiva mai puternic.

A ieşit din cazarmă şi a pornit spre oraş. Spera să găsească un doctor; ba chiar şi un veterinar ar fi fost bun. Din păcate, majoritatea firmelor erau scrise în maghiară şi nu le înţelegea. La un moment dat, a văzut cuvântul *Kovács* deasupra unui desen cu o nicovală – *Fierar.* A bătut la uşă şi i-a deschis o femeie, cu paltonul pus la repezeală peste cămaşa de noapte. S-a uitat la el cu neîncredere. Apoi i-a spus în limba germană:

— Nu mai avem camere. Niciun pat. Se doarme pe jos.

— N-am nevoie de pat, a spus Lucius, ridicându-şi braţul ca să-i arate încheietura umflată.

Femeia a dispărut în casă şi s-a întors după câteva clipe cu un bărbat cu umeri atât de laţi şi cu o barbă atât de deasă şi de neagră, că Lucius s-a întrebat

dacă nu cumva stătea faţă în faţă cu însuşi zeul Vulcan. I-a arătat mâna şi bărbatul a şuierat printre dinţi. Ciudat era că nu părea deloc surprins că un soldat necunoscut, cu mâna ruptă, îi bătuse la uşă în miez de noapte. Unul dintre chiriaşii lui era doctor, i-a zis, să-l cheme? Lucius a clătinat din cap – ştia foarte bine că doctorul îi va spune să se ducă la spital. Nu, nu avea nevoie decât de două mâini puternice.

Fierarul l-a condus în atelier şi a aprins lampa. Pe duşumea dormeau doi soldaţi. În şoaptă, Lucius l-a învăţat cum să-l apuce de mână şi de antebraţ şi să tragă.

— Atâta tot?

— Atâta tot, a răspuns Lucius, deşi în realitate habar n-avea.

În ilustraţia din manual părea că osul pur şi simplu intra înapoi în articulaţie.

Bărbatul a ieşit puţin, apoi a revenit cu o cană murdară, plină cu ceva băutură tare. Lucius i-a mulţumit şi a dat-o peste cap. I s-au umplut ochii de lacrimi. Apoi a întins braţul. La început, fierarul l-a atins cu băgare de seamă, iar Lucius a fost nevoit să-i ceară să tragă mai tare. Şi mai tare. Simţea cum colţurile osului îi raşchetează muşchiul. A îndurat cât a îndurat durerea, dar n-a mai putut şi s-a tras ţipând din mâinile fierarului.

I se învârtea capul şi se temea ca nu cumva să leşine. A bolborosit câteva cuvinte de mulţumire şi s-a împleticit afară, la aerul rece. Avea nevoie de un fel de anestezic, dar nu numai ca să scape de durerea de acum, ci şi ca să poată suporta drumul călare care îl aştepta.

Spitalul se afla vizavi de cazarmă. Era întuneric în holul unde dormeau soldaţii. A trecut pe lângă două infirmiere, dar s-a purtat de parcă ar fi ştiut exact unde vrea să ajungă. Pe undeva pe acolo trebuia să fie o magazie cu medicamente. A trecut pe lângă un salon. Apoi încă unul. A găsit magazia la capătul culoarului, s-a strecurat înăuntru şi a cotrobăit pe rafturi până când a găsit nişte fiole cu morfină şi

cocaină şi o seringă. Le-a vârât pe toate în buzunarul de la manta.

Trenul pleca în zori. Întors în cameră, Lucius a rupt coperta tare a unui manual de histologie, a căptuşit-o cu o cămaşă şi a improvizat o atelă. Şi-a făcut bagajul folosindu-se doar de mâna cea teafără. Nu s-a culcat – se temea ca nu cumva umflătura să-i apese pe nerv. Atunci nu ar mai avea de ales şi ar trebui să ceară ajutor de specialitate. Şi-a spus că, dacă dimineaţă încă îşi va mai simţi degetele, va merge mai departe. Oricum, se ducea la un spital, nu? Unde va fi îngrijit în caz de nevoie. Acolo va putea susţine că şi-a fracturat mâna *en route.* Era sigur că nu-l vor trimite înapoi. Va învăţa tot ce era de învăţat în timp ce se va vindeca. Iar după aceea, se va apuca de treabă.

Dimineaţă şi-a scos atela şi şi-a lăsat mâna liberă. Nu a fost nevoit să o ridice decât o singură dată, atunci când l-a salutat pe ofiţerul de la gară, căruia i-a prezentat documentele. După ce a pornit trenul, şi-a pus atela la loc.

A ajuns spre seară la Bocicău, unde îl aştepta husarul.

★

Părăsiră micuţa haltă şi o luară pe drumul care şerpuia printre câmpurile înzăpezite, spre o vale plină de conifere. Pe crengile lor sclipeau straturi peste straturi de gheaţă alburie, pocnind la fiecare rafală de vânt. Lui Lucius îi îngheţară lacrimile pe gene şi în colţul ochilor, iar eşarfa cu care-şi acoperise faţa se umpluse deja de chiciură. Înfăşură frâul în jurul mâinii tefere şi încercă să se sprijine în mâna ruptă, numai că drumul îngust era dur ca metalul, iar caii alunecau adesea. Când nu mai putu să suporte durerea, îi ceru husarului să se oprească.

Cotrobăi în raniţă după fiolele de cocaină şi morfină. Evident că îngheţaseră, aşa că şi le vâră în gură ca să le încălzească. Îşi injectă cocaina direct în fractură, făcu o pauză, se pregăti să-şi injecteze şi morfina, dar se răzgândi. Ba nu. Mai bine să o păstreze, că nu ştia cât de lung avea să fie drumul.

Valea era râpoasă, dar largă. O urcară şi ajunseră curând la o trecătoare împădurită. Apoi drumul cobora într-o altă vale. Trecură pe lângă un cătun, în faţa căruia era o pancartă cu un craniu rudimentar pictat pe ea, alături de cuvintele FLECKFIEBER!!! – adică *tifos* – şi ATENŢIE, SOLDAT! NU INTRA AICI! PERICOL DE MOARTE!!! în germană, poloneză şi – presupunea Lucius – în română, ruteană[19] şi maghiară.

Husarul îşi făcu cruce şi, cu toate că se aflau destul de departe de sătucul acela, îl ocoli şi mai mult, cu foarte mare grijă. De parcă de acolo s-ar fi putut năpusti asupra lor vreun monstru cu gheare şi colţi plini cu venin.

Pe Lucius începu iar să-l doară braţul. Şi iar îi ceru husarului să se oprească, sparse fiola cu morfină şi şi-o injectă.

Pădurea se rărea tot mai mult. Trecură prin câmpuri pustii, acum pline de urmele urâte ale războiului: cratere de bombe, fortificaţii abandonate, tranşee. Dintr-un copac atârna ceva: un cadavru, acum aproape complet înfăşurat în gheaţă. La capătul celălalt al câmpului se vedea o grămadă mare de bolovani, dar, atunci când ajunse mai aproape, Lucius văzu că era o grămadă mare de cai îngheţaţi. Poate vreo cincizeci, pe jumătate îngropaţi sub zăpadă. Flori de un roşu ţipător li se iţeau din capete. I se păru că vede şi altele în umbrele pădurii. Husarul încetini pasul.

Lângă una dintre şeile vizibile, flutura uşor o bucată de uniformă, pe care încă se mai vedeau literele *k.u.k.*

Kaiserlich und königlich. Imperială şi regală. Adică armata *lui.* Şi i se făcu frică.

— Cazacii?

Umbre dansau în străfundurile pădurii. Îi văzu pe călăreţi, acele personaje de basm din visele copilăriei. Apoi nu mai văzu decât copacii.

— Cazacii nu îşi omoară caii, spuse cu dispreţ husarul, abia mişcându-şi buzele în spatele măştii. Aşa ştiu austriecii să se retragă.

Lucius nu a înţeles în primul moment, însă îi era jenă să-şi arate ignoranţa. Abia mai târziu, în timpul drumului, şi-a amintit poveştile despre capitulare şi despre bietele animale ucise ca să nu cadă în mâinile duşmanului.

Se făcuse aproape seară când au întâlnit primii oameni, o familie de refugiaţi, care încercau să răzbată prin zăpadă cu o căruţă trasă de un ţap. Aveau patru copii: doi erau cocoţaţi în căruţă şi doi mergeau pe jos, cu capetele înfăşurate în cârpe, ca mumiile; cu hainele umplute cu multe paie, ca să le ţină cât de cât de cald.

Husarul le ordonă în ungureşte să se oprească. Întinse mâna spre căruţă şi spuse ceva. Femeia protestă. Lucius nu înţelese cuvintele, dar sensul lor îi era limpede: n-avem nimic aici, doar nişte boarfe. Husarul descăleca şi se îndreptă – cam ţeapăn – către căruţă, pe care începu s-o percheziţioneze.

— *Nincs semmink*[20]*!* strigă ea, cu mâinile împreunate a rugă. *Nincs semmink! Nincs semmink!*

Însă husarul deja descoperise ce ascundea ea. Şi, unul după altul, scoase mai mulţi iepuri: cu ochi bulbucaţi, cu răsuflări calde în aerul îngheţat, iepuri care se zbăteau, speriaţi de moarte.

Se auziră ţipete de jale de sub broboadele care acopereau gurile copiilor. Husarul îi întinse lui Lucius un iepure, cu un gest ca de preot păgân înainte de un sacrificiu. Lucius clătină din cap, dar husarul nu-l luă în seamă şi aruncă vietatea înspre el. Lucius reuşi să prindă iepurele cu mâna cea bună. Şovăi o clipă. Ar fi vrut să-l înapoieze familiei, dar husarul îl privea cu asprime prin orificiile înguste ale măştii sale din piele.

Vârî iepurele care se zbătea în interiorul mantalei. Iepurele se suci, se zvârcoli şi reuşi să iasă. Îl prinse de un picior şi îl îndesă în cămaşă, lângă piele, unde, din cauza spaimei ori a vreunei modificări fiziologice provocate de schimbarea de temperatură, animalul slobozi un şuvoi de urină, care i se prelinse pe abdomen şi picioare. Lucius îi simţea pe piele bătăile înnebunite ale inimii. Nu înţelegea de ce

husarul nu omorâse pe loc iepurii, dar probabil că nu dorise să o facă în faţa copiilor.

Porniră mai departe, iar Lucius încercă să nu se mai uite la bieţii oameni.

După o oră, husarul se opri şi descălecă. Mişcările îi erau acum încă şi mai ţepene decât mai devreme. Parcă voia să se descheie la pantaloni. Probabil că îi venea să urineze, aşa că Lucius întoarse capul ca să-i ofere o oarecare intimitate. Câteva minute nu se auzi nimic, aşa că se uită la el. Ceva nu era în regulă. După încă un minut, Lucius îl auzi înjurând, apoi gemând de parcă ar fi făcut un efort mare. Apoi husarul renunţă şi încălecă din nou.

Spre seară ajunseră într-un sat pustiu, unde se opriră să se odihnească într-o casă părăsită. Pereţii erau goi; la fel şi bucătăria; dulapurile erau toate deschise, duşumeaua era plină de farfurii sparte. Într-un sertar era o icoană cu Sfântul Stanislav al Poloniei, ca şi cum fusese ascunsă acolo, apoi descoperită.

Polonia, îşi zise Lucius. *Galiţia.* Probabil că trecuseră graniţa undeva, pe când încă mai mergeau prin pădure. Apoi i-a atras atenţia ceva greu de înţeles: pe o masă se afla o cutie muzicală din ceramică, absolut superbă. Patul fusese despicat cu suliţele şi golit de toate paiele dinăuntru.

Luară şi caii în casă şi îi priponiră în sufragerie. Husarul strânse paiele, demontă uşile dulapului, făcu focul, apoi omorî iepurii, îi jupui şi îi puse la fiert în oala pe care o avea agăţată de oblânc. Îşi scosese masca, iar Lucius îi văzu chipul tras şi cearcănele negre. Şi mai văzu că abia dacă se atingea de mâncare.

— Nu te simţi bine? îl întrebă el, în cele din urmă.

Husarul scoase un mormăit, dar nu-i răspunse. După ce terminară de mâncat, se întinseră, complet îmbrăcaţi, sub aceeaşi pătură. Lucius rămase treaz. Efectul anesteziculuí începuse să se cam ducă şi iar îl durea încheietura. Acum regreta că se ambiţionase să se prezinte la post. Oare cât de departe era Lemnowice? Mai avea cocaină doar pentru o zi. Îşi

mişca mereu degetele amorţite, temându-se iarăşi de o eventuală comprimare a nervului. Numai că era cumplit de frig în încăperea aia – abia dacă-şi mai simţea şi degetele de la mâna sănătoasă.

Era treaz când husarul se mişcă, se ridică şi se duse să urineze la perete. La fel ca data cealaltă, rămase acolo mult timp, poate vreo cinci minute, după care gemu iarăşi şi începu să se lovească în pulpe, în partea de jos a abdomenului sau în penis. Lucius nu vedea spre ce anume îşi concentra husarul furia din ce în ce mai mare.

Şi se ridică în şezut.

— *Caporale?*

Bărbatul se opri. Îşi ridică deasupra capului pumnii strânşi şi începu să geamă.

— *Caporale?* repetă el.

Apoi, cu multă şovăială, rosti pentru prima oară în viaţă cuvintele:

— Sunt medic.

Se lăsă tăcerea. Circumspect, bărbatul îl privi cu ochii înfundaţi în orbitele de deasupra obrajilor neraşi.

După care îi spuse ruşinat:

— Nu iese. S-a blocat… Mă doare aici…

Lucius nu avu nevoie decât de câteva clipe ca să înţeleagă ce se întâmpla. În manuale erau enumerate peste zece cauze diferite ale blocării aparatului urinar, însă aici, pe frontul de est, unde oraşele cu garnizoane erau înţesate cu bordeluri, nu exista decât o singură explicaţie pentru situaţia în care ajunsese un bărbat sănătos în alte privinţe. În clinicile din Cracovia se practica dilatarea uretrală la pacienţii cu gonoree. Văzuse cu ochii lui soldaţi masivi şi curajoşi, plângând în hohote din pricina durerii.

Aşa că spuse:

— Se vor ocupa de tine mâine, când ajungem la spital.

Husarul zise iar:

— Nu iese nimic.

Lucius încercă să-l liniştească:

— Înţeleg. Mâine vom ajunge la spital…

— *Nimic!*

— Înţeleg. Eu…

Inspiră adânc:

— Când ai făcut ultima oară?

Dar husarul nu-i răspunse. În schimb se întoarse, ţinându-şi penisul pe palmă, de parcă ar fi vrut să-i zică: *Uite!* Lucius ezită puţin. Apoi scoase o lumânare din raniţă, o aprinse şi se lăsă pe vine în faţa husarului. *Gândeşte-te bine! Adu-ţi aminte de cursurile despre anatomia vezicii.* Numai că nu se dusese la cursurile acelea, pentru că avusese treabă în laboratorul lui Zimmer.

Îi ceru să se screamă şi un singur strop de urină apăru la vârful penisului. Lucius palpă uşor abdomenul bărbatului. Era tare, deci vezica era plină. Mai demult ar fi glumit cu Feuermann pe seama unei asemenea boli venerice cronicizate, pentru că, evident, nu se aştepta să găsească pe front aşa ceva, în locul cazurilor cu multe complicaţii chirurgicale. Însă acum îi veniră în minte consecinţele unei obstrucţii uretrale. Oare vezica urinară chiar se poate rupe? Sau uretra? Ori rinichii se blocau înainte să se întâmple una ca asta?

— Mâine, la spital… începu Lucius.

Bărbatul clătină din cap.

— Nu mai pot să mă urc pe cal.

Se îndoi de mijloc şi se apăsă atât de tare cu pumnul în burtă, că Lucius avu convingerea că îi va plesni vreun organ.

Şi am să rămân cu un husar muribund într-un cătun părăsit, îşi spuse el. Nu ştia încotro trebuia s-o apuce şi nici cum să se întoarcă la Bocicău.

Atunci bărbatul spuse:

— Mă duc în fiecare lună… şi mi se bagă un băţ…

— Ştiu, zise Lucius. Se cheamă *cateter.* Dar n-am la mine aşa ceva.

Se uitară amândoi prin cameră, la icoana cu sfântul, la cutiuţa muzicală. Apoi husarul spuse:

— Am nişte vergi pentru ţeava puştii…

Lucius simţi cum i se pune un nod în gât.

— Nu se poate. Trebuie să fie unse cu vaselină… Am avea nevoie de…

Dar husarul deja începuse să scormonească prin desagii de la şa şi se întoarse cu un fel de perie făcută din trei bucăţi. Parcă era un instrument medieval de tortură. Însă piesele fără peri erau subţiri şi netede, ba chiar ascuţite la capetele filetate. Tot din desagă, soldatul scoase şi un tub cu unsoare pentru puşcă.

Lucius mai avea două fiole cu morfină, aşa că îi administră una husarului, cu acul încă murdar cu sângele lui uscat. Îi spuse să se întindă şi să aştepte ca morfina să-şi facă efectul. Apoi unse una dintre verigi. Încercă din nou să-şi amintească textul din manual. Dacă nu se înşela, atunci canalul uretral făcea o întoarcere bruscă spre sfincterul uretral. Dacă împingea prea mult, ar fi putut să perforeze peretele canalului. Dar avea o şansă dacă îngustarea era mai aproape. Trase aer în piept.

— Vezi să stea drept, îi ordonă el husarului, arătându-i cum să-şi ţină penisul.

Puse vergeaua în dreptul orificiului uretral extern şi intră încet. Husarul se încordă. Lucius se opri, amintindu-şi că un risc al procedurii era deschiderea unui pasaj uretral fals. Îi tremura rău de tot mâna stângă, aşa că şi-o sprijini cu cea dreaptă. Îşi aminti din senin cum în Cracovia, la cantină, auzise doi genişti mărturisindu-şi că îi apucau tremuricii atunci când îşi instalau bombele. Împinse mai mult vergeaua, apoi simţi că se blochează în ceva. O retrase, o împinse din nou şi iar o simţi cum se blochează. Împinse puţin mai tare şi depăşi obstacolul. Husarul gemu rău de tot, se zvârcoli, se întoarse şi plecă, lăsându-l pe Lucius cu vergeaua în mână şi împroşcat cu urină.

O să mă omoare, îşi spuse Lucius. Şi atunci husarul începu să râdă.

Iar în dimineaţa următoare era într-o dispoziţie excelentă.

Cânta în timp ce urina în toate direcţiile.

— Domnu' *orvos!* exclamă el, îmbrăţişându-l pe Lucius, în timp ce îngâna un cântecel în maghiară.

Lucius nu înţelegea decât cuvântul *orvos. Doctor.* Şi îi era de ajuns.

Aşa că porniră din nou. Intrară pe un drum desfundat, care o lua pieptiş în sus, pe deal. Husarul era acum foarte guraliv. Cânta şi fluiera şi bătea ritmul pe pulpe. Ce bine că Lucius era doctor, îi spuse el. O să aibă o grămadă de pacienţi. Şi făcu un gest larg din mână.

Se opriră doar atunci când Lucius îşi mai făcu o injecţie cu anestezic în încheietura mâinii. Ajunseseră într-o pădure deasă, neatinsă de război. Singurul om cu care s-au întâlnit a fost un bătrân, care răscolea zăpada dintre copacii negri. Husarul încetini şi Lucius se temu ca nu cumva să-l jefuiască pe sărmanul om, însă soldatul doar întrebă pe unde trebuie să o ia şi bătrânul, sprijinindu-se nesigur într-un băţ, îi arătă direcţia cu napul din mâna cealaltă.

Se înseră atunci când au ajuns pe culmea unei coline şi s-au pomenit în faţa unui sat. Era ascuns într-o vale domoală şi nu avea decât două străduţe care coborau de la biserica din lemn cioplit. Dincolo de biserică, drumul continua să urce. Mai jos, valea se lăţea şi se căsca un câmp acoperit cu zăpadă, prin care curgea un râu, acum îngheţat.

— Lemnowice, spuse husarul.

Coborâră până pe câmp, apoi trecură pe lângă case – nişte colibe cu tavan scund, făcute şi ele tot din lemn, cu geamuri mici, prin care nu puteai să te uiţi înăuntru pentru că erau toate acoperite cu obloane. Nu se vedea niciun horn. În mijlocul drumului erau două căruţe, probabil abandonate, acum pe jumătate îngropate în zăpadă. Se auzi un fâlfâit din apropiere atunci când o cioară mare şi neagră îşi luă zborul de pe un acoperiş.

Nu se vedea niciun suflet, nicio garnizoană, nici urmă de trupe şi, cu siguranţă, nimic care să arate a spital. Probabil era dincolo de deal, îşi zise Lucius. Dacă nu cumva fusese trimis aici tot din greşeală. Şi

va fi nevoit să se întoarcă, după toată călătoria asta de coşmar.

Husarul se opri în faţa bisericii şi-i făcu semn să descalece. Îl ascultă, se apropie de uşă şi bătu în ea. Aşteptă. În lemnul gros era o ferestruică îngustă care-i aminti de orificiile din zidurile castelelor. La sfatul husarului, bătu mai tare şi abia atunci auzi o mişcare dinăuntru. Un zgomot de paşi. Şi un ochi apăru în ferestruica aceea.

— Numele meu este Krzelewski, spuse Lucius. Medic locotenent. Regimentul 14, Armata a III-a.

Acum se auzi cheia în încuietoare, zgomotul metalic al mecanismului. Uşa se deschise. Se pomeni faţă în faţă cu o călugăriţă-infirmieră. Purta un veşmânt cenuşiu şi scorţos, iar într-o mână avea o puşcă Mannlicher, arma standard a armatei *k.u.k.*

— Pot vorbi cu medicul-şef? întrebă Lucius în germană.

Femeia nu-i răspunse, aşa că încercă în poloneză.

— Vreţi să vorbiţi cu doctorul? exclamă ea, fără să iasă din penumbre. Păi n-aţi spus că dumneavoastră sunteţi?

3.

Pe infirmieră o chema Margarete. Nu i-a spus numele de familie. Îi va explica mai târziu că aşa era regula Surorilor din Ordinul Sfânta Ecaterina. Până şi Margarete era un nume pe care şi-l luase atunci când s-a călugărit şi şi-a abandonat prenumele lumesc, împreună cu viaţa pe care o dusese înainte. Chipul ei plutea în întunericul pronaosului şi doar atunci când Lucius îşi întoarse capul după husarul care dăduse pinteni calului şi plecase mai departe *(fugi, laşule!* avea să-i spună el în gând mai târziu), infirmiera deschise mai larg uşa, făcându-i semn cu arma să intre. Lucius intră şi ea se împinse cu umărul în uşă. Lucius rămase în beznă câtă vreme ea încuie uşa, mai întâi cu cheia, apoi cu un drug de fier de-a curmezişul. Lucius se întoarse spre ea şi auzi scârţâitul făcut de o cheie vârâtă în broasca altei uşi, apoi zăngănitul metalic al încuietorii. După asta, cu arma atârnându-i în mână, infirmiera Margarete îl conduse în lumina difuză a naosului.

Lucius avea obiceiul să se uite în sus atunci când intra într-o casă a Domnului, iar acum, făcând acelaşi lucru, avu impresia că biserica din Lemnowice semăna cu zecile de aşezăminte din lemn pe care le văzuse în Munţii Tatra, cu toate că această construcţie, cu uriaşa ei cupolă şi cu minusculele-i ferestre, aducea mai mult cu o biserică de rit răsăritean. Tavanul se sprijinea pe un şir de şase coloane din lemn. Din el atârnau două lanţuri groase, rămase fără candelabrele pe care le susţinuseră. Un singur felinar lumina transeptul dinspre nord. Restul bisericii era cufundat în întuneric.

Sunetele şi mirosul îl făcură să privească în jos. Un geamăt înfundat, de undeva din beznă. O tuse, o respiraţie greoaie. O miasmă înţepătoare, organică, parcă de carne stricată. Se uită bine. Stranele fuseseră scoase şi înlocuite cu mormane de pături.

Doar atunci când una dintre pături se mişcă uşor, Lucius pricepu că sub ele erau oameni.

Trei şiruri, cu cincisprezece sau douăzeci de asemenea umflături pe fiecare.

Sora Margarete terminase de încuiat şi a doua uşă şi apăru lângă el. Îi spuse în şoaptă:

— Îmi permiteţi să vorbesc?

Lucius dădu din cap, incapabil să-şi ia ochii de la trupurile de pe jos.

— Doctorul maghiar, zise ea, Szökefalvi, predecesorul dumneavoastră, a dispărut acum două luni în nişte împrejurări pe care doar Pan Doctor Locotenent le-ar înţelege.

Lucius se întoarse cu faţa spre ea, uluit de această formă de adresare – etichetă poloneză combinată cu gradul militar german. O studie câteva clipe. Era mai scundă decât el cu mai bine de un cap, iar chipul îi era încadrat de faldurile fără cusur ale vălului, care îi strângeau obrajii. Ochii ei lucioşi nu aveau o culoare precisă; buzele îi erau uşor întredeschise de dorinţa de a vorbi în continuare. Presupuse că era cu un an sau doi mai în vârstă decât el.

Cheia uriaşă îi atârna de lanţul din jurul gâtului ca o cruce, încă nu lăsase arma din mână.

Părea că-i aşteaptă iarăşi încuviinţarea.

— Da, vă rog, continuaţi, spuse el.

Iar ea îl trase uşor într-o parte, ca să nu o audă soldaţii de pe jos. Apoi începu să vorbească:

— În primele zile am fost doar şapte, Pan Doctor Locotenent: eu, surorile Maria, Libuše, Elisabeta, Klara şi doi doctori – unul, al cărui nume nu merită pomenit, şi Szökefalvi, sărmanul Szökefalvi, pe care am reuşit să-l iert, în cele din urmă. La vremea respectivă eram doar un punct de prim ajutor şi de triere a răniţilor. Îi pansam la repezeală şi-i trimiteam mai departe, cum se spune. Abia în septembrie, Înaltul Comandament şi-a dat seama cât de important este adăpostul nostru din vale şi ne-a ridicat la rang de spital de campanie, ceea ce însemna că trebuia să primim răniţii de pe câmpul

de luptă şi să-i îngrijim până ar fi fost în stare să reziste transportului până în spatele frontului. Am avut un aparat cu raze X şi un laborator de bacteriologic. Apoi, cu ajutorul rugăciunilor zilnice, al bisturielor şi al soluţiilor antiseptice, am reuşit să-i ajutăm foarte mult pe curajoşii tineri aflaţi în slujba acestui neînsemnat împărat pământean. Trei luni i-am îngrijit: am avut de-a face cu răni urâte, provocate de mine şi de săbii, de explozii şi de plante toxice. Am înviat din morţi oameni străpunşi de toate gloanţele din arsenalul diavolului, oameni răniţi de bombe puternice şi de săbiile cazacilor, oameni cărora gerul iernii le-a furat picioarele şi mâinile. Cu asta ne mândrim noi, Pan Doctor, şi îmi vine să plâng de bucurie când îmi amintesc de realizările noastre. Ne-a fost luat aparatul cu raze X şi dus la Tarnóv şi am rămas şi fără ultima picătură de eozină[21], care ne ajuta să desluşim misterele de pe lamele de la microscop, dar chiar şi atunci am reuşit să ne descurcăm. Şi ne-am descurcat vreme de două luni. Multe rugăciuni s-au rostit pentru noi, doctore, nu numai aici, în Galiţia, dar şi în Prîpeat, în Bucovina şi Basarabia şi, am aflat de curând, în zone mult mai îndepărtate, în oraşele din Flandra şi Friuli, din Serbia şi Macedonia, ba chiar şi din măreţul oraş al Varşoviei – da, toţi oamenii au înălţat rugăciuni către Domnul Dumnezeul nostru, iar îngerii Lui au lucrat fără odihnă şi au deviat gloanţele cu răsuflarea lor angelică şi au încălzit trupurile soldaţilor noştri căzuţi în zăpadă. Dar, în ciuda tuturor acestori rugăciuni, nimeni nu s-a aşteptat ca El să ne protejeze la nesfârşit. Aşa că L-am iertat şi nu ne-am supărat atunci când a fost cucerită fortăreaţa Przemyśl, iar El a fost nevoit să-Şi trimită acolo îngerii şi ne-a lăsat la mila Păduchelui.

Se opri. Ultimul cuvânt îl rostise în germană – *Laus* – şi cu chipul strâmbat de dezgust.

— Cunoaşteţi şi dumneavoastră Păduchele, domnule doctor. Eu l-am cunoscut foarte bine încă din copilărie şi a fost mereu în preajma noastră încă

din primele zile ale războiului. Dar parcă niciodată n-am văzut atât de mulţi păduchi ca în acest lăcaş sfânt. Şi, pe măsură ce războiul continua, ne-am confruntat cu o invazie din ce în ce mai mare. Niciodată, dar niciodată, stimate domnule doctor, nu am văzut o asemenea capacitate extraordinară de reproducere. Şi, în momentele mele de maximă îndoială, m-am întrebat dacă nu cumva Păduchele este copilul preferat al Domnului. Pentru că, uneori, parcă dispare absolut tot de pe lume, în afară de păduchi. Of, domnule doctor, în copilărie am crezut că animalele luate de Noe pe Arca lui erau îmblânzite, că erau nişte creaturi drăgălaşe şi curate, cu blană moale, frumos mirositoare şi cu boticuri blânde. Dar, nu! Acum îmi dau seama că toate au fost infestate, nu doar şobolanul, ci şi leul şi nevăstuica şi girafa cea răutăcioasă; fiecare animal era el însuşi o arcă pentru viermi, căpuşe şi păduchi. Dar nici nu vă puteţi imagina cât de infestaţi au fost oamenii noştri! Pretutindeni numai păduchi – pe fiecare haină, pe fiecare cusătură, pe fiecare tiv. Grămezi de păduchi care mişunau, se zvârcoleau, tresăltau ca nişte tăciuni aprinşi. Ieşeau şi prin dinţii pieptenilor noştri, ca nişte grăunţe, ca o pulbere umedă. Da, domnule, din păcate tot cu treaba asta ruşinoasă se ocupă diavolul de atunci încoace. Că, dacă ar fi vrut cu adevărat să pună la încercare credinţa omului, atunci l-ar fi eviscerat pur şi simplu, în Galiţia. Dar nu, nimic nu stârneşte mai tare instinctele păduchelui decât o face bandajul umed şi călduţ al unei răni, nimic nu aţâţă mai tare dorinţa de incest a acestor lighioane. Un pansament pus acum o săptămână în Lemberg e atât de plin de insecte din astea, că le şi auzi zgomotul înfundat pe care-l fac atunci când cad pe podea.

Se opri o clipă ca să respire. Apoi continuă:

— Desigur, Păduchele ştie cum să te tortureze, numai că am aflat că el singur nu te poate ucide. Primul nostru caz de tifos a apărut în decembrie, domnule doctor. Încă îl mai ţin minte pe băiatul acela, nu i-am uitat căldura pielii, erupţia care i s-a

răspândit pe piept şi pe membre, gândurile ciudate care i-au intrat în minte şi l-au făcut să zbiere. Oricât de mult ne-am străduit, nu am reuşit să-l salvăm. Şi, nu după multă vreme, s-a mai îmbolnăvit şi un alt soldat, cel de acolo…

Şi îi arătă lui Lucius colţul îndepărtat al sălii.

— După care al treilea – cel de acolo – şi al patrulea – dincolo. Zi şi noapte ne-am zbătut să-i salvăm, dar nu am reuşit să-i deparazităm, oricât de mult var şi crezol[22] am folosit. Niciun fel de carantină nu poate împiedica dezvoltarea bolii. Şi, indiferent cât de bine ne-am înfofolit… tot nu a contat. Seara eu o examinam pe Libuse, Libuse pe Elisabeta, iar Elisabeta pe Klara, şi Klara pe mine… şi tot găseam gângănii din alea pe pielea noastră. Vai de noi! Aşa stăteau lucrurile, Pan Doctor Locotenent, când spaima de Păduche a intrat în sufletul bunului doctor ungur Szökefalvi. Chiar şi acum îmi este nespus de drag Szökefalvi – om şcolit, care ne-a învăţat cu răbdare arta îngrijirii bolnavilor, care glumea spunând că i-ar face plăcere să se despăducheze alături de noi. La început a rezistat, nu s-a lăsat învins, suflet curajos! Cunosc foarte bine groaza care îl cuprindea la masa de operaţie, când simţea prezenţa Păduchelui în jurul său. L-am văzut făcând eforturi inimaginabile ca să-şi dirijeze gândurile doar la cazul la care lucra. Însă, odată ce simţi Păduchele, nu mai poţi scăpa de el; odată ce încep mâncărimile, nu le mai poţi opri, nu, nu poţi, Pan Doctor Locotenent: doar un firicel de păr sau o aţă din haine îţi dau impresia că armate de lighioane din alea mişună pe trupul tău. Chiar şi acum, dacă nu încerc să mă stăpânesc, tot îmi imaginez cum Păduchele se urcă pe genunchiul meu, îmi înţeapă pielea cu picioarele alea mici şi ascuţite, mă gustă cu limba. Nu! O, nu, nu, nu! Nu, Pan Doctor Locotenent: ca să supravieţuim, trebuie să învăţăm să ne luptăm cu asemenea fantezii. Însă bietul Szökefalvi nu a putut s-o facă. În toiul unei operaţii, cu mănuşile pline de sânge, l-am văzut cum tresare şi începe să tremure. La început nu era atât

de evident şi s-a oprit, cu bisturiul în aer. Dar eu ştiam că simţise Păduchele. Că începuse să înainteze pe sub toate flanelele lui. Pe picior, pe pulpă sau pe abdomen. Apoi a continuat operaţia, iar Păduchele s-a mişcat din nou şi el s-a oprit iarăşi, şi iar a început să lucreze şi iar s-a oprit. Şi, dintr-odată, a lăsat bisturiul din mână, şi-a scos mănuşile şi a început să-şi smulgă hainele de pe el cu mâinile acelea, atât de sigure înainte şi atât de pline de freamăt atunci. La început, omul acesta, care respecta toate regulile bunei-cuviinţe, se ducea repede în vestiar ca să se dezbrace. Numai că, pe măsură ce au trecut săptămânile, a devenit atât de panicat, atât de angoasat, că a uitat pur şi simplu de prezenţa mea şi a început să-şi dezgolească acele părţi ale trupului care nu sunt menite vederii altora.

Se uită la Lucius, sfredelindu-l cu privirea.

— Vă imaginaţi şocul pe care l-am avut? Şi eu mă simţeam năpădită de păduchi, domnule doctor, dar fac parte dintr-un ordin de călugăriţe-infirmiere şi, dacă este soarta mea să fiu răpusă de muşcătura Păduchelui, atunci aşa să fie. Nu îmi pierd demnitatea. Sfânta Ecaterina a mâncat crustele leproşilor, aşa că datoria mea este să rămân neclintită lângă pacienţii mei. Da, aceasta este datoria mea. Nu simt teamă atunci când văd o ţeastă zdrobită. Nu mă ia cu leşin în faţa unei cangrene. Nu! În faţa mea eu nu văd moartea, domnule doctor, ci strălucirea cununii cereşti pe care o voi primi după Judecata de Apoi. Eu nu aud ţipete, ci corul îngerilor care mă vor întâmpina. Iar atunci când simt prezenţa Păduchelui, nu îmi vâr mâinile în haine şi nu încep să mă scarpin ca vreun urangutan din Portugalia, ci îmi îndrept gândurile spre Tatăl meu aşezat pe Tronul din Împărăţia Cerurilor. Însă Szökefalvi era atât de îngrozit, domnule doctor, şi voinţa îi era atât de firavă! Nu se simţea în siguranţă nicăieri. Se ducea să se plimbe pe câmpuri, dar şi acolo îşi smulgea hainele de pe el şi rămânea gol în gerul cumplit. Noaptea îl auzeam cum plânge, implorând Păduchele să-l lase în pace. Atât de des se

spăla cu crezol, că începuse să i se jupoaie pielea, iar asta a agravat şi mai mult situaţia, pentru că nu mai ştia dacă mâncărimile pe care le simte vin de la Păduche sau de la propria-i carne necrozată. Cu toate acestea, nimic din ce i-am spus noi nu l-a făcut să-şi schimbe obiceiul.

Se opri. Părea că-i aşteaptă reacţia.

Aşa că Lucius spuse:

— Şi doctorul acesta, Szökefalvi, a plecat?

— În decembrie, răspunse ea.

Apoi adăugă cu glas mai scăzut:

— Dacă îmi permiteţi, aş îndrăzni să vă spun ce cred eu. Eu cred că şi-a pierdut minţile. M-am trezit într-o dimineaţă şi nu l-am mai găsit. Dar ce ştiu eu? Dumneavoastră aţi învăţat în faimoasa Vienă. Poate aţi auzit acolo despre vreo nebunie de felul acesta?

Lucius se uita prin uriaşa încăpere.

— Şi celelalte infirmiere?

— Celelalte infirmiere, Pan Doctor Locotenent?

— Au fugit şi ele?

— O, nu. Sora Maria a murit de tifos, Libuše a murit de tifos şi tot de tifos a murit şi Elisabeta. Toate sunt alături de Domnul, mai puţin sora Klara. Ea va fi *judecată.* Vai de mine, n-am mai vorbit cu cineva de săptămâni bune. Trebuie să-mi cer iertare dacă v-am împuiat capul cu vorbele mele, am cusurul ăsta încă din copilărie şi s-a agravat acum din cauza singurătăţii. Desigur, sunt aici soldaţii care ne ajută la treburi, bucătarii şi, evident, pacienţii – toţi aceşti bărbaţi îmi ţin companie, dar, fiind singura femeie, trebuie să am mare grijă să nu care cumva să mă las pradă sentimentelor, ca să nu am şi eu parte de soarta tristă a surorii Klara şi să fiu prinsă în vestiar, imitând viaţa de femeie măritată.

Bujorii care i se aprinseră în obraji erau vizibili chiar şi în lumina difuză.

— Probabil că sunteţi obosit şi doriţi să vă odihniţi puţin. Să vă conduc în camera dumneavoastră?

Îl privea fix. Întrebarea pe care i-o pusese era una simplă, însă, în momentul acela, Lucius nu dorea

nimic altceva decât să se întoarcă acasă. Dar habar nu avea *cum* anume, fiindcă husarul plecase, iar gara era la o distanţă de două zile pe o zăpadă aşa mare. Însă cu siguranţă existau metode prin care să scape de aici. Trebuia doar să explice: că nu era încă doctor, că Divizia medicală comisese o eroare trimiţându-l aici şi că, poate, atunci când vor veni doctori adevăraţi, se va întoarce şi el ca să dea o mână de ajutor. Dar să facă toată treaba de unul singur? Nu… nu se simţea în stare. Sigur că îl va înţelege. Sigur că era şi ea la curent cu incompetenţa Înaltului Comandament şi cu dezastrul de pe toate fronturile; sigur că auzise şi ea că toată Armata a III-a fusese trimisă altundeva decât în locul unde era nevoie de ea; sigur că văzuse şi ea pantofii făcuţi din cartoane şi hainele de vară ale patrulelor montane. Iar dacă nu-i spunea acum toate astea, foarte curând lipsa lui de experienţă avea să devină evidentă – ea îşi va da seama cât de neîndemânatic este de cum va pune mâna pe un bisturiu…

— Soră…

Şi se întrerupse. Ce să-i spună? *Vă cer scuze din toată inima mea? S-a produs o greşeală? N-am operat niciodată, am avut doar doi pacienţi în toată viaţa, unul cu un dop de ceară în ureche şi celălalt cu o strictură uretrală, provocată de gonoree?* Acum nu mai simţea doar ochii pătrunzători ai femeii aţintiţi asupra lui, ci şi ochii tuturor soldaţilor întinşi pe jos. *Primum non nocere*[23]. Dar cum se aplicau vorbele astea în situaţia de faţă? Adică ar face mai mult rău, dacă ar pleca?

Dar nici ei nu şi-au dorit să se afle aici, îşi spuse el. *Nu au cerut să fie trimişi pe front, în miez de iarnă, fără haine groase. Nici ei nu au fost pregătiţi pentru ce îi aştepta.* Văzu un tânăr cu capul bandajat, privindu-l cu atât de multă implorare în unicul ochi pe care-l putea ţine deschis, că Lucius se văzu nevoit să se uite în altă parte.

Speranţă, recunoştinţă, însă mai era încă ceva în privirea soldatului rănit. Ceva greu de identificat în primul moment, dar apoi Lucius înţelese: era o

cerere, ba nu, o aşteptare, poate chiar o ameninţare. Oare ce ar face toţi soldaţii ăştia răniţi atunci când le va spune că nu-i poate ajuta?

— Pan Doctor?

Se întoarse cu faţa la ea. Cuvintele pe care i le spuse parcă erau rostite de altcineva:

— Este extrem de important ca programul pacienţilor să nu fie perturbat. Ce anume obişnuia să facă Szökefalvi la ora aceasta?

— Vizita de seară, Pan Doctor. Dacă nu avea urgenţe, asta făcea.

Vocea ei era dulce, uşurarea aproape tangibilă şi un grup de stele minuscule îi licăriră în ochii parcă înlăcrimaţi.

— În cazul acesta, să nu mai pierdem timpul.

— Rămâneţi? Chiar dacă simţiţi prezenţa Păduchelui, tot vreţi să rămâneţi?

Lucius simţise deja această prezenţă. Încă din momentul în care Margarete începuse să descrie simptomele, simţea mâncărimi pe piele şi făcuse tot posibilul să nu se apuce să-şi smulgă hainele de pe el.

— Fiecare dintre noi va cunoaşte momentul lui de glorie, mormăi el, ştiind că îi foloseşte cuvintele.

Lucru pe care nu ar fi crezut până acum că l-ar putea face.

Îşi puse raniţa pe umăr şi ea îl conduse pe o cărăruie dintre pacienţi.

— Sunt organizaţi pe saloane, îi spuse ea din mers. Însă este doar provizoriu. În naos îi ţinem doar pe cei cu răni mai uşoare, adică fracturi şi amputări. Operaţiile le facem în prezbiteriu, pentru că acolo este cea mai multă lumină. Pe cei care nu mai au nicio speranţă îi ţinem în transeptul dinspre sud, ca să nu-i vadă ceilalţi. Cei cu răni la cap se află în altar, unde pot fi supravegheaţi.

Din loc în loc atârna câte un felinar. Pentru prima oară Lucius se uită mai atent la pereţii pe care erau pictate scene din Biblie: o arcă, un şarpe, crucifixuri uriaşe – în mijlocul unor sate, probabil din Munţii Carpaţi, pe care erau scrise nişte versete în latină;

sfinţi poleiţi deasupra colonadelor; o scenă din Judecata de Apoi pe uşa de la sacristie – cu rugul aprins, ornamentat cu călugări şi păcătoşi legaţi fedeleş, care călcau pe mărăcini.

Se opriră la capătul naosului, chiar sub pictura cu Buna Vestire. În podeaua transeptului dinspre nord era un crater, cu o adâncime de aproximativ un metru. Un strat subţire de zăpadă acoperea şi pereţii lui, şi treptele amvonului. Abia acum îşi dădu seama Lucius că lumina pe care o văzuse mai devreme venea de la o spărtură în tavanul înalt, peticită prost cu scânduri şi prelată. Sora Margarete nu spuse nimic.

— Ce s-a întâmplat acolo? o întrebă el, ridicând mâna.

Femeia îi zâmbi, făcând faldurile vălului să îi apese obrajii.

— Cum adică ce s-a întâmplat, Pan Doctor? Păi, avem o gaură în tavan şi un crater în podea.

Şi începu să râdă, de parcă nu ar fi auzit vreodată o întrebare mai amuzantă.

El îşi puse raniţa jos, lângă amvon, iar ea începu din nou să vorbească. Erau aproximativ şaizeci de pacienţi în Biserica Fecioarei din Lemnowice. Cei mai mulţi făceau parte din Armata a III-a, dar mai erau şi alţii, din garnizoanele de peste munţi. Ultimii veniseră într-un camion, în urmă cu o săptămână – şaisprezece soldaţi, trei deja morţi în momentul sosirii, cinci cu răni care necesitau amputări urgente. De atunci fusese linişte. Frontul se mutase. Aşa se întâmpla în război. Uneori bătăliile se duceau foarte aproape, atât de aproape că puteai să auzi focurile de armă; alteori nu auzeai decât bubuitul îndepărtat al obuzelor. Ruşii puseseră stăpânire pe oraş o perioadă scurtă. Uneori se întreba dacă nu cumva fuseseră daţi uitării. Ce bine ar fi fost! Încă mai erau câţiva oameni în oraş – doar femei rutence, care pe vremuri fuseseră loiale Rusiei, până când ruşii se retrăseseră şi le luaseră bărbaţii cu ei. Spitalul avea suficiente provizii de hrană; pe lângă raţiile primite la jumătatea lui ianuarie, biserica avea rezerve de

cereale şi napi, seminţe de floarea-soarelui, cartofi, sfeclă. Atâta vreme cât alimentele continuau să vină, vor reuşi să treacă cu bine de primăvară, cel mai greu anotimp dintre toate. Iar la vară vor avea mere şi pere şi vor putea să cultive grâne pe câmpul din jur…

Însă Lucius nu o mai asculta.

— Doctorul Szökefalvi a plecat în decembrie?

— În decembrie, domnule doctor!

— Adică acum două luni.

— Da, două luni.

— Dar tocmai mi-aţi spus că au fost răniţi care aveau nevoie de amputări, nu?

— Din decembrie şi până acum, am făcut patruzeci de amputări la douăzeci şi trei de soldaţi, Pan Doctor. Opt picioare amputate deasupra genunchiului, cincisprezece sub genunchi. Zece braţe deasupra cotului şi şase sub cot. Şi un maxilar, dar pacientul nu a supravieţuit.

Lucius o privi lung. Inima începuse să-i bată mai repede.

— Soră Margarete, cine anume a realizat aceste amputări?

— *El,* Pan Doctor.

Călugăriţa îşi îndreptă privirea plină de extaz religios spre gaura din transeptul de la nord.

Lucius nu se uită într-acolo.

— A cui mână o îndruma *El,* soră?

Ea îşi ridică mâinile micuţe, abia jumătate cât ale lui.

— Iar pacienţii sunt aici?

— Da.

— Toţi?

— Toţi aceia care au supravieţuit şi nu au fost evacuaţi.

— Câţi anume au supravieţuit, stimată soră?

— Au supravieţuit paisprezece, Pan Doctor.

— Paisprezece… din douăzeci şi trei.

Lucius se gândi la spitalele militare din Cracovia, de unde se scoteau cadavre în fiecare zi.

— Nu-i o rată de supravieţuire prea rea.

— Nu, domnule doctor.

— Şi Dumnezeu a lucrat doar prin intermediul acestor mâini?

O pauză, un surâs abia schiţat, de parcă acum înţelegea efectul vorbelor ei.

— Soră?

— Domnul ne-a dat morfină şi eter, domnule doctor.

— D-da, se bâlbâi Lucius, privind-o lung. Da, da, sigur că v-a dat.

Iar ea spuse:

— Încă ceva, domnule doctor. Le-am permis soldaţilor să împuşte şobolanii, dar trebuie să îndrepte armele spre duşumea, nu spre vreun camarad. Slavă Domnului că epidemia de tifos s-a mai domolit şi avem metode să o ţinem la distanţă. Dar şobolanii! Suntem la mila lor, Pan Doctor. Am acoperit cu scânduri toate găurile din pereţii bisericii noastre. Uneori cădeau din vizuinile lor direct pe transept, dar iarna asta n-au mai făcut-o. Am pus capcane în toate colţurile, dar lighioanele astea apar ca ciupercile după ploaie. Sunt peste tot. Să nu vă speriaţi dacă auziţi vreun foc de armă.

Lucius îşi aduse aminte de drugul de fier pe care-l fixase de-a curmezişul uşii din pronaos.

— Din cauza lor aţi baricadat uşile, soră?

— O, nu, Pan Doctor! Am baricadat uşile din cauza lupilor.

În seara aceea au făcut vizita la lumina felinarului.

De la amvon, ea i-a făcut o scurtă prezentare, vorbind cu concizia şi autoritatea unui feldmareşal: acesta era noul medic militar, pe nume Krzelewski, venit tocmai de la Viena; procedurile nu vor fi modificate, vizitele se vor face tot de două ori pe zi, atunci când nu aveau răniţi noi de îngrijit; la fel ca până acum, orice întrebare va fi adresată infirmierilor sau ei personal.

Porniră din capătul de lângă uşă al naosului, din Secţia Fracturi şi Amputări. Frânghii de tracţiune

atârnau de grinzile tavanului şi pe jos fuseseră montate eşafodaje din lemn, cu contragreutăţi. Li se alătură unul dintre infirmieri, Zmudowski, tot polonez, un bărbat cu barbă mare şi roşie. Din cauza frigului din biserică, şi el era îmbrăcat cu palton, la fel ca Margarete. Mergea foarte aproape în urma ei, parcă dorind s-o protejeze atunci când ea îngenunche lângă primul soldat, un cavalerist austriac, strivit sub greutatea calului care căzuse peste el cu o săptămână în urmă. Ea îi amputase piciorul deasupra genunchiului şi îi pusese la loc osul de la încheietura fracturată. Examină rănile şi i le arătă lui Lucius. Era clar mândră de suturile făcute, iar el, care nu văzuse niciodată vreun membru amputat – cu atât mai puţin la lumina slabă a unui felinar –, se prefăcu a-i aprecia opera cu un aer cunoscător. Trecură la următorul pacient, tot un austriac, din regimentul de puşcaşi din Graz, cu o rană de glonţ în umăr. Ea doar îi stabilizase osul fracturat în poziţia normală şi suturase orificiul prin care ieşise glonţul. Ce altceva să fi făcut cu o fractură de umăr? Însă se vindeca foarte bine, spuse ea cu mult drag. Nu-i aşa că şi Lucius era de aceeaşi părere?

— Foarte bine, sigur că da.

Ea îşi plecă din nou ochii, încercând să-şi ascundă mândria pe care o simţea. După care:

— Nu cumva mai devreme v-am auzit vorbind nemţeşte?

El încuviinţă cu un semn din cap.

— În cazul acesta, vă rog să-i spuneţi că l-am văzut jucând cărţi. Ceea ce este foarte bine. Dar nu trebuie să-şi folosească braţul, dacă nu vrea să i se redeschidă rana. Ducem lipsă de fire de sutură. Data următoare voi fi nevoită să îl cos cu aţe din haina lui.

Lucius traduse şi soldatul dădu supărat din cap. Apoi Lucius o întrebă pe Margarete în poloneză:

— Nu mai avem fire de sutură?

— Nu. Dar bărbaţii sunt ca nişte copii mici. Sunt capabili să mănânce chiar găina care face ouă, cum

se zice. Nu se pot abţine. Aşa că trebuie să fim foarte severi.

Şi merseră mai departe.

— El este Brauer, Pan Doctor Locotenent. Este originar din Viena. A venit la noi cu degerături la ambele picioare. Acesta este Czerny, din Regimentul 14 de Puşcaşi Maghiari – a venit la noi cu o rană de glonţ în femurul stâng, pe care i l-am amputat acum o săptămână. Acesta este Moscowitz, tot din Viena, croitor, cu ambele picioare amputate, după cum puteţi vedea. El este Gruscinski, polonez; a fost adus cu o cangrenă foarte urâtă la labele picioarelor, dar Domnul a fost de partea lui, în ciuda obiceiului pe care-l avea de a-şi satisface nevoile trupeşti folosind uleiul de balenă. El este Kirschmeyer, lovit de un obuz. Acesta este Redlich, profesor din Viena. Nutreşte convingerea că o maimuţă a născut o femeie…

— Hm! exclamă bărbatul, strâmbându-se când se întoarse cu faţa în sus. Nu tocmai. Ţi-am spus că a fost un proces, un proces îndelungat de evoluţie şi selecţie naturală…

— Desigur, domnule profesor. O *maimuţă*, domnule doctor, vă puteţi imagina aşa ceva? În fine, dânsul a fost împuşcat de cazaci. În spate. Lângă noadă.

Trecură mai departe.

— Caporalul Sloboda, dintr-un regiment ceh de infanterişti pe biciclete, tot cu amputare din cauza degerăturilor. Tarnowski – braţul stâng amputat. Vai de mine, ai grijă, domnule caporal, ţine piciorul în sus, pentru asta ne-a dat Domnul frânghiile! Acesta este Sattler, austriac, se roagă în permanenţă, chiar prea des. A, da: rană la piept; şi el a fost în pragul morţii până când a intervenit Duhul Sfânt.

Se opriră la capătul naosului.

— Iar acesta… începu ea, lăsându-se în genunchi, este sergentul Czernowitzski, alt polonez, deşi nu sunt prea mândră de el. I-am amputat piciorul şi braţul. Arată-i domnului doctor, sergent. Vedeţi că se vindecă bine? Însă noi nu i-am îngrijit doar rănile

fizice, Pan Doctor, ci şi pe cele spirituale. Vedeţi dumneavoastră, când a ajuns la noi, sergentul Czernowitzski nu prea ştia cum se cuvine să se adreseze unei călugăriţe-infirmiere. Dar a învăţat! A învăţat că infirmiera nu este o femeie uşoară, căreia să-i poţi face tot felul de aluzii murdare. Nu-i aşa, sergent?

— Chiar aşa este, soră, murmură bărbatul, cu ochii plecaţi.

— Spune-i domnului doctor că întrebarea „Mai ai nevoie şi de altceva, soldat?" este cât se poate de inocentă.

— Aşa este, soră! Este o întrebare medicală.

Lângă sora Margarete, Zmudowski se străduia din răsputeri să pară serios.

— Corect – o întrebare *medicală,* spuse ea. Şi cum răspundem noi, soldat, atunci când ni se pune această întrebare medicală?

— Suntem cuviincioşi, soră! Înţelegem că Domnul ne-a dat darul vieţii şi Îi răspundem prin respect şi fapte bune.

Cu un zâmbet de satisfacţie, ea i se adresă lui Lucius.

— Vedeţi, domnule doctor, cât de politicos este acum?

Când îşi dădu seama că sergentul nu-i mai poate auzi, el şopti:

— Pare foarte supus. Aş vrea să vă întreb…

O lumină stranie se aprinse în ochii femeii.

— După cum v-am spus mai devreme, domnule doctor, Domnul le-a oferit morfină copiilor Lui. Dar le-a dat şi înţelepciunea de a nu o folosi.

Îi zâmbi din senin şi acum Lucius îi văzu dinţii micuţi. Îşi aduse aminte de urletele isterice ale unui soldat din Cracovia, în timpul unei crize de narcotice.

Probabil că ea îi sesizase îngrijorarea, pentru că se grăbi să adauge:

— Sunt singură, Pan Doctor. Deci, ori morfina, ori puşca Mannlicher.

Făcu o pauză lungă. Apoi se uită la Zmudowski şi amândoi izbucniră în râs.

— Glumesc, Pan Doctor Locotenent! Încă n-am împuşcat niciun pacient.

Altă pauză.

— Niciun pacient din Lemnowice. Vai, domnule doctor, şi asta a fost o glumă! Nu mai fiţi atât de speriat! De când aţi venit parcă sunteţi un condamnat la moarte în faţa ştreangului.

★

Merseră mai departe. Înainte pe un rând, înapoi pe celălalt. Aveau noroc, îi spuse ea: în timpul vizitelor se mai întâmpla să descopere una sau două amputări care începuseră să se infecteze, dar se părea că Domnul îi cruţase în seara aceasta.

— Da, spuse el.

Da, aveau noroc, îşi zise, întrebându-se dacă nu venise momentul să se spovedească. Norocul acesta avea să continue, cu condiţia să nu i se ceară lui să intervină în vreun fel.

Însă nu îşi mărturisi nepriceperea. Şi continuă să meargă printre răniţi: înapoi pe al doilea rând, înainte pe al treilea. Intrară în Secţia de Boli interne, improvizată în spatele unui paravan micuţ, în încercarea înduioşătoare de a împiedica răspândirea microbilor care provocau frigurile, tusea şi dezinteria. Puschmann, Mlakar – amândoi bolnavi de pneumonie. Nadler: amigdale îngrozitor de inflamate. Kulik, domnule doctor, sărmanul Kulik: diaree cronică de când mama lui îl otrăvise intenţionat la cina dată în cinstea plecării pe front, sperând că astfel îi va amâna prezentarea la post.

Şi tot aşa… Da, *sărmanul Kulik,* îşi spuse Lucius. Numai că mama *lui* încercase să-l *ferească* de război.

Altarul – zona Traumatismelor craniene. Primii doi bolnavi erau în comă şi aveau drenuri prin care un lichid gălbui se scurgea în ploştile de alături. Margarete se opri în dreptul celui de-al treilea şi se întoarse cu faţa spre Lucius.

— Nu ştim cum îl cheamă. După uniformă, credem că este austriac. Însă nu am găsit niciun act asupra lui. L-au găsit pe drum şi ni l-au adus acum două zile. A avut cel puţin trei fracturi craniene, dar membrana i-a rămas intactă. Szökefalvi obişnuia să spună că există opinii divergente referitor la momentul în care ar trebui făcută trepanaţia[24]. Că sunt unii care zic că ar trebui făcută imediat, la cel mai mic semn de mărire a presiunii în interiorul craniului, în vreme ce alţii sunt de părere că orice intervenţie chirurgicală nu ar face decât să înrăutăţească situaţia. Aşa că am aşteptat. Numai că nu s-a mai trezit de ieri. Nu ştiu ce să fac.

Acum se uită la soldatul în comă. *Aşteaptă un răspuns de la mine,* îşi spuse Lucius. Şi iar începu să-i bată inima mai repede, simţindu-se iar la facultate, când îl chema profesorul în faţa amfiteatrului. Însă niciodată, înaintea profesorilor legendari ai Vienei, nu se simţise la fel de speriat ca în faţa acestei infirmiere. Îşi aminti de bătrânul lăcătuş italian pe care îl examinase pe vremuri, în calitate de *Praktikant.* O săptămână mai târziu, i se găurise ţeasta ca să i se scadă presiunea intracraniană cauzată de tumoare. Procedeul i se păruse barbar chiar şi atunci. Acum nici nu putea să se gândească la instrumentele pe care le-ar fi folosit Margarete.

Se aşeză în genunchi lângă bolnav. Chipul soldatului era scofâlcit şi avea o culoare nesănătoasă. Obrajii îi erau acoperiţi cu ţepii rari ai bărbii nerase. Respiraţia îi era neregulată. Tifonul cu care-i fusese bandajat capul avea acum culoarea gălbenuşului de ou.

Şi Lucius se uită multă vreme la el împietrit de groază, nu doar pentru că nu ştia ce anume să facă, ci mai ales pentru că, dacă ar fi făcut ceva, ar fi înrăutăţit şi mai mult situaţia.

— Puteţi să-l examinaţi, domnule doctor!

Dar el nu se grăbi să o facă.

— Pan Doctor Locotenent?

Acum încerca să-şi amintească ce anume trebuie făcut în cazul unui examen neurologic. Ţinea minte în mare ce scria în manual, numai că nu mai ştia ordinea operaţiilor. Aprecierea capacităţii de orientare… apoi starea nervilor cranieni, apoi tonusul muscular, apoi…

Margarete şopti de lângă el:

— De obicei, Szökefalvi îi controla la ochi.

Recunoscător întunericului care-i ascundea roşeaţa din obraji, Lucius se aplecă şi îi ceru rănitului să deschidă ochii. Soldatul nu reacţionă în niciun fel. Iar Lucius şovăi din nou.

— Când am spus că puteţi să-l examinaţi, m-am referit la faptul că îi puteţi atinge, domnule doctor.

Se auzea o inflexiune nouă în vocea ei, un amestec de nelinişte şi iritare sau poate nerăbdare.

— Poate că la Viena se cere mai multă prudenţă. Dar aici, dacă avem de gând să-i facem o gaură în craniu, n-ar trebui să ne temem să-i atingem pleoapele. Sau poate că Pan Doctor Locotenent are alte metode?

— Nu… nu, zise Lucius tulburat.

Ridică încet pleoapele soldatului cu degetul mare şi arătătorul. Nici nu apucă să ceară, că Margarete îi şi oferi o lumânare aprinsă. Şi-ar fi dorit să se răstească la ea, să-i spună că ştia ce-s alea reflexe pupilare. Creierul inflamat apasă pe trunchiul cerebral şi comprimă al treilea nerv cranian, care controlează dilatarea pupilei. Citise despre asta şi văzuse asemenea cazuri atunci când făcuse disecţii pe cadavre de oameni şi de porci. Mişcă lumânarea înainte şi înapoi, după care anunţă, pe un ton pe care şi l-ar fi dorit plin de autoritate:

— *Nervus oculomotorius* pare intact.

Ea nu-i răspunse.

— *Nervus oculomotorius* pare intact, repetă el. Fapt care contrazice ipoteza unei hernii avansate a creierului.

— Da, Pan Doctor, spuse Margarete într-o doară. O-cu-lo-motorius. Ce cuvânt frumos. Faceţi gaura aia sau mai aşteptaţi?

O rafală îngheţată de vânt pătrunse prin gaura peticită din tavan şi aduse cu ea fulgi strălucitori de zăpadă.

Sora Margarete se apropie mai mult de el şi îi spuse în şoaptă ca să nu o audă ceilalţi.

— Szökefalvi ar aştepta, domnule doctor.

Lucius dădu din cap. Rănitul întins pe jos icni scurt, apoi începu din nou să respire superficial.

Se ridicară amândoi în picioare. Iar Margarete spuse, pe un ton aproape amabil:

— Poate ar fi mai bine să-i examinez eu pe ceilalţi răniţi cu traumatisme cerebrale? Apoi încheiem vizita şi dumneavoastră vă veţi putea odihni. Nu obişnuim să-i deranjăm atât de târziu pe muribunzii din transept.

— Bine, soră, fu el de acord.

Nu i-a mai pus nicio întrebare după aceea. Mai erau şapte răniţi, toţi sosiţi de curând. O dată sau de două ori, Lucius a zis ceva ce-şi amintea din manualele studiate, însă vorbele lui parcă nu făceau altceva decât să-i sublinieze ignoranţa. Aşa că nu a mai spus nimic.

Se făcuse aproape zece când au terminat.

— Mulţumesc, îi zise ea lui Zmudowski.

Infirmierul îl salută milităreşte pe Lucius, apoi se îndepărtă. Şi Zmudowski fusese martor la nepriceperea lui, dar avusese milă de el şi nu-i arătase ce părere are.

Lucius şi Margarete rămaseră singuri în prezbiteriu, în faţa mesei de operaţii. Lucius observă abia acum că masa aceea era făcută din strane. Margarete îl măsura din priviri, estimându-şi opţiunile, deşi majoritatea probabil că-i păreau deja destul de proaste.

După vreo două secunde, începu să vorbească. Iar din tonul ei, Lucius îşi dădu seama că luase o decizie.

— Ne vom descurca!

El o aşteptă să continue, ştiind cât de multe dezvăluia neîntrebând-o ce anume voia să spună.

Apoi ea adăugă:

— Poate acum o să-mi spuneţi ce aţi păţit la mână.

4.

Locuinţa lui Lucius era amenajată în casa fostului preot, o clădire separată de biserică, situată în cealaltă parte a curţii dominate de un fag uriaş, înalt cât turla clopotniţei. Prin zăpada din curte fuseseră făcute poteci între casă, biserică şi o a treia construcţie, mai mică, doar cu două încăperi – una destinată băii şi cealaltă pentru răniţii în carantină. În spatele curţii se vedea poarta cimitirului, decorată cu cruci care abia dacă se iţeau din nămeţi.

Camera lui Lucius avea o intrare separată, numai că acum era încuiată, aşa că Margarete îl conduse spre o a doua uşă, care dădea în bucătărie. Acolo, lângă mai multe lămpi pentru gătit şi oale, erau doi bărbaţi care curăţau cartofi. Unul era ciung.

— Acesta este Krajniak, şeful nostru bucătar.

Ciungul, slab ca un băţ, fornăi pe nasul lui roşu şi salută cu ciotul mâinii.

— Raportez cu respect, Herr Doktor! Sper că vă plac castraveciorii muraţi, domnule!

— A, am uitat să vă spun, interveni Margarete. În ianuarie ne-au adus din greşeală două sute de kilograme de castraveţi în loc de leşie. Dar nu trebuie să afle nimeni. Bine?

În celălalt capăt al încăperii atârnau de tavan nişte găini şi porci jupuiţi. Un al treilea bărbat stătea în colţ, cu o puşcă pe genunchi. Margarete îl salută cu un gest scurt din cap.

— Acela este croat, dar zice că ştie limba germană. Eu una nu pricep niciun cuvânt.

— Arma e tot pentru şobolani?

— Foarte bine, Pan Doctor, spuse ea. Mă gândeam că o să credeţi că e pentru ruşi, dar, vai de mine, cât de repede învăţaţi!

Puse un coltuc de pâine pe o farfurie, adăugă doi napi fierţi, după care îl conduse în a doua cameră, un fel de spălătorie, unde erau oale cu soluţii dezinfectante şi frânghii – din perete în perete, pe

multe şiruri – de care atârnau la uscat o mulţime de uniforme şi de pături. Dădură la o parte, una câte una, hainele umede şi aproape îngheţate, până ajunseră la uşa care dădea în camera lui.

Era mică, nu mai mult de patru paşi lungime, cu o saltea de paie, o pătură din lână de oaie, o măsuţă, un scaun, o sobă cu lemne. Fusese camera lui Szökefalvi, îi explică Margarete. Nu se atinseseră de ea după ce el plecase, pentru că se cuvenea să revină noului doctor. Trase zăvorul de la uşa care dădea în curte.

— Aşa nu va mai trebui să vă strecuraţi printre cartofi de fiecare dată când doriţi să mergeţi la culcare, îi spuse ea.

Prin singurul gemuleţ al camerei, deja aburit de căldura răsuflării lor, se vedeau luminile bisericii ca un nimb de aur. Margarete puse farfuria pe măsuţă, lângă registrul cu pacienţi, după care întoarse învelitoarea de pe saltea, gest pe care, în primă instanţă, Lucius îl consideră a fi unul de maximă ospitalitate. Dar imediat înţelese că femeia căuta păduchi în patul lui. Pătura era pusă direct pe salteaua din paie. Nu existau alte aşternuturi: fireşte că nu există, îşi spuse el, jenat că observase un amănunt atât de frivol.

După ce termină de inspectat, sora Margarete se întoarse spre Lucius. O clipă, el avu impresia că îl va mai întreba ceva, numai că ea îşi împreună mâinile şi îi făcu o plecăciune mică.

— Camera mea se află în sacristie. La uşă este un clopoţel. Sunaţi dacă aveţi nevoie de ceva.

Se întoarse să plece. Apoi se răzgândi.

— A, da. Domnule doctor?

— Da?

— Să nu vă scoateţi cizmele.

— Nu?

— Să le ţineţi mereu în picioare, în caz că veţi fi nevoit să fugiţi. Şi să aveţi mereu documentele la dumneavostră. Austriecii au prostul obicei de a crede că orice om fără documente e un spion.

Şi se pierdu în noapte.

Lucius îşi puse raniţa pe jos şi se apropie de măsuţă. Mâncarea era deja rece, dar el era mult prea flămând ca să observe. În timp ce mâncă, răsfoi registrul cu cazuri. Sute de nume şi traumatisme, toate notate cu aceeaşi caligrafie îngrijită. Încercă să şi-l imagineze pe predecesorul său. Sora Margarete nu-i spusese prea multe despre Szökefalvi, nu-i pomenise nici de vârsta lui, nici de gradul pe care îl avea în armată, nici de specializarea lui. Aşa că Lucius îşi închipuise că Szökefalvi era un om mai în vârstă, pentru că, din punctul lui de vedere, toţi doctorii erau mai în vârstă. Dar acum, gândindu-se mai bine, îşi dădu seama că nu era nimic care să sugereze faptul că ungurul nu era tot un student, poate asistent al celuilalt doctor, cel cu numele trecut sub tăcere, al cărui delict ar fi avut legătură cu sora Klara. Cel puţin asta bănuia Lucius acum. Nu era nimic care să sugereze faptul că Szökefalvi nu avea decât şase semestre de studii. Nimic, absolut nimic, cu excepţia faptului că acest doctor, sau ce era el, părea că ştie ce trebuie făcut în cazul unei fracturi craniene, în timp ce Lucius nu ştia decât cum să facă radiografia unei coloane vertebrale de sirenă.

Se aşeză brusc. Sirena îi amintea de Zimmer şi de Feuermann, aflat pe undeva, prin Serbia. Oare şi prietenul lui fusese amăgit? Însă spitalul descris de Feuermann în scrisorile lui, chiar dacă era micuţ, funcţiona foarte bine. Acolo erau alţi chirurgi şi infirmieri şi personal de la Crucea Roşie şi o spălătorie cu aburi, aşa cum se cuvine în asemenea situaţii, şi un aparat cu raze X şi un laborator de bacteriologie. Acolo nu era doar un amărât de punct de prim ajutor, plin de gheaţă, apărat de o călugăriţă înarmată şi pe jumătate nebună, şi unde masa de operaţii era făcută din stranele din biserică.

Îşi trecu prin păr mâna sănătoasă şi se întinse pe pătura din lână de oaie. Nu se dezbrăcase. Dacă nu trebuia să se descalţe, înseamnă că nici hainele nu avea voie să şi le scoată când se culca? Se şi văzu fugind de o hoardă de cazaci sălbatici, doar în cizme

şi cu nimic altceva în partea de sus a corpului. Nu, nu era deloc nostim. Îl înspăimânta totul din jur, gaura de obuz din tavanul bisericii, şobolanii ca nişte monştri din basme. Oare de lucrurile astea încercaseră să-l protejeze părinţii lui? Oare mai putea să-i roage să-i obţină transferul sau era prea târziu? Dar soluţia asta avea neajunsurile ei. Dacă ar fi fost după tatăl său, s-ar fi pomenit cât ai bate din palme într-un regiment de lăncieri, prins în explozii de obuze şi mortiere, încercând în zadar să strunească un cal cu care nu era obişnuit.

Se întoarse pe o parte. Îi zvâcnea dureros încheietura, iar sabia îl împungea în şold. Aproape uitase de durerea aia; uite ce anestezic bun e spaima, îşi spuse el. Margarete îi ceruse permisiunea să-i examineze mâna atunci când îşi dăduse seama că avea o problemă. Îl atinsese foarte uşor cu vârful degetelor, încercând să aprecieze cât de lezat era nervul; şi îi palpase fractura ca să vadă dacă osul revenise la locul lui. Îi dăduse şi câteva fiole cu morfină din dulapul cu medicamente de sub altar. Acum se bucura că îşi rupsese mâna, pentru că doar ea îl mai putea apăra de umilinţa totală. Îşi scoase sabia şi o atârnă de un cui. Da, îşi zise el: acum îi era recunoscător copilului neatent şi gheţii de pe stradă. Dacă Margarete chiar făcea amputările, înseamnă că putea să o urmărească, să-i studieze tehnica şi, cine ştie, după ce se va fi înzdrăvenit, va fi şi el în stare să le facă. Dacă o infirmieră poate, înseamnă că poate şi el.

Cu gândul acesta în minte, se trase mai spre mijlocul patului. Picioarele îi erau grele din cauza cizmelor. Închise ochii. Ştia că nu va reuşi să doarmă, dar îşi dorea să scape de aceste temeri ale lui, fie şi pentru câteva clipe.

Probabil că a reuşit cumva să adoarmă, fiindcă imediat îl trezi un ciocănit în uşă.

Tot Margarete. Îşi mai pusese încă o manta peste prima, iar vălul mănăstiresc era ascuns sub gluga acoperită cu zăpadă.

— Repede! îi ordonă ea. Veniţi cu mine!

★

Nu se luminase încă de ziuă când traversară curtea.

Se vedea arzând focul în sala destinată carantinei – lumina lui lucea prin viscolul aprig. Dincolo de poartă, nişte bărbaţi scoteau tărgi acoperite cu pături dintr-o ambulanţă. Era un vehicul mic, un pic mai lung decât un om şi deloc înalt, însă numărul de răniţi părea infinit. Lucius se întoarse spre Margarete, dorind să-i ceară indicaţii, numai că ea dispăruse şi îl lăsase singur. Strigătele din jur, tropăitul de cizme, zgomotul de uşi trântite, toate erau înăbuşite de ninsoare. Doi câini de căutare şi salvare se învârteau de colo până colo, ca şi cum cineva uitase să le spună că misiunea lor se terminase; ogari polonezi, câini folosiţi şi de tatăl său la vânătoare. Ca nişte creaturi de pe altă lume, cu blana sclipitoare, alunecoşi ca nişte ţipari, săpau cu nasurile făgaşe mici prin zăpada afânată.

În cele din urmă, unul dintre brancardieri îi strigă să le dea o mână de ajutor – tonul şi vorbele lui vulgare dovedeau limpede că nu ştia ce grad avea Lucius. Se grăbi la camion, aproape căzu de pe pasarela alunecoasă, se clătină tare şi se lovi la cap de felinarul care atârna deasupra intrării. Din fericire, nu-l văzu nimeni. Se aplecă şi intră. Imediat îi veni să vomite din pricina mirosului. Înăuntru mai erau doar doi răniţi, întinşi pe tărgi suprapuse. Ezită. Un chip apăru în uşă, zbierând la el să apuce de un capăt al tărgii. Se supuse şi, abia când scoase targa din inelul de metal, îşi dădu seama că uitase cu totul de încheietura ruptă. Un fulger de durere îi străbătu braţul, făcându-l să se clatine pe picioare. Rănitul mai avea puţin şi aluneca jos de pe targă.

Cei din jur nu făcură comentarii legate de incompetenţa lui. În camion se urcă alt bărbat, îl împinse la o parte şi luă rănitul. Apoi şi ultima targă. Lucius coborî. Ambulanţa goală se puse în mişcare. Ninsoarea se învolbura în lumina felinarului. Mai apucă să-şi vadă umbra, proiectată pe zidul bisericii. Şi gata. S-a făcut întuneric. Ambulanţa dispăruse.

Margarete îşi atârnase ambele mantale în cuiul de lângă uşa sălii de carantină. Lucius îl văzu şi pe Zmudowski, care se apucase deja de treabă. Acolo mai erau şi alţi doi bărbaţi, pe care nu-i mai văzuse până atunci. Pe soba din colţ fierbea o oală cu ceva zeamă. Aerul era închis, rânced şi jilav. Răniţii fuseseră întinşi pe saltele din paie, în jurul focului. Margarete trecea repede printre ei, punându-le tot felul de întrebări şi luându-le pulsul.

Din paisprezece, câţi fuseseră daţi jos din ambulanţă, opt erau deja morţi şi ţepeni. Unul îngheţase în şezut, cu hainele făcute zdrenţe, cu gura larg căscată într-un urlet încremenit. Lucius nu-şi putea lua ochii de la el. Niciodată nu mai văzuse un asemenea urlet, cu dinţi care sclipeau într-o gură căptuşită. Cu catifea stacojie…

— Doamne, Dumnezeule!

— Domnule doctor!

— Omul ăla…

— Vă rog să nu vă mai holbaţi atât, domnule doctor! Veniţi cu mine! spuse Margarete trăgându-l de mânecă.

— Omul ăla nu mai are falcă, e…

— E mort. Acum îi aparţine lui Dumnezeu. Noi nu mai putem face nimic. Haideţi, grăbiţi-vă!

Deja cei vii fuseseră separaţi de cei plecaţi pe lumea cealaltă. Trei răni de glonţ în membre; două răni la cap şi una la abdomen. Aproape toţi aveau degerături. Margarete îi înveli cu pături şi ceru să se aducă supă pentru cei în stare să o bea.

— N-ar trebui să-i ducem în sala de operaţii? o întrebă Lucius.

Dar ea clătină din cap.

— Încă nu. Mai întâi trebuie să-i încălzim şi să-i despăduchem. Dacă nu sângerează prea tare, mai întâi îi curăţăm, domnule doctor. În biserică nu intră nimeni cu păduchi. Ultimul pacient cu păduchi care a intrat în biserică a provocat moartea a paisprezece soldaţi şi trei infirmiere. Nu vreau să se mai întâmple aşa ceva.

Zmudowski începuse să dezbrace răniţii, să-i spele cu apă şi săpun dintr-o căldare, după care îi trimitea într-o altă încăpere, mult mai mică, unde alţi infirmieri îi îmbrăcau iute cu haine curate, pudrate cu var nestins.

Ghemuită lângă soldatul cu rana abdominală, Margarete îl chemă pe Lucius lângă ea. Soldatul gemea de mama focului.

— Vedeţi? îl întrebă ea, ridicând degetele rănitului ca să-i arate unghiile pline cu bucăţele de piele. S-a scărpinat. Acesta este semnul Bestiei, Pan Doctor.

Pe tunica soldatului era însemnele unei unităţi de genişti. Cineva îi acordase primul ajutor, astupând rana cu o şosetă, şervete de masă şi fotografii. Iar atunci când Margarete le dădu la o parte, Lucius văzu păduchii – porcoi de păduchi, ca nişte bulgări de grăunţe. Se auzi un strigăt din cealaltă parte a încăperii. Lucius se întoarse să se uite ce se întâmplă şi văzu că soldatul cu rană la cap se ridicase şi se îndrepta spre uşă. Margarete se repezi după el, lăsându-l singur pe Lucius. Acesta coborî iar ochii la trupul rănitului şi văzu un ultim bandaj, un şal de femeie, pe care sângele uscat îl lipise de burta soldatului. Începu să tragă de el şi se pomeni cu mâinile pline de intestine. Într-o fracţiune de secundă, Margarete apăru lângă el.

— Ce-ai făcut? strigă ea, uitând de orice fel de etichetă. Vai de capul meu, Sfântă Fecioară! Să nu mai faci niciodată asta! Niciodată să nu mai iei ultimul pansament de pe o rană până când nu ai altul la îndemână cu care să-l înlocuieşti. Mai ales de pe abdomen! Nu, vai de mine, în niciun caz!

Lucius se străduia din răsputeri să nu lase intestinele să atingă duşumeaua, dar acestea tot îi alunecau din mâini, ca nişte colaci fierbinţi şi uzi. Genistul începu să icnească. Lucius avu sentimentul că asistă la o metamorfoză: un om care se întoarce pe dos, ca o cămaşă.

— Mişcă-te, doctore!

Lucius se dădu înapoi. Din mâneci îi picura lichid peritoneal. Margarete luă un pansament curat, îi înveli în el maţele omului dintr-o singură mişcare, apoi i le îndesă înapoi în abdomen. După care, cu mâna liberă, îi bandajă burta cu mai multe fâşii de tifon.

Se întoarse spre Lucius.

— Spală-te pe mâini! Vino cu mine! Abia *acum* o să operăm. Începem cu rănile la cap, apoi amputăm laba asta, apoi piciorul ăsta, cotul ăla, antebraţul ăsta. De mâna aia nu ne atingem.

Făcu o pauză şi adăugă:

— Evident, cu permisiunea domnului doctor.

— Cum rămâne cu soldatul ăsta? întrebă Lucius, cu ochii tot la genist.

— Nu simţi cum miroase? îl întrebă ea, clătinând din cap. Sărmanul om nu mai apucă dimineaţa. Dar nu-ţi face griji! N-a fost vina ta. Nu se mai putea face nimic. O să avem grijă să-i fie cald. Dacă se trezeşte, o să-i spunem că a ajuns acasă; dacă te confundă cu tatăl lui, vezi să i te adresezi cu „fiule”. Poate că voi procedaţi altfel la Viena, dar noi aici aşa facem.

În tot acest timp, infirmierii şoptiseră ceva între ei, ceva ce Lucius nu reuşi să audă. Dar Margarete le spuse:

— Domnul doctor şi-a rupt mâna. O să i se vindece curând. Până atunci, nu se schimbă nimic. Haide, doctore!

Numai că Lucius nu era în stare să-şi întoarcă privirea de la soldatul care începu să expectoreze, cu faţa strâmbată de suferinţă. Şi parcă lumina din jur se schimbase cumva. Iar nasul i se umplu de mirosul acela greu… şi parcă îl ardea tot capul…

— Haide, domnule *doctor!*

Văzând că nu obţine nicio reacţie, îi spuse el lui Zmudowski:

— Adu-mi o fiolă din morfina pentru răniţi. Acum! O să se simtă mai bine, domnule doctor! Nu-şi va da seama ce i se întâmplă. Ştiu că este greu, dar ai să te obişnuieşti. Vino!

Ieşiră în lumina albastră şi rece. Se iveau zorile. Fulgi scânteietori de nea cădeau de pe ramurile fagului. Intrară în biserică, iar Margerete scoase repede de sub masa de operaţii o cană cu lichid de culoarea chihlimbarului, luă o înghiţitură din el, apoi îşi spălă mâinile tot cu el; şi după aceea îi întinse cana lui Lucius, care mirosi prudent lichidul, care-i înţepa ochii.

— E *horilka,* doctore, îi explică ea. Specialitatea locului. Szökefalvi îi zicea „vitejia chirurgului". Îţi sterilizează mâinile şi îţi încălzeşte burta. Cred că-i singurul lucru de care încă nu ducem lipsă pe aici.

Lângă masa improvizată fusese pusă o ladă, pentru ca ea să poată ajunge la rănitul întins acolo. Îşi spălă încă o dată mâinile, de această dată cu acid carbonic, cu iz de smoală, şi îşi puse mănuşile. Începu cu soldaţii răniţi la cap. Primul era un tânăr în stare de inconştienţă, cu ţeasta spartă din vârful urechii până în mijlocul frunţii. Rana îi fusese bandajată superficial pe câmpul de luptă, iar când Margarete îndepărtă pansamentul, descoperi o infecţie care ajunsese până în creier. Călugăriţa scoase un fluierat de uimire.

— Maică Precistă, pansamentul ăsta e vechi de câteva zile!

Cu foarte multă grijă, îndepărtă fragmentele de os, curăţă puroiul şi spălă rana. Apoi, la lumina lumânărilor, studie foarte atentă capul roz-pal.

— Şi când te gândeşti că acolo sunt gândurile noastre! se minună ea, dar fără să-şi ducă ideea mai departe.

Introduse în plagă o drenă din cauciuc şi o fixă cu bucăţi de leucoplast. Infirmierii îi făcură un vaccin antitetanos şi îl duseră de acolo. Margarete îşi spălă mănuşile în acid carbonic şi în *horilka* înainte să se atingă de al doilea pacient. Acesta avea o fractură simplă, care nu trecuse dincolo de *dura mater*[25] aşa că nu trebui decât să cureţe rana şi să o bandajeze. Apoi ceru să fie aduşi răniţii cu membre ce trebuiau amputate.

Apăru Zmudowski cu o mască cu eter şi o sticlă şi se aşeză în capătul mesei. Până la amiază, Margarete a extirpat două labe de picior şi o mână. Lucius a stat alături de ea, urmărind atent cum punea garoul în jurul membrului, făcea incizie în piele, dădea muşchiul la o parte, iar apoi secţiona osul dintr-o singură mişcare. Cosea lejer muşchiul, după care şi pielea.

— Când s-a întâmplat asta, soldat? a întrebat ea un pacient cu schije în pulpă.

Rănitul i-a răspuns că în ianuarie. Când eterul şi-a făcut efectul şi soldatul a adormit, ea a început să-i scobească piciorul. Murmura tot timpul ceva, parcă se ruga. A tăiat tot ţesutul mort până nu s-a mai văzut decât carnea trandafirie. Însă nu mai rămăsese mult din pulpă şi din tendonul genunchiului. Soldatul s-a mişcat. I-au mai dat eter şi i-au tăiat piciorul.

Se făcuse deja întuneric, iar Zmudowski aduse un felinar. Lucius spera că vor face o pauză de masă, însă, în loc de asta, se apucară de vizita de seară, începând tot din capătul estic al naosului: cavaleristul austriac, ofiţerul maghiar, puşcaşul ceh şi aşa mai departe. Totul a decurs mai repede acum, pentru că prezentările fuseseră deja făcute. Mai multe muşte zburau în cerc deasupra unui soldat de la jumătatea primului rând – un dragon[26] austriac. Margarete îi atrase atenţia:

— Domnul a făcut muştele ca să ne arate unde se află cangrena, domnule doctor.

Şi se aşeză în genunchi ca să se uite mai bine la ciotul braţului amputat.

— Uite! zise ea. A început deja. Vezi?

Lucius dădu din cap.

— Miroase-o! îl îndemnă ea.

Iar când el ezită, ea insistă:

— Apropie-ţi mai mult nasul, doctore!

Şi el se aplecă, iar mirosul scârbos şi înţepător îi întoarse stomacul pe dos. Îl duseră pe soldat înapoi pe masa de operaţie. Infecţia ajunsese până aproape de axilă, aşa că au fost nevoiţi să-i amputeze şi

restul braţului. După o oră îşi reluară drumul în naos, printre pacienţi. Grucinski, Redlich, Czernowitzski cel blând ca un mieluşel. Apoi trecură la Secţia de Boli interne. Apoi la cea de Traumatisme craniene.

Aici ea se opri brusc, se întoarse, se duse în capătul opus al bisericii, de unde reveni cu o lopată.

— Mişcă-te! îi ceru unui pacient cu capul bandajat.

Ca la instrucţie, soldatul se întoarse pe o parte, iar ea lovi puternic perna din paie cu lopata. O mai înghionti de câteva ori şi două capete mici şi rozalii ieşiră la iveală de acolo. Lovi încă o dată, şi mai tare.

— *Szczur*, spuse ea în poloneză, de parcă ar fi fost nevoie de vreo explicaţie.

Şobolani.

Zmudowski se repezi să aducă o ploscă pentru urină. Mai erau trei bolnavi de examinat în Secţia de Traumatisme craniene şi şase muribunzi din secţia celor fără speranţă, unde cu o zi în urmă fuseseră opt.

În noaptea aceea, Lucius dormi din nou cu mantaua pe el, prea obosit ca să-i mai fie teamă de ceva. În zori auzi alt ciocănit în uşă şi o luară de la capăt.

★

La fel şi în următoarele zile.

Ambulanţele apăreau din noaptea neagră, din viscol, din câmpurile îngheţate care sclipeau în soare. Din camera lui, din prezbiteriu, din naos, de oriunde s-ar fi aflat, auzea strigătul „Răniţi!”. Şi atunci infirmierii se grăbeau să-i ajute pe brancardieri, în vreme ce Margarete, cu cele două mantale pe ea şi scoţând aburi pe gură, le ordona să ducă tărgile în sala de carantină. Răniţii veneau din munţi ori din tranşeele înzăpezite de pe dealuri. Mulţi deja muriseră din cauza rănilor sau a frigului; ceilalţi se văicăreau sau se holbau îngroziţi la cei care-i dezbrăcau şi-i dezinfectau, la bulgării de

ţărână îngheţată şi sânge care se dizolvau în apă, la garourile care li se puneau.

La început Lucius a stat deoparte şi s-a mulţumit să privească. Dar, spre sfârşitul lunii, mâna i se vindecase destul de mult şi acum putea să manevreze bisturiul, aşa că se apucă să o ajute pe Margarete la cazurile cele mai simple. *Da, asta-i treabă de măcelar,* îşi spuse el odată, pe când îndepărta carne necrozată. Era exact aşa cum îl încredinţase Zimmer că se va întâmpla. Totuşi i se părea un lucru extraordinar că i se dăduse voie să facă asta, că nu era nimeni aici care să-i pună întrebări menite doar a-l umili în faţă celorlalţi, că nu exista niciun profesor celebru care să-l certe urât pentru că avusese nesăbuinţa de a saluta un pacient, că nu erau alţi studenţi cu care să se ia la întrecere.

Prima operaţie de amputare a făcut-o la mâna unui puşcaş austriac. Cu oasele zdrobite şi degerate, doar cu un singur deget violet rămas intact, mâna nu se sfărâmase pe front din cauza gerului. Dar acum începu să se topească şi să se dezintegreze.

— Trage aer în piept, doctore!

Cu Margarete foarte aproape de el, apăsă antebraţul cu lama bisturiului şi reuşi să străpungă pielea. Făcu incizia, apoi îndepărtă muşchiul de pe os, aşa cum îi arătase ea. Vru să ia fierăstrăul, dar atunci Margarete îl opri.

— Poate că aşa se procedează în Viena, însă în Galiţia trebuie să lărgeşti mai mult gaura, ca să ai mai multă piele cu care să acoperi ciotul.

— Sigur. Aşa?

— Mai mult.

— Aşa?

— Nu: şi mai mult. Nu te teme.

— Aşa?

— Aşa.

Lucius ridică privirea, bucurându-se că masca chirurgicală îi ascundea zâmbetul tâmp.

Abia acum Margarete îi întinse fierăstrăul.

— Dă-i bătaie! Să nu te opreşti! O să-l ţină Zmudowski nemişcat dacă se trezeşte.

★

Însă în Galiţia, Pan Doctor…

Poate că la Viena tăiau prea scurt nodurile de la suturi; poate că la Viena îşi lăsau mânecile să le atârne în răni; poate că la Viena uitau tampoane înăuntru după ce închideau operaţia sau garouri la braţe când nu mai era nevoie de ele.

Însă în Galiţia aşa se face.

Poate că la Viena tăiau toată laba de la picior când doar un deget era bolnav.

Poate că la Viena se zgârcesc la drenuri şi fac totul prost.

Poate că la Viena nu întorc capul atunci când strănută.

Însă în Galiţia…

Aşa că începu să înveţe.

★

Foarte bine, Pan Doctor.

Da, chiar aşa. Bagă degetul înăuntru, sondează rana. Numai tu poţi s-o faci, nimeni altcineva. Acum scoate glonţul!

Bravo! Acum coase, Pan Doctor! Haide!

Bine. Foarte bine.

Excelent!

Da. Bine. Acolo.

Cine te-a învăţat, doctore? Chiar că merită o decoraţie. Acolo. Da.

Haide!

5.

S-a isprăvit luna februarie şi a venit martie.

Alte viscole au răvăşit munţii. Luptele s-au mai potolit. Ninsorile au acoperit valea. Atât de întuneric se făcuse în biserică, încât au fost nevoiţi să-şi confecţioneze torţe din frânghii şi răşină. Picturile de pe ziduri sclipeau stins, acoperite cu condensul produs de respiraţia lor.

Printre vizite şi cazuri noi, mânca cu Margarete la o masă mică, instalată la marginea craterului din podea. La început, îi adusese ea mâncarea în cameră, deoarece regulamentul cerea ca ofiţerii să mănânce separat de soldaţi. Numai că Lucius nu se prea considera ofiţer în adevăratul sens al cuvântului – din punctul lui de vedere, un ofiţer era cineva ca tatăl său. Plus că nu-i plăcea să ia masa singur.

În timpul meselor se aşternea tăcerea în încăpere, nu se mai auzeau decât şoaptele, parcă pline de respect, ale soldaţilor şi zăngănitul făcut de linguri în gamele. Margarete se năpustea asupra mâncării, la fel ca toţi ceilalţi, şi înfuleca aplecată mult peste masă, ca nu cumva să-i pice vreo firimitură pe jos. Întotdeauna ştergea ultimii stropi de supă cu un dumicat de pâine, iar dacă nu nimerea vreo picătură, o culegea cu degetele, fără să dea vreun semn că ar dori să-şi scuze lipsa de maniere.

— Trebuie să mâncăm repede, doctore, putem fi bombardaţi chiar în toiul mesei.

La început discutau mai cu seamă despre cazuri: despre cine părea că merge mai bine şi ar fi putut să plece cu următorul convoi prin trecători; şi, pe ton mult mai scăzut, vorbeau despre cine nu avea să supravieţuiască. Aproape obsesiv îşi enumerau rezervele: câtă morfină mai aveau, cât catgut, câtă tinctură de iod, câtă pulbere de oxid de calciu. Însă, pe măsură ce treceau săptămânile, iar Lucius a ajuns să cunoască mai bine pacienţii şi rănile lor, conversaţia a apucat-o treptat într-o altă direcţie.

Margarete avea propriile opinii despre absolut orice, nu doar despre modalitatea de preparare a soluţiilor antiseptice sau de aplicare a unui pansament. Era de părere că armata făcuse o greşeală foarte mare atunci când hotărâse să avanseze pe timp de iarnă. Generalii nu ştiau ce-i aia zăpada, spunea ea. Nu ai cum să o învingi; trebuie doar s-o laşi în legea ei şi să aştepţi, aşa cum aşteaptă primăvara ursul care hibernează; nu te apuci să trimiţi soldaţii unde n-au ce căuta. Şi cum de le-a trecut prin cap să le dea ciorapi din bumbac şi moletiere din alea dintr-un material atât de absorbant? A, şi să nu uităm de încălţămintea pe care le-au dat-o! Şi când te gândeşti că au avut şi tupeul de a trimite oameni fără pregătire medicală ca să examineze răniţii! Să verifice dacă sunt cu adevărat răniţi! Ultimul apăruse chiar înainte de sosirea lui Lucius, un individ absolut odios, care îi declarase sănătoşi pe toţi aceia care, după părerea lui, erau cât de cât capabili să se ţină pe picioare. Soldaţi cu friguri! Fără degete! Cu migrene care nu voiau să treacă! Margarete îl blestema mereu pe individul acela îngrozitor. Să-i mănânce viermii picioarele! Să-i cadă dinţii când va muşca dintr-un coltuc de pâine râncedă! Să-i moară familia de ciumă!

Ninsoarea şuiera pe lângă geamurile luminate de flăcările tremurânde ale torţelor. Lucius nu a întrerupt diatriba lui Margarete. Înţelegea că aşteptase multă vreme pe cineva cu care să poată vorbi. Iar în povestirile şi în emoţiile ei nemascate era ceva ce-i domolea teama permanentă.

Alte dăţi, cu obrajii îmbujoraţi de fierbinţeala supei, ea îi punea întrebări despre medicină. În ciuda abilităţilor ei practice, Lucius era şocat de lipsa de cunoştinţe teoretice de care dădea dovadă. Nu ştia aproape niciunul dintre principiile aflate la baza studiilor lui, nu ştia niciun nume de os, niciun nume de muşchi, nicio regulă cu ajutorul căreia să ţină minte vasele de sânge. Dar curiozitatea ei nu avea limite. Este adevărat, îl întreba ea, că un animal micuţ transmite tuberculoza la om? Şi din ce cauză

apare guşa? Cum de se poate ca memoria să dispară şi să reapară după un timp?

— O, am prea multe întrebări! se scuza ea.

Szökefalvi zicea că a devenit doctor după mulţi ani de studiu. Nu putea să se aştepte să înveţe imediat tot ce era de învăţat.

Nu se supăra, aşa îi spunea el. Însă ce omitea să adauge era că, spre deosebire de toate conversaţiile pe care fusese obligat să le suporte în viaţă, abia aştepta să stea de vorbă cu ea. Şi că îşi dorea ca momentele acelea să nu aibă sfârşit. Şi că medicina era subiectul lui *preferat.* Parcă aş sta de vorbă cu Feuermann, îşi zicea el. Subiectul acesta i se părea cel mai important şi complet lipsit de structura atât de complicată a etichetei fără de care nu ar fi putut să trăiască în veci mama lui. Iar tăcerea, atunci când se lăsa peste ei, se lăsa firesc, pentru că răspunsese la o întrebare, nu pentru că dăduse greş.

De la medicină, ea trecea la alte domenii. Îi punea întrebări despre viaţa la universitate, despre cursuri şi despre examene. Şi cum arăta oraşul, cum arătau monumentele lui? Szökefalvi îi povestise despre tramvaie – călătorise el cu vreunul? După care vorbea doar ea o vreme despre palate pline cu tablouri şi statui şi el înţelegea, într-un târziu, că-i descria un muzeu.

Şovăia în răspunsuri doar atunci când întrebările aveau legătură cu familia lui, şi asta pentru că nu ştia cum să-i explice. Se gândise adesea la părinţii şi la fraţii lui de când plecase de acasă. Austria, loială tradiţiei sale epistolare, făcuse tot posibilul să-şi păstreze serviciile poştale. Aşa că, pe la începutul lui martie, două scrisori de acasă găsiseră cumva calea spre el. Acum, că era plecat, părinţii se mai îmblânziseră. Mama lui, în scrisoarea căreia îi adăugase şi o cutiuţă albastră cu caramele poloneze, îi scria că amicul ei, „renumitul doctor Karpiński”, o asigurase că majoritatea marilor chirurgi ai Europei îşi dobândiseră abilităţile în vreme de război. În vreme ce tatăl lui pusese lângă scrisoare o hartă cu bătăliile Uniunii Polono-Lituaniene împotriva

invadatorilor cazaci şi a hoardelor de tătari. Harta era veche de mai bine de două sute cincizeci de ani, iar regiunea unde se afla localitatea Lemnowice era eclipsată de un desen cu cazaci traşi în ţepe. Însă, în mod cu totul neaşteptat, pe Lucius l-a emoţionat mândria tatălui său, care îşi imagina că fiul lui „ducea mai departe tradiţia familiei". Tot tatăl său i-a trimis şi o listă cu obiecte căzăceşti pe care să le strângă, pentru colecţia personală, adăugând şi desene micuţe cu pumnale şi teci de săbii şi căciuli din blană de samur. A, mai era ceva. Cu profundă tristeţe, şi mama şi tata îl anunţau că Puszek murise de bătrâneţe.

Lucius nu i-a pomenit nimic despre toate astea lui Margarete, iar la început chiar a ascuns caramelele. Era obişnuit să vadă cum oamenii îşi schimbă comportamentul faţă de el în momentul în care află că provine dintr-o familie înstărită. Aşa că o minţise, spunând că locuieşte într-un apartament modest de pe Schumanngasse, în apropiere de universitate, şi că tatăl lui era dentist şi se mutase din Cracovia ca să găsească de lucru.

Lui Margarete i s-a părut ciudată plecarea tatălui său (dentist). Pe polonezi nu-i mai dureau dinţii?

Lucius a insistat în minciună şi i-a ţinut o scurtă prelegere despre istoria diasporei poloneze în Viena, încercând apoi să schimbe subiectul. Îi părea rău că minţise, îi părea rău de rezervele lui, chiar dacă ea nu ştia nimic. Însă era conştient şi de faptul că Margarete nu-i destăinuise nimic despre ea. În primele zile, îi pusese câteva întrebări vagi despre pregătirea ei medicală, despre mănăstirea de unde era, despre viaţa ei de dinainte de război. Numai că ea nu voia să răspundă. Privindu-l ţintă cu ochii ei cenuşii, zicea că şi-ar încălca legămintele făcute atunci când s-a călugărit dacă ar vorbi despre viaţa de dinainte de mănăstire. Doar ce făcea acum conta.

Cu toate astea, nu a reuşit să ascundă complet anumite indicii. Când vorbea, înmuia consoana *s* sau nazaliza *n*-urile şi *m*-urile. Iar vocalele le lungea cam mult, ca şi cum le-ar fi cântat. Limbile pe care

le vorbea, o poloneză veche, amestecată cu slovaca, maghiara şi ruteana necultivată, pronunţarea parţial austriacă, parţial poloneză a denumirilor de localităţi, toate aceste detalii l-au făcut pe Lucius să fie aproape sigur că era originară din munţii de la vest. Pentru că i se părea atât de inteligentă, a fost surprins să vadă că nu prea ştia să scrie, că, de fapt, părea aproape analfabetă. Însă nu ştia cum să formuleze cât mai politicos întrebarea despre anii de şcoală. Şi i se mai părea ciudată şi credinţa ei, despre Demonii Splinei şi Diavolii Ficatului, faptul că vorbea în permanenţă despre Păduche. Iar atitudinea ei angelică din timpul operaţiilor părea că nu aparţine întru totul de lumea din rugăciunile latine pe care le învăţase Lucius în copilărie, căci este mai degrabă parte a unui rit animist[27].

Aşa că s-a mulţumit s-o lase pe ea la cârmă. Cum se făceau disecţiile? îl întreba ea, mâncând o caramea. Voia să-i mai explice încă o dată în ce constau experienţele cu radiografiile? Înainte ca armata să le rechiziţioneze aparatul cu raze X, se întreba mereu oare cum de vedea înăuntru. Iar amputaţii: oare el înţelegea că pacienţii încă mai simţeau dureri în mâna care le fusese tăiată?

★

Uneori li se alăturau Zmudowski şi ceilalţi infirmieri, Rzedzian şi Nowak. Din când în când, mai venea şi Krajniak, bucătarul.

Toţi aceştia veniseră aici de-a lungul iernii. Zmudowski era dintr-un sat de fermieri de lângă Cracovia. În viaţa de dinainte de război fusese poştaş şi chiar şi acum scotocea prin corespondenţa spitalului şi dezlipea timbre pentru colecţia personală. Războiul, le-a explicat el într-o seară liniştită din martie, era o ocazie extraordinară pentru pasionaţii de filatelie: oameni care nu scriseseră scrisori în ani de zile scotoceau acum prin toate sertarele după timbre. Deja îşi îmbogăţise colecţia cu câteva raritǎţi: un timbru neperforat din 1908, de 10 coroane şi unul austriac, foarte rar, din 1899. Le ţinea într-un clasor roşu pe care-l avea mereu în

buzunar. Tot acolo mai ţinea şi unica fotografie a fiicei sale, un instantaneu cu un bebeluş posomorât, culcat pe o pernă şi acoperit cu o păturică.

I-a arătat-o lui Lucius.

Perna nu era pernă, era chiar Zmudowski.

— Uite, doctore, acolo e mâna mea!

Sigur că da, de sub păturica închisă la culoare ieşeau două degete palide care ţineau bebeluşul de mână.

Se pare că Lucius nu a fost singurul înşelat de acea iluzie optică.

Îi plăcea la nebunie s-o ia pe fetiţă când ducea scrisorile la destinaţie. Şi ea se bucura foarte tare atunci, povestea el. Spera doar ca, într-o bună zi, fata lui să fie prima poştăriţă poloneză din istorie. Pe lângă barba aia mare, portocalie şi atât de deasă, că putea să-şi ţină în ea termometrul când trebuia să aibă ambele mâini libere, mai avea şi pielea roşcovană şi sprâncene stufoase, la fel de portocalii ca barba, căzute peste ochii foarte apropiaţi unul de altul. Ochii, pielea parcă arsă de soare, vreo doi dinţi lipsă, nasul spart de două ori în tinereţe, toate lăsau impresia de bădărănie, de parcă Mama Natură şi-ar fi dorit să-l distribuie în rol de grăjdar, nu în cel de agent al Poştei Maiestăţii Sale. Dar era înzestrat cu meticulozitate şi o memorie ireproşabilă, caracteristice poştaşilor; şi nu o dată s-a întâmplat ca, atunci când Lucius se rătăcea printre zecile de trupuri acoperite cu pături, Zmudowski să-şi amintească de fiecare rană în parte.

Al doilea infirmier, Rzedzian, era originar din Drohobycz, oraş aflat la vreo două sute de kilometri mai la nord, unde, înainte de război, lucrase la sondele de petrol. Cea mai mare satisfacţie din viaţa lui Rzedzian era că avea acelaşi nume cu un personaj din romanul istoric *Prin foc şi sabie*[28], numai că numele din carte se scria Rzędzian, „cu codiţă la e”, în timp ce numele lui Rzedzian din Drohobycz se scria cu *e* simplu. Cum de alesese celebrul scriitor numele acela pentru personajul lui rămânea o enigmă pentru Rzedzian. Nu, nu îl văzuse

niciodată, deşi auzise că locuia în Kielce, adică nu prea departe de oraşul lui. Şi nimeni din familia lui nu auzise de vreo rudă al cărei nume să aibă codiţă la *e*. Însă, de la vârsta de nouă ani, când aflase de această coincidenţă, ea a devenit una dintre trăsăturile definitorii ale vieţii sale. Romanul era atât de celebru, atât de citit de toată lumea, încât adesea, când făcea cunoştinţă cu cineva şi îşi spunea numele, persoana respectivă obişnuia să exclame:

— A, vă cheamă ca pe Rzędzian, cel care a salvat-o pe Helena Kurcewiezówna!

Iar el începea să spună povestea celor două *e*-uri, cu codiţă şi fără. Iar asta se întâmpla aproape de fiecare dată când le venea câte un pacient nou, de origine poloneză.

La un moment dat, cuiva i-a venit ideea să-l poreclească „Rzedzian fără codiţă" şi el a renunţat la povestea cu *e*-urile. Însă a fost deja prea târziu.

Rzedzian era un bărbat masiv, înalt de aproape doi metri. Avea păr negru şi mustaţă mare, în formă de potcoavă, în stil căzăcesc, pe care îi plăcea să şi-o roadă atunci când cădea pe gânduri. În viaţa civilă, câştigase un concurs de mâncat *kielbasa*[29], iar la sonde se ocupase cu ridicarea greutăţilor. Butoaie. Buşteni. Colaci de funii, pe care le coborau în puţuri. Susţinea că munca lui nu avea nicio legătură cu muşchii, ci doar cu capacitatea de a domina cu puterea minţii obiectul pe care trebuia să-l ridice. Oricine putea să facă asta, chiar şi oamenii slabi, domnule doctor, nu vă supăraţi că vă spun.

Lucius nu se supără. Munca la schelă îl făcea pe Rzedzian un infirmier foarte bun, deoarece pacienţii trebuiau să fie ridicaţi tot timpul. Plus că avea nişte plămâni de excepţie, complet neatinşi de praful de var folosit la dezinfectări. Sentimentalismul era unica lui slăbiciune, şi plângea de fiecare dată când pierdeau câte un soldat, ceea ce însemna că plângea în fiecare zi, cu lacrimi mari, care îi curgeau pe obrajii aspri şi îi picurau de pe vârfurile mustăţii. La fel ca Zmudowski, şi el avea nevastă şi fiică, însă nu avea fotografii de arătat, deşi zicea că, atunci când

va ajunge acasă, va încerca şi el şmecheria cu păturica.

— Dar fata ta are şaisprezece ani. Păturica trebuie să ţină copilul nemişcat.

Aşa îi spunea Krajniak, bucătarul. Douăzeci de ani. Palid şi slab. Îi curgea mereu nasul. Rutean, dintr-un sat din apropiere, era unul dintre puţinii oameni de acolo care cunoşteau dialectul femeilor din Lemnowice. Era la şcoala de meserii atunci când a izbucnit războiul, s-a înrolat din dragoste pentru Imperiu şi şi-a pierdut o mână la Lemberg. Însă bătălia aceea avusese loc pe la început, aşa că încă-i mai rămăsese ceva patriotism şi se înrolase din nou, de data aceasta ca bucătar. El era, cu tot respectul, domnule doctor, zicea, trăgându-şi nasul, cel mai puternic om din Lemnowice: el era stăpân peste murături şi el decidea cine capătă bucăţele şi cine doar zeamă chioară.

Ştergându-şi barba udă de *horilka,* Zmudowski îl aproba: îi erau datori vânduţi mucosului. După care el şi cu Rzedzian se apucau să cânte:

Foie gras mănâncă franţujii,
Englejii friptane de vacă,
Italienii se îndoapă cu fettuccine,
Şi noi halim mucii lu’ Krajniak.

Krajniak nu avea nici nevastă, nici copii. Mama lui analfabetă plătea o femeie de la piaţă ca să-i scrie misive lungi, în care îl sfătuia să se îmbrace cu haine groase, să nu se apropie de peşti pe timpul verii şi să se ferească de fetele din partea locului, care, aflând că are şcoala de meserii, l-ar putea atrage în şură şi aşa s-ar pricopsi cu un copil care l-ar împiedica să mai aibă viaţa minunată care îl aştepta.

Şi Nowak? Un individ absolut insignifiant, care lucrase în crescătoria de câini a familiei sale din Cracovia, loc unde îşi cunoscuse şi logodnica, doar cu câteva luni înainte să înceapă războiul. Păstra în buzunar o şuviţă din părul ei, una cam lungă şi cam

prea deasă, despre care Rzedzian zicea că arată ca tot scalpul bietei tinere.

Nowak se mândrea cu mâinile sale, despre care iubita îi spusese că sunt foarte bărbăteşti. De fapt, arătau ca nişte mâini normale, însă, tocmai din cauza vanităţii, el nu le spăla cu săpun cu sodă caustică şi aşa a ajuns să ia dizenterie de la un pacient şi a murit în februarie, la scurtă vreme după sosirea lui Lucius. A fost înlocuit de un alt polonez, tot cu numele Nowak, căruia ei îi ziceau „Nowak al Doilea", a cărui unică trăsătură demnă de remarcat era mustaţa de culoare galben-pai, pe care şi-o pieptăna cât era ziua de lungă.

— *E* frumoasă, domnu' doctor, nu credeţi? zicea Rzdezian. Atât de mătăsoasă! Parcă şi mie-mi vine să i-o pieptăn. Nu ştiu cu ce fătucă şi-ar dori el să se culce, că sătenii l-ar castra imediat cu coasa. Dar, dacă se simte trist, nu trebuie decât să-şi aducă aminte că are mustaţa aia frumoasă acolo, sub nas…

— …şi deasupra gurii, adăuga Krajniak.

— În amândouă locurile în acelaşi timp, domnu' doctor. De aia zâmbeşte el tot timpul. Noi, ăştialalţi, ne simţim aici ca în iad. Numai el pare mereu în culmea extazului.

Şi tot aşa… povesteau câte în lună şi în stele. Lucius şi-a dat seama că deja se crease o mitologie a micuţului spital. Legenda întemeierii lui, primele boli, exodul corpurilor de Armată X şi VII, potopul soldaţilor refugiaţi de pe câmpuri. Copleşiţi de admiraţie şi respect, vorbeau despre uraganele albe, despre viscolele îngrozitoare ale iernilor; despre haitele de lupi care atacaseră în decembrie frontul rusesc; despre dragonul austriac, care înviase după ce îngheţase două zile pe fundul unui râu.

Povestea Misterioasei Conserve cu Cârnaţi. Tocana din Piele de Bocanci. Biciclistul de Iarnă. Urticaria Cehului. Plutonul Maghiar Care Îl Convinsese pe Comandantul Austriac că un Anume Roman Pornografic Era, De Fapt, Catehismul, deci Soldaţii Aveau Permisiunea de a-l Citi Tot Timpul. Aşa-zisul Bordel din Pasul Uzhok. Omul Dispărut.

Ce I-a Făcut lui Schottmüller Nevasta Când a Văzut Ce a Adus din Przemyśl. Miracolul Obuzului Neexplodat.

Iar atunci când Margarete nu era prin preajmă: Margarete şi Husarul Care Înjura. Margarete şi Soarta Cărţii Poştale „Franţuzeşti”. Margarete şi Slovenul Perfect Sănătos, Care Nu Voia să-şi Spele Gamela.

Apoi, când au înţeles că Lucius nu avea de gând să plece şi că era o persoană discretă, i-au spus povestea cu Zmudowski şi timbrele ruseşti.

★

Se întâmplase în ziua Crăciunului rusesc.

Săptămâni bune linia frontului fusese foarte aproape, în vale, chiar lângă Bîstrîţia. Noaptea vedeau luminile bombardamentelor. Lupta era foarte grea. Biserica era plină, iar trecătorile erau înzăpezite, făcând imposibilă evacuarea. Zmudowski se afla acolo, la un punct de prim ajutor. Câteva zile s-a întâmplat să fie linişte pe front şi spionii observaseră că un convoi cobora muntele. Şi a apărut zvonul cum că comandantul rus ar fi plecat în concediu, pentru că, fix în dimineaţa zilei din Ajunul Crăciunului Ortodox, un singur soldat a apărut din tabăra inamicului şi a traversat islazul de acolo, cu un cearşaf alb ridicat deasupra capului.

L-au lăsat să se apropie. Era un bărbat costeliv, cu barbă zbârlită, cu ochi roşii de oboseală şi îmbrăcat în zdrenţe. Vorbea ceva polonează, iar unul dintre polonezi vorbea ceva rusă. Omul nu avea nicio armă asupra lui, ci doar o butelcă cu votcă rusească. Voia să facă pace, de aia le adusese votca. Voia să-i invite la chef pe soldaţii staţionaţi în Bîstrîţia. Căpitanul lor se întorsese în Nadvorna, orăşel aflat sub ocupaţie rusă, ca să sărbătorească Crăciunul în garnizoană. Îl lăsase la comandă pe locotenentul-major, care se săturase de război.

Au urmat multe discuţii. Unii ziceau că ar fi o cursă. Dar alţii dădeau crezare soldatului. În cele din urmă, şeful escadronului austriac a fost de acord să trimită un singur emisar, aşa că cei doi soldaţi au

străbătut împreună câmpul înzăpezit, spre tabăra inamică.

După două ceasuri, camaradul lor s-a întors. Era adevărat, a spus el. Soldaţii erau singuri. Cam vreo treizeci de oameni, nu mai mulţi. Câţiva erau ruteni şi puteau să comunice cu femeile de acolo. Se pare că se înţelegeau chiar foarte bine, pentru că toată lumea dansa. Nu prea aveau de-ale gurii, dar nu duceau lipsă de băutură.

Aşa că s-au dus. Şi s-au înghesuit cincizeci de oameni într-un hambar mititel. Pe mese ardeau lumânări. Câţiva dintre soldaţii din ambele tabere se pricepeau la muzică. Şi acum puteau să cânte în voie, fără să le mai fie teamă că şi-ar deconspira poziţia. Au înjghebat o formaţie cu un fluier, un cimpoi şi un contrabas, adunate de prin sat. Şi glumeau zicând că, dacă li s-ar fi întoars atunci căpitanul, ar fi fost pedepsiţi pentru fraternizare cu inamicul. Da' dracu' să-l ia pe căpitan, cu tot cu masa lui de Crăciun şi cu curvele aduse de ofiţeri!

Hambarul fusese folosit pe post de centru de comunicaţii şi punct de prim ajutor. Zmudowski a văzut timbrul atunci când au mutat o ladă ca să mărească suprafaţa pentru dans.

Până în momentul acela, povestirea fusese un efort comun. Apoi a început să vorbească numai Zmudowski.

— Deci, primul lucru care trebuie înţeles, domnu' doctor, e că, din perspectivă filatelică, Rusia n-ar trebui să fie considerată o singură ţară, ci mai multe. E mult prea mare. Aşa că, imediat după ce au fost introduse pe plan naţional primele timbre cu lipici, Guvernele Locale, sau Zemstvo, cum li se spunea, au început să-şi organizeze serviciile poştale. Încă din primii mei ani de colecţionar am aflat de existenţa acestor timbre locale, timbre Zemstvo. Şi am reuşit să obţin un exemplar extrem de valoros al cărţii din 1888 a lui Chudovski, *Descrierea timbrelor Zemstvo, a plicurilor şi coletelor poştale,* care ordona cât de cât cele peste trei mii de asemenea timbre locale emise până atunci. În orice

caz, mi s-a părut extraordinar să dau peste un asemenea timbru aici, când ele nu erau folosite decât pe plan local. Majoritatea sunt împodobite cu stemele provinciilor respective, aşa că, de exemplu, chiar fără să cunoşti literele chirilice, poţi să recunoşti timbrul din Perm după ursul de pe el; sau stupul de albine te ajută să-l identifici pe cel din Tambov. Dar cele mai extraordinare sunt procedeele neobişnuite de tipărire, care au ca rezultat aşa-numitele mărci poştale *tête-bêche,* în care unul dintre timbre este imprimat cu susul în jos, sau chiar de-a curmezişul, cum este cazul primei ediţii a timbrelor din Zolotonoşa. În fine, orice colecţionar de asemenea mărci poştale este atras cel mai mult şi mai mult de…

Rzedzian şi-a dres glasul, ca să-i sugereze lui Zmudowski să treacă mai departe.

— Dar domnu' doctor n-o să priceapă povestea dacă nu are toate datele.

— Eu zic că le are deja.

— Ba eu *nu cred.* O să creadă că mi-am asumat riscuri inutile…

Rzedzian s-a întors spre Lucius şi i-a spus:

— Şi a văzut acolo, pe jos, un timbru din Astrahan.

A urmat o pauză lungă. Zmudowski s-a încruntat, a strâns din buze şi a pufnit pe nas.

— Ai stricat tot hazul.

— Ba n-am stricat nimic. Spune-i cum a fost cu timbrul ăla.

Zmudowski a ridicat neputincios mâinile.

Rzedzian şi-a răsucit mustaţa cea lungă şi stufoasă.

— *Legendara cetate a Astrahanului…*

— …de pe ţărmul Mării Negre, l-a întrerupt repede Zmudowski. Da. Nu văzusem niciodată un timbru de acolo, nici măcar în cartea lui Chudovski. De la rusul care vorbea poloneza, am aflat că aparţinuse unuia dintre soldaţii lor, care murise cu două săptămâni în urmă.

Şi rusul m-a întrebat dacă era valoros.

Am ştiut să-mi joc bine cartea. Valoros? Depinde ce înţelegea el prin asta. Că doar nu era un timbru din ediţia limitată pentru oraşul Kharkov, din anul 1868…

— Bineînţeles că nu, s-a băgat iar în vorbă Rzedzian.

— …şi nici din ediţia din 1871, pentru negrul Saratov. Dar avea o mare valoare sentimentală pentru cineva care îşi dorea să aibă colecţia completă, aşa i-am spus. M-a întrerupt şi mi-a zis că mi-l vinde pentru o ţigară. Nici n-am avut vreme să mă declar de acord, că m-a şi întrebat dacă nu vreau mai multe timbre. Şi mi-a arătat sacul cu scrisori neînmânate destinatarilor. Sacul ăla aproape plin dovedea cât de îngrozitor de multe victime fuseseră – peste o sută. Nu putea să-mi dea şi scrisorile, fireşte, dar, dacă mă interesau timbrele…

Aşa că, în vreme ce toţi ceilalţi dansau şi se îmbătau, Zmudowski şi-a petrecut toată noaptea dezlipind timbre cu aburul de la un ceainic în clocot. Însă, da, trebuia să admită că s-a simţit niţel cam dezamăgit: majoritatea erau timbre obişnuite ale imperiului rus. Însă a găsit cel puţin douăsprezece mărci Zemstvo. Rusul pricepuse deja care îl interesau şi i-a spus că putea să-i aducă mai multe, dacă voia. Magazia unde se tria corespondenţa pentru Corpul al VII-lea al Armatei Ţariste se afla acum la Deleatîn. Trebuia să plece într-acolo a doua zi şi urma să se întoarcă peste o săptămână. Înţelegea pasiunea asta, pentru că avea un văr în Kiev care şi el colecţiona timbre. Zmudowski i-ar fi dat timbre austriece şi el i-ar fi adus timbre Zemstvo. Un schimb cinstit – mă rog, nu prea, că era o şmecherie la mijloc. Peste o săptămână, armistiţiul lor se va fi terminat şi vor încerca din nou să se omoare între ei. Dacă Zmudowski se va întoarce în sat, cu siguranţă că va fi luat prizonier, poate chiar împuşcat.

Rusul s-a gândit puţin, apoi l-a luat pe Zmudowski afară. La capătul drumului era o cărare care ducea până la o salcie uriaşă, cu ramurile

golaşe, cufundate în râul îngheţat. Se vor întâlni aici de azi într-o săptămână. Rusul va face în aşa fel încât să facă de strajă în seara cu pricina. Conveniră să-şi semnalizeze prezenţa cu un chibrit aprins.

Camarazii lui Zmudowski i-au spus că *precis* era o cursă. Ei, cum de s-a întâmplat ca rusul să-şi aducă aminte că avea un văr filatelist doar *după* ce el îşi manifestase interesul pentru acest domeniu?! Trecuse momentul fraternizării. Se reluaseră bombardamentele. Va fi luat prizonier. Iar pentru capturarea lui, precis că rusul va fi recompensat cu ceva mai mult decât nişte timbre care nu mai foloseau nimănui.

Dar Zmudowski s-a încăpăţânat. Marele Chudovski nu s-ar fi dat bătut, şi nici el nu o va face. Dacă nu cumva erai milionar şi îţi permiteai să-ţi cumperi locul printre oamenii de vază, atunci o asemenea colecţie te-ar fi putut duce acolo. Prin urmare, în următoarea săptămână s-a întors la Lemnowice fără ştirea lui Margarete, care precis l-ar fi oprit, şi a adunat toate timbrele austro-ungare care i se păreau lui mai reprezentative, ca să le trimită vărului din Kiev al rusului. Iar în noaptea stabilită, şi-a pus căciula şi mănuşile, şi-a înfăşurat o pătură din lână pe sub manta, ca să-i ţină de cald, a luat o puşcă şi a pornit la drum.

Cerul era senin; luna era plină. Oricine l-ar fi putut vedea cum înaintează încet prin pădurea desfrunzită. Numai că nu era nimeni în jur. Zmudowski a auzit o bufniţă; apoi, urcând dealul, a auzit nişte urlete de lupi. Dar a continuat să meargă prin nămeţii care, uneori, îi ajungeau până la brâu. Îşi făurea deja iluzii despre timbrele pe care urma să le primească: teancuri de mărci poştale lucioase şi verzi din gubernia Viatka, *tête-bêche* din Saratov, timbre bleumarin din Novgorod. Acum regreta că nu îi făcuse soldatului un desen, în care să-i arate cum se poate recunoaşte filigranul şi că nu-i spusese să le aleagă mai ales pe acelea fără defecte…

Ia te uită cât de lacom era!

A ajuns la râu. Şi-a aprins chibritul.

Nimic.

A repetat semnalul convenit cu rusul.

Tot nimic. I s-au înecat toate corăbiile.

Dar imediat a văzut lumina sclipind în bezna unei tranşee de pe malul celălalt.

Încet şi cu foarte mare grijă, a început să traverseze întinderea îngheţată a râului. Acesta era pericolul cel mai mare. Până atunci reuşise să rămână la adăpostul copacilor. Însă acum era complet expus. Iar zăpada era mult prea mare. Nu ar fi avut cum să fugă, dacă ar fi început cineva să tragă în el. S-a gândit la fiica lui din Cracovia. Ei, cât de prost era de i-a trecut prin minte să se expună unui asemenea risc! Se zvonea că urmau să sosească divizii maghiare care să întărească linia frontului. Curând ruşii vor fi respinşi. Până la vară războiul va lua sfârşit. Şi uite-l pe el aici, în lumina puternică a lunii, parcă milogindu-se să-l împuşte cineva. Şi doar pentru câteva timbre.

Dar ce mai timbre!

A mers mai departe. Mai repede.

A ajuns pe mal. Tremura rău, dar nu ştia dacă din cauza frigului sau a fricii. Un foşnet chiar lângă el. S-a întors, dar nu a văzut nimic pentru că, într-o fracţiune de secundă, cineva l-a şi apucat cu braţul de după gât şi i-a pus mâna peste gură. Apoi l-a tras în spatele salciei. Era soldatul rus, care a ridicat un deget în dreptul buzelor, cerându-i să nu vorbească, apoi i-a dat drumul. Tot prin semne, i-a comunicat că fuseseră văzuţi. Şi că venea o patrulă.

A luat-o în aval, printre troienele mari. Acum se auzeau voci de pe mal. La lumina lămpilor portabile, umbrele soldaţilor păreau gigantice pe zăpada albă. Cei doi s-au ghemuit, strângându-se unul în altul. Rusul risca enorm de mult, şi-a spus Zmudowski. Probabil că, la un moment dat, îşi va da seama că nu merită şi îl va preda camarazilor săi.

Însă rusul nici nu s-a clintit.

În cele din urmă, santinelele au făcut cale întoarsă. Poate satisfăcute că nu descoperiseră nimic sau poate le răzbise frigul. S-a strigat un nume.

Soldatul lipit de Zmudowski a răspuns ceva, probabil un fel de glumă, pentru că santinelele au izbucnit în hohote de râs.

Acum erau în siguranţă, i-a şoptit rusul. Gata, poate să plece.

Timbrele!

Desigur!

Foşnete. Plicuri schimbate. Niciunul nu s-a uitat în ele.

— Noroc!

În Lemnowice, Rzedzian a început să râdă, încălzindu-şi mâinile la sobă. Nu se sătura niciodată să audă povestea asta, a spus el.

— Şi timbrele? a vrut să ştie Lucius.

O simţise pe Margarete, care se făcea că are treabă, dar încerca să zăbovească cât mai mult în preajma lor ca să audă finalul poveştii.

— Nişte gunoaie fără valoare. Nici măcar un singur Zemstvo. Probabil că mi le-aş fi putut cumpăra şi singur de la orice oficiu poştal din Cracovia pe doar doi helleri[30].

— Bine măcar că ai rămas cu timbrul din Astrahan! a zis Lucius.

— Ba nu, că îl *confundasem.* Probabil că mi-am *dorit* să fie din Astrahan. Numai că n-am citit prea bine literele alea chirilice. E din Arzamas[31]. Acum mi se pare logic. Astrahanul era guvernat de cazaci, iar ei nu au emis niciodată timbre Zemstvo.

— După expresia pe care o ai, presupun că timbrele din Arzamas nu sunt chiar atât de rare, şi-a dat Lucius cu părerea.

— Unele sunt. Dar nu alea emise anul trecut.

— Aha!

Zmudowski a ridicat din umeri, a zâmbit şi şi-a privit melancolic mâinile împreunate pe genunchi.

— Timbrul ăla valorează cam cât te costă să pui o scrisoare la poştă, domnu' doctor, a rostit Rzedzian, încercând să salveze aparenţele. În caz că vreţi să ştiţi.

Zmudowski şi-a deschis carneţelul. Pe una dintre pagini se afla un singur timbru, micuţ, de culoarea cerului senin. Pe el era imprimată o căprioară încă şi mai micuţă. Lucius l-a ridicat la lumină, ca să vadă mai bine vietatea pe fundalul de zăpadă şi copaci.

— Despre asta-i vorba, a tras concluzia Nowak al Doilea, mângâindu-şi mustaţa. Războiul le strică pe toate.

6.

Iarna trecea, iar încercările repetate de a elibera Galiţia de sub ocupaţia rusă nu aveau succes. Înainte să capituleze, comandantul austriac din Przemyśl şi-a împuşcat caii şi şi-a distrus muniţia şi armele. La sfârşitul lui martie, când zăpada groasă încă mai acoperea pământul, luptele au început să se ducă la doar câţiva kilometri depărtare de Lemnowice, avansând pe vale ca o viitură.

Cât era ziua de lungă nu auzea decât bodogănitul tunurilor. Câteodată obuzele nimereau atât de aproape, că zguduiau tavanul şi ploua cu praf şi ţărână peste ei. Apoi au venit în sat nişte unităţi militare, au zăbovit acolo vreme de câteva săptămâni, iar Lucius s-a pomenit lucrând cot la cot cu doctori adevăraţi. Iar Margarete a avut parte de compania unui trio de călugăriţe extrem de exigente şi aspre, de origine maghiară.

Pe cei doi doctori îi chema Berman şi Brosz. Ambii austrieci, ambii cu zece ani mai mari decât el. Brosz, slăbuţ, mic de înălţime şi cu mâini delicate, părea extraordinar de fragil; Berman, dolofan şi debordând de bună dispoziţie, avea pe obraz un semn din naştere, roşu ca vinul de Porto.

În primele zile se aştepta ca aceşti doi doctori să fie miraţi de puţinele medicamente de care dispuneau, de lipsa aparatului cu raze X sau a unui laborator de analize, sau de faptul că nu exista decât o singură infirmieră. Situaţia din ultimul spital în care au fost era cu mult mai rea, aşa i-au spus. Moralul era la pământ pentru că ofiţerul aflat la comanda garnizoanei din vecinătate avea obiceiul de a-i pedepsi pe cei pe care-i suspecta că s-ar sustrage de la îndeplinirea îndatoririlor lor. Cum îi pedepsea? Le aplica pedeapsa *Anbinden* – adică îi despuia în pielea goală şi îi lega de copaci.

— Iarna?

— Iarna.

Lucius s-a cutremurat, gândindu-se la gheaţă, la vântul năprasnic.

— Dar auzisem că *Anbinden* a fost interzisă.

Au râs la vorbele lui. Iar când, într-un sfârşit, l-au întrebat ce fel de pregătire are, au părut surprinşi să audă că era doar student la medicină. Apoi Berman a spus:

— Măcar nu eşti veterinar, cum a fost predecesorul tău.

Înainte de război, Berman se specializase în boli nervoase, iar Brosz condusese un sanatoriu pentru tuberculoşi. Deci, în anumite privinţe, amândoi erau la fel de lipsiţi de experienţă ca el.

Dar de unde a învăţat să facă operaţii?

— A fost aici un doctor care mi-a arătat ce trebuie să fac. Szökefalvi îl chema, era ungur, dar a plecat.

Nu era chiar o minciună. Şi, chiar dacă Margarete nu l-ar fi fulgerat cu privirea, ştia că nu trebuia să pomenească absolut nimic despre ea.

Oricum, nu aveau prea multă vreme pentru conversaţii. Brancardierii pe schiuri aduceau aproape în fiecare oră răniţi din vale, fie târându-i pe sănii, fie ducându-i în spate. Foarte curând sala de carantină a fost transformată în salon de spital. Apoi şi camera de baie. După aceea, spitalul a început să se extindă şi în casele din apropiere. Lucius vedea cum Margarete încerca zadarnic să impună o oarecare ordine, insistând pe lângă doctori şi celelalte infirmiere să-i caute pe soldaţi de păduchi. Însă nu au ascultat-o nici atunci când Lucius s-a declarat de acord cu ea. Ce puteau să facă? Pur şi simplu aveau prea mulţi răniţi. Nici măcar păturile nu le ajungeau pentru toţi.

Când îşi făcea vizitele, îl însoţeau uneori Rzedzian sau Zmudowski. Dar, de obicei, venea cu el doar Margarete. Când mergeau în sat ca să-i examineze pe soldaţii adăpostiţi în colibele scunde şi întunecate, ea vorbea cu femeile într-o ruteană stricată. Lucius nu mai intrase niciodată în vreuna dintre casele acelea, pline cu mese din lemn brut şi cuşti goale acum, în care ţinuseră iepuri şi găini.

Deasupra paturilor atârnau nişte cadre din lemn, iar singura lumină venea de la nişte farfurii pline cu seu şi cu fitile din cârpă. De perete erau agăţate fâşii multicolore, de la cine ştie ce sărbătoare, cununi cu clopoţei. Spre deosebire de biserică, unde zarva nu înceta niciodată, colibele acelea aveau aerul molcom şi sacru al scenelor cu muribunzi – lumina slabă abia ajungea la chipurile palide ale soldaţilor; sătencele, înfăşurate în şaluri negre, se mişcau încet printre ei; copiii lor stăteau nemişcaţi de veghe lângă paturi. Margarete le aducea mereu câte o coajă de pâine, câte o bucăţică de morcov. Câteodată Lucius încerca să-i distreze făcând umbre pe pereţi, aşa cum învăţase de la tatăl său, sau lăsându-i să-şi asculte inimioarele cu stetoscopul. Ochii lor mari se făceau atunci şi mai mari de uimire, chiar dacă nu păreau că ar înţelege ce anume aud. Lucius declara că se poartă astfel din bunătate şi pentru că încerca să strângă relaţiile cu sătenii, când, de fapt, voia doar să se bucure pentru că avea ocazia să atingă ţesuturi necangrenate, trupuri fără febră şi fără răni.

Era conştient că Margarete stătea cu ochii pe el în acele momente şi uneori le spunea ceva femeilor, numai că el nu ştia limba în care vorbeau.

★

Şi apoi, într-o dimineaţă, s-a trezit într-o linişte stranie.

Era cam pe la sfârşitul lui aprilie. De două săptămâni, artileria inamică îi tot bombarda, în tandem cu furtunile.

Ridicat în capul oaselor, îmbrăcat cu manta pe sub pătură şi cu cizmele în picioare, aştepta să reînceapă atacul. Gemuleţul de la camera lui sclipea argintiu. Se sculă şi ieşi în curte.

Soarele strălucea pe cerul senin. Lucius ieşi din umbra bisericii şi rămase neclintit câteva clipe, încălzindu-şi genele la lumină. Auzi un strigăt îndepărtat, apoi apăru un om pe schiuri. Purta un trenci de culoarea cenuşie a prafului de puşcă şi ochelari de protecţie, din aceia de care purtau aviatorii. Pe bereta albastră luceau fulgi de zăpadă.

Era rumen în obraji şi gâfâia rău de tot. Încetaseră luptele în Bîstrîţia, îl anunţă el pe Lucius. Ruşii se retrăseseră în timpul nopţii.

Până în ziua următoare, au venit mai mulţi mesageri din Nadvorna, oraşul din câmpie. Vestea a fost confirmată. Armata a III-a urma să înainteze spre nord. Soldaţilor găzduiţi în sat li s-a dat o oră să-şi facă bagajul. În scurt timp, tremurau de frig în faţa bisericii, aliniaţi în formaţie, cu raniţele pline şi scoţând aburi pe gură. Bucătăria de campanie, echipamentul de comunicaţii şi piesele de artilerie fuseseră deja încărcate în căruţe trase de cai micuţi, din rasa Panje.

Un fluierat şi porniră în marş.

Berman şi Brosz primiseră ordin să se prezinte la spitalul de campanie din Nadvorna. Lucius se temuse atunci să nu fie şi el trimis acolo. Curierul declamă ordinul de la un cap la celălalt, dar fără să-i pomenească numele.

La sfârşit, Lucius îşi dădu seama că îşi ţinuse respiraţia în tot acel timp. O simţi alături pe Margarete şi îşi dori să se întoarcă, să îi vadă expresia de pe chip acum, când ştia că el va rămâne.

★

Şi a venit luna mai.

Şi soarele a început să încălzească mai tare. Şi zăpada a început să se topească. Şi în naos pătrunseră raze subţiri, ca nişte coarde de harpă.

Valea se umpluse de sunete, scâncetul nămeţilor rămaşi fără vlagă, murmurul apei în făgaşe. Râul se trezi la viaţă sub pojghiţa de gheaţă. Ţurţurii din colţurile acoperişului se topeau încet. Tufele se îndreptau, scăpate de povara albă care le cocârjase. Apărură şi animalele: căprioare imprudente, mistreţi nesăbuiţi, păsări uimite, dând speriate din aripi, de parcă ar fi reuşit să evadeze de sub troiene.

Muguri verzi împodobeau ramurile ulmului din curte, încă acoperit cu petice de zăpadă aproape topită. O lume încă necunoscută – cimitirul, gardurile vii, o roată de căruţă – i se dezvăluia treptat. Gardurile rupte din jurul caselor. Căpiţele de

fân putrezit. Troace de porci, din care nu mai avea cine să mănânce. Cărarea acoperită cu pietriş care traversa curtea. Două statuete micuţe din lemn, reprezentându-i pe Hristos şi pe Fecioara Maria, ambele atât de degradate de vreme, că n-ai mai fi ştiut care-i unul şi care-i celălalt, dacă sculptorul nu şi-ar fi luat libertatea să-i accentueze Ei pieptul şi să-i facă Lui o barbă potrivită mai degrabă unui sihastru din munţi.

Urne din piatră. Un morman de lemne de foc. Apoi culorile. Cerul albastru. Frunza verde. Explozia galbenă de sânziene. Creasta roşie a unui cocoş. Un petic mic cu ochiul-boului roz şi violet pe primul versant golaş.

★

Aveau foarte puţini pacienţi noi. Acum, că bătăliile se duceau mai departe şi se topea zăpada din trecători, evacuarea începuse să se facă prin câmpie. La început, toţi au respirat oarecum uşuraţi în faţa acestei schimbări. La începutul lui mai, Lucius a dormit o noapte întreagă pentru prima oară în luni de zile. S-a bărbierit, s-a spălat şi a scris familiei. Şi Margarete părea să se bucure de această pauză. Îi dispăruseră cearcănele negre de sub ochi. Paşii ei aveau o sprinteneală nouă, pe care Lucius nu i-o observase până acum.

S-a întâlnit din întâmplare cu ea, într-o după-amiază, în faţa camerei de baie. Avea obrajii îmbujoraţi şi pielea umedă. Cu toate că era complet îmbrăcată şi îşi aranjase perfect vălul de pe cap, i s-a părut stingherită, de parcă ar fi intrat peste ea în timp ce făcea baie. Însă o înţelegea. Şi el zăbovise mai mult în baie, savurând senzaţia apei fierbinţi pe piele.

În aşteptarea evacuării, soldaţii s-au mutat în curte, unde fumau, beau *horilka,* ciopleau păpuşi din lemn pe care să le trimită acasă, la copii, şi jucau *bocce*[32], folosind pietrele din grădină. Da, era bine să nu se mai gândească nimeni la ei, fie şi pentru o perioadă scurtă de timp. Apoi, pe măsură ce treceau săptămânile şi începuseră să se împuţineze

proviziile lăsate de armată, şi-au dat seama că, ocupate cu mutarea frontului, nici căruţele cu hrană nu se mai gândeau la ei.

Primii s-au terminat castraveciorii muraţi. După care, orezul, hălcile de carne plină cu zgârciuri, cartofii. Apoi ceapa, lintea, morcovii, conservele cu untură. Şi, unul după altul, cei trei saci cu făină.

Şi a început să li se facă foame.

Bucătarii diluau supa ca să iasă mai multă, tăiau feliile de pâine mai subţiri. S-au terminat şi napii.

Przednówek, a spus Margarete.

Austeritate. Lucius cunoştea cuvântul acesta, folosit de ţăranii polonezi ca să caracterizeze primăvara, când roadele anului trecut se isprăviseră aproape de tot, însă era prea devreme pentru semănat.

L-au trimis pe Nowak al Doilea în nord, la Nadvorna, să ceară provizii. S-a întors după două zile, cu mâna goală, spunând că nu a putut ajunge până acolo din cauza noroiului care făcea câmpurile de netrecut, a camioanelor abandonate şi a escadroanelor care blocau drumul.

S-au gândit atunci să trimită pe cineva în sud, numai că drumul prin trecătoare era şi mai rău.

★

Aşa că nu le-a mai rămas decât pădurea.

Au pornit într-acolo cei în stare să meargă. Margarete i-a învăţat cum să adune plantele, le-a arătat orăşenilor din Budapesta, din Cracovia şi din Viena cum să identifice spanacul sălbatic şi pipirigul, cum să deosebească ciupercile care creşteau pe trunchiurile copacilor, cum să culeagă coada-calului, obligeana şi ferigile de pe malul râului. De pe pantele înverzite au adunat verdeţuri: măcriş, lobodă, păpădie, mierea-ursului, spanac sălbatic, lăptuci. Au găsit ace proaspete de brad pe care să-şi poată coace pâinea şi licheni comestibili din care să-şi facă terci. Au pus la fermentat brânca-ursului în lăzi pentru muniţie şi au fiert frunzele proaspete de tei. Margarete le-a mai arătat cum să jupoaie scoarţa teilor, a mestecenilor, a arţarilor şi

alunilor, pe care apoi s-o usuce şi să o coacă şi să o fărâmiţeze şi să o amestece cu aluatul de pâine. Le-a arătat şi cum să facă supă din mugurii de mesteacăn. Şi unt din sevă tot de mesteacăn. Şi pâine din rădăcini de pir pădureţ, biscuiţi din seminţe de nalbă şi rădăcini de golomoz şi fereguţă. De asemenea, le-a spus şi să fie atenţi la rădăcinile de obligeană, care, mâncate crude, le-ar fi putut da halucinaţii.

După o săptămână, când au stabilit să meargă doi câte doi, ea a spus:

— Domnul doctor vine cu mine.

Lucius s-a simţit jenat, observând că bărbaţii schimbau priviri cu subînţeles între ei. Cu toate acestea, şi-a zis că alegerea lui Margarete era perfect logică: nu avea prea multă încredere în soldaţi şi nu dorea să rămână singură cu unul dintre ei. Foarte bine făcea. Acum purta o singură manta militară, pe care şi-o scurtase ca să nu o târâie prin noroaie. Atârnase un sac din pânză groasă de ţeava puştii purtate pe umăr, aşa cum îşi duc lăptăresele cobiliţele. Acum i se confirmară lui Lucius bănuielile despre originile ei de munteancă. Şi mergea foarte repede, obligându-l să facă eforturi ca să ţină pasul cu ea. Trecea sprintenă peste bolovani şi buşteni, fără să încetinească deloc. Îşi băga mâinile goale în zăpadă sau pământ, jupuia scoarţa copacilor, scutura de ţărână câte un tubercul, iar apoi muşca din el. Îl şoca faptul că nu avea nicio ezitare. Dar la fel se purta şi atunci când avea de-a face cu răni grave.

Nu au vorbit prea mult pe drum. De jur împrejur, parcă întreaga lume se lichefia. Pământul mustea de apă, potecile se transformaseră în pârâuri sclipitoare. Ferigi de culoarea lăcustelor se desfoiau din muşchiul negru şi putrezit. Ieşeau aburi din scoarţa udă a copacilor, iar de pe coastele mai înalte, zăpada rămasă dădea naştere unor mici avalanşe, care se rostogoleau vuind printre copaci.

Treceau din când în când pe lângă sătence, care, aidoma lor, băteau aceleaşi cărări în căutare de hrană. Iar el se simţea stânjenit în acele momente, de

parcă *acestor femei* le-ar fi aparţinut pădurea pe care o jefuia ca un hoţ. Însă ele nu păreau deloc bănuitoare, ba chiar le surâdeau cu un fel de camaraderie caldă atunci când se întâlneau cu ei.

La început s-au codit dacă să meargă dincolo de vale, deoarece nu aveau încredere în veştile care spuneau că frontul se mutase. Însă, pe măsură ce se topeau zăpezile, s-au aventurat până în valea vecină, unde curgea vijelios alt râu umflat. Acolo, Margarete a sfărâmat tulpini de obligeană şi i-a dat mlădiţele dulci să le mănânce. A scuturat ţărâna de pe nişte gălbiori şi i i-a dat şi pe aceia. Mâinile ei încă mai purtau mirosul înţepător de fenol, dar parcă niciodată nu gustase ceva mai delicios decât ciupercile alea şi, până atunci, oricum se obişnuise cu mirosul fenolului. Când lui Margarete i se făcea sete, îi cerea bidonul cu apă.

Era conştient de faptul că ea atingea cu buzele exact acelaşi loc unde fuseseră şi buzele lui mai devreme, dar îşi imagina că acesta era doar un alt obicei din locurile ei natale. În fond, şi el lua mâncarea direct din mâna ei.

După al patrulea sau al cincelea drum, Margarete l-a întrebat dacă îi dă voie să cânte.

Bineînţeles, i-a răspuns el surprins. Dar ei i se păruse foarte firească întrebarea. Şi, de atunci, când nu vorbeau, ea cânta încetişor, de obicei doar pentru sine, dar, câteodată, parcă şi pentru el. Cântecele pentru copii şi cântece de leagăn, balade de dragoste şi marşuri, cântece despre vară, despre călăreţi, despre iubite şi sărutări furate; cântece de dans, de botez şi de nuntă; cântece despre spiritele nopţii şi vrăjitoarele din Scoţia, despre lupi, pisici şi pisoiaşi, despre rândunele şi brazi. Cântece fără cuvinte. Cântece cu versuri fără rimă. Pe unele Lucius le recunoştea, rude îndepărtate ale cântecelor populare pe care i le fredonaseră guvernantele. Însă linia melodică era cumva modificată, mai dură, mai tumultuoasă. Interpretarea mai nazală, mai stranie. Margarete a încercat să-l înveţe, numai că el era timid şi respira puţin cam greu şi, oricum, prefera să

o asculte în timp ce o urmărea cum merge în faţa lui. Atunci când se uita cum i se leagănă încet mantaua şi veşmântul de dedesubt, îşi permitea ca, măcar o clipă, să-şi imagineze formele de dedesubt.

Într-o zi, l-a dus până la capătul văii ca să-i arate ruinele unui foişor străvechi. Printre pietrele acoperite cu licheni creştea iarba, iar în dărâmături se putea desluşi conturul vag al unei scări în spirală. Pini şi castani sfrijiţi de vremea rea creşteau în fostele încăperi. La sosirea lor, mai multe ciori îşi luară zborul, lăsând în urmă o mulţime de conuri sfărâmate.

A dat peste ruinele astea în septembrie, anul trecut, aşa i-a spus Margarete. La vremea respectivă, erau o mulţime de castane, pe care le-a cules de-a lungul toamnei. Mai târziu, atunci când i se părea aproape imposibil să mai îndure atâta suferinţă, se refugia aici, ca să obţină răspunsul la întrebările care o frământau. Sau ca să-şi imagineze că războiul luase sfârşit şi, atunci când se va întoarce în Lemnowice, să afle că nu mai exista niciun fel de spital în biserica ei.

Avea încă obrajii îmbujoraţi de la efortul urcării. Pentru că stăteau unul lângă altul, Lucius îi simţea mirosul cald, de om, atât de diferit de cel al pădurii, un miros de muşchi umed, de noroi răscolit, de sevă, de conuri sparte. Tăcea. Lucius ar fi vrut să o întrebe dacă fusese însoţită de cineva în septembrie.

Însă ea începu să vorbească înaintea lui.

— Pan Doctor, cum erau infirmierele cu care ai lucrat în Viena?

O privi lung, mirat de întrebare şi de faptul că nu-şi ascundea curiozitatea cu privire la relaţiile lui cu alte femei. Adevărul era că nu mai ţinea minte. Dacă făcea un efort, îşi amintea vag uniformele albe şi mult prea apretate, munca neobosită, politeţea desăvârşită cu care îşi tratau pacienţii. Dar atâta tot.

— Nu se poate să nu-ţi aduci aminte de cineva, zâmbi ea.

Lucius clătină din cap.

— Ba se poate. Îmi era mult prea frică de ele. Nu uita că eram student. Iar ele nu făceau decât să ne atragă atenţia asupra greşelilor noastre.

— La fel ca mine, Pan Doctor, râse ea. În primele zile. Mai ţii minte?

Acum îi văzu mai bine genele şi felul în care ochii ei cenuşii reflectau verdele văii. Îi observă degetele colorate cu zeama fructelor de pădure şi pata violetă de pe buze.

— Da, la fel ca tine.

Şuviţa de păr scăpată de sub văl scânteia în soare. Probabil că îi simţi privirea, pentru că şi-o îndesă la loc.

Două veveriţe se fugăreau pe zidul scund al foişorului. Lucius smulse câteva fire de iarbă.

— Te-ai gândit ce ai să faci după război? o întrebă el.

Ea îl privi o clipă, apoi îşi întoarse ochii. Cu patul puştii făcu o cărăruie prin stratul de ace de brad. Lucius avu sentimentul straniu că se afla în compania unei cu totul alte persoane decât acea călugăriţă-infirmieră care îl întâmpinase la sosire, femeia aceea atât de credincioasă şi devotată muncii pe care o făcea. Nu mai semăna nici măcar cu persoana care culegea ciuperci şi verdeţuri, alături de care îşi petrecuse ultimele zile.

Ea inspiră adânc şi îşi frecă nasul cu podul palmei. Apoi ridică privirea.

— Nu ştiu.

El o aşteptă să continue. Să-i vorbească despre mănăstire sau despre familia ei.

În cele din urmă, ea spuse:

— Şi tu, Pan Doctor?

— După război?

— După război.

El îşi înfăşură pe deget un fir de iarbă.

— Presupun că am să mă întorc la facultate. N-am de ales.

— Şi după aia?

— După aia? Habar n-am. Probabil voi încerca să lucrez la universitate.

Se întrerupse. Avea impresia că-i cere voie.

— Asta îmi doream să fac înainte de război, adăugă el.

Numai că acum i se părea foarte departe universul acela, cu amfiteatrele lui, cu diapozitivele lucioase, cu statuile de pe holuri. Şi îşi aduse aminte de o întrebare, una la care se gândise adesea, dar pe care nu i-o pusese niciodată. Aşa că spuse, cu toată nonşalanţa de care era în stare:

— La un moment dat, s-ar putea… sigur, în funcţie de locul în care voi ajunge… s-ar putea să am nevoie de o infirmieră cu care să lucrez…

Ea se întoarse şi se uită atent la el. Strângea uşor din ochi, mişca uşor gura, de parcă îşi muşca interiorul buzei. O fracţiune de secundă îi păru aproape încântată, dar foarte repede un nor întunecat îi acoperi chipul.

Începu să bată vântul. Pinii şi castanii se înfiorară, scuturând peste ei o jerbă de mâţişori. Pe neaşteptate, se iscă o larmă de păsări, care se stinse la fel de repede, de parcă înaripatelor le era ruşine că-i întrerupseseră.

Întrebarea lui rămase fără răspuns. El tot aştepta, gândindu-se dacă nu cumva ar fi fost mai bine să-şi ceară scuze, dacă nu cumva ar fi trebuit să-şi retragă cuvintele, temându-se că stricase atmosfera veselă a zilei.

Ea îşi scutură un mâţişor de pe poale.

— Vom avea o mulţime de castane anul ăsta, Pan Doctor, îi zise. Pentru că a nins mult. Trebuie doar să le găsim noi înaintea afurisitelor astea de veveriţe. La toamnă, când ne vom întoarce aici.

Lucius dădu din cap, puţin cam trist din cauză că ea schimbase subiectul. Abia apoi îşi dădu seama că ea vorbea despre un viitor care îl includea şi pe el.

★

S-au topit şi ultimele zăpezi de pe culmi.

Femeile din sat au început să-şi cultive grădinile. Bărbaţii au fost cuprinşi de un soi de ameţeală. Erau cam treizeci şi au început să facă glume pe seama faptului că fuseseră uitaţi. Îndatoririle de natură

medicală se împuţinaseră: muribunzii muriseră şi mulţi dintre ceilalţi se însănătoşiseră. Spitalul începea să se transforme treptat într-un fel de sătuc. Printre soldaţi era un fost tâmplar, care le-a arătat cum să repare biserica. Au reuşit să acopere gaura din acoperişul transeptului dinspre nord şi au pus scânduri peste noroiul care mâncase duşumeaua. Era acolo şi un cizmar, un austriac de aproape cincizeci de ani, cu fruntea îndoită ca o conservă aruncată la gunoi, fără o ureche şi fără un ochi, care le repara cizmele înjurând Înaltul Comandament pentru neglijenţa de care dăduse dovadă când fabricase încălţămintea trupelor.

Patrule formate doar din câţiva oameni se furişau în satele învecinate. Şi aduceau de acolo brânză de oaie şi ouă de găină. Margarete îi întreba cum le obţinuseră, iar atunci când a înţeles că furaseră până şi un miel, i-a obligat să se întoarcă şi să-l înapoieze, de parcă soldaţii ăia ar fi fost nişte şcolari neastâmpăraţi. Pe lângă asta, i-a ameninţat că îi va face raport celui pe care îl va mai prinde furând. Sau îl va împuşca cu mâna ei.

Însă tot nu s-au lăsat de hoţii. Într-o fermă părăsită dintr-o vale din zonă, au descoperit un dulap cu mai multe sticle de vin românesc, vin vechi, de colecţie, şi o rezervă consistentă de zahăr. Tot acolo au dat şi peste o bibliotecă, în care erau câteva titluri interesante – *Cele zece frumuseţi ale Münchenului* şi *Mângâierea satinului.* Însă prima carte s-a dovedit a fi un ghid de călătorii, iar a doua conţinea doar sfaturi despre mobilarea casei. Au venit cu vinul în Lemnowice, unde l-au băut amestecat cu *horilka.* Krajniak, cu nasul curgându-i în permanenţă din cauza polenului, le-a făcut un cozonac. După lăsarea serii, s-au pus pe cântat. Un soldat, care fusese clarinetist în viaţa civilă, a înjghebat un instrument din sârmă de tranşee şi cutii de muniţie.

A izbucnit o epidemie de gonoree, contractată cine ştie de unde. S-au întors şobolanii. O scurtă

perioadă a înflorit şi tifosul, ucigând doi soldaţi şi apoi pe Rzedzian.

Lucius dormea când a venit Margarete să-i dea vestea. Infirmierul fusese bolnav doar trei zile şi se încăpăţânase să spună că nu avea decât o amărâtă de gripă.

— Nu trebuie să ne ataşăm de oameni, doctore, spuse Margarete atunci când el îi deschise uşa.

Lucius nu înţelese dacă vorbea despre el sau despre ea. Margarete avea ochii înroşiţi şi el voia să o consoleze, numai că habar n-avea ce să zică. Îşi imaginase că se deprinsese deja cu moartea, ba chiar se mândrea cu calmul cu care primea veştile despre pacienţii morţi. Şi când te gândeşti că, nu demult, încremenise văzând un soldat îngheţat şi fără maxilar. Însă trupul marelui Rzedzian i se părea acum îngrozitor de împuţinat, degetele lui ţepene mult prea cunoscute, iar buzele îi dezveliseră dinţii făcându-l să semene cu un cadavru de animal.

L-au înmormântat în cimitirul din spatele bisericii, dincolo de perii în floare. Fiind comandantul lui Rzedzian, Lucius a trebuit să scrie o scrisoare scurtă văduvei şi fiicei acestuia, scrisoare în care a încercat să concentreze tot ce însemnase infirmierul pentru ei, vorbindu-le despre umorul lui adesea ireverenţios, despre sentimentalismul lui excesiv şi despre felul în care ridica soldaţii în braţe, transferându-le uneori o parte din forţa lui.

Mi-a fost prieten, îşi dorea el să poată scrie. Numai că aceste cuvinte erau mult prea dureroase şi şi-a spus că un comandant nu trebuia să dea dovadă de o asemenea familiaritate. Aşa că a scris: *A avut mulţi prieteni.*

Apoi Zmudowski a dispărut o zi întreagă, iar când s-a întors, duhnea a *horilka,* barba deasă îi era plină de ţărână, ochii roşii, încheieturile de la degetele ambelor mâini, învineţite şi umflate.

Au început ploile. Au descoperit o vizuină de şobolani în spatele altarului. Margarete a pornit o campanie de împerechere a pisicilor din sat. A legat o mâţă-femelă de un scaun din sacristie, după care a

chemat la treabă toţi motanii din sat, unul câte unul. Doamna mâţă a schilodit repede patru masculi, după care a fost biruită de un motan galben, care nu a stat prea mult la discuţii. Pacienţii au cultivat grădina şi şi-au făcut planuri pentru iarna ce avea să revină.

La sfârşitul lui iunie a ajuns în Lemnowice un detaşament cu misiunea de a-i evacua pe soldaţi. În căruţă nu aveau loc decât zece oameni, aşa că ceilalţi au rămas pe loc. După aceea, au fost văzute pe cer câteva zepeline îndreptându-se către est, iar pacienţii care se puteau ţine pe picioare i-au cărat afară pe cei mai slăbiţi ca să le urmărească şi ei. Lucius a stat lângă Margarete, conştient de faptul că veşmântul ei îi mângâia braţul, aşteptând ca ea să-i simtă atingerea şi să se îndepărteze. Dar nu a făcut-o. Ci s-au uitat amândoi în sus, la perechea de balene uriaşe, care pluteau pe azurul bolţii.

La sfârşitul lui iulie, a trecut pe acolo o companie mică de dragoni austrieci. Au instalat o masă mare în curte, iar ofiţerii au luat prânzul împreună cu ei, în vreme ce vreo şase pisoiaşi se jucau cu ciucurii de la cizmele lor.

Dragonii le-au povestit ce se mai întâmplă pe front. Din mai, când au fost străpunse liniile ruseşti de lângă Gorlice, au fost recucerite localităţile Przemyśl şi Lemberg. Acum se aşteptau să cadă şi Varşovia. Luptele se mutau spre nord. Toată lumea de aici trebuia să se pregătească de plecare.

Lucius a aşteptat săptămâni bune ordinele. Acestea au sosit în august, aduse de un călăreţ venit din nord. Germania, sătulă de incompetenţa Înaltului Comandament Austriac, preluase controlul asupra operaţiunilor de pe frontul de est. Aflându-se mai departe de linia frontului, biserica va primi statut de spital de campanie de gradul al doilea, mai mulţi doctori, un aparat cu raze X, un laborator, mai multe medicamente. Exact ce îşi imaginase el atunci când se înrolase, îşi spuse Lucius. Probabil că această transformare presupunea şi o bucătărie mai mare, cărţi, poştă regulată, cearşafuri pe paturile ofiţerilor.

— E bine, nu crezi? îl întrebă Margarete.

— Da… e bine, răspunse el.

Mâncau pere în grădină – şi i se păreau mai dulci decât orice alt fruct pe care îl gustase el vreodată. Un pisoi se freca de piciorul lui. Se întreba dacă la un spital de gradul al doilea infirmierele vor fi obligate să se ţină la distanţă de medici.

Însă a mai trecut o lună, apoi două, şi nu au mai primit nicio veste.

Pe la sfârşitul lui octombrie a căzut prima zăpadă, un strat subţire, care s-a topit imediat. Apoi s-a făcut din nou iarnă. Rusia a invadat Basarabia şi Bucovina, locuri care odinioară reprezentau pentru el doar nişte cuvinte enigmatice la capătul hărţilor şi care acum se aflau chiar dincolo de lanţul muntos de la est. Valea a fost iarăşi acoperită cu zăpadă şi iarăşi au început să sosească răniţii. I se părea că timpul se repetă şi probabil că aşa ar fi fost, dacă nu ar fi apărut omul acela într-o seară îngheţată de februarie.

7.

Se însera deja, când apăru un nou pacient.

Lucius o găsi pe Margarete afară, împreună cu un ţăran înfăşurat într-un cojoc ciobănesc.

Promoroaca sclipea pe lâna de oaie de parcă ar fi fost alcătuită din cioburi minuscule de sticlă. Aburi groşi ieşeau din barba mare şi cenuşie îndesată în guler. Peste cojoc, muntele ăla de om purta o pelerină tot din lână de oaie, iar pe cap avea o căciulă neagră, din acelaşi material.

— Uite! spuse Margarete.

Omul se aplecă şi trase pătura de pe roaba pe care o adusese cu el. Acolo se afla un rănit, încovrigat pe un maldăr de rădăcini.

— Trăieşte! spuse el. Era dincolo de vale. Da' nu se mişcă. Nu vorbeşte.

Poloneza lui era stricată, greoaie, plină de cuvinte rutene, guturală şi împleticită.

Începuse din nou să ningă. Înlocuiră pătura şi porniră împreună cu ţăranul pe cărarea bătătorită care ducea la camera de carantină. Sosiseră şi Zmudowski şi Nowak. Infirmierii se apucară să facă focul, iar musafirul îşi vârî degetele mari în centura din cânepă cu care îşi legase pelerina în jurul mijlocului. Şi începu să vorbească. Nevasta lui găsise soldatul rănit. Urcaseră prin trecătoare, în căutare de *brukva*[33] – Lucius habar nu avea ce înseamnă – când au dat peste un camion. Probabil că fusese abandonat de curând, pentru că încă era întreg, nu îl dezmembrase nimeni ca să fure lemnele din care era făcut, nu prezenta nicio urmă de explozie sau de gloanţe. Un camion creştin, zicea ţăranul, cu o cruce mare şi roşie pe o parte, înăuntru erau oameni. Nouă morţi. Singurul care încă mai trăia era ăsta de aici, pe care îl găsiseră sub trupurile celorlalţi. Şi l-a adus pentru recompensă.

— A spus ceva când l-ai găsit?

— Nu. Nu vorbeşte. Nu mişcă. Suflă. Dacă nu sufla nu ştiam că e viu.

Infirmierii terminaseră. Margarete îndepărtă pătura. Soldatul din roabă stătea complet nemişcat sub fulgii ce se topeau imediat ce îi atingeau mantaua. Lui Lucius îi trecu prin minte gândul oribil că bietul om se stinsese pe drumul dintre biserică şi sala de carantină.

Dar observă imediat un fir uscat de iarbă mişcându-i-se pe buze în ritmul respiraţiei.

Şi îl atinse pe umăr cu foarte multă blândeţe.

— Soldat?

Omul tresări puternic. De fapt, doar zvâcni uşor, numai că mişcarea a fost una bruscă şi neaşteptată, ca o explozie. Întoarse capul, îşi trase mâinile peste piept. Lucius făcu un pas înapoi. Soldatul căscă ochii mari. Îşi umflă nările, încercând să respire, dar nu spuse nimic. Nu avu nicio altă reacţie, în afară de tresărirea aceea şi privirea fixă. Fără să vrea, îşi aduse aminte de iepurii confiscaţi de husar pe drumul spre Lemnowice, cu urechile date pe spate, împietriţi de groază.

— Haide! şopti el. Haide, linişteşte-te! Eşti în siguranţă. Eşti la spital. Ai să te faci bine.

Ochii aceia…

— Spital, repetă Lucius în germană.

Apoi în poloneză, maghiară, cehă. Şi ar fi putut să continue. Ştia acum cele mai importante cuvinte şi expresii în multe limbi – *doctor, spital, nu vorbi, stai liniştit.*

— Trebuie să-l îmbrăcăm în haine uscate şi să-l ţinem la căldură, spuse el uitându-se la Margarete.

Aceasta se aşeză în genunchi şi începu să mângâie părul soldatului. El nu se feri. Avea pleoapele umflate, iar obrajii tumefiaţi i se făcuseră roşii din cauza expunerii la frig, dându-i un aer serafic. Chipul îi era acoperit de barbă şi o pată de noroi, în formă de aripă, i se întindea pe nas. Margarete îi îndepărtă cu multă grijă acele de pin din sprâncene şi gene, apoi îi şterse fruntea de ţărână. Se uită la Lucius, spunându-i din ochi că

acum îl poate atinge. Se lăsă şi el în genunchi şi îi arătă soldatului mâinile goale înainte de a începe să-i palpeze capul şi gâtul. Voia să-şi dea seama dacă avea vreo leziune la coloana vertebrală, numai că roaba era prea strâmtă şi nu-l putea atinge la spate.

— Uşurel…

Venise şi Zmudowski alături de ei. Pentru că se temeau să nu fie rănit la spate, încercară să-i sprijine coloana ca să-l ridice, numai că pereţii roabei erau oblici, la fel ca ai unui sicriu, şi nu reuşiră să-şi vâre mâinile sub el. Însă nu conta. Membrele sărmanului om erau atât de încordate, atât de ţepene, că îl ridicară doar trăgându-l de braţe.

Îl puseră pe targă, unde soldatul rămase în aceeaşi poziţie chircită.

— Gata, linişteşte-te! îi spuse Margarete, cu toate că el nici nu vorbea, nici nu se mişca.

Îi mângâie din nou părul şi îi şopti în poloneză:

— Eşti îngheţat. Ai hainele ude. O să te căutăm de păduchi şi o să-ţi aducem haine uscate. N-ai să păţeşti nimic rău. Eşti în siguranţă aici.

Şi parcă vorbele astea ale ei îl calmară, indiferent dacă le înţelese sau nu.

Margarete ridică ochii, făcându-le semn să înceapă.

Se apucară să-l dezbrace încet. Mai întâi îi scoaseră mantaua, foarte grea, umplută cu multe hârtii. Apoi un impermeabil mai subţire, două pulovere, o pătură, după care îi mai scoaseră şi cele două perechi de izmene lungi. Omul dinăuntrul tuturor acestor haine era jilav şi gălbejit, ca miezul de nucă. Ambele lui mâini, degerate şi roşii, erau atât de umflate de ziceai că are mănuşi de lână.

Zmudowski luă toate hainele ca să le dezinfecteze, iar Krajniak începu să le stropească cu crezol. Bărbatul rămase gol câteva minute, cât timp Margarete căută pe pielea lui urme de păduchi. O făcea cu degete agile şi pricepute, fără sfială. Apoi îl curăţară cu o cârpă udă şi îi acoperiră cu o pătură trupul încă rigid.

— Cine eşti, soldat? îl întrebă ea. Cum te cheamă?

Însă el doar o privi cu ochi încremeniţi şi negri, care contrastau puternic cu luciul roşu al obrajilor.

— Uitaţi-vă aici, domnu' doctor!

În celălalt capăt al camerei, Zmudowski stătea ghemuit deasupra maldărului de haine, ţinând în mână găleata cu dezinfectant. Se ridică atunci când Lucius veni spre el.

— Uitaţi-vă!

Scosese un teanc de hârtii din căptuşeala mantalei. Hârtiile erau umede, fără luciu, pătate cu cerneală şi acoperite cu cocoloaşe de var. Lucius luă câteva şi începu să le dezlipească unele de altele. Erau desene reprezentând oameni, soldaţi, trenuri, munţi, toate realizate de o mână talentată. Apoi altele: copii, o femeie dezbrăcată, apoi detalii ale mâinii ei, ale sânilor, ale picioarelor.

— Tu le-ai desenat? îl întrebă Zmudowski pe soldat.

Nu primi niciun răspuns. Atunci flutură hârtia cu nudul.

— Pot să-l păstrez? zâmbi el printre perii deşi ai bărbii.

Apoi scoase din căptuşeala mantalei alt teanc de hârtii, şi încă unul. Lucius nu contenea nici acum să se minuneze de câte lucruri îşi îndesau soldaţii în haine ca să le ţină de cald. Ordine militare, bucăţi de postav smulse de pe mesele de biliard, scrisori de dragoste, ziare furate de cine ştie unde. Îşi spuse că avea deja destule exponate pentru un muzeu. Expoziţia Lemnowice 1915-1916 a Materialelor Folosite la încălzit.

Îşi aduse aminte că îl aştepta ţăranul înfofolit în cojoc.

— Mulţumesc, îi spuse el.

Apoi i se adresă lui Krajniak:

— Vezi ce găseşti prin bucătărie. Poate câteva cepe, o sticlă cu şnaps.

Ţăranul zise că ruşii plăteau cu conserve de carne pentru răniţi.

— Ce tot spui? interveni Margarete. Mă mir că nu ţi-au luat şi cojocul.

Îl îmbrăcară pe soldatul iernii cu aceleaşi haine curate pe care le mai folosiseră câteva zeci de pacienţi.

Ţăranul îşi numără cepele primite.

— Poţi să rămâi la noi peste noapte, îi spuse Lucius.

Dar omul mârâi supărat şi plecă, luând cu el mirosul acru şi umed de grajd.

Lucius comentă către ceilalţi:

— Credeam că am fost generos cu el.

— Foarte generos, zise Margarete. Sub cojocul ăla are o burtă mai mare decât toate burţile noastre puse la un loc. Mai bine îi ceream *noi* de-ale gurii.

Şi se întoarse la soldatul cel tăcut.

— Ce facem cu el? Îl ducem în biserică?

— Da, te rog, soră! răspunse Lucius.

— Diagnostic?

— Fără nicio rană vizibilă? Deocamdată propun să-i zicem *Nervenshock.*

— Da, doctore. Şi eu cred că aşa e cel mai corect.

★

Şoc pe fond nervos: bine, dar ce însemna asta? Nu auzise niciodată acest termen la facultatea de medicină. Nu-l menţionase nici Wagner-Jauregg, profesor de psihiatrie şi neurologie, sfetnic personal al regelui. Nu era pomenit nici în manualele distribuite de Centrul Medical al Armatei. Însă îl auzise la Brosz şi Berman. O nouă maladie, o creaţie a războiului, aşa i-au spus. O boală cu simptome absurde, ce păreau să simuleze afectarea nervilor, dar invizibilă la autopsie. În privinţa cauzei, părerile erau împărţite. Penetrarea craniului de particule microscopice de cenuşă sau metal? Vreo comoţie provocată de aer? Sau un efect al spaimei? Doctorii din spitalele de campanie şi din cele aflate în oraşe nu puteau să cadă de acord asupra unei denumiri adecvate.

Granatkontusion. Granatexplosionslähmung. Kriegszitterung. Kriegsneurose.

„Contuzie provocată de obuze. Paralizie cauzată de explozii. Tremur provocat de şoc. Tulburări nervoase cauzate de război.”

Mult mai rău era pe frontul de vest, aşa îi spuneau: o epidemie, un fel de virus apărut pe pământurile flamande şi care acum se îndrepta către est.

Ce tratament există? îi întrebase el atunci. Cei doi izbucniseră în râs. Cum să tratezi ceva ce nu cunoşti? Dar îngrijorarea lui era sinceră şi ei încercaseră să-i răspundă. Mulţi dintre bolnavi se făceau bine doar cu odihnă. Iar ceilalţi… La început, cazurile cele mai grave erau trimise la Budapesta sau Viena, dar recuperarea putea să dureze luni de zile. Acum însă, apăruseră noi metode de tratament: şocuri electrice aplicate asupra membrelor, pentru stimularea mişcării, sau pe gât, în cazul soldaţilor care nu mai puteau să vorbească. Deocamdată nu era clar dacă şocurile electrice dădeau rezultate pentru că le contractau muşchii îngheţaţi sau pentru că le provocau durere şi teamă. Câteodată li se electrocutau ochii sau testiculele. Doctorul Muck din Essen inventase o bilă din metal pe care trebuiau s-o înghită soldaţii rămaşi fără grai, senzaţia de sufocare îi făcea să eructeze, iar râgâielile se transformau în sunete şi apoi în cuvinte.

— Şi oamenii ăştia s-au vindecat? a întrebat atunci Lucius.

Brosz a ridicat un deget.

— Eee, dar când am vrut noi să-i *vindecăm?* N-am vrut decât să-i trimitem înapoi pe front.

Primul lui caz de *Nervenshock* din Lemnowice a apărut pe la sfârşitul lui februarie, la nici două săptămâni după ce ajunsese acolo. Un soldat austriac, Georg Lenz, originar din Wiener Neustadt, unul dintre cei trei oameni care supravieţuiseră obuzelor ce căzuseră în tranşeele de lângă Dolina. Venise plin de ciupituri de la pietriş, dar fără vreo rană gravă. Cu excepţia picioarelor, care nu-i mai funcţionau. Ori de câte ori încercau să-l facă să meargă, i se înmuiau genunchii. Iar atunci când îi

cereau să-şi mişte degetele de la picioare, se holba la ei cu o indiferenţă ciudată, de parcă picioarele alea ar fi aparţinut altcuiva. Numai că avea reflexe normale, iar aparatul digestiv şi cel urinar îi funcţionau foarte bine. Din perspectivă pur anatomică, era absolut imposibil să fi fost rănit. Totuşi, Lucius nu se putea hotărî să declare că Lenz se preface şi că nu are absolut nimic. Era ceva sincer, ceva imposibil de simulat, în groaza soldatului, în felul în care se uita la ceilalţi, în urletele lui din timpul nopţii. Au găsit în părul şi buzunarele lui fragmente mici din camarazii lui. A rămas la Lemnowice numai trei zile, după care a fost transportat în spatele frontului.

Celelalte cazuri au fost asemănătoare. Un atac cu obuze asupra unui adăpost individual, asupra unor tranşee, asupra unui camion. Apoi, uneori peste câteva ore, apăreau simptomele. Tremuratul, paralizia, spasmele, incapacitatea de a se ţine pe picioare, contorsionările bizare ale braţelor.

Însă nu era mereu vorba despre o explozie. În mai, un tânăr sergent ceh fusese găsit rătăcind pe câmpul de luptă după ce împuşcase un câine ca să-l mănânce şi descoperise mâna unui copil în gura animalului. Abia după mai multe zile a reuşit să le povestească ce se întâmplase. Avea ochii duşi în fundul capului, era cumplit de slab şi nu reuşea să înghită niciun dumicat de mâncare.

Pe bolnavii cu aceste simptome îi ţineau în altarul devenit Secţie de Traumatisme craniene, închipuindu-şi că aveau nervii afectaţi; dar şi pentru că ceilalţi soldaţi, aceia rămaşi fără mâini sau picioare, nu-i prea aveau la suflet pe cei fără vreo rană evidentă. Fiind mai stabili din punct de vedere medical, ei nu rămâneau mult în spitalul de campanie şi erau transportaţi prin trecătoare la unul dintre spitalele de gradul al doilea. Însă, atunci când stăteau câteva zile şi când nu avea prea multă treabă, Lucius revenea la căpătâiul, lor ca să-i mai examineze încă o dată, ca să reuşească să afle ce se întâmplase cu adevărat. I-a scris lui Feuermann

despre aceste cazuri, a scris şi unui spital militar din Gorizia şi a primit descrieri ale unor situaţii similare. Feuermann credea în teoria psihologică pentru acest gen de leziuni nervoase: *oroarea resimţită faţă de luptă distruge fibrele creierului.* Numai că pe Lucius nu-l mulţumea explicaţia aceasta. De când era *oroarea* un termen ştiinţific? l-a întrebat el pe Feuermann. Şi cum adică *distruge fibrele?* Brosz şi Berman spuneau că la autopsie nu se vedea nimic: creierele acestor bolnavi arătau perfect normal. Care anume să fi fost *mecanismul?* Războaie şi spaime existau de când lumea. Numai că niciodată nu au fost descrise asemenea cazuri.

Este ca atunci când căutam sentimente în ţesuturile studiate la microscop, i-a scris el, conştient că vorbele lui sună arogant, dar incapabil să se abţină. *Când căutam ceva dincolo de piele, ceva aproape imperceptibil, care aştepta să fie descoperit.*

Soldatul iernii nu-şi părăsi patul în zilele următoare.

— Cum te cheamă? îl întrebau ei în fiecare dimineaţă. De unde vii? Ce s-a întâmplat?

Întrebările lor rămâneau fără răspuns. Uneori bărbatul căsca ochii la ei, uitându-se pe rând la fiecare. Dar apoi fixa un punct din spaţiu, în spatele lor. Alte dăţi strângea ochii şi îşi încreţea buzele, ridicându-le până la nas şi aproape blocându-şi respiraţia. Nu vorbea, nu se ridica în capul oaselor; îşi murdărea păturile şi hainele, făcându-l pe Zmudowski să înjure amarnic în timp ce strângea cu lopata paiele ude, urât mirositoare.

În prima seară îşi mâncase supa. După aceea a refuzat să mai mănânce.

Margarete stătea de veghe la căpătâiul lui, îi apăsa uşor buzele cu lingura, îi ştergea stropii de supă prelinşi pe bărbie şi gât.

— Eşti în siguranţă acum, îi spunea ea. Nu ştiu ce ai păţit în pădure, dar acum eşti în siguranţă.

Nu înghiţea niciodată mâncarea pe care i-o dădea ea, iar resturile atrăgeau şobolanii, care amuşinau pe lângă el, fără să-i provoace nicio reacţie. Ochii îi erau goi, pleoapele aproape transparente, pielea semăna cu hârtia creponată şi revenea foarte greu în poziţia iniţială după ce Lucius o pişca. Începuse să-i scadă şi tensiunea.

Oare aşa mori atunci când îţi pierzi minţile? se întreba Lucius.

Căută din nou răspunsul în cărţile sale şi din nou nu găsi nimic.

Spitalul lor avea un tub naso-gastric de rezervă, făcut din cauciuc, neatins de la moartea ultimului pacient care îl folosise. L-au fiert şi i l-au introdus prin nară până în gât. Acum, de trei ori pe zi, Nowak al doilea turna zeamă călduţă de supă printr-o pâlnie ataşată de capătul liber al tubului.

Viscolul se înteţea.

Din nord, dinspre Rusia, bătea un vânt mai rece decât orice vânt pe care-l simţise vreodată Lucius. Nămeţi uriaşi s-au format lângă transeptul de nord, iar zidurile au început să trosnească din cauza greutăţii lor. Multe crengi ale ulmului s-au rupt sub povara zăpezii şi au căzut pe acoperiş.

N-au mai venit răniţi. Nu au mai avut cazuri noi, n-au mai apărut convoaie de evacuare care să ducă pacienţii în spatele frontului. Toate eforturile lor se concentrau asupra unui singur lucru: să se încălzească. Cei care mergeau să adune lemne de foc îşi puneau câte trei mantale pe ei şi îşi croiau anevoie drumul printre troienele îngheţate. Buştenii umezi fumegau în sobe. Deşi în mai multe colţuri ardeau focuri făcute la întâmplare, urina din oalele de noapte era bocnă dimineaţa. Soldaţii au început să doarmă împreună, câte trei sub pături. Iar patrulele se schimbau de mai multe ori în timpul nopţii. La vremea meselor, bucătarii traversau curtea în fugă cu mâncarea, dar tot erau nevoiţi să spargă stratul de gheaţă format deasupra oalelor cu supă.

Lucius a început să-şi scrie însemnările cu creionul, pentru că îi îngheţa cerneala din rezervorul stiloului.

Apoi au mutat bucătăria în biserică. Aerul s-a umplut cu miros de ceapă fiartă, iar soldaţii se înghesuiau în jurul cazanelor cu supă clocotită.

Din când în când, mai ieşeau din nămeţi nişte patrule, în căutare de căldură. Cu schiuri sau palete artizanale pentru zăpadă, soldaţii veneau înfofoliţi în pături, cu feţele acoperite cu fulare, ba chiar şi cu mai multe straturi de tifon peste ochi. Şi băieţii ăştia spuneau nişte poveşti absolut incredibile despre iarna de dincolo de Lemnowice. Despre trenuri îngropate în troiene. Despre ciori îngheţate pe cer, ca nişte ţurţuri mari şi negri. Nu mai erau răniţi, aşa le spuneau. Gerul i-a luat cu el pe toţi cei care nu se mai puteau mişca.

Rămas fără pacienţi noi, Lucius şi-a îndreptat atenţia asupra desenelor găsite în căptuşeala de la mantaua soldatului fără grai, sperând că acestea îi vor oferi vreun indiciu.

Şi le-a dezlipit unele de altele. Erau zeci de desene, cu cerneala decolorată de la ger şi de la dezgheţ. Fiecare pagină purta urmele următoarei. Talentul bărbatului era extraordinar, probabil că fusese artist pe vremuri. Lucius se întrebă în treacăt dacă nu cumva misiunea lui era să relateze toate cele petrecute în război. Pentru că erau în desenele lui păşuni, sate şi străzi de oraşe. Şi focuri de tabără, alături de întregul caleidoscop de cavalerişti şi infanterişti. Şi lăncieri, cu coifurile lor decorate cu pene. Şi pedestraşi cu moletiere şi coifuri ţuguiate şi cu raniţe de piele în spate. Şi preoţi împărtăşind şiruri întregi de bărbaţi aşezaţi în genunchi. Şi trenuri, gări şi familii care îşi luau la revedere şi bucătării de campanie şi un călăreţ singur pe un drum.

Privindu-le, îţi puteai face o imagine despre desfăşurarea de forţe, îşi spunea Lucius: dintr-un oraş în alt oraş, din oraş în tabără, din tabără pe câmp şi prin pădurile cu decorul lor primitiv de buşteni căzuţi şi ferigi şi raze de soare filtrate printre

ramuri, cu mistreţi şi căprioare, cu păsări cântătoare, iepuri, vulpi.

Însă, printre toate aceste desene se aflau şi altele, mai greu de descifrat. Ochi ascunşi printre ierburi şi frunze de ulm. Ceruri împânzite cu zepeline. O roată pe un stâlp, în mijlocul unui câmp pustiu.

Un grup de copii goi cu măşti de carnaval – lupi şi mistreţi. Dragoni şerpuind în colţurile foilor. Chipuri sfârtecate de solaţi şi creaturi ciudate pândind din umbra unei haine boţite.

Câteodată venea şi Margarete lângă el.

— Ţie ţi se pare că au vreun sens? îl întrebă ea odată.

Nu ştia. Ştia doar că starea soldatului nu părea să fi fost declanşată de ceva atât de simplu ca o explozie. Era vorba despre ceva mai profund, ceva ce se întâmplase cu mult timp în urmă.

— Să-şi fi desenat visele? continuă Margarete, luând în mână schiţa unui pom, de ale cărui crengi atârnau cadavre, nu fructe.

Îşi aminti de drumul făcut de la Bocicău: câmpul deschis, husarul, florile roşii din capetele cailor. Şi cadavrul acela îngheţat, cadavrul acela contorsionat din bezna pădurii.

— Poate, murmură el.

Ea puse desenul jos şi mângâie uşor trupurile atârnate de crengi.

— Crezi că o să se facă bine?

Nici asta nu ştia. Dacă despre nebunie era vorba, atunci nu avea nicio şansă să-l vindece. Nu fusese decât la trei cursuri, nu consultase decât un singur pacient, un bărbat diagnosticat cu *dementia praecox,* care credea că era controlat prin nişte cabluri electrice, venite de la împărat. Dar cum tratai asemenea bolnavi? Bromură, morfină, băi reci, *grădinărit…* aveau astea vreun efect? Apoi se gândi la alte tipuri de nebunie, descoperită în legendele citite pe nerăsuflate în copilărie – atacurile fulgerătoare ale Furiilor care zbierau şi băteau din aripi încontinuu, victimele îngrozite, care încercau în van să se ferească din calea lor.

Priviră din nou desenul, se uitară amândoi cu atenţie la dragonii mici care şerpuiau printre mai multe portrete – chipuri fără ochi, cu coame ondulate şi cu semne misterioase pe burţi. Acum lui Lucius i se păreau vag cunoscute creaturile acestea, ca şi cum le mai văzuse şi înainte. Probabil în vreo poveste cu cavaleri şi monştri. Numai că nu-şi aducea aminte în care.

★

După o săptămână, soldatul a început să geamă.

L-a apucat brusc, într-o noapte. Cu ochii holbaţi, se bâţâia înainte şi înapoi. Tubul naso-gastric îi căzuse şi acum zăcea pe păturile cu miros de urină şi supă. Scotea nişte sunete înăbuşite, mai asemănătoare cu o rugăciune înflăcărată decât cu un urlet de durere. Creşteau în intensitate, apoi descreşteau, ca nişte rafale de vânt.

Ceilalţi pacienţi din biserică au protestat. *Taci! Nu te mai văicări, dacă nu vrei să te fac eu să amuţeşti!* Chiar şi soldaţii tulburaţi, din Secţia de Traume craniene, au început să se agite şi să-l înjure pe bâlbâit.

— Ssst, i-a şoptit Margarete, ghemuită lângă el.

Şi a stat acolo şi l-a mângâiat pe păr până a reuşit să-l liniştească.

Apoi au plecat. Şi, după nicio oră, au reînceput gemetele.

Acum l-au găsit sculat în capul oaselor, trăgându-se de păr. Făcuse spume la gură. Membrele îi erau ţepene ca nişte burlane. I-au luat pulsul: i se accelerase atât de mult, că Lucius nici nu mai putea să-i numere bătăile. Avea ochii închişi şi pleoapele albe. Iar din gât îi ieşea mormăitul acela înfiorător.

Zmudowski se uită în lungul bisericii.

— Neapărat să-i daţi ceva să se potolească, altminteri până dimineaţă precis îl omoară un alt pacient.

Lucius scotoci prin dulapul cu medicamente, descoperi nişte tablete de sulfat de morfină, dizolvă una în apă şi umplu cu ea seringa. Cu degetul pe piston, se apropie de soldat.

Acum mormăitul lui era constant şi mult mai puternic. Lucius se uită la Margarete, care se adresă infirmierilor:

— Ţineţi-l bine!

Dar soldatul nici nu păru să observe acul. Peste o jumătate de oră, îi mai făcură o doză de morfină. Apoi bromură de potasiu. Atropină. Cloralhidrat. Şi iar morfină.

În cele din urmă, după un ceas, a început să moţăie. Era aproape două noaptea.

La cinci, Margarete a bătut la uşa lui Lucius.

Îi părea extrem de rău că trebuie să-l trezească, dar soldatul a început iar să facă gălăgie.

Traversară în fugă curtea, prin viscolul furios. În biserică, îl găsiră pe bărbat întins pe spate, cu bărbia în piept. Parcă era legat şi voia să-şi vadă călăii. Avea trupul la fel de ţeapăn ca în urmă cu o seară. Respiraţia îi era sacadată şi superficială. Venele gâtului şi ale feţei îi erau atât de dilatate, încât Lucius se temea ca nu cumva să-i plesnească (deşi învăţase cu totul altceva la facultate). Una dintre nări îi era neagră de la sângele închegat, iar pe obraz avea o dâră de sânge şi mucus uscat.

— S-a trezit la patru, spuse Margarete. Şi-a smuls tubul naso-gastric.

Îşi puse degetele pe încheietura soldatului şi continuă:

— Iar pulsul… a luat-o razna din nou.

Însă şi acum bărbatul se uita undeva, dincolo de ei. Probabil la demonii lui, care-l necăjeau de undeva, din aer.

Lucius scotoci din nou prin dulapul cu medicamente. Starea soldatului părea mai gravă acum. Privirea lui era mai sălbatică decât fusese mai devreme. Oare morfina îl făcea să delireze? În cazul ăsta, ce puteau să facă ei? Manualele publicate de armată recomandau adormirea prin orice metode a soldaţilor aflaţi în suferinţă. Să-i mai facă încă o doză de cloral? De bromură? Să-i dea *eter?* I se părea că aşa ar fi procedat un veterinar, plus că acest

caz nu semăna deloc cu acelea ale soldaţilor scoşi din minţi de durere. Atunci, ce să facă? Să-l fricţioneze pe piept cu ulei camforat? Să-i mai dea nişte supă concentrată de vită? În afară de morfină, bromură, atropină şi cloral, singurul medicament pentru starea de agitaţie nervoasă era veronalul, numai că nu-l mai folosiseră de luni bune. Se uită la flacon: jumătate dintre pastile se făcuseră praf. Era indicat în cazuri de convulsii, dar şi ca sedativ; şi era la mare modă la Viena, în anturajul mamei sale, deşi, fireşte, mama lui nu era niciodată nervoasă, deci nu avea ce să-şi calmeze. Lucius nu se gândise niciodată că l-ar putea administra soldaţilor, mai ales când avea la dispoziţie cantităţi industriale de bromură, furnizate de armată. Scoase o pastilă din flacon. Se gândi puţin şi mai scoase una. Apoi se întoarse lângă soldat.

Nu reuşi să-i caşte gura, aşa că-i întredeschise buzele şi sfărâmă pastila de dinţii bărbatului. Câteva bucăţele îi căzură pe bărbie. Margarete le luă cu degetul şi le împinse în gura soldatului.

Bărbatul nu se mişcă absolut deloc. Chipul îi era roşu, iar pumnii foarte strânşi – mai târziu aveau să vadă că-şi găurise palmele cu unghiile.

Prin ferestrele înalte pătrunse până la ei o rază de culoarea cobaltului. Mijea de ziuă.

— Cred că ar trebui să trecem şi pe la ceilalţi pacienţi, domnule doctor, spuse Margarete. Să facem vizita de dimineaţă înainte ca el să urle iarăşi. Dacă nu adoarme într-o oră, vom încerca altceva.

Conform obiceiului, porniră din Secţia de Fracturi şi Amputări. Nici nu ajunseră la jumătatea celui de-al doilea interval, când un şuierat din transeptul de sud răsună în toată biserica.

O luară la fugă şi îl descoperiră pe soldat întors pe o parte şi respirând mai regulat. Avea ochii tot închişi, însă nu atât de strâns ca înainte.

— A vorbit, le-a spus Zmudowski.

Se ghemuiră lângă el. Şi auziră o şoaptă înăbuşită.

— Nu înţeleg ce zice, zise Lucius.

— *Szomjas vagyok,* zise Margarete. E maghiară. Înseamnă *mi-e sete.*

★

I-au adus un bol cu supă din bucătărie.

Soldatul o lăsă pe Margarete să îl hrănească. Deschidea larg gura la fiecare lingură plină. Dar nu-şi mişca braţele. Şi nici nu se uita la ea. Nici la Lucius. Nici la Zmudowski. Amândoi stăteau pe vine în spatele ei, niţeluş cam prea uimiţi, de parcă nu mai văzuseră în viaţa lor un soldat mâncând supă.

Efectul a trecut la scurtă vreme după prânz.

Şi din nou: aceeaşi rigiditate a trupului, cu excepţia legănării uşoare înainte şi înapoi. Aceeaşi psalmodiere mormăită. Lucius scoase din buzunarul mantalei flaconul cu veronal şi mai luă două pastile. Acum i le îndesă întregi pe gât.

După o oră îl găsiră din nou în şezut, holbându-se la propriile-i degete.

— Soldat? rosti Margarete.

Şi îl atinse pe umăr. Bărbatul tresări puternic, dar ea nu îşi retrase mâna şi nici el nu se feri. Margarete îl întrebă ceva în maghiară, ceva ce Lucius nu înţelese.

Soldatul îi răspunse în şoaptă.

Ea îi vorbi din nou, într-o maghiară şovăitoare, aruncându-i o privire lui Lucius, de parcă nu era în stare să-şi stăpânească uimirea în faţa acestui miracol al deşteptării. Şi soldatul îi răspunse iarăşi, acum puţin mai tare, dar articulând nedesluşit unele cuvinte.

După câteva minute, care i s-au părut interminabile lui Lucius, Margarete îşi ridică ochii la el.

— Acesta este sergentul József Horváth, domnule doctor. Ungur, din Budapesta. Crede că suntem în luna octombrie şi că se află în garnizoana lui din Budapesta. Şi că îşi aşteaptă mama, care trebuie să vină şi să-l ia acasă. Doar atât am reuşit să înţeleg. Cred că ai sesizat că se bâlbâie.

Se bâlbâie. Lucius simţi cum îl apasă iar pe limbă metalul aparatului de demult.

Se uită la ea.

— L-ai întrebat ce s-a întâmplat înainte să ajungă aici?

Margarete se întoarse spre soldat şi îi puse întrebarea.

Aşteptară multă vreme un răspuns, însă privirea bărbatului încremenise din nou asupra unui punct din spaţiu, aflat deasupra capetelor lor.

Au început să-i dea medicamentul de două ori pe zi: la începutul vizitei de dimineaţă şi a celei de seară. Nu voiau să-l apuce din nou legănatul sau gemutul sau să-i înţepenească iarăşi trupul. Înainte Lucius se temuse că soldatul va muri înainte de sosirea convoaielor de evacuare. Acum se temea de contrariul acestei situaţii: că o să-l ia de la ei cât încă nu era vindecat. Că o să-l ducă prin gerul năprasnic al iernii până la vreun spital de gradul al doilea, la medicii ăia înrolaţi cu forţa şi însetaţi de sânge. Sau şi mai rău, o să-l ducă la Viena sau la Budapesta. La specialiştii care-i vor aplica şocuri electrice acestui om înlăcrimat şi bâlbâit ori îi vor îndesa pe gât o bilă din metal.

Continua să ningă. Zăpada: blestemul şi, totodată, prietenul soldatului. Acum doar zăpada le mai putea oferi un răgaz.

Ce se întâmplă este o adevărată reînviere, *nici mai mult, nici mai puţin,* i-a scris Lucius în prima seară lui Feuermann, neputându-şi înfrâna elanul retoric, dar simţind nevoia să-i împărtăşească starea de exaltare. *Am mai văzut oameni ieşind din comă, i-am văzut pe alţii revenindu-şi după ce au fost scoşi din ape îngheţate. Dar niciodată nu am văzut o asemenea transformare. Un om care nu comunica şi cu care nu puteam să comunicăm şi-a revenit cu ajutorul unei singure pastiluţe. Un om într-o stare atât de disperată. Fără răni vizibile, dar purtând cu el nefericirea pe care o simţim cu toţii.*

Dar cum se întâmplase miracolul? Îşi privi degetul, simţind încă senzaţia pastilelor sfărâmate atunci când i le vârâse lui Horváth pe gât. Nu avea nicio explicaţie pentru fenomenul la care asistase. Însă majoritatea descoperirilor medicale se bazau pe serendipitate. Ce i se părea important acum era să urmărească progresul soldatului, să-l studieze şi să înveţe.

A înviat exact ca Lazăr din Biblie, i-a mai scris el lui Feuermann, după care a tăiat propoziţia, ruşinat de trufia pe care o sugera. Dacă Horváth era Lazăr, atunci el cine era?

Starea lui Horváth se îmbunătăţea zilnic.

A început să se ridice în capul oaselor fără ajutor, să mănânce supă fără prea multe îndemnuri, să-şi facă nevoile la oală. Curând a reuşit să-şi ducă singur lingura la gură. S-a ridicat în picioare. Apoi a căzut. Apoi s-a ridicat iarăşi şi nu a mai căzut. A făcut un pas. La întâi martie, Lucius a urmărit-o pe Margarete când îl plimba încet-încet, în susul şi în josul naosului, ţinându-l doar de braţ. Parcă ne-am cununa, a glumit ea, iar Lucius a râs, cu toate că simţea un junghi mic de gelozie, unul foarte mic. Era gelos pe Horváth, pentru că Margarete îl ţinea de braţ. Dar şi pe Margarete. Pastilele *mele* l-au făcut bine, veronalul *meu,* ar fi vrut el să-i amintească. De parcă s-ar fi aflat într-o competiţie şi fiecare dintre ei voia să-şi revendice această victorie. De parcă fiecare dintre ei se îndrăgostise un pic de acest oaspete tăcut sau de tratamentul pe care îl găsiseră.

Şi nu erau singurii care simţeau astfel. Ceilalţi, aceia care, până mai ieri, îl înjuraseră pe Horváth pentru zbieretele lui, regretau ce făcuseră şi acum îl copleşeau cu încrederea şi sprijinul lor. Se înghesuiau să-i admire desenele, îi ofereau locul de lângă foc în serile când cântau şi îi întindeau ţigările ca să tragă şi el câte un fum. Pe patru martie, când a reapărut ca prin minune soarele, iar unii mai curajoşi şi-au scos cămăşile ca să se bucure pe de-a-ntregul

de razele lui efemere şi alţii, cu braţele amputate sau cu capetele bandajate, jucau fotbal cu o minge făcută din cârpe, l-au scos şi pe el afară şi l-au pus pe post de poartă. Soldatul nu a spus nimic, ci doar s-a uitat lung când la ulmul uriaş, când la jucătorii de fotbal. Însă atitudinea lui era calmă acum, angelică aproape. Doar dintre buzele crăpate şi roşii îi ieşeau aburii respiraţiei.

Extraordinar, îşi spuse Lucius. Nici bucuria unui diagnostic bine pus şi nici extazul unui studiu temeinic nu l-ar fi putut pregăti pentru ce simţea acum. Îşi dorea ca nu numai Feuermann să vadă ce făcuse, ci şi Zimmer, şi Grieperkandl, şi rectorul, ba chiar şi propria-i mamă. *Vezi,* i-ar fi spus el. Genul ăsta de doctor am să ajung, nu vreun doctor ca ăia care-ţi plac ţie. Tatăl lui ar fi înţeles cât de mândru era de descoperirea făcută. Da, aproape că îl simţea pe vârstnicul maior în rezervă, cu cizme lustruite oglindă, alături de el în curtea bisericii. La fel cum au stat pe vremuri în sala plină de oglinzi, cu aripi din pene de struţ pe spate.

Şi când te gândeşti că înainte m-aş fi mulţumit doar să tai nişte oase, să pun membre rupte la loc sau să repar buze sparte.

★

I-au dat hârtie, un creion şi i-au cerut să deseneze. Încetişor, cu multe încurajări şi, de obicei, ajutat de veronal, soldatul a început să schiţeze nişte forme, nişte fragmente de peisaje, nişte chipuri. Se uita printre pleoape şi făcea eforturi să tragă liniile. Câteodată îşi umezea buzele cu vârful limbii. Deja îi dispăruse de pe faţă gâlca mare cât un măr şi acum nu se mai vedea decât reţeaua fină de vinişoare roşii de pe nas şi obraji şi ochii uşor umflaţi. Probabil că fusese frumuşel înainte, şi-a dat seama Lucius. Era ceva aproape eteric în stălucirea tenului lui şi în nuanţa vineţie din jurul ochilor. Şi, oricât de mult ar fi încercat, Lucius nu-şi putea înfrâna invidia când vedea cum îl bărbierea Margarete şi cum îi pieptăna părul ondulat şi îl îmbrăca într-o uniformă curată.

Treptat, tot ce se întâmpla în Lemnowice a început să se regăsească în desenele lui Horváth, ca într-un album cu amintiri, probabil singurul.

Biserica. Jucătorii de fotbal, soldatul din patul de alături. Margarete, din semiprofil. Şi alte crochiuri – ale ochilor ei, ale gurii, ale mâinii. Conturul unei siluete mai înalte, în manta – Margarete zicea că ar fi fost Pan Doctor, deşi nu i se desluşeau deloc trăsăturile. Şi apoi: alte zepeline, alte portrete ale unor copii necunoscuţi, alţi dragoni fără ochi şerpuind de-a lungul şi de-a latul foii de hârtie.

— Ce sunt creaturile astea mici? l-a întrebat Margarete pe Horváth într-o zi, spre sfârşitul celei de-a doua săptămâni din convalescenţa lui.

Lucius s-a uitat mai bine şi, din senin, a ştiut răspunsul.

Trupurile subţiri şi alungite, coamele şi capetele fără ochi. Semnele misterioase de pe piep. Nu, nu erau coame, ci branhii. Semnele nu erau pe piept, ci înăuntru. Inimile lor.

— *Grottenolm,* a spus Lucius.

Horváth a ridicat capul şi l-a fixat cu ochii lui întunecaţi.

— Ce-ai zis, Pan Doctor? l-a întrebat Margarete.

— *Grottenolm,* a repetat Lucius. În copilărie mă duceam să le văd la Grădina zoologică de la Schönbrunn. Sunt nişte salamandre mici, cu piele transparentă.

Acum îşi aduse aminte de fata speriată din apartamentul mobilat în stil Ludwig al II-lea în seara aceea când trebuia să-şi piardă virginitatea. Cât de ciudat, totuşi, să dea aici peste aceste rarităţi din acvariul imperial, la care se uitau fermecaţi băieţeii, lipindu-şi nasurile de pereţii din sticlă, spre disperarea guvernantelor, obligate să şteargă urmele pe care le lăsau.

Nu-şi desprindea privirea de la chipul lui Horváth. Oare şi el fusese acolo? Văzuse şi el salamandrele din acvariu? Ce sens avea apariţia lor în desenele lui îndurerate? Să fi fost vorba despre un coşmar? O halucinaţie? Sau era mai degrabă o

amintire de care să se agaţe, un soi de evadare, aşa cum erau chipurile recurente de bărbaţi şi de femei, probabil membri ai familiei lui? Erau monştri otrăviţi ori antidotul lor?

— Le-ai văzut. Sunt *Grottenolm,* spuse Lucius, observând că lui Horváth i se schimbă privirea.

O schimbare aproape imperceptibilă – ca o recunoaştere, ca o amintire vagă. Dar o văzuse. Între ei se formase un fel de relaţie, care nu avea neapărat legătură cu prezentul, ci mergea în trecut, în copilăria lor.

Se întoarse către Margarete:

— Spune-i că o să-l trimitem acasă.

În următoarea după-amiază, la Lemnowice sosi un detaşament de evacuare, care căuta oameni suficient de întremaţi ca să suporte drumul prin ger până la Nadvorna.

Lucius şi Margarete îl conduseră pe şoferul ambulanţei printre pacienţi. Aleseră un soldat polonez, care avusese pneumonie; un ofiţer ceh de infanterie, care avusese o traumă la cap şi care acum era în convalescenţă; şi alţi doisprezece soldaţi din Secţia de Fracturi şi Amputări.

— Cred că şi acesta este pregătit, zise Margarete când ajunseră în dreptul lui Horváth.

Lucius ezită, privind la soldatul care acum dormea liniştit, cu un braţ pe ochi. Nu, îşi spuse el. Nu va pleca până când nu se termină procesul reînvierii. Nu se mai îndoia nimeni că Horváth se simţea destul de bine şi era în stare să suporte vicisitudinile unui astfel de drum. Dar ce se va întâmpla la capătul lui? Nadvorna nu era decât o haltă. De acolo va fi dus mai departe, la alt spital. Iar Lucius se temea că alte spitale nu vor şti cum să-l îngrijească. Şi Horváth va pierde tot ce câştigase prin alchimia lui Lucius.

În cuvinte atent alese şi simple, îi împărtăşi aceste temeri lui Margarete, care îl ascultă tăcută.

— *Vrea* să plece, îi spuse ea la sfârşit.

— *Vrea?* Ţi-a zis ţie asta?

— A întrebat de *mama.* A zis că vrea să meargă *haza.* Acasă.

Lucius tot nu se putea hotărî. Nu se aşteptase la vreo opoziţie. Oare nu simţise şi Margarete aceiaşi fiori atunci când făcuse descoperirea, când urmăriseră primele faze ale însănătoşirii lui Horváth, când văzuseră primele semne ale aceluia care era el cu adevărat? Fusese alături de el şi cu o zi în urmă, văzuse şi ea chipul lui Horváth, surprinsese emoţia din ochii lui atunci când Lucius recunoscuse salamandrele din desene. Oare nu se săturase şi ea de atâtea amputări? Cu siguranţă că îşi dorea să vadă cum evoluează…

Un şuierat venit din ziduri îi anunţă că afară se înteţise vântul.

— Nu cred că înţelege despre ce este vorba, spuse Lucius. E un ger îngrozitor. Iar ambulanţa merge spre *nord,* spre centrul Galiţiei. Nu la *mama.* La un spital din Polonia. Şi apoi, dacă se va simţi mai bine, înapoi spre front.

— Ştiu. Dar acest lucru este valabil pentru oricare pacient, Pan Doctor. E la noi de trei săptămâni. Oricine poate să-i dea veronal, nu? Le vom spune ce trebuie să facă. Nu putem să-l tratăm altfel decât pe ceilalţi. Ştii că nu putem.

— Dar *este* altfel. Ai văzut şi tu cum a progresat… insistă Lucius.

Însă acum avea sentimentul că nu se mai contrazice cu Margaret, ci cu altcineva, cineva invizibil, dar foarte apropiat. Aşa că adăugă:

— Ai auzit că le fac şocuri electrice ca să-i poată trimite cât mai repede înapoi pe front. Şi le dau să înghită bile Muck… Îi torturează…

— Am auzit, îl întrerupse ea. Însă noi suntem spital de campanie, nu sanatoriu. Îi cârpim şi îi trimitem mai departe, nu? Dacă un pacient este destul de sănătos ca să suporte drumul, îl evacuăm. Poate trebuie să vă aduc aminte, Pan Doctor Locotenent, cazacii sunt chiar dincolo de câmp.

— Frontul e la o sută de kilometri distanţă, soră.

— Linia frontului avansează repede, Pan Doctor.

Acoperişul gemea sub apăsarea zăpezii. Stăteau faţă în faţă în centrul bisericii. Lucius nu-şi aducea aminte dacă mai fusese vreodată atât de supărat pe Margarete. Îşi dădu seama că a ridicat tonul şi nu voia deloc să cedeze.

— Nu pot, murmură el. Am jurat să nu fac niciun rău nimănui.

— Bineînţeles.

Cu buzele strânse, ea îi făcu o reverenţă, semn clar de dezacord, cu care el se obişnuise deja. Apoi vru să plece de lângă el. Dar se răzgândi.

— Pan Doctor?

— Da?

— Sper că vrei să-l ţii aici pentru binele lui. Nu pentru binele nostru.

★

Îmbrăcat cu totul în zăpadă, camionul aştepta în faţa bisericii. Doi copii din sat, cu braţele încărcate cu lemne de foc, se opriseră să-l vadă. Lucius ieşi în urma pacienţilor evacuaţi, care îl salutară pe rând, iar apoi se urcară în spatele camionului. Infirmierii au închis uşa din pânză. Dacă nu s-ar fi auzit tusea soldatului polonez, nu şi-ar fi dat nimeni seama că sunt oameni înăuntru.

Şoferul răsuci manivela. Motorul hârâi prelung, dar nu porni. Şoferul mai încercă o dată. Acum nu se mai auzi niciun zgomot.

Atunci se ridică, înjurând.

— Au îngheţat afurisitele astea de tuburi! Am nevoie de nişte apă fierbinte.

Aşa că intră înapoi în biserică, lăsând pacienţii să îngheţe în camion. Îngrijorat de soarta lor, Lucius rămase afară. Şoferului nu-i păsa de ei, îşi spuse. Plus că nu-i plăcea deloc cât de mic şi de fragil arăta camionul ăla. Băncile de sub prelata din pânză nu erau acoperite cu nimic, aşa că pacienţii îşi ţineau de cald doar înfăşurându-se în pături şi înghesuindu-se unul în altul. Dacă recidiva pneumonia soldatului polonez? Oare din cauza asta începuse să tuşească? Iar ofiţerul ceh încă mai avea perioade de dezorientare. Şi uite că acum apunea soarele. Ce se

va întâmpla atunci când vor face popas pe timpul nopţii?

Bine măcar că nu era şi Horváth printre ei, îşi spuse, simţindu-se mai liniştit la gândul că nu îl lăsase să plece.

Dar ceilalţi… Îl bătea gândul să desfacă prelata şi să-şi ia înapoi pacienţii, dar chiar atunci se întoarse şoferul ducând cu greu o oală mare şi plină cu apă clocotită, care se legăna şi curgea pe jos.

★

În seara aceea, la câţiva paşi de locul unde dormea József Horváth, Lucius scoase toate pastilele de veronal pe o bucată de hârtie. Şi le numără.

Şaisprezece. Peste opt zile starea lui se va înrăutăţi la loc; poate peste nouă sau zece, dacă lua în calcul şi pastilele sfărâmate.

8.

A avut dreptate. Frontul era departe. Luptele se duceau în Letonia şi Bielorusia, în Italia, Mesopotamia şi la Verdun. De-a lungul întregii ierni, au continuat bătăliile în Galiţia şi Bucovina, numai că acestea erau nişte încăierări mărunte, aparent interminabile, pentru cucerirea unor ţinuturi înzăpezite cu poduri dărâmate, păşuni şi gropi de obuze. Puţin de pierdut, dar şi mai puţin de câştigat.

Într-o zi, pe la mijlocul lui martie, li s-a părut că aud bubuituri de tunuri şi, precauţi, au ieşit din biserică. Însă s-a dovedit că nu era decât o ţărancă din sat, cu chipul roşu de la efort, care înlocuia un stâlp de la gard, lovindu-l viguros cu latul lamei de la topor.

★

Din când în când, mai apăreau camioane sau căruţe care le aduceau soldaţi răniţi în luptele de la şes. Majoritatea acestor camioane aparţineau unor regimente maghiare şi încercau să transporte victimele peste munţi, la spitalele din Muncaci şi Sighetul Marmaţiei, numai că le împiedicase zăpada. Destui soldaţi prezentau tulburări nervoase – acelaşi tremurat, aceleaşi poziţii contorsionate ale trupului, aceeaşi incapacitate de a se ţine pe picioare. La fel ca Horváth, nici ei nu aveau vreo rană vizibilă şi, tot la fel ca în cazul lui, paralizia aceasta nu urma un tipar cunoscut. Totuşi se deosebeau de el, semănând mai degrabă cu pacienţii descrişi de Brosz şi Berman. Mâncau, vorbeau şi plângeau, iar mişcările le erau deliberate: unii se grăbeau să se ghemuiască sub pături la cel mai mic zgomot.

Lucius s-a simţit tentat să le administreze şi lor veronal – primise mai multe flacoane cu o săptămână în urmă. Însă acum Horváth avea nevoie de doze mai mari şi el se temea din nou că va rămâne fără pastile. Horváth era la ei deja de

aproape o lună, iar Lucius se simţea din ce în ce mai pesimist, supărat chiar, deşi nu ştia pe cine.

La sfârşitul lunii, apăru un grup de recruţi călare.

Comandantul lor era un locotenent pe nume Horst, un bărbat înalt, cu accent din Austria Superioară, cu pleoape palide şi aproape lipsite de gene, mustaţă de un castaniu foarte închis şi frumos tunsă, de sub care se vedeau dinţii neobişnuit de albi, şi cu o cicatrice pe frunte, care semăna izbitor de tare cu un al treilea ochi. Purta pe umerii laţi o pelerină neagră, ornată pe margini cu panglică roşie. Pantalonii cenuşii şi-i vârâse în cizmele cu vârf din oţel. Observând privirea dezgustată a lui Margarete, Lucius înţelese că era acelaşi individ care venise şi cu o iarnă în urmă şi pe care îl blestemase cu atâta ură. Însă Horst nici nu o băgă în seamă. Era însoţit de doi soldaţi de origine maghiară, nişte specimene dure precum granitul, fiecare cam cu cincisprezece centimetri mai înalt decât Lucius şi cam de două ori mai greu.

Cu figuri ursuze, soldaţii intrară în biserică, se aşezară la masă şi băură supă din boluri, în vreme ce Horst le explica motivul pentru care venise la ei. Războiul, care dura deja de un an şi jumătate, pricinuise pierderi grele armatelor imperiale, le spuse el. La Viena se continuau recrutările. Iar el trecea prin toate spitalele, în căutare de oameni suficient de zdraveni ca să se poată întoarce pe front.

— Nimeni de aici nu este atât de sănătos, încât să se poată lupta din nou, spuse Lucius, privind pe lângă locotenent, spre naosul slab luminat. Nu mai demult de acum două săptămâni a trecut pe aici un convoi de evacuare. Ne-a luat paisprezece pacienţi ca să-i ducă în spatele frontului. Ceilalţi sunt încă mult prea bolnavi ca să poată face un asemenea drum, darămite să lupte.

— S-au dat ordine noi, care schimbă noţiunea de disponibilitate pentru luptă, spuse Horst, mai luând o lingură cu supă. Unii doctori nu pricep cerinţele

unei armate aflate în plin război. Boala din timpul păcii nu este unul şi acelaşi lucru cu boala din timpul unui conflict armat.

O tăcere adâncă se aşternu peste spitalul din biserică. Lucius simţea cum îl sfredeleşte privirea lui Margarete. Însă ştia că, dacă ar continua să se opună, nu ar face decât să-i trezească bănuieli lui Horst.

— Cum spune Herr Locotenent, murmură el.

Horst înghiţi şi ultimele picături de supă şi se ridică în picioare, lovind zgomotos scaunul cu sabia de la centură. Îşi scoase din buzunar o cutiuţă din piele, din care alese o ţigară pe care o întinse unui soldat ca să i-o aprindă.

Îşi începură turul din naos, de la Secţia de Fracturi şi Amputări, sub chipul aurit al Sfântului Mihail.

Unul după altul, toţi pacienţii îşi ridicară cioturile membrelor pentru inspecţie. Horst se mişca repede, oprindu-se doar atunci când avea câte o rană de inspectat. Lui Lucius, locotenentul i se părea nerăbdător, ba chiar iritat că dă peste atât de multe membre amputate. La jumătatea drumului pe al doilea interval, Horst se opri:

— Unde sunt cei cu boli neurologice?

— Acolo, răspunse Lucius, arătându-i transeptul de sud. Nu avem mulţi. Dar sunt într-o stare foarte proastă.

Horst trase din ţigară şi scutură scrumul.

— Ţi-am spus deja că eu voi decide.

★

Primii doi pacienţi aveau răni la cap, erau în stare de comă şi nici nu se clintiră atunci când Horst îi înghionti cu piciorul. Pe a treia saltea se afla un soldat austriac, pe nume Berg, genist, care ajunsese să fie îngropat sub dărâmături. Nu mai vedea bine, deşi Lucius nu observase vreo leziune nici la ochii, nici în creierul lui. Se trezea noaptea urlând. Iar la masă îi cădea mereu capul în farfurie. Era de două luni aici şi ratase ultima tură de evacuare din cauza unei crize pasagere de dizenterie.

Însă Lucius ştia prea bine că nimic din toate astea nu avea să-l apere de ofiţerul care voia să-l ia cu forţa înapoi, pe front.

— E orb, spuse el.

— Orb?

Horst se aşează pe vine şi ridică bărbia soldatului.

— Mie mi se pare că ochii lui arată normal.

— Fireşte că aşa arată, dar la un examen oftalmologie…

— Drepţi, ordonă Horst.

Soldatul păru că nu-l aude.

— Parcă mi-ai zis că-i orb, zise Horst. Nu surd.

Făcu semn unuia dintre soldaţi, care-l ridică pe Berg în picioare.

Tremurând amarnic, bietul om încremeni într-o poziţie semiflexată, de parcă nu ştia ce să facă: să stea jos sau în picioare. Bărbia îi atârna pe piept.

— Ce are la gât? vru să ştie Horst.

Pentru că voia să găsească cele mai potrivite cuvinte, Lucius nu-i răspunse imediat. În cele din urmă, zise:

— Cifoză cauzată de explozia unui obuz.

Puse mâna pe umărul lui Berg şi-l întoarse cu brutalitate, de parcă ar fi dorit să demonstreze că nici el nu era vreun papă-lapte. Îşi trecu degetul mare de-a lungul coloanei vertebrale a soldatului.

— Probabil i s-au comprimat vertebrele în urma unei explozii. La început am bănuit că ar fi vorba despre un hematom subdural. M-am gândit că voi fi nevoit să-l operez la cap.

Evident că totul era o minciună. Dar termenii medicali au avut efectul scontat: i-au mai tăiat din elan lui Horst. Porniră apoi mai departe, în timp ce Margarete îl ajuta pe Berg să se întindă la loc pe saltea.

Următorul pacient era unul dintre maghiarii nou-sosiţi. Virág îl chema. Le povestise că discuta cu ofiţerul comandant când în ochiul acestuia intrase un glonţ rătăcit, scăpat din puşca pe care o curăţa un camarad. Două zile mai târziu, Virág se prăbuşise la pământ din senin şi începuse să urle şi să se zgârie

pe obraji, spunând că îl arde toată faţa. În primele sale zile la Lemnowice, încercase permanent să fugă afară, la frig.

Horst îi ordonă să se ridice în picioare, îl puse să se întoarcă, îi ordonă să meargă.

Virág se supuse.

— Îmbracă-te! îi ordonă acum Horst.

Lucius făcu un pas înainte.

— Vă rog! Nu puteţi să-l luaţi, domnule locotenent! Chiar ieri a crezut că suntem atacaţi. Este bolnav. Nici măcar nu-şi dă seama unde se află.

Horst nu-l luă în seamă.

— Îmbrăcarea! repetă el.

Lucius protestă din nou.

— Domnule locotenent. Aceştia sunt pacienţii *mei.* Am obligaţii faţă de ei.

Abia acum Horst se întoarse cu faţa la el.

— Pacienţii *tăi?* Oamenii ăştia aparţin împăratului.

Se opri şi se uită la Lucius de parcă vedea ceva ce-i scăpase mai devreme.

— În fond, câţi ani ai? Nouăsprezece? Optsprezece?

Lucius nu-i răspunse.

— Nu se poate să-l trimiteţi înapoi pe front. Este la fel de bolnav ca pacienţii cu membre amputate.

— Atunci o să-i iau şi pe ăia. O să te iau şi pe tine şi pe infirmiera ta. O să vă bag într-o echipă medicală de pe front. Ca să vedeţi şi voi ce înseamnă adevăratul curaj. Şi *după aia* să-mi spui care-i treaba cu sănătatea.

Ajunseseră deja în dreptul lui Horváth.

— Şi omul ăsta ce bubă are?

Ce bine ar fi dacă aş şti. Însă pricepuse deja cum stau lucrurile. Aşa că nu ezită deloc.

— *Dementia praecox,* domnule locotenent. De tip catatonic, cel mai probabil în primă fază. Este o stare destul de cunoscută şi a fost explicată în detaliu de profesorul Kraepelin din München. Semne vitale foarte instabile, asociate cu

hipertensiune şi tahicardie, care, după cum ştiţi, prevestesc evoluţia spre o formă fatală a bolii.

— E aici de o lună, spuse Horst, studiind fişa.

— Da, domnule locotenent.

— Asta înseamnă mult timp, continuă el. De ce n-a fost evacuat, dacă zici că-i atât de bolnav?

— A trebuit să luăm în calcul prioritățile. Erau alţi pacienţi…

Dar Horst îi întorsese deja spatele şi nu-l mai asculta.

— În picioare! ordonă el.

Tăcere. Horváth se holba la ei, fără să rostească niciun cuvânt.

Horst repetă:

— În picioare!

Tot nimic. Lucius spuse:

— Nu înţelege decât limba maghiară…

— Toţi soldaţii pricep ordinele de bază în germană, zise Horst, uitându-se la pacientul întins pe saltea. Ce faci, soldat? Dai dovadă de lipsă de respect faţă de un superior?

Drept răspuns, József Horváth închise ochii strâns, foarte, foarte strâns.

Probabil că afară trecea un nor prin faţa soarelui, pentru că biserica se cufundă în întuneric.

Horst aruncă o privire spre ordonanţe şi apoi plecă de lângă Horváth. O clipă Lucius nutri speranţa deşartă că se hotărâse să-l lase în pace. Dar imediat, cu o rapiditate ieşită din comun pentru un individ atât de masiv, Horst se întoarse şi îşi înfipse tocul de la cizmă în abdomenul lui Horváth.

Soldatul se chirci şi vomită o parte din supa verde de la masă. Apoi începu să tuşească.

— Ţi-am ordonat să te ridici în picioare, gunoi ce eşti!

Şi îl mai lovi o dată. Horváth se zvârcoli, se răsuci şi îşi îngropă faţa în paiele de la saltea. Locotenentul îl apăsă pe gât cu cizma cu bot din oţel. Apăsă tare. Horváth scoase un geamăt înfundat.

Sub capul lui şi sub haina pe care o folosea soldatul pe post de pernă, Lucius zări câteva dintre

desene.

Şi spuse:

— Domnule locotenent, o să-i sfărâmaţi traheea. Vă asigur că nu vrea să vă supere. Este un exemplu clasic de negativism[34]… aşa se manifestă catatonia, domnule locotentent. Scrie în toate cărţile de specialitate.

— Ba aşa se manifestă insubordonarea. Ţi-am ordonat să te ridici în picioare, soldat!

— Domnule locotenent, mai încercă o dată Lucius. Nu vi se opune. Este doar un simptom al bolii sale.

Horst apăsă şi mai tare.

— E un simptom al lipsei de respect, spuse el şi trase un fum din ţigară.

Un şuierat îngrozitor se auzi dinspre Horváth. Lucius se uită la Margarete, temându-se că va încerca să intervină.

— Am spus… începu el, întorcându-se din nou spre locotenent. Am spus că are *dementia praecox.* Iar starea lui este una de apatie catatonică. Nu o face dinadins. Nu…

— Şi eu am spus că n-am mai auzit niciodată cuvintele astea, zise Horst. Cred că le-ai inventat. Dacă spui că-i o boală, eu de ce n-am auzit de ea?

— Pentru că eşti un analfabet care n-a trecut în viaţa lui pragul vreunei şcoli.

Cele două ordonanţe schimbară priviri uluite. Margarete făcu un pas în faţă.

— Herr Locotenent, începu ea într-o germană poticnită.

Horst se întoarse spre ea, roşu la faţă de furie.

— O infirmieră îndrăzneşte să mi se adreseze!

O privi în ochi şi apăsă mai tare cu piciorul pe gâtul lui Horváth, până când ea se resemnă şi se retrase. Soldatul începuse să icnească şi să se zvârcolească.

— Pe cine mai ascunzi, *Doktor? se* răsti Horst la Lucius.

— Pe nimeni.

Şi iar apăsă pe gâtul soldatului. Mai tare. Horváth lovea cu mâinile în cizmele de călărie ale locotenentului. Partea inferioară a trupului i se zbătea aşa cum se zbat peştii pe uscat.

— Pe cine? zbieră Horst.

— Repet: pe nimeni, spuse Lucius, care, oricât de mult încerca să se stăpânească, simţea că i se umplu ochii cu lacrimi. Luaţi-vă piciorul de pe el!

Prea târziu: Horváth căzuse de pe saltea şi acum se vedeau clar toate desenele.

Horst făcu un semn către o ordonanţă, care se repezi să le ridice.

— Mă rog, ce anume sunt astea?

Pe hârtie, o micuţă *Grottenolm* încercuia un soare.

— Desene, murmură Lucius, profund nefericit.

— Desene. Aha! Adică nu-i apt de luptă, dar să deseneze e în stare.

Lucius încercă să explice.

— Este un fel de terapie… îl… îl distrage. Altminteri ar trebui să irosesc morfina pe el. Îi permit să deseneze, pentru că această activitate îi abate atenţia de la boala lui. Şi aşa nu-i mai deranjează pe ceilalţi pacienţi.

— Probabil că nu îi deranjează prea tare dacă l-ai ţinut o lună întreagă, mârâi Horst, aruncând foile pe jos. Cred că ştii că există pedepse aspre pentru dezertori.

— Omul acesta nu este dezertor, domnule!

Locotenentul îşi ridică piciorul, iar Hováth începu să gâfâie cu putere. Horst se întoarse spre ordonanţe.

— *Anbinden.*

Lucius îi aruncă o privire disperată lui Margarete, însă aceasta parcă împietrise.

— Domnule locotenent, spuse el, făcând un pas spre Horst. Îmi asum întreaga responsabilitate pentru pacientul acesta. Înţeleg… înţeleg principiile care stau la baza medicinei de război. Dacă ar exista fie şi un singur laş printre oamenii aceştia, l-aş pedepsi eu cu dragă inimă. Însă soldatul acesta este bolnav. Ştiu: nu are nicio rană vizibilă, dar este

foarte bolnav. Vede… fantome. Şi le aude cum îi vorbesc.

— Înseamnă că fantomele astea îi pot spune şi cum trebuie să ţină puşca în mână, şi cum trebuie să se poarte.

Ordonanţa îl forţă pe Horváth să se ridice în picioare. Soldatul începu să scoată aceleaşi sunete ca la început, atunci când abia ajunsese la acest spital de campanie. Se simţea un miros scârbos în aerul din jur. Privind la pantalonii lui Horváth, Lucius se îngrozi când îşi dădu seama că soldatul făcuse pe el. Observase şi Horst, care îşi strâmbă buzele dezgustat.

— Domnule locotenent, îl rugă Lucius. E speriat. *Vă rog!* Sunt aproape minus treizeci de grade afară. Este mult prea frig.

Horst se întoarse către ordonanţele sale.

— Stimabilul domn doctor, care stă toată ziua la căldură, în bisericuţa asta drăguţă, îşi face probleme că-i prea frig afară!

Pe Lucius îl apucase deja disperarea.

— Îmi asum întreaga responsabilitate. Îl voi trimite în faţa unei comisii medicale. Dacă am greşit, voi accepta orice măsură disciplinară…

Dar Horst nu-l asculta. Se întoarse şi se îndreptă spre uşa care dădea în curte. Ordonanţele porniră după el, ţinându-l strâns pe Horváth, care se zbătea şi gemea înspăimântat. Majoritatea pacienţilor din biserică priveau muţi această scenă.

— Culcaţi-vă la loc! le spuse Lucius în şoaptă, simţind că i se răpise toată autoritatea.

Odată ajunşi în curte, bărbaţii se opriră lângă ulm. Îl despuiară pe Horváth: mai întâi îi scoaseră cămaşa peste cap, fără s-o descheie la nasturi, apoi îi traseră în jos nădragii jegoşi. Pe picioarele lui tremurânde se vedeau dâre groase de excremente. Soldaţii scoaseră o exclamaţie plină de silă şi încercară să-i smulgă cu totul pantalonii de pe el, numai că manşetele i se înţepeniseră în glezne şi Horváth se prăbuşi cu faţa în zăpadă. Cei doi traseră cu putere de pantaloni, reuşiră să-l dezbrace şi îl ridicară la loc

în picioare. Apoi îi încătuşară mâinile la spate şi îl legară de copac. Gemetele lui Horváth se transformară brusc în cuvinte distincte.

— *Kalt!* urlă el într-o germană stâlcită. *Frig! Frig!* Ce frig e!

Se zbătea, încercând să desfacă frânghia. Lucius se uită în spate, la biserică. În pragul uşii se adunaseră mai mulţi pacienţi. Lucius porni către Horváth, apoi se întoarse. Apoi porni iarăşi. Noi suntem patruzeci, în timp ce ei sunt doar trei, îşi zise el. Biserica este plină cu arme. Am putea să-i dovedim.

Dar nimeni nu făcu nicio mişcare.

— Închide uşa! îi ceru el lui Margarete în poloneză. Nu trebuie să vadă ce se întâmplă.

Ea vru să traverseze curtea, însă Horst făcu semn uneia dintre ordonanţe să o oprească.

— Ba să vadă! zbieră el. Să vadă care-i pedeapsa pe care o merită dezertorii.

— Închide uşa, soră! repetă Lucius, acum cu o voce răguşită.

— Dacă te atingi de uşa aia, soră, spuse Horst, am să fiu nevoit să pedepsesc încă un soldat şi tot aşa, până îşi învaţă toţi lecţia.

Margarete se prefăcea că nu înţelege limba germană, numai că acum ordonanţa stătea între ea şi uşa bisericii. Lucius se întoarse cu faţa la Horváth, care se zbătea la doar cinci paşi depărtare de el. Pe abdomen i se vedeau nişte vânătăi negre, de forma tălpii de cizmă. La fel şi pe gât.

Şi tot zvârcolindu-se el aşa, pe umeri începură să-i apară nişte linii violete. Începu să sângereze. Sângele îngheţă şi se făcu violet.

— Frig! Foarte frig! strigă el, de data aceasta adresându-i-se lui Lucius.

Vorbea în germana lui stricată, într-o ultimă încercare disperată de a se face înţeles.

— *Kalt! Kalt!* Au! Au, au! Picioarele mele!

— Acum nu mai pare nebun, comentă Horst, stârnind hohotele de râs ale uneia dintre ordonanţe.

Lucius arunca priviri deznădăjduite la Horváth şi la pacienţii din pragul uşii. Ştia la ce se gândeau aceştia. *Tu ai vrut să-l ţii aici. Ce se întâmplă acum este numai şi numai din vina ta, totul se întâmplă numai şi numai din cauza aroganţei tale, a lăcomiei tale…* Se repezi. Ordonanţele îl înşfăcară. Încercă să se elibereze. Ştia prea bine că soldaţii ăia erau cu mult mai puternici, însă nu mai conta. Voia doar ca Horváth să-l vadă cum se luptă să-l ajute. Voia să-l vadă toţi pacienţii. Ca să le arate că făcuse ce credea el că era mai bine.

Ca să dea cumva timpul înapoi.

Horváth nu voia să-şi plece privirea şi se uita ţintă la ordonanţele care se luptau cu Lucius, încercând să-l pună la pământ. Se chinui să spună ceva, însă acum buzele îi tremurau mult prea tare ca să mai poată articula vreun cuvânt. Pe neaşteptate, făcu o mişcare ciudată, de răsucire, de parcă ar fi vrut să-şi smulgă picioarele din solul îngheţat. Şi atunci pielea începu să i se crape, însă el nu părea să simtă. Saliva îi îngheţă pe gură, îi tremurau cu putere toţi muşchii, iar penisul i se contractase şi aproape nu se mai vedea din părul pubian. Pielea palidă i se îngălbeni, apoi se acoperi cu pete albe şi roz, apoi petele roz se făcură palide la loc. Întreaga scenă părea secată de culori: zidurile bisericii învelite în gheaţă, curtea stearpă. Acoperit cu zăpadă era şi trunchiul ulmului, cu care se contopea Horváth, lăsând în urmă doar o spumă rozalie.

Şi vocea i se transformă în şoaptă. Însă tot nu voia să-şi plece privirea.

Tu ai făcut asta.

Ochii aceia: lui Lucius îi trecu prin minte gândul înfiorător că ochii aceia vor îngheţa în orbite. Şi îl imploră iarăşi pe Horst să-l dezlege. Nu ştia cât de mult timp intenţionează locotenentul să-l pedepsească, dar deja trecuseră de punctul în care pedeapsa corporală se transformă în execuţie. Curând, întreg organismul îi va fi cuprins de ultima anestezie. Durerea va dispărea şi probabil că răul care i se făcuse era deja ireversibil. Lucius nu mai

auzise în viaţa lui astfel de sunete ca cele scoase de pacientul lui – sunete provocate de cine ştie ce anomalie fiziologică sau de aerul iernii ajuns pe coardele vocale sau de vreun spasm al cerului gurii.

Sora ţi-a spus că am vrut să plec.

Privirea aia: *mama, haza. Acasă.*

Într-un final, Horváth închise ochii, dar foarte încet, de parcă i-ar fi înţepenit până şi pleoapele. Muşchii îşi încetară tremuratul şi se încordară. Încă mai trăia, căci se vedea un firicel de abur ieşindu-i dintre buze. Însă capul îi atârna în piept, iar pielea căpătase un luciu straniu, ca de alabastru. Părea incredibil de liniştit. Horst le ordonă oamenilor săi să-l dezlege. Frânghia îngheţase şi i se lipise de corp, iar atunci când cei doi soldaţi traseră de ea, smulseră şi fâşii lungi şi roşii de piele.

Horváth se prăbuşi, dar fără să-şi mişte picioarele, care îi îngheţaseră pe sol. Unul dintre soldaţi se strădui să i le desprindă, dar nu reuşi, aşa că le lovi puternic cu cizma. Trosnetul care se auzi atunci a fost de-a dreptul sinistru.

Horst îi făcu semn lui Zmudowski să-l ducă înăuntru pe Horváth. Iar lui Lucius îi spuse cu glas tare, ca să audă toată lumea:

— *Doktor,* mii de soldaţi viteji îşi riscă viaţa pentru tine şi familia ta. Nu vom tolera niciodată ca personalul nostru medical să-i ajute pe dezertori. Data viitoare când mai trecem pe aici, îi vom executa pe toţi bolnavii prefăcuţi. Pe toţi. Tu vei fi judecat de Curtea Marţială, iar infirmiera ta va fi exilată definitiv.

Cu o pătură pe umeri, Virág aştepta mut lângă uşă. Lucius aproape că uitase de el. Acum merse în urma lui până la camion, ca şi cum ar fi încercat să facă o ultimă, şi la fel de zadarnică, tentativă de a-l apăra măcar pe el. Ce îi vor face? Lucius îşi dorea nespus de mult să-i întrebe asta, dar se temea că orice cuvânt pe care l-ar rosti nu ar face decât să-i agraveze situaţia lui Virág.

Vizitiul căruţei îndepărtă păturile groase şi bucăţile de piele puse ca să împiedice ochii cailor să

îngheţe. Apoi Horst încălecă, ordonanţele lui săriră în căruţă şi Lucius se pomeni singur în mijlocul curţii.

9.

Şi rămase multă vreme acolo, în ger.

Urmări cum convoiul coborî drumul, dispăru în spatele caselor şi apăru iarăşi – doar o formă micuţă şi închisă la culoare, care, în cele din urmă, dispăru printre troiene.

Începuse să bată vântul dinspre sud, scuturând vârfurile pinilor. Şi el tot nu se mişca. Aştepta. Şi a tot aşteptat, până au început să-l doară mâinile şi lacrimile i-au îngheţat în colţul ochilor, iar gerul năprasnic i-a intrat în picioare, în oase, şi a început să se întrebe dacă, prin simpla putere a voinţei, ar putea rămâne acolo, sub ulm, până când totul din jur se va face un bloc solid de gheaţă.

Căldura din biserică îi făcu sângele să se mişte atât de repede prin creier, că se văzu nevoit să se sprijine de uşă.

Margarete stătea ghemuită lângă aşternutul din paie al lui Horváth. Probabil că simţise că Lucius s-a apropiat de ea, pentru că se întoarse spre el.

— Nu cred că-i bine să vii până aici, domnule doctor, îi spuse.

El mai făcu încă un pas, dar ea se ridică în picioare ca să-l oprească să ajungă prea aproape.

— Trebuie să te odihneşti, Pan Doctor! îi zise, pe un ton mai ferm. Trebuie să ai grijă de tine.

Însă el încercă să treacă pe lângă ea, iar infirmiera îşi ridică braţele ca să-l împiedice.

— Nu cred că-i bine să vezi asta, domnule doctor.

★

József Horváth a mai rămas încă o săptămână în Lemnowice.

Margarete l-a transferat în altar şi a atârnat un cearşaf de jur împrejurul lui. Lucius a vrut să se ducă la el, să-i explice că nu putuse să-l împiedice pe Horst şi pe oamenii lui să facă ce făcuseră. Numai că l-a oprit Margarete. De data aceasta a fost directă. Şi i-a spus, fără menajamente, că Horváth

credea că din cauza lui, a lui Lucius, se întâmplase tot ce se întâmplase.

— Pentru că nu i-ai dat voie să plece. Pentru că l-ai obligat să rămână aici. Zice că tu l-ai adus pe Horst.

— *Eu* l-am adus? exclamă Lucius.

Numai că erau şi celelalte acuzaţii de care nu se putea agăţa. *L-ai obligat să rămână aici. Nu i-ai dat voie să plece.* Se uită din nou la ea şi văzu cât de istovită şi trasă la faţă era. Dar am avut motive! şi-ar fi dorit el să poată spune. Camionul de evacuare fără un minimum de confort, aşa cum s-ar fi cuvenit pentru nişte convalescenţi; bilele Muck; faptul că se apropiaseră atât de mult de descoperirea unui tratament. Of, cu cine se certa el?

— Mi-am imaginat…

Se opri şi o luă de la capăt.

— Nu am crezut că se va întâmpla aşa ceva. Am zis că e mai bine…

— Ştiu, Pan Doctor. Ştiu că ai crezut că aşa era mai bine.

Lucius încercă să desluşească sensul din spatele cuvintelor ei. Se aştepta ca Margarete să-i amintească ce-i spusese cu doar câteva zile înainte. *Sper că vrei să-l ţii aici pentru binele lui. Nu pentru binele nostru.* Să-i spună ceea ce lui îi devenise clar: că, din cauza orgoliului său nemăsurat, din cauza ideii absurde că ar fi împărtăşit cu Horváth aceleaşi amintiri din copilările despre salamandrele alea micuţe şi stupide, a comis una dintre cele mai grave sacrilegii ale medicinei atunci când s-a încăpăţânat să-şi spună că face o minune, în loc să se achite de datoria lui profesională de a ajuta pacientul, fără să-i facă rău.

Însă nu auzi niciun reproş, doar compasiune.

Îşi frământă mâinile şi începu din nou să vorbească.

— Te rog. Te rog, lasă-mă să-l văd! Aş face orice ca să…

Dar se opri din nou. Ca să ce? Ca să-şi răscumpere vina? Ştia prea bine, şi Margarete ştia,

aşa cum ştia şi Horváth – sau ce mai rămăsese din Horváth. Cu excepţia unui miracol, a unui *alt* miracol, acum era prea târziu pentru orice altceva.

De una singură, Margarete îi amputase lui Horváth labele degerate de la ambele picioare, iar apoi îi tăiase şi piciorul stâng, când infecţia de la o rană se întinsese până deasupra genunchiului. Iar mintea soldatului revenise la stadiul din ziua când fusese adus la ei, în roaba ţăranului. Nu mai mânca deloc. Margarete a fost nevoită să-i vâre o sondă în vezica urinară şi să-i facă clisme. Stătea ore întregi alături de el, în spatele perdelei, cântându-i în şoaptă aşa cum făcuse şi înainte. Da, aproape nu mai pleca de lângă el. Într-o noapte, ros de remuşcări, Lucius s-a întors în biserică şi a găsit-o dormind lângă aşternutul de paie al lui Horváth, pe jos, cu genunchii într-o parte, cu umerii gârboviţi de oboseală, cu capul pe mână. A privit-o timp îndelungat, dorindu-şi să fie el în locul ei. Şi a înţeles atunci că nu era vorba doar de dorinţa de a-şi ispăşi vina. Avea sentimentul că aflase o taină, că era martor nepoftit la un ritual pe care nu-l înţelegea. Voia să împărtăşească aceleaşi emoţii pe care le împărtăşea şi ea, nu numai cu Horváth, ci – acum îi era foarte clar – cu toţi pacienţii lor. Însă, din cauza atitudinii sale distante, din cauza cunoştinţelor de medicină, a faptului că treaba lui era să pună diagnostice şi să dea ordine, nu avea să simtă niciodată ce simţea ea. Nu uitase că Margarete apărea în desenele lui Horváth, în vreme ce doctorul nu era decât o schiţă din câteva linii şi umbre. De parcă Horváth ar fi ştiut încă de atunci.

Ieşi din biserică şi, la lumina sfioasă a zorilor, Lucius s-a apucat să dea la o parte zăpada din jurul ulmului. Însă, oricât de adânc săpa el, tot nu reuşea să scape de petele roz şi sclipitoare, la fel ca acelea de pe bucăţile de gheaţă de pe taraba unui negustor de peşte.

Când apăru în Lemnowice următorul convoi de ambulanţe, l-au înfăşurat pe Horváth în pături, l-au întins pe o targă şi l-au scos din biserică.

Ambulanţele mergeau către nord, în direcţia opusă faţă de căminul lui Horváth din Ungaria, însă nu mai puteau să-l ţină acolo. Începuse să aibă pulsul neregulat şi se temeau că rana i se infectase din nou şi că infecţia se întinsese şi mai mult. Poate aveau cum să-l ajute într-un spital mai mare, a spus Margarete şi Lucius a aprobat-o. Adevărul era că nu prea mai spera că Horváth va supravieţui drumului prin zăpadă, însă nu voia să se certe iarăşi cu ea.

★

Nepăsătoare la problemele lor, a venit şi luna aprilie.

Raze groase de lumină se întindeau de-a lungul naosului, în timp ce mormanele de zăpadă alunecau de pe acoperiş, unul după altul. Soarele, mirosurile, nămeţii care se topeau, îi amintiră lui Lucius de perioada austerităţii, când umblau pe dealuri după verdeţuri. Însă, din cauza unei greşeli făcute de cei care-i aprovizionau, greşeală pe care nimeni nu se grăbea s-o corecteze, acum aveau alimente din belşug.

Cu toate acestea, Lucius tot mai spera că va porni din nou în drumeţii alături de Margarete. Nespus de mult îşi dorea să fie iarăşi singur cu ea, să se întoarcă la ruinele foişorului sau să stea în penumbra pădurii şi să-i asculte cântecele. Poate că atunci, poate că acolo, ar putea începe amândoi să refacă legătura aceea pe care el şi numai el o distrusese.

Dar au început să sosească răniţii.

★

Aidoma păsărilor cântătoare, aidoma topirii zăpezilor, aidoma exploziei de flori sălbatice, răniţii păreau şi ei aduşi de primăvară.

Primul a sosit la jumătatea lunii, după o scurtă ciocnire armată din valea Prutului. Un bărbat roşcat, slab ca un ţâr, fusese găsit rătăcind pe coclauri. Avea tunica pe el, dar nu şi pantalonii. Privirea-i era pierdută şi scrâşnea din dinţi. Nu mai ştia cum îl cheamă.

Apoi, din Pasul Uzului: un bucătar care ieşise noaptea din cort ca să-şi facă nevoile s-a ciocnit de

baioneta împlântată în burta unei tinere sătence, spânzurată pentru presupuse acte de spionaj. Pásztor îl chema. Era maghiar. Acum mustaţa lui, ceva mai aranjată pe vremuri, se ascundea sub ţepii bărbii nerase. Omul avea incontinenţă fecală şi urinară şi îşi freca în permanenţă fruntea cu degetele, de parcă ar fi avut ceva lipit acolo.

De la Stanislau: un infanterist, pe nume Korsak, cu şira spinării strâmbată şi cu degetele de la picioare chircite de când călcase pe o mină. În ciuda tuturor eforturilor, nu au reuşit să-i îndrepte gâtul.

Şi tot aşa. Ungvár: cu piciorul drept retezat de vagonul unui tren care deraiase, incapabil acum să-şi mişte piciorul stâng. Gesher, din raionul Turka, soldat care dăduse peste un morman de cadavre putrezite într-un grânar şi care acum nu mai putea să scape de gustul de carne din gură. Wechsler, din Chodzieź, orb şi surd, dar nu tocmai.

Lucius şi-a amintit ce-i povestiseră Berman şi Brosz despre frontul de est: o *epidemie*, *un fel de virus apărut pe pământurile flamande şi care acum se îndrepta către est.*

Aceste mistere l-ar fi fascinat în urmă cu doar câteva săptămâni, îşi zise el. Dar spectrul lui Horváth plana asupra tuturor aspectelor din viaţa lui. Nu se gândea decât la ce ar face Horst, dacă ar descoperi atât de mulţi soldaţi fără răni vizibile.

★

A încercat tratamentul cu veronal.

Cu veronal, cu clorhidrat, cu morfină. Le-a dat bromură de potasiu ca să-i calmeze şi hidroclorură de cocaină ca să-i trezească. A încercat şi atropină, dar au început să delireze. Şi le-a făcut injecţii cu adrenalină când nu se mişcau. Le-a masat cu ulei de balenă braţele deformate, dar le-a blocat muşchii. A încercat cu binele, i-a implorat, a încercat să-i plimbe, să descleştеze fălcile celor care nu puteau să mănânce. Le-a citit, le-a cântat. I-a scos la soare. I-a dus la frig. Le-a dat raţii duble. I-a ameninţat că nu le va mai da nimic să mănânce. I-a îndemnat să-şi

aducă aminte de soţii, de copii, de iubite, de părinţi. Le-a spus ce se va întâmpla, dacă apăreau recrutorii.

Însă nimic nu avea efect. Boala aia nu avea absolut nicio noimă, îşi spunea el. Nu exista niciun tipar al afecţiunilor neurologice. Abia atunci a început să se îndoiască de tot. Oare îl ajutase cât de cât pe Horváth? Sau însănătoşirea lui i se datorase numai şi numai lui Margarete? Ori majoritatea rănilor, fie ele mintale sau trupeşti, se vindecau singure?

Se schimbase şi Margarete. Acum se mişca mai lent, mereu cu ochii la uşă. În timpul meselor, încercau să stea de vorbă, numai că ea se oprea la cel mai mic zgomot. De două ori, din cauza unor alarme false, se repeziseră la uşă, convinşi că se întorsese Horst. Însă, de fiecare dată când se uitaseră prin ferestruica îngustă, nu au văzut decât strada pustie.

★

Dar nu erau doar aceştia: mai erau şi soldaţi apţi de luptă, dar care refuzau să se mai întoarcă pe front.

Războiul lor s-a terminat, aşa îi spuneau ei cu fermitate. Fuseseră patrioţi înainte, însă dispăruseră de multă vreme toate temeiurile patriotismului lor.

De ce să-mi vărs sângele pentru Austria? Aşa l-au întrebat pe Lucius soldaţii cehi şi cei polonezi, cei maghiari, cei români şi cei ruteni. Din moment ce Austria ne trimite în luptă înaintea cetăţenilor ei?

Încălţaţi cu ghete din carton!

Cu câte o puşcă la doi oameni!

— Vă vor acuza de dezertare şi vă vor împuşca, le-a spus Lucius.

Ha! Să îndrăznească numai!

★

Era cu Margarete afară din sacristie. La finele lui aprilie. Se făcuse deja cald.

Ea avusese ideea să iasă acolo, ca să poată fi singuri.

— Zeller, puştiul cel nou din detaşamentul de dragoni, spune că trupe de recrutori trec prin toate

spitalele de pe linia frontului, spuse ea. Era în Deleatîn când i-a văzut spânzurând mai mulţi soldaţi pentru dezertare. Presupun că acum este doar o chestiune de timp.

Se opri puţin, apoi continuă:

— Te-ai gândit ce-ai să faci atunci când se vor întoarce?

Lucius nici nu se gândise la altceva în ultima lună. Iar acum îşi rosti gândurile cu voce tare pentru prima dată:

— În legătură cu bolile nervoase? Nu cred că am de ales. Este prea cald ca să le mai aplice pedeapsa *Anbinden.* Dar de spânzurat îi pot spânzura oricând. Bine măcar că soldaţii mai au o şansă cu toată reamplasarea asta de trupe.

În apropiere de ei, o ceată de vrăbii se certau pe seminţele apărute de sub zăpadă. Urmărindu-le, Margarete văzu şi o mişcare în iarbă.

— Da, murmură ea în cele din urmă. Înţeleg.

El o privi cu atenţie.

— Nu pari convinsă.

— Cred că de data aceasta ai făcut tot ce ţi-a stat în putere ca să-i vindeci sau ca să-i poţi trimite acasă, spuse ea rar.

Apoi se întrerupse. Avea ochii întunecaţi din cauza nesomnului şi nu îi mai rămăsese nici urmă din uşoara rotunjime a obrajilor. Iar vălul, atât de curat şi perfect călcat de obicei, era acum şifonat şi strâmb. Însă totul în jurul lor era atât de plin de viaţă: păsările, frunzele de un verde strălucitor, florile din curte.

Când Margarete vorbi din nou, vocea îi era alta, cumva mai blândă, de parcă şi-ar fi luat rămas-bun.

— Ştii prea bine, doctore, că datoria ta este să-i trimiţi pe soldaţi înapoi pe front. Acesta este legământul pe care l-ai făcut. Să-i peticeşti şi să-i expediezi la luptă. Să ştii că înţeleg.

Lucius se întoarse cu faţa la ea.

— Ce vrei să spui?

— Pentru prima oară m-am gândit că jurămintele noastre sunt diferite. Atâta tot.

★

Luna mai.

Dealuri cu miros de turbă, mentă şi anason sălbatic; nori cirus, ţânţari roind pe lângă porţile curţii. O movilă de pământ proaspăt, săpat în spatele bisericii. Cine s-ar fi uitat mai atent, ar fi zărit picături de ceară şi numele de pe placa funerară.

Fluieratul alarmei a răsunat în naos după prânz. Ea era în transeptul de sud, cu nişte bandaje murdare în mâini. El era în altar. Amândoi au sărit în picioare. Au urmat cuvintele: *Horst. S-a întors!*

El a simţit o rafală rece de vânt, a auzit strigătele unui bărbat, a văzut ochii.

Ea a luat-o la fugă.

★

Restul s-a petrecut atât de repede că abia mai târziu a reuşit Lucius să pună cap la cap toate amănuntele. Foşnetul straielor ei, atunci când a sărit peste saltelele din paie. Chipurile întoarse ale soldaţilor. Propriii lui paşi grăbiţi, mâna lui pe umărul ei, privirea ei care-l avertiza să o lase în pace, felul în care i s-a smuls din strânsoare. Uşa trântindu-se în spatele ei, atunci când a ţâşnit din nartex în curte. Firicelul de lumină rămas în urmă.

Locotenentul era în şa şi tocmai îşi termina ţigara, când a auzit vaietele şi a zărit fulgerul cenuşiu al veşmintelor ei. O singură ordonanţă alături, tot cu o ţigară în mână. Căruţa era oprită mai departe. Margarete se repezi la el, fără să-i dea timp să reacţioneze.

— Salvaţi-ne! zbieră ea.

Se agăţă de piciorul lui, îl sărută, sărută calul.

— Salvaţi-ne! Salvaţi-ne! Au murit toţi!

Într-o germană stricată, cu accent ciudat.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă Horst.

Calul fornăi. Făcu doi paşi într-o parte. Ciuli urechile. De pe crupa lui îşi luară zborul mai multe muşte.

Ea nu-i răspunse. Continuă să se tânguiască, agăţată de el, de parcă ar fi încercat să-l dea jos de

pe cal. Îi căzuse vălul în jurul gâtului şi avea acum capul descoperit, lăsând la vedere părul tăiat scurt.

Părul ei: în spatele uşii, Lucius uită de spaimă şi rămase cu ochii la părul ei castaniu, cu reflexe aurii. La gâtul ei alb.

Şi ea continua să zbiere:

— *Veniţi! Veniţi!* Monstrul! Pesta! Vai şi-amar, i-a ucis! Vai de noi, Doamne, Dumnezeul nostru din ceruri! I-a ucis pe toţi!

Horst începuse deja să privească neliniştit în jur – la curtea pustie şi tăcută, la sora cu părul scurt, care plângea în hohote.

— Păduchele! Păduchele!

— Potoleşte-te, femeie! Nu pricep nimic din ce spui.

— El! El!

— Calmează-te! Care „el”? Tifosul?

Un sunet neomenesc ieşi din gâtul lui Margarete. Îşi zgârie obrajii cu degetele murdare de la părul calului. Acum Horst se uită la ea cu o repulsie nemascată. În ochi i se aprinse o lumină sinistră când îşi aminti de alte avanposturi abandonate de alţi supravieţuitori ai pestelor care îşi pierduseră minţile.

Margarete se năpusti din nou la el. Îl înşfăcă de o cizmă, i se agăţă strâns de picior. Capul ăla pe care mişunau păduchii, straiele alea învolburate care duhneau a molimă. Părea că-l va doborî de pe cal, dar Horst îşi smulse cizma din mâinile ei şi lovi.

Ea se repezi iarăşi.

— Nu plecaţi! Salvaţi-ne! Vă implor! O să ne ucidă pe toţi!

Altă lovitură cu cizma. Şi din nou ea se repezi, numai că acum el era pregătit să lovească. De două ori. Pocnetele puternice răsunară prelung printre dealurile din jur.

Şi gata. Întoarse calul şi dispăru.

Margarete era prăbuşită în genunchi atunci când Lucius ajunse lângă ea.

Îşi ţinea capul în mâini, se legăna, încercă să se ridice, căzu la loc, mai încercă o dată. Printre degete

i se prelingea sângele, până în mâneci. Nu-l văzuse pe Lucius şi începu să se zbată.

— Eu sunt, Margarete!

— Fugi! Ascunde-te!

Lucius încremeni, abia acum dându-şi seama de imprudenţa făcută. Se întoarse. Drumul era pustiu. Câteva cămăşi puse la uscat fluturau pe o frânghie. Doi pui de găină se apucaseră din nou să inspecteze noroiul.

— A plecat.

Se uită la ea. Sângele curgea şiroaie. Apăsă vălul pe rană.

— Haide repede înăuntru! Pare o hemoragie arterială.

Atunci ajunse şi Zmudowski lângă ei.

— *Dumnezeule mare!*

— Adu repede medicamentele! îi ceru Lucius.

— Nu vreau în biserică! se opuse Margarete. Duceţi-mă în sacristie! Nu vreau să mă vadă ceilalţi şi să li se facă milă de mine.

Zmudowski se uită la Lucius.

— Du-te! îi spuse el. Grăbeşte-te! *Te rog!*

O ajută să traverseze curtea şi să ajungă în camera ei.

Nu mai intrase niciodată aici şi acum a avut sentimentul că intrase într-o lume secretă, total diferită de ce îşi imaginase el. Cămăruţa era prea goală, prea mică, ba chiar prea tristă. Cum de putuse să stea singură aici atât de multe ceasuri? Însă părea şi prea *lumească,* îşi dădu el seama. Era ca şi cum dăduse din întâmplare peste jurnalul ei şi descoperise că avea aceleaşi gânduri simple, normale ca toţi oamenii de rând. Pereţii golaşi şi-i decorase cu buchete de flori uscate. Mantaua atârna într-un cui. Iar pe singurul raft din lemn brut de pin, se aflau o pătură şi un teanc de haine frumos împăturite. Mai erau acolo un taburet şi o măsuţă cu mai multe cărţi de medicină, aşezate una peste cealaltă. *Răni şi pansamente. Regulamentul personalului medical din armată. Chirurgia în*

spitalele de campanie. Patul se afla lângă unica fereastră, sub pervazul căreia era o bucată de hârtie prinsă în pioneze de perete. Se apropie şi văzu că era unul dintre desenele lui Horváth. Şi atunci întreaga lume se opri în loc şi se goli de aer. Însă nu era decât un peisaj, un sătuc din Munţii Carpaţi. O vale plină de copaci. O păşune. Un drum de ţară, pe care mergea o fetiţă, cu un mănunchi de fân în spate.

Margarete nu spuse nimic, chiar dacă simţise fiorul care-l străbătuse. Ajunsese şi Zmudowski şi, împreună cu el, o întinseră pe pat, la lumină şi îi puseră un prosop împăturit sub cap. Lucius se aplecă să o examineze şi îi desprinse uşor vălul de pe rană. Îi palpă încet capul, gâtul. Apoi faţa – şi mai încet, cu şi mai multă blândeţe –, conştient de caracterul intim al gesturilor lui, de faptul că se afla atât de aproape de ea. Se temuse că Horst îi spărsese capul, însă acum temerea aceasta a fost înlocuită de spaima că i-ar fi fost afectat un ochi. Cărţile de specialitate erau ferme în această privinţă. *Dacă globul ocular a suferit o leziune, el trebuie îndepărtat, iar vasele de sânge din orbită trebuie cusute.* Făcuse operaţia aceasta de două ori, era în stare să o facă, dar nu ştia dacă o putea face atunci când *ea* era pacientul.

O privi atent. Avea pleoapele tumefiate. Ţesutul din jurul ochiului era lacerat, iar ochiul în sine se făcuse deja negru de la ţărână şi sânge.

— Toxicoidă tetanică, îi ceru el lui Zmudowski, care avea deja seringa pregătită.

Şi apoi:

— Soluţie salină.

Zmudowski îi înmână sticluţa.

— Pansamente.

O curăţă cu mişcări blânde. De fiecare dată când o ştergea acolo, ţâşnea sângele dintr-o arteră micuţă de sub ochi.

— Catgut.

Apoi i se adresă lui Margarete:

— S-a rupt o ramură a arterei faciale.

De parcă ea ar fi operat alături de el.

— Da, doctore. Aşa s-ar explica toată cantitatea de sânge.

Vocea ei era cu mult mai calmă decât a lui.

Lucius îndepărtă pansamentul şi îşi puse degetul mic de la mâna stângă pe vasul care sângera, în timp ce iriga din nou rana. Apoi, cu dreapta, înnodă catgutul în jurul vasului. Spălă din nou rana. Ţărâna şi sângele uscat se prelinseră pe obrajii lui Margarete şi în păr, intrându-i în urechi. Irigă iarăşi, acum cu soluţie antiseptică. După care, foarte uşor, începu să palpeze zona, căutând eventuale fracturi. Observă tresărirea lui Margarete.

— Dă-mi cocaină!

Zmudowski îi întinse seringa.

— Ce se vede? îl întrebă ea.

— Osul pare intact, slavă Domnului! O să-ţi verific globul ocular.

Îi desfăcu încet pleoapele. Niciodată nu mai văzuse vreun ochi atât de aproape. Un vas spart acoperise corneea cu un evantai de firişoare stacojii. Prin contrast, irisul cenuşiu părea încadrat într-o ramă verde, cu puncte aurii. Observă că pupila se dilată, încercând să-l vadă cât mai bine.

— Vezi? o întrebă.

Vedea.

Îi irigă din nou ochiul, îi puse în el câteva picături de atropină ca să împiedice lipirea irisului de cornee şi îl lăsă să se închidă la loc. Rana sângera din nou, însă mai puţin. Aplică un alt pansament pe ea, îl apăsă uşor şi îl ţinu acolo. Abia atunci Lucius inspiră adânc pentru prima oară de când sunetul alarmei cutremurase naosul. Margarete îl urmărea cu ochiul ei cel teafăr. Lucius se uită iarăşi la desenul lui Horváth. Apoi iarăşi la Margarete. Părea atât de mărunţică acum, când nu mai alerga de la un pacient la altul. Îi privi părul tuns foarte scurt, prin care se întrezărea pielea palidă a scalpului.

— Ai plănuit asta dinainte, îi spuse el.

— Ce vrei să zici?

— Părul. Ţi l-ai tăiat.

Îi era ruşine că observase acest amănunt.

Ea încercă să surâdă şi imediat se strâmbă de durere.

— Îi doresc să-i colcăie păduchii prin ciorapi, zise ea.

— Amin! încuviinţă Zmudowski.

Lucius îndepărtă pansamentul. Rana nu mai sângera.

— Compresă hipertonică, îi ceru el lui Zmudowski.

— Ba nu, se opuse Margarete. Coase-mi-o!

Lucius se întoarse uluit spre ea, în mână cu bucata de bumbac îmbibată cu soluţie.

— Rana este infectată. Cunoşti procedura. Trebuie să te odihneşti şi să laşi rana să se închidă de la sine. Sau poate ai inventat tu o altă metodă pentru vindecarea infecţiilor. Putem încerca să o coasem după ce se formează ţesutul granular.

— Cu tot respectul, domnule doctor locotenent, voi fi ţintuită la pat zile întregi.

— Sigur că da, pentru că rana nu se va vindeca dacă te apuci să umbli de colo până colo. O să ne descurcăm. Plus că îţi va face bine să te mai odihneşti puţin.

— Dar nu vreau să mă odihnesc. Vreau să-mi coşi rana! N-o să se infecteze. Crede-mă pe cuvânt!

— Cum adică să te cred pe cuvânt?

— Dacă nu vrei, am să mi-o cos singură, în oglindă.

Lucius se încruntă şi strânse din dinţi, vrând să-i arate că nu era deloc de acord. Apoi atinse din nou rana. Căzu pe gânduri… Deja părea mai puţin roşie acum, după ce o curăţase de toată mizeria şi sângele închegat. Ridică mâinile în semn de capitulare. *Bine. Ai câştigat!*

Şi se întoarse spre Zmudowski.

— Fir de mătase.

Margarete dădu cu mâna în pat.

— Mătase! Pentru numele Lui Dumnezeu, Doctore! N-ai ceva mai fin? Totuşi, e vorba de *faţa* mea.

Lucius îşi muşcă buzele ca să-şi ascundă zâmbetul.

— Bine. *Păr de cal,* Zmudowski! Te rog!

Se uită la Margarete, încercând să împrumute un strop din umorul cu care trata ea situaţia.

— Păr de cal. De la un armăsar lipiţan din grajdurile Alteţei Sale Regale. Cel mai bun.

Zmudowski îi întinse firul.

— De ăsta ce ziceţi, domnu' doctor? Smuls chiar de pe spatele Majestăţii Sale.

Lucius izbucni în râs, amuzat la culme de această lipsă de respect. Îi era recunoscător lui Zmudowski, tare, tare recunoscător îi era. Margarete se uită urât la ei.

— Aş dori să-i amintesc sergentului Zmudowski că doar cei cu grade superioare au dreptul de a face glume proaste. Dacă domnul doctor doreşte să fie spiritual, noi suntem obligaţi să-l suportăm. Nu trebuie să-i cântăm în strună.

— Bineînţeles că nu trebuie, dragă soră, spuse Zmudowski.

Îi aruncă o privire lui Lucius şi, continuând să zâmbească, îşi duse un deget la tâmplă. *Tot nebună a rămas.*

Lucius se aplecă peste Margarete ca să vadă mai bine. Erau două lacerаţii mai importante: una care-i traversa sprânceana şi o tăietură mai lungă şi mai adâncă, de la rădăcina nasului până la pomete. Împunse cu acul, carnea se strânse puţin, apoi vârful acului apăru pe partea cealaltă. Trase şi făcu nodul, iar Zmudowski tăie firul. Apoi a doua cusătură. Şi a treia. Îi atinse uşor bărbia ca să-i întoarcă faţa şi să poată verifica dacă lucrase simetric. După aceea făcu a patra cusătură.

Acum Margarete se strâmbă de durere.

— Cocaină, ceru Lucius.

— Ba nu, exclamă ea, ridicând mâna ca să-l oprească. Ai băgat acul prea adânc. Atâta tot.

Apoi zâmbi cu jumătatea bună a feţei.

— Într-o bună zi, ar trebui să stai de vorbă cu cineva despre tehnica asta.

★

Febra a început în primele ore ale dimineţii.

Lucius a găsit-o întinsă pe jos în sacristie. Nu mai era prea coerentă, dar a reuşit să-i povestească ce se întâmplase. Se trezise cu puţin timp înainte de ivirea zorilor, leoarcă de transpiraţie. Intrase în biserică ca să caute un termometru. Nu a spus nimănui cum se simte, nu a vrut să sperie pe nimeni. S-a întors în cameră şi atunci nu au mai ţinut-o picioarele şi a căzut.

Pijamaua de soldat de pe ea era udă de sudoare. Îi lucea pielea, îi ardea fruntea.

Începu să-şi facă procese de conştiinţă pentru că o ascultase şi îi cususe rana. Febra asta putea să însemne că infecţia se întindea prin ţesutul conjunctiv sau, mai rău, că intrase deja în sânge. În acest ultim caz, el nu mai putea face nimic ca să o oprească. Iar asta îl îngrijora mult mai tare decât ochiul rănit.

— Ar trebui să scot firele, spuse el.

Dar ea se strâmbă şi îi ceru să-i aducă altă pătură pentru că a ei era îmbibată cu transpiraţie.

★

În următoarea săptămână, Lucius aproape că nu a plecat de lângă Margarete.

A scos firele, a văzut puroiul şiroind din rană. Febra a crescut, apoi a scăzut, apoi a crescut din nou. Margarete avea frisoane, delira. Nu-şi putea susţine capul; s-au văzut nevoiţi să-i ia perna, să-i lege mâinile, s-o împiedice să-şi frece faţa de pat. Vorbea incoerent, îi chema pe pacienţii plecaţi de mult de lângă ei – pe Horváth, pe Rzedzian. Dă-mi drumul! îi cerea ea lui Lucius. Trebuia să aibă grijă de ei. Erau atât de bolnavi!

— Doctore! striga ea, chiar dacă Lucius se afla chiar alături. Apă! Apă!

Bea apa şi o scuipa. Ce cald e aici! Văzuse copilul. Repede, grăbeşte-te, o să se înece! Ce cald e! Ce cald!

Şi el se aşeza mai aproape şi o lua de mână şi îi atingea fruntea şi se ruga să i se domolească febra.

Oare de unde venise focul acesta care o mistuia? Îngrijise sute de pacienţi febrili, însă toţi i se păruseră foarte liniştiţi. Niciodată nu-şi imaginase un asemenea zbucium. Da, sigur, acum i se părea că ar fi fost vorba despre altceva, despre altă boală, una mult mai gravă, una necruţătoare. Oare prin aşa ceva au trecut toţi? se întreba el. Toţi pacienţii mei? Ce mai întrebare! Parcă era un puşti plin de năbădăi, nu un doctor care văzuse atâta moarte. Cum de nu-şi dăduse seama de boala ei? Cât de prost pregătit era? Dar i-a devenit brusc limpede că, în toţi anii lui de studiu şi de practică, fusese convins – evident, în mod cu totul absurd – că, dacă se îndepărta, suferinţa se diminua. Atunci când pacientul era scos din amfiteatru, când grupa de studenţi ieşea în pauză sau când pacienţii veniţi de pe front erau transportaţi în colţurile întunecate ale bisericii, *el* nu mai simţea suferinţa. Precis că toată suferinţa, toată durerea aceea se diminua. Era mult prea multă. Lumea nu o mai putea suporta. Trebuia să existe un soi de alinare.

Dar Margarete avea frisoane foarte mari şi nu se potolea. Dintr-un motiv pe care el nu-l ştia, a început să se scarpine atât de tare, de parcă mâncărimile acelea o deranjau mai mult decât rana supurândă. A început să respire cu greutate. Când nu mai suporta să o privească, dar nici să plece de lângă ea nu se îndura, Lucius se uita la umbra ei spasmodică de pe perete. Iar apoi la desenul bucolic al lui Horváth, atât de oribil acum, pentru că-i amintea de el. Nu era deloc greu de înţeles că el, Lucius, era vinovat de boala lui Margarete. Dacă l-ar fi lăsat pe Horváth să plece, nu i-ar fi aplicat nimeni pedeapsa *Anbinden*; iar dacă n-ar fi existat *Anbinden,* atunci Margarete nu şi-ar mai fi riscat viaţa ca să-l alunge pe Horst de acolo.

Şi-a improvizat un culcuş pe jos, în camera ei. Dar nu putea să doarmă. Respiraţia lui Margarete devenea tot mai greoaie. Şi pulsul prea rapid. Rămase mult timp cu degetele pe încheietura ei ca să i-l măsoare. O mulţime de ipoteze i se adunaseră

în minte. Oare petele care-i apăruseră la gură reprezentau un simptom de meningită? Oare vaccinul antitetanos declanşase convulsiile? Îi făcuse ser fiziologic – dacă fusese alterat? Nu auzise de cazuri de cangrenă gazoasă[35] la nivelul feţei… şi nici nu se aştepta la aşa ceva… dar, în fond, văzuse destule lucruri neaşteptate pe front. De exemplu, un soldat care murise asfixiat pentru că îi intraseră în gât bucăţi din falca sfărâmată.

Se trase de păr, de parcă aşa şi-ar fi putut smulge din minte toate gândurile. Mare blestem mai era şi meseria asta de doctor, care te obliga să ştii totul! Bine măcar că pacienţii erau mai norocoşi, neavând habar de ororile care se puteau petrece. Posibilităţile i se păreau infinite acum. Ar fi vrut să atingă faţa tumefiată a lui Margarete, să o palpeze, ca să-şi dea seama până unde se întinsese infecţia. Însă i-ar fi provocat dureri cumplite! Şi apoi? Dacă ar fi fost vorba despre un picior… ei, da, un picior se putea amputa. Dar o faţă… Şi acum îi apărură în faţa ochilor toţi pacienţii cu răni putrezite în sinusuri, în guri. Toţi muriseră.

Nu! Ea nu trebuia să moară! Cum să moară ea, la fel ca un oarecare soldat? Lucius se ridică în picioare, îşi trecu mâinile prin păr şi începu să se plimbe prin camera mică. Se lovi de un scaun şi îl răsturnă. Tremurând din toate încheieturile, se aplecă să-l ridice. Gândul care-i venise era un adevărat sacrilegiu. Dar ar fi fost în stare să sacrifice spitalul, să-şi sacrifice toţi pacienţii. Poţi să-i omori, numai s-o cruţi pe ea! Te implor!

— Domnu’ doctor!

Zmudowski. Lucius nu-l auzise când a intrat.

— Da, sigur, e vremea vizitei.

Infirmierul îl privi cu blândeţe. Nu era nicio urgenţă, îi spuse el. Sosiseră doi pacienţi noi, dar starea lor era stabilă deocamdată. Ceilalţi se puteau descurca şi singuri.

— Pan Doctor n-a dormit toată noaptea. Acum trebuie să se odihnească.

Dar nu putea. Se plimbă un timp prin biserică, apoi ieşi în curte. Parcă respira doar aer otrăvit, închis la culoare şi rău mirositor. Parcă totul în jur era blestemat. Ar fi vrut să intre în colibele din sat, să le ceară ţăranilor să-i dea icoanele lor, să-i implore să stea de veghe împreună cu el. Pe drum trecea o bătrână; cu siguranţă că bolile i-au răpit şi ei o persoană dragă. Ar fi vrut să o întrebe cum reuşise să treacă peste asta şi dacă se considerase vinovată.

Bătrâna trăgea de dârlogi mârţoaga înhămată la căruţă. Lucius o urmări cu privirea, văzu bulgării mari de noroi învârtindu-se pe roţi şi apoi căzând la loc. *Noroiul…* Singura lui şansă era noroiul, nămolul din trecători. Nimic nu-l putea ţine departe de Margarete. Se întoarse grăbit înăuntru.

Plecă din nou de lângă ea doar atunci când veni ora băii. Era în stare să-i atingă fruntea, să-i asculte plămânii; putea să-şi lipească urechea de sânul ei atunci când voia să-i audă bătăile inimii. Dar cum să o spele aşa cum îi spăla ea pe soldaţi? Când abia dacă îndrăznise o dată să atingă cu degetul marginea bidonului doar ca să simtă locul unde fuseseră buzele ei? Nu. Cu puţin timp înainte, în timp ce delira şi se zbătea, i se ridicase cămaşa şi i se văzuse buricul, osul iliac, un cârlionţ de păr de deasupra simfizei pubiene, iar Lucius încremenise şi nu fusese în stare să-şi dezlipească privirea. Nu. Nu putea nici măcar să se gândească la faptul că ar putea să o dezbrace şi atunci să fie copleşit de acelaşi amestec de teamă şi dorinţă. Nu, era mult prea mult.

Însă avea febră foarte mare. Mai bine să se ocupe Zmudowski de baie, Zmudowski, acest *pater familias* responsabil, filatelistul fidel nevestei. Lucius aşteptă afară, urmărind joaca vrăbiilor, ascultând plescăitul apei, scârţâitul buretelui.

Ziua a treia: febra a început să scadă. Rana arăta mai bine, mai puţin purulentă, de o culoare mai puţin intensă. Peste două ore i-a pus mâna pe frunte şi a simţit cum i se prăbuşesc toate speranţele.

Mercurul a atins cele mai de sus gradaţii ale termometrului. Era mult mai grav, îşi spuse el. Însemna că infecţia era înăuntru, nevăzută, ca un blestem aruncat asupra ei de o vrăjitoare.

Noaptea visă numai elixire magice, pastile divine, care, odată înghiţite, i-ar curăţa sângele de bacili. Gemetele ei îl treziră. Vai, cât ardea de tare! O dezveli. Vai, cât de îngheţată era! Avea frisoane.

Dacă murea? se întreba el. Dacă acum trupul ei emanase toată căldura? Atunci toată lumea lui ar fi distrusă, toţi aştrii ar devia de la traiectoria lor şi s-ar sfărâma. Abia acum înţelese de ce îţi puteai da viaţa pentru altcineva. Nu ca să-l salvezi, ci pentru că era un supliciu să rămâi singur.

Însă Margarete nu a murit. În dimineaţa celei de-a şaptea zile, febra a cedat din nou. Stătea întinsă, privind în jur cu ochiul bun, având expresia unei persoane rostogolite de un val uriaş. Scalpul ud, obrajii roşii, pustule pe piele.

— Ce zi e azi?

Lucius habar n-avea.

★

Până spre seară, Margarete începuse deja să râdă, să se vaite de foame, să ardă de nerăbdare să se dea jos din pat şi să se apuce de treabă. Uite, nu mai era atât de umflată. Uite, putea să-şi deschidă puţin ochiul. Vedea!

Însă Lucius nu a plecat de la căpătâiul ei. A continuat să o vegheze. Îi datora asta. Însă ceva se schimbase. Reapăruse ceva esenţial.

Înainte de culcare, Margarete a mâncat şi a băut apă şi s-a spălat singură. Apoi, cum era de aşteptat, a auzit-o din nou foindu-se. Cămăruţa era cufundată în tăcere. Noaptea era neagră, fără lună. O strigă din culcuşul improvizat pe duşumea. Nu-i răspunse. Lucius mai aşteptă puţin, apoi se sculă. Se uită la ea, ezită puţin pentru că nu voia să o trezească; dar îl îngrozea gândul că făcuse din nou febră. În cele din urmă, îi atinse foarte uşor fruntea cu vârful degetelor. Pielea ei era rece. Mai rămase acolo puţin,

cu ochii la trupul ei adormit şi învăluit în umbre. Apoi se culcă şi el.

După ceva timp îl trezi un alt zgomot. *Margarete?* Se ridică în capul oaselor pe aşternutul lui de paie. Alte foşnete din direcţia patului, apoi silueta ei apăru lângă el şi – înainte să-şi dea seama ce anume se întâmplă – ea i se cuibări alături. Şovăi iarăşi: nu mai înţelegea nimic. Alte foşnete. Mâna ei pe părul lui, pe gâtul lui, pe obrazul lui. Pe gura lui. Apoi gura ei.

— Margarete.

— Lucius.

Nu Pan Doctor. *Lucius.* Şi o răsuflare fierbinte pe buzele lui.

Îşi lipi gura de a lui. Obrazul ei avea un miros înţepător, un miros minunat de fenol.

Rămaseră aşa câteva clipe. De afară se auzea cântecul greierilor. Apoi ea se lipi şi mai tare de el. La început Lucius se împotrivi, gândindu-se la jurămintele pe care ea le făcuse, temându-se că, dacă ar consimţi, ar atrage-o în ceva ce ea ar regreta după aceea. Numai că i se părea o cu totul altă persoană acum.

Probabil că îi simţise ezitarea.

— Ştiu foarte bine ce fac, zise ea.

Se ridică în şezut. Dar rămase cu o mână pe pieptul lui, ca şi cum ar fi vrut să-l împiedice să fugă de acolo. Apoi, foarte încet, îşi descheie pijamaua şi şi-o scoase. Ridică pătura şi se strecură sub ea. Lucius îi atinse umerii reci şi netezi. Îi atinse spatele, talia. Îi rosti din nou numele. Iar ea îi răspunse.

— *Lucius… ssst.*

10.

Se trezi destul de târziu în dimineaţa următoare şi nu o mai găsi lângă el.

Instinctiv, întinse mâna şi atinse locul unde dormise ea. Gol. Doar pătura mototolită amintea că acolo se întâmplase ceva. Îşi împături frumos pijamaua şi o puse lângă pernă. Îşi făcu şi patul.

Lumina soarelui contura un pătrat pe peretele din faţa lui şi se făcuse deja cald. Se uită la ceas: aproape ora zece. Se frecă la ochi. Avusese parte de primul somn bun de când se îmbolnăvise Margarete.

I se făcuse deja dor de ea. O găsi în naos, cu Zmudowski. Aflase deja poveştile celor câtorva pacienţi sosiţi după ce ea căzuse la pat. Schimbase pansamentele la două răni şi începuse să organizeze „sala” de operaţii pentru amputarea unui braţ care se cangrenase în timpul nopţii. În hainele curate şi cu atitudinea ei profesionistă, nu s-ar fi deosebit prin nimic de infirmiera pe care o cunoscuse el, dacă nu ar fi fost atât de îngrozitor de slabă şi nu ar fi avut cicatricea aceea pe obraz.

Lucius se apropiase încet de ei, neştiind cum să i se adreseze acum, neştiind ce să spună. Dar desigur că ea i-o luă înainte; ar fi trebuit să ştie că aşa se va întâmpla. Spera că domnul doctor dormise bine, da? N-a vrut să-l trezească. Era pregătit să înceapă treaba? Cu tot respectul, o cam mira lenea de care dăduseră dovadă în absenţa ei. Atâtea paturi nefăcute cum se cuvine. Şi de ce nu-şi mai făcea exerciţiile sergentul Lukács? Şi de ce piciorul lui Roth nu mai era atârnat de tavan? Găsise un ambalaj de ciocolată printre rufele murdare. Spitalul începea să arate ca o pensiune de studenţi, Pan Doctor. Cu tot respectul.

— Ai dreptate, soră.

O privea uşor uluit şi totodată încântat de performanţa ei actoricească.

— Dacă nu te superi, aş vrea să-ţi amintesc că mă ocupam de alt pacient.

Ar fi vrut să zărească o scânteie, de recunoştinţă în ochii ei, numai că Margarete se întorsese deja cu spatele.

Începură cu operaţia de amputare. Un maghiar din Muncaci, ale cărui acte susţineau că ar fi avut optsprezece ani. Lucius bănuia că le falsificase ca să se poată înrola. Îi tăiaseră mâna chiar înainte de întoarcerea lui Horst. Puştiul nu avusese nicio problemă până de dimineaţă, când braţul începuse să i se coloreze într-un verde închis. Pe masa de operaţie, în timp ce aşteptau ca Zmudowski să-i pună eterul la nas ca să-l adoarmă, Lucius se uită la Margarete cu coada ochiului. Nici acum nu se putea citi nimic pe chipul ei. Aşa că el se întrebă dacă nu cumva noaptea trecută nu fusese decât o festă a imaginaţiei sale. Sau dacă ea fusese în stare de delir, iar acum nu mai ţinea minte ce se petrecuse…

— Domnu' doctor?

Ridică ochii. Îi vorbise Zmudowski.

— I-am dat pacientului eter şi acum a adormit. Vreţi să începeţi?

Lucius se uită la Margarete, care îi întindea bisturiul. Acum parcă observă o sclipire în ochii ei. Un fel de recunoaştere nepăsătoare a tainei lor. Din reflex, dar în spatele măştii chirurgicale, el îşi atinse cu limba locul unde îl muşcase ea de buză. Apoi trase aer în piept şi se apucă de lucru.

Dar cât de greu îi era să se concentreze! Făcuse deja cam o sută de amputări de când ajunsese pe front şi tot se simţea ca un începător. Chiar şi atunci când se forţa să-şi ia ochii de la Margarete, tot era conştient de fiecare dintre mişcările ei. Cât de mult li se apropiaseră mâinile, câte secunde i-a permis să o atingă.

Până la amiază, deşi avea un braţ de amputat şi pacienţi de consultat, Lucius n-a prea putut să se gândească la altceva.

La prânz îi anunţă pe ceilalţi că are nişte rapoarte de întocmit şi se duse în camera lui.

Închise uşa în urma lui şi începu să se plimbe încolo şi încoace. Nu-i venea să creadă cât de tulburat se simţea, cât de tare îi bătea inima când îl privea Margarete sau când umărul ei îi atingea braţul în treacăt, cât de jalnic se uitase după ea când traversase biserica. Parcă era un căţel amărât, aşteptând un semn cât de mic de bunăvoinţă din partea stăpânului, iar în tot acest timp ea se purtase de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Oare încerca să-i transmită ceva? Că încălcarea legămintelor avea consecinţe atât de grave, teribil de grave, şi nu va mai fi niciodată nimic între ei?

O bătaie în uşă. Nici nu apucă să facă vreo mişcare, că se pomeni cu Margarete înăuntru. Ea închise încet uşa.

Apoi îşi lipi buzele de ale lui.

Rămaseră aşa, fără să se mişte. Lucius era foarte surprins că o ţinea iarăşi în braţe. Ceilalţi luau masa de prânz în curte – li se auzeau râsetele şi zăngănitul lingurilor.

Ea se desprinse din îmbrăţişare.

— Vor avea bănuieli, spuse, privindu-l în ochi. Nu-mi sunt iritate buzele, ca după prea multe sărutări?

Se îmbujorase.

— Puţin. Da.

Un fulger îi străbătu ochii. Nu trecuse nici măcar un minut de când venise. Schiţă o plecăciune uşoară, aşa cum făcea de obicei atunci când pleca, şi ieşi.

★

În săptămâna următoare, s-au bucurat unul de celălalt în momente pe care le furau din lungul şir al îndatoririlor zilnice. În bezna nartexului, în umbra din spatele bisericii, în fundul grădinii, printre greierii veseli de la rădăcinile grupului de peri. Scurte, foarte scurte întâlnirile acestea: un sărut, o mângâiere grăbită. Apoi şoaptele ei: „Ajunge, Lucius. Lasă-mă să plec. O să ne descopere. Lucius, trebuie să…”

Să ne descopere, nu-mi pasă! ar fi vrut el să-i spună, numai că începuse să trăiască numai şi numai

pentru aceste scurte momente şi se temea ca ea să nu i le refuze. În prima noapte după însănătoşirea ei, a tot aşteptat-o la el în cameră, încercând să desluşească sunetul paşilor ei în cântecul vântului. Dar ea nu a venit, iar el a ieşit în noaptea de vară ca să se uite la fereastra de la sacristie, să vadă dacă nici ea nu dormea, dacă îl aştepta tot aşa cum el o aştepta pe ea. I-a privit uşa, dorind s-o poată deschide cu puterea minţii; cât de uşor i-ar fi fost să traverseze curtea şi să bată în ea! Însă Margarete stabilise regulile şi el nu putea decât să se supună.

Prin urmare, doar ea hotăra când vine la el şi doar ea hotăra când trebuie să plece. Nu discutau deloc despre ce se întâmpla între ei. Şi nici despre jurămintele încălcate, nici despre schimbările din relaţia lor, nici despre ce le va aduce viitorul. Ceasurile pe care ea le petrecea în solitudine, care îl intrigaseră atât de mult în trecut, deveniseră acum un mister care îl tortura, pentru că nu avea acces la el. Însă nu i-a pus nicio întrebare. Îl înspăimânta gândul că ar putea să spună un lucru nepotrivit şi atunci ea nu ar mai fi intrat niciodată în camera lui.

Pe la mijlocul săptămânii, au primit trei soldaţi răniţi, după ce camionul lor fusese prins într-o alunecare de teren de lângă trecătoare. Iar la două zile după sosirea lor, unul dintre ei a început să aibă convulsii. Agitaţia creată destrămă vraja. Lucius descoperi cu groază în craniul pacientului o fractură foarte subţire care îi scăpase la primul consult. Au fost nevoiţi să găurească osul, să scoată sângele, apoi să-l ţină sub supraveghere. Peste două zile, omul s-a trezit dis-de-dimineaţă şi a cerut de mâncare.

Lucius se învinuia amarnic. Probabil că nu ar fi făcut altceva dacă descoperea mai devreme fractura. Însă nu o observase – asta era important. Îngăduise ca propriile sale interese, propriile sale sentimente să treacă înaintea problemelor de sănătate ale pacienţilor. Ce se întâmplase acum era un avertisment, îşi zise el. Şi nu trebuia să se mai întâmple.

Uşor de zis. În realitate, dacă Margarete întârzia la vizită, el intra într-o stare vecină cu isteria. Ce bine ar fi fost să aibă un prieten de încredere căruia să-i destăinuie toate aceste frământări! îşi spunea el. Dar unde să găsească un astfel de prieten? Pe cine să aleagă? Pe Zmudowski? Pe Feuermann? Pe tatăl său? Însă n-ar putea niciodată să o trădeze pe Margarete şi să-i povestească despre ea lui Zmudowski. Feuermann, aflat acum la câteva zile distanţă de el, l-ar fi felicitat călduros şi ar fi luat totul în glumă, iar atitudinea cavalerească a tatălui său părea din alte timpuri.

Chiar atunci când credea că nu va mai fi în stare să suporte acest purgatoriu, au început ploile. Din cauza noroiului, au început să le sosească mai puţin pacienţi. Două zile mai târziu, când s-au risipit norii şi a reapărut soarele, iar vântul aducea miros de muşchi şi lemn ud dinspre pădure, Margarete l-a anunţat din senin pe Zmudowski că are chef să se ducă să culeagă ciuperci şi, ca de obicei, va fi însoţită de domnul doctor.

★

Astfel, au pornit din nou prin pădure, la fel cum făcuseră cu un an înainte. Ploaia înmuiase solul şi umflase pâraiele din drumul lor. Datorită luminii şi strălucirii stropilor de rouă, covorul de muşchi părea aproape fosforescent. Pitulici zglobii ţopăiau printre copaci. Zgomotul cascadelor mici umplea aerul.

Şi acum, la fel ca înainte, ea mergea în faţă. Şi acum luase cu ea o puşcă. Şi acum mergea repede. Lucius se simţi puţin cam dezamăgit când înţelese că ea chiar avea intenţia să culeagă ciuperci, să rupă iasca-galbenă de pe trunchiurile stejarilor sau să caute bureţi de rouă. O oprea din drum adesea, o săruta cu mai multă îndrăzneală, iar ea îl lăsa s-o ia în braţe, îl lăsa să o mângâie pe sub veşminte. Dar îl dădea repede la o parte. Ai răbdare, îi tot spunea, amuzându-se de chinul lui. Nu ne putem întoarce cu mâna goală. Ce-ar zice ceilalţi?

De la biserică o apucase pe cărarea care urca valea, ieşind apoi în apropiere de râu, când drumul o

lua spre trecătoare. Recolta lor era îmbelşugată şi, pe lângă ciuperci, mai culeseseră măcriş, coacăze şi agrişe timpurii. Margarete mergea înainte, fără să se îndepărteze de apa curgătoare, trecând uneori printre tufe, atunci când nu se mai vedea cărarea. Lucius nu mai fusese niciodată în partea aceasta unde potecile păreau neumblate, spre deosebire de cele din pădure. Acum, că erau singuri, se simţea stânjenit de tot zbuciumul îndurat de-a lungul săptămânii, de toate îndoielile lui, de spaima că ea va pune punct poveştii lor. Diseară vor trebui să îşi reia ritualul minciunilor, al prefăcătoriei. Însă acum, pentru că era în sfârşit singur cu ea, avea sentimentul că viaţa era minunată.

Şi au mers aproape o oră. Sacii erau plini, hainele li se umeziseră şi erau pătate de iarbă. Margarete se opri când ajunseră la umbra unei sălcii, înconjurată de ierburi înalte. Din spatele unor bolovani mari se auzea bolborosind râul. Lucius îşi dădu seama că ea cunoştea locul acesta, că ştia că nu-i va descoperi nimeni aici. Margarete lăsă jos puşca şi scoase din sac două pături militare. Lucius se înfioră la gândul că ea plănuise totul. Şi spera că îl va săruta acum. Însă o văzu uimit cum se aşază pe pătură şi, fără un cuvânt, începe să-şi dezlege bocancii – mai întâi unul, apoi celălalt. După care îşi dădu jos ciorapii. Făcuseră dragoste pe întuneric în camera ei şi el îi văzuse pielea doar atunci când fusese bolnavă. Mai avea să-şi scoată al dodea ciorap, când se opri.

— Ce s-a întâmplat? Doar n-ai să mă laşi să înot singură.

O broască orăcăia undeva, în apropiere. Începu să-şi descheie şi el cămaşa cu gesturi stângace, sarcină cu atât mai dificilă cu cât îl apucase din senin un tremurat nervos şi nici nu putea să-şi ia ochii de la ea. Parcă n-o mai văzuse niciodată: părul îi mai crescuse din prima noapte, pielea îi era netedă şi trandafirie, îşi acoperea pudică pieptul cu un braţ. Mişcările lui erau jenate şi neîndemânatice; ale ei erau nonşalante şi sigure, dar păstrând un soi de decenţă, în ciuda goliciunii trupului. Şi Lucius avu

senzaţia că, în afară de acea micuţă şi foarte pioasă călugăriţă, culegătoare de ciuperci, purtătoare de armă, se mai afla acolo şi o a treia persoană, una cu un spirit mai tânăr, mai ludic; o persoană care râdea în hohote în timp ce, cu mişcări lascive, îşi dădea jos chiloţii şi dispărea în spatele ramurilor de salcie.

Aproape împleticindu-se în cracii pantalonilor, el porni în urma ei, la soare, simţind pe coapse şfichiuirea frunzelor înrourate de muştar. Merse pe poteca pe care ea o făcuse printre ierburi şi ajunse la mal. Acolo Margarete dispăru printre bolovani. Se auzi un pleoscăit. El nu se opri, doar se întoarse puţin într-o parte ca să poată trece pe sub bolta de frunze şi să ajungă pe malul îngust. O găsi deja scufundată până la gât în apa întunecată. Şi se opri dintr-odată, luat prin surprindere de vederea chipului cunoscut de deasupra apei, de licărirea albă a trupului de dedesubt.

Apa rece îi mângâia picioarele. Ea îl privea zâmbitoare. Pe el îl copleşi un sentiment de pudoare: nu-şi dorea să fie văzut în pielea goală.

— Te-ai speriat! râse ea.

— Ba nu. Mi-e frig!

— Suntem în iunie!

— Abia la început. În primele zile, zise el.

— Tragi de timp.

Şi, înotând pe spate, se îndepărtă de el. Unul dintre sâni îi ieşi la suprafaţa apei.

— Dacă nu vrei să intri şi tu, poate ar fi bine să ne întoarcem.

Aşteaptă! voia el să-i strige. Nu frigul era cel mai mare şoc. Ea înotă mai departe, doar cât să-i dovedească cât de bună înotătoare era. Şi acesta era un amănunt, o taină a vieţii ei dinainte, pe care nu voia să o dezvăluie.

Lucius plonjă. Parcă îl ardea pielea de la apa rece, dar rămase în adâncuri ca să savureze cât mai mult senzaţia aceea copleşitoare. Făcu câteva mişcări rapide de înot în stilul bras, până când nu-şi mai putu ţine respiraţia. Ieşi la suprafaţă, scuipând şi clipind des. Soarele sclipea printre ramurile unui

anin şi o droaie de pufuşori fini se roteau într-un vârtej al apelor. Ea înotă spre el. Îi simţi atingerea pe braţ. Îşi înfipse degetele de la picioare în pietricelele de pe fund. Ea călca apa.

— E prea adâncă. Nu pot să stau în picioare, îi zise.

Şi chiar atunci îi simţi picioarele înconjurându-i spatele.

Din cauza apei reci, ei i se făcuse pielea de găină. Lui îi amorţiseră mâinile, parcă nu mai erau ale lui.

— Haide! îi spuse ea, după ce îl sărută. Ţi s-au învineţit buzele. E mai cald pe mal.

Se întinseră pe una dintre păturile aşternute în ierburile înalte, la adăpostul salciei şi al plantelor de muştar, legănate de vânt.

Pentru că acum apa nu le mai ascundea trupurile, pudoarea îi copleşi pe amândoi. Lucius nu ştia ce să spună. Îi trecu prin minte gândul că doar pe masa de autopsie mai văzuse el o femeie complet goală, dar hotărî să ţină informaţia aceasta doar pentru sine. Se stârni un vânt uşor; el se înfioră şi se gândi dacă era cazul să-şi pună cămaşa. Solul era mai pietros decât se aşteptaseră ei, iar pătura militară aspră îi provoca mâncărimi. Îl apucă şi strănutul din cauza polenului din aer. Tresăriră amândoi la auzul unui foşnet: dar nu era decât o vrabie! Apoi, o musculiţă invizibilă, cu apucături de vampir, le înţepă pielea de pe gât.

La început, toate astea au fost importante, după aceea nu au mai contat prea mult.

Apoi îşi dădură seama că se rostogoliseră de pe pătură. Şi se târâră înapoi râzând. Margarete îşi înfăşură pieptul în a doua pătură şi scoase pâinea pe care o adusese. O rupse şi presără pe ea agrişe strivite. Muşcă o dată, încă o dată. Şi abia apoi i-o întinse lui Lucius. Chiar dacă înotase, mâinile tot îi mai miroseau a ciuperci şi pământ reavăn. Niciunul nu spuse nimic.

Singurele întrebări pe care el ar fi vrut să i le pună erau prea serioase, prea importante. De cât timp

simţea ea ce simţea. Îşi imaginase vreodată că vor ajunge până aici. Cum vedea ea viitorul.

Se gândi la drumurile din jurul spitalului, iar apoi la alte spitale, mai îndepărtate. Acest gând îi aduse aminte de Horváth. Acum era vară, era cald, pădurea era verde, dar el văzu cu ochii minţii cum dispărea camionul de evacuare pe drumul acoperit cu zăpadă. Nu merit o asemenea fericire, îşi spuse el.

Se înfioră. Ea îi pusese mâna pe spate. Iarna se topi în neant, verdele explodă pe dealuri. Se sărutară, apoi se traseră puţin înapoi. Buzele ei aveau gust de agrişe; bărbia îi era acoperită cu făina de la pâine.

Lucius avea o vânătaie pe umăr, unde îl muşcase ea mai devreme. Să fi fost asta ceva tipic călugăriţelor din Ordinul Sfânta Ecaterina? ar fi vrut el s-o întrebe. Însă nu era în interesul lui să-i aducă aminte de jurămintele încălcate. Aşa că se întinse alături şi-şi trecu într-o doară vârfurile degetelor pe gamba ei murdară de ţărână. Îl apucă iar sfiala şi se opri la genunchi. Un greiere verde mergea încet pe pătură, pe sub bolta genunchilor ei. Lucius rupse un fir de iarbă şi o gâdilă pe gleznă. Ea îi împinse mâna la o parte. El se simţea acum mult mai îndrăzneţ, ba chiar nebunatic. O gâdilă din nou.

— A venit Păduchele, îi şopti.

— *Lucius!*

— Vai de mine! Păduchele!

Ea îşi înfipse degetele în pământ şi aruncă în el cu ţărână.

Dar imediat se repezi să i-o scoată din păr.

— Iartă-mă! Obrăjorii tăi! Ochii tăi!

Se linse pe un deget şi-i şterse murdăria de pe o pleoapă, îi curăţă genele, îl sărută.

— Gata. Acum eşti curat.

Adevărul era că el nu ar fi trebuit să facă gluma aceea.

Lucius se întinse şi se uită în sus: gâtul şi umărul ei se conturau clar pe seninul cerului.

Totul i se părea imposibil – nu doar întreaga situaţie ca atare, ci şi transformarea lui Margarete.

Până în urmă cu o lună nici măcar urechile nu i le văzuse şi s-ar fi scuzat cu lacrimi de jenă în ochi pentru că se ciocnise din greşeală de ea pe vreunul dintre culoarele înguste ale bisericii. Cu toate acestea, îi trecuse şocul iniţial, provocat de sărutul ei, de hainele împăturite sub salcie, de senzaţia stranie a trupului ei rece şi ud lipit de al lui. Şi lăsase în loc o stare familiară: cutezanţa ei învecinată cu imprudenţa, dorinţa nestăvilită, aceeaşi siguranţă de care dădea dovadă şi la masa de operaţie, aceeaşi convingere că lumea putea să-i aparţină.

Îşi lipi uşor obrazul de şoldul ei şi inspiră pe ascuns parfumul păturilor ude şi al pielii ei. Şi mai inspiră o dată, mai profund, de parcă i-ar fi fost teamă că l-ar putea pierde.

Margarete îşi schimbă poziţia ca să-i permită să-şi culce capul pe pulpa ei. Soarele îi lumină pleoapele când îşi coborî privirea la picioarele ei. Fire de iarbă i se lipiseră de gambe. Avea degetele palide, pline de nisip. Auzi cum îi chiorăie puţin maţele. Închise ochi.

La un moment dat ea rupse tăcerea, rostind cuvintele de care lui îi era teamă.

— Ne aşteaptă.

Nu răspunse. Ridică privirea şi observă că i se coloraseră umerii, de parcă o arsese puţin soarele.

— Lucius.

— Da. Bineînţeles.

★

Se spălară separat, apoi se îmbrăcară, îşi luară toate lucrurile şi porniră înapoi. Tăceau amândoi. Se opriră de două ori; de ambele dăţi el o sărută, numai că acum ea nu-i prea răspunse şi părea nerăbdătoare să ajungă mai repede la biserică.

Norişorii albi de deasupra văii îi ajunseră din urmă şi îi întrecură. Ceasul lui arăta aproape două. Nu fuseseră plecaţi decât de patru ore, dar el avea impresia că se întorc dintr-o altă lume. Îşi aminti de verile petrecute la Viena, de bulevardele largi, de îndrăgostiţii care se plimbau ţinându-se de mână. Numai că ea se afla mereu puţin cam prea departe

de el şi, pe măsură ce se apropiau tot mai mult de biserică, Lucius simţi cum între ei se instalează din nou răceala. Se împotrivi acestui sentiment, se forţă să-şi aducă aminte cum arătase ea în apă, cum îl chemase. Dar ştia că Margarete nu-i va împărtăşi gândurile ei de acum.

Poteca se despărţi de malul râului şi trecură din nou prin pădure. Frunze strivite indicau locurile pe unde umblase ea după ciuperci. Acum Lucius îşi regreta tăcerea din clipele petrecute la soare. Doar câteva minute mai erau până când vor ajunge la drumul principal, unde se puteau întâlni cu alţi oameni. Cât mai avea o şansă să spună ce voia…

Întotdeauna privise cu un soi de neîncredere amuzată maniera în care personajele din opere şi din romane dădeau atât de multă importanţă vorbelor pe care voia el să le spună acum. În germană ar fi fost trei cuvinte, două în poloneză şi unul singur în maghiară (deşi în maghiară orice părea să poată fi exprimat printr-un singur cuvânt). Întotdeauna i se păruse puţin cam exagerat, un pic cam sentimental, cam siropos – o neputinţă a imaginaţiei poeţilor, care puneau aceeaşi expresie în gura cavalerilor aflaţi pe moarte, în gura soldaţilor întorşi din război, a fecioarelor înlăcrimate. De parcă pentru credincioşi nu ar fi existat decât o unică rugăciune…

Însă acum înţelegea. Trei cuvinte, două, poate chiar unul dacă era prea timid, căci uneori îndrăgostiţii timizi îşi declarau sentimentele în alte limbi. O vrajă. Şi, la fel ca într-o vrajă, ei doi se vor transforma…

Voise să-i mărturisească în noaptea când i-a scăzut febra.

Şi în ziua în care s-a întors Horst.

Şi când a urmărit-o cum îl îngrijea pe József Horváth după *Anbinden.*

Şi în după-amiaza în care au urcat până la ruinele foişorului, când a îndrăznit s-o întrebe ce va face după război. Ajunseră la drum. Dincolo de copaci se vedeau primele case din sat. Rotocoale de abur se înălţau dinspre acoperişurile din paie ale colibelor şi

din cel dinspre lemn întunecat al bisericii. Nişte veveriţe se ciondăneau pe ramura unui copac din apropiere. Parcă şi ea încetinise pasul acum.

— Margarete.

Te iubesc. Atâta tot. Cât de uşor ar fi.

Ea se opri. Nici nu se întorsese complet cu faţa la el, când Lucius se pomeni vorbind. Dar atât de oficial, atât de poticnit, cu atât de multă nesiguranţă…

— Margarete… aş… aş vrea să te întreb dacă vrei să te căsătoreşti cu mine. Evident, nu acum. Te asigur că nu trebuie să se schimbe nimic. Dar, dacă vrei, după război…

Începu să-şi frângă mâinile.

— Margarete… te… te… înţelegi că eu…

Şi se opri brusc, pentru că ea începuse să plângă. Instinctiv, întinse mâna şi i-o puse pe obraz. Ea i-o sărută: mai întâi degetele, apoi palma.

— Of, Lucius!

Doar atât.

Şi se întoarse repede şi o luă la fugă pe drumul care ducea spre sat şi spre biserică.

11.

Pentru că avea pantalonii uzi de rouă şi manşetele murdare de noroi, atunci când ajunse la spital, Lucius se duse direct în camera lui ca să se schimbe, nutrind speranţa deşeartă că ea îl aştepta acolo, că o va mai vedea o dată înainte de a se alătura celorlalţi. Însă nu, evident că ea nu era acolo. Trebuia să ducă ciupercile la bucătărie, trebuia să-şi schimbe hainele. Plus că era exclus să-l viziteze cu toţi acei soldaţi în curte.

Era cu desăvârşire singur, aşa că încercă să-şi adune gândurile. Nu prea înţelegea ce anume se întâmplase mai devreme. După felul în care îi luase mâna şi i-o sărutase, după felul în care îi rostise numele, după lacrimile ei – care lui i se păruseră a fi lacrimi de fericire –, ar fi fost normal să creadă că răspunsul ei fusese afirmativ. Însă nici nu plecase bine de lângă el, că iar îl copleşiră îndoielile. Parcă privirea ei ascundea o anume tristeţe. Plus că în niciun caz nu se aşteptase ca ea să o ia la fugă, tocmai ea, care reacţiona atât de impetuos în orice împrejurare. Nu-şi dădea seama dacă greşise nespunându-i că era îndrăgostit de ea. Nu-şi dădea seama dacă mersese prea departe sau dacă ar fi trebuit să mărturisească mai multe.

Singur, în intimitatea camerei sale, îşi atinse vânătaia de pe umăr, care încă mai purta urma dinţilor ei. Şi gestul acesta i se părea acum plin de înţelesuri contradictorii – pe de-o parte, voise să-şi exprime dorinţa; pe de alta, voise să-l avertizeze. Însă nu putea să aibă nici cea mai mică urmă de îndoială cu privire la momentul acela scăldat în soare, când ea se agăţase de el în apă. Şi nici cu privire la felul în care îi rostise numele.

Îmbrăcat în haine uscate şi curate, ieşi în curte. Oamenii se adunau deja la cină, iar din bucătărie venea mirosul îmbietor al cartofilor copţi. Intră în biserică.

Acolo îl găsi doar pe Zmudowski.

— V-aţi întors.

Infirmierul ducea un maldăr de aşternuturi la spălătorie.

— Ne cam îngrijoraserăm.

— Margarete unde e? întrebă Lucius cu toată dezinvoltura de care era în stare acum.

Zmudowski îşi mângâie barba.

— Nu era cu dumneavoastră? Eu aşa am crezut.

— Ba da.

Şi se întrerupse brusc, simţind cum i se strânge inima. Să se fi întâmplat ceva pe drumul ăla scurt dintre pădure şi sat? Puţin probabil; printre copaci pândea pericolul, drumul era sigur.

— *A fost* cu mine. Dar merge foarte repede şi a ajuns în sat înaintea mea…

Răspunsul păru să-l mulţumească pe infirmier.

— Înseamnă că o fi în altar sau poate se spală. M-am temut că a plecat singură.

Însă Margarete nu apăru nici la vizita de seară. Lucius se duse şi bătu în uşa de la sacristie. Nu-i răspunse nimeni, aşa că se hotărî să intre. Margarete nu era acolo şi nu se vedea niciun semn că s-ar fi întors, nici sacul cu ciuperci, nici hainele pătate cu noroi.

Îl căută pe Zmudowski.

— N-aţi găsit-o?

Lucius clătină din cap. Se aflau în curte, sub razele oblice ale apusului. Ar fi vrut să-i spună infirmierului ce se întâmplase. Să-i spună că, poate, ea dorea să fie singură, ca să se gândească mai bine la cererea lui. Sau că, poate, încă nu se simţea în stare să dea ochii cu el.

— Cred că trebuie s-o căutăm, zise Zmudowski.

Lucius dădu din cap şi privi în zare spre dealuri, spre trecătoare, spre drumul unde o văzuse ultima dată. Apoi ridică iarăşi ochii – la potecile îndepărtate, care duceau în munţi, spre alte sate, poate chiar spre casa ei. Acest ultim gând îi veni pe neaşteptate. Nu, îşi spuse. Nu ar fi plecat. Nu l-ar fi

părăsit. Nu şi-ar fi abandonat pacienţii. Nu i-ar fi lăsat singuri.

★

Au pornit în căutarea ei atunci când soarele abia ajunsese pe creasta munţilor, pictând norii burtoşi în nuanţe de roz şi violet – un cer care prevestea ceva, îşi zise el. Fie linişte, fie furtună. Margarete ar şti; păcat că el nu fusese mai atent la semnele astea.

Deasupra tuturor, pe un petic de cer senin, se vedea Marte. Un stol de ciori se învârteau în dreptul lui, croncănind amarnic, de parcă ar fi fost furioase pe ceva ce el nu putea să vadă.

Erau patru. Zmudowski urma să coboare valea spre apele Bistriţei. Schwarz, geolog în viaţa civilă, care ajunsese la ei cu două luni în urmă cu o fractură de şold şi buzunarele pline de amoniţi din mezozoic, se oferise să meargă în amonte. Krajniak, care lăsase pâine să se coacă în seama unui ajutor, urma să o caute pe Margarete prin sat.

— Şi Pan Doctor unde vrea să se ducă? îl întrebă Zmudowski.

Lucius îşi aminti de ruinele foişorului.

Veneam câteodată, aici ca să obţin răspunsuri *la întrebările care mă frământă.*

— Mă duc înspre trecătoare. E acolo un loc care îi plăcea.

Ceilalţi nu ziseră nimic, chiar dacă sesizaseră o oarecare intimitate în vorbele lui. Se vor duce să bată clopotele bisericii dacă ea se va întoarce, ca să-i cheme înapoi pe cei care încă o mai căutau. Lucius se întoarse în spital şi îşi strânse repede lucrurile trebuincioase într-o raniţă: apă, pâine, o pătură, în caz că ei i-ar fi fost frig. Hârtii în buzunare, aşa cum avea mereu. Un felinar şi chibrituri. Un pistol din rezerva de arme care aparţinuseră pacienţilor decedaţi.

Merse în tăcere alături de Schwarz până în locul unde valea devenea mai prăpăstioasă şi se bifurca. Acolo se despărţiseră. Lucius şovăi în faţa potecii abrupte. Instinctul îi spusese că Margarete se dusese

la ruine. Acum, că se lăsa noaptea şi el era singur acolo, începu să aibă îndoieli.

Chiar atunci văzu o siluetă în faţă. I se acceleră pulsul, dar numai o clipă. Pentru că nu era o singură siluetă, ci două. Curând, se pomeni faţă în faţă cu două femei cu basmale din bumbac. Care trăgeau o vacă după ele. Le opri.

— *D… dobrîi vecer,* bălmăji el în ruteană.

Adică *Bună seara.*

Se pare că pronunţase corect. Apoi continuă în poloneză: nu aţi văzut cumva o femeie singură pe drumul acesta?

Cele două nu pricepură. Una dintre ele avea o puşcă veche de vânătoare atârnată pe umăr. Cealaltă, o femeie cu o guşă incredibil de mare, avea în mână un băţ lung, cu nişte colţi de fiară la capăt. Amândouă bine înarmate, aşa cum cereau timpurile. Iar Margarete era singură.

Repetă întrebarea, de data aceasta încercând să descrie cu mâinile straiele de călugăriţă, lipindu-şi apoi palmele ca şi cum s-ar fi rugat.

Cele două femei izbucniră în râs şi se uitară una la alta.

— *Da, da.*

(În poloneză: *Tak, tak.)*

— Unde?

Şi iar se uitară una la alta, apoi se uitară la el, apoi ridicară din umeri. Lucius arătă în lungul drumului. Cele două dădură din cap şi zâmbiră.

— *Da.*

Tot în poloneză. Una dintre ele îşi lipi palmele şi râse, dezvelindu-şi gingiile.

Da. Deci poate că nu se înşelase.

Dobrîi vecer!

Iuţi paşii. Cărarea urca, mergea drept, urca din nou. Apusese deja soarele, dar bine măcar că norii erau departe, iar ultimele raze de lumină scăldau piscurile. O adieră caldă de vânt trecu printre copaci. Începu să meargă şi mai repede, cu paşi şi mai mari, gândindu-se la ce va spune dacă o va găsi pe Margarete. Oare o să se supere pe el? Sau îi va fi

recunoscătoare că venise după ea? Fără îndoială că îi va înţelege îngrijorarea: noaptea, pericolele care o pândeau. Nu voia să-i tulbure solitudinea, aşa îi va spune; voia doar să ştie că era în siguranţă. Adevărat, dăduse dovadă de nesăbuinţă mai devreme, când îi pusese întrebări la care ea nu putea răspunde. S-ar împăca cu orice dorinţă a ei. I-ar putea fi soţ sau doar un companion cu care să se plimbe la adăpostul ierburilor înalte, departe de război şi de boli. Sau, dacă voia, o puteau lua de la început: doctor şi infirmieră.

După aproape o oră ajunse pe creastă. Se făcuse deja noapte. Luna semăna cu un ban de argint. Se auzea bubuitul slab, dar foarte cunoscut, al artileriei. Dar de departe, de atât de departe că, atunci când se înteţi vântul, Lucius nu mai auzi decât foşnetul frunzelor.

Nu era nimeni la ruine. O strigă. Un animal fugi speriat pe zidul scund şi dispăru în umbrele foişorului. O strigă din nou, în timp ce, la lumina felinarului, înainta prudent printre pietre şi pini piperniciţi. Tot niciun răspuns.

Se opri lângă fosta scară, neştiind încotro să se îndrepte. Îi ardeau obrajii, îi tremurau puţin mâinile; îşi spuse că trebuie să-şi păstreze calmul. Se gândi la sătencele întâlnite, la bătrâna care-şi lipise palmele ca la rugăciune. Dar oare înţelesese ea ce o întrebase? Înţelesese cu adevărat? Sau doar imita gesturile străinului al cărui grai nu-l cunoştea?

Şi iar îl cuprinse neliniştea. Poate Margarete se întorsese deja. Dar atunci ar fi auzit clopotele. Sau venise mai întâi la ruine, aşa cum se gândise el, dar apoi plecase pe un alt drum?

De la foişor se făceau două cărări. Una cobora spre valea de alături, cealaltă urca de-a lungul crestei. Nu ar fi avut de ce să o apuce pe niciuna dintre ele. Dincolo de creastă era un teren pietros, cu multe iezere. Un teritoriu sinistru. Mulţi soldaţi se pierduseră acolo. Acolo fusese găsit Horváth.

Horváth. Se forţă să izgonească amintirea aceasta: trupul chircit în roabă, ţăranul cu cojoc şi căciulă.

Norii veneau dinspre câmpie şi începu să plouă cu intermitenţe. Mai cercetă încă o dată ruinele şi vru să pornească înapoi. Chiar atunci îi atrase atenţia o pâlpâire cenuşie din valea învecinată. Se opri şi stinse felinarul. Nu mai văzu nimic: probabil că ochii îi jucaseră o festă. Dar mişcarea se repetă mai jos – o siluetă cu fustă şi cu o pătură pe cap, care urca încet spre creasta din partea opusă.

O strigă pe nume, însă acum vântul bătea deja prea tare şi ea nu-l putea auzi. Aşa că Lucius porni printre ruine, mai întâi pe o potecă îngustă, care cobora, apoi pe o cărare mai lată, care traversa valea şi ajungea la versantul opus. Încerca să se grăbească; Margarete era la doar câteva minute de el, însă ar fi pierdut-o iar dacă trecea dincolo de creastă.

O mai strigă o dată. Silueta se opri o clipă, după care începu să urce şi mai repede prin iarba înaltă. O strigă încă o dată. Păru să-l fi auzit, pentru că se întoarse, privi spre el, după care iuţi şi mai mult pasul. Acum Lucius nu mai pricepea nimic. Sigur, înţelegea de ce ar fi dorit să fie singură câtăva vreme. Însă era nebunie curată să fugă în pustietăţi la ora asta din noapte. Poate *delira*, îşi zise el. Poate făcuse iar febră.

Şi începu să alerge. Felinarul nu-i mai era de niciun folos, pentru că era greu, se legăna tare, lumina lui reflecta doar ceaţa şi nu putea să vadă nimic. Îl lăsă pe potecă, spunându-şi că îl va lua de acolo la întoarcere. Porni poticnindu-se mai departe. Nu o mai văzu atunci când ajunse la versantul din faţă, dar îi văzu urma paşilor prin iarba udă. Aşa că ieşi de pe potecă şi merse pe urmele ei, până la o pădurice de pe culme. O ceaţă groasă se ridica din cealaltă parte a dealului şi, o clipă, privi zăpăcit în jur, neştiind încotro s-o ia. Dar chiar atunci surprinse cu coada ochiului fluturarea hainelor ei. Porni printre copaci, ajunse într-un luminiş. Acolo se opri. Nu se mai vedea nimic. Porni din nou, de data aceasta mai încet. O strigă iarăşi. Ceaţa era joasă, impenetrabilă. Văzduhul mirosea puternic a pini. Lucius nu vedea nici la douăzeci de paşi în faţă.

O voce.

— *Stij!*

Se întoarse. Ea stătea mai departe, în iarba până la brâu, cu puşca în mâini. Era o fată cam de doisprezece ani, udă de rouă din cap şi până în picioare, cu basmaua căzută până aproape de ceafă. Gâfâia rău de tot. De umăr îi atârna un sac greu. Probabil că era dintr-unul din cătunele de pe munte, plecase să caute de mâncare şi acum se întorcea acasă.

— *Stij!* strigă ea din nou.

Stai pe loc.

Apoi mai spuse ceva.

Lucius ridică încet mâinile.

— *Nie ruşume,* încercă el în ruteană. *Nu înţeleg.* Puţinele expresii învăţate la spital îi erau complet inutile în momentul acesta. *Unde te doare? Nu te mişca. Respiră.*

Fata nu-i răspunse. O să mă omoare, îşi zise el. Nu sunt decât un străin care a urmărit-o prin pustietăţi în toiul nopţii. Ea reîncepu să strige. Pe un ton furios, parcă îl certa. Lucius avu sentimentul că îşi exprima şi alte supărări. Ridică mâinile şi mai sus. Puşca zvâcni; el tresări. Fata îi făcu semn să se mişte, să plece de acolo. Însă el şovăi, temându-se să se întoarcă cu spatele.

Şi iar zvâcni ţeava puştii, iar fata se prefăcu că vrea să ţintească mai bine. Aşa că el se retrase încet, cu spatele, până îl înghiţi ceaţa.

Rămase pe loc multă vreme, până când avu convingerea că fata plecase. Începuse ploaia, iar vântul turbat culca iarba la pământ. Era ud până la piele, aşa că scoase pătura din raniţă şi şi-o puse pe umeri. Era timpul să se întoarcă. Ajunsese până la marginea luminişului şi voia să treacă printre copaci, când vântul îşi schimbă direcţia. Şi atunci, doar câteva clipe, auzi foarte clar dangăt de clopote din depărtare.

Ajunse în pădurice şi începu să se învârtească în cerc, căutând poteca pe care venise. Şi auzi iar clopotele. Se simţi mai însufleţit. Pe mine mă

anunţă, îşi zise el. Înseamnă că s-a întors. Ca prin minune, dispărură toate temerile pe care se străduise din răsputeri să le ţină la distanţă: că Margarete ar fi făcut un nou acces de febră, că ar fi fost atacată de animale sălbatice sau de soldaţi. Explicaţia era mult mai simplă, îşi spuse el, grăbindu-se cât putea de tare. A plecat undeva ca să fie singură şi să se gândească la cererea lui în căsătorie. Şi acum s-a întors. Cât o să mai râdă atunci când el îi va povesti despre fetiţa pe care a fugărit-o pe dealul bătut de vânt. Se întrebă care-i va fi răspunsul, ce anume hotărâse. Îndrăzni să şi-o imagineze alături de el, întinşi amândoi în liniştea ceţii.

Acum păduricea, pentru că o pădurice îşi amintea el, i se părea mult mai adâncă şi merse cale lungă până ce ieşi într-un alt luminiş. Îi părea rău că nu mai avea felinarul. Nu găsea nicio potecă, aşa că se întoarse prin iarbă până la o grămadă de pietre pe care nu-şi amintea să le fi văzut înainte. Făcu stânga-mprejur din nou şi o luă în jos, continuând să caute cărarea spre creastă. Însă ceaţa era deasă şi drumul nesigur. Înjură. Probabil că ceilalţi îşi făceau deja griji pentru el.

Poate că ea *merită, să-şi facă griji. Pentru că ea e de vină. Ce-a apucat-o să fugă pe pustii?*

Vântul supărat înfioră pinii din jur. Lucius îşi continuă drumul printre ei, împingând la o parte ramurile mai joase. Acum era convins că nu mai trecuse pe aici. Ajunse într-un alt luminiş. Însă diferit de primul.

Se opri. Înţelese că se rătăcise. Se uită la ceas: miezul nopţii. Acum îi părea rău că, în timpul drumurilor lor după verdeţuri, se gândise atât de mult la ea, încât nu fusese atent la drum. Însă avea destule cunoştinţe de geografie ca să ştie că toate văile duceau la câmpie. Pentru mai multă siguranţă, se gândi să coboare la şes, de unde îi va fi mai uşor să meargă pe jos sau să găsească o căruţă, ori un camion, care să-l ducă până la drumul principal spre Lemnowice.

Aşa că porni din nou, acum de-a lungul văii, spre pârâul firav, ale cărui bolboroseli parcă răsunau în inima ceţii. Traversă vadul apei şi se pomeni în faţa unei pante line şi lungi. Se simţi mai uşurat – curând va ajunge la câmpie. După un timp, cerul începu să se lumineze. Noaptea de vară se apropia de sfârşit. În ciuda îngrijorărilor care nu-i dădeau pace, lumea din jurul său părea desprinsă dintr-un basm, iar văzduhul umed strălucea ca nişte tăciuni aprinşi.

Traversă o pajişte cu iarbă înaltă până la gât. Din când în când auzea nişte foşnete, dar care încetau atunci când se oprea. O a doua cărare se uni cu a lui şi drumul se făcu mai larg când intră într-o altă pădure. Apoi, în sfârşit: o cale larg deschisă pe sub mai multe stânci înalte.

Răsuflă uşurat şi, pentru că era îngrozitor de istovit, făcu un popas scurt şi bău nişte apă din bidonul pe care îl avea în raniţă. Drumul mărginea o coastă arcuită de deal, deasupra unui şir des de copaci. După direcţia în care era soarele, Lucius îşi dădu seama că poteca aceea cobora uşor către nord. Noroiul era brăzdat de urme adânci. Probabil că nu de mult trecuse un convoi pe acolo; poate va găsi pe cineva care să-l ducă la Lemnowice înainte să ajungă la câmpie.

Nici zece paşi nu făcuse când auzi trosnete puternice în tufele din spate. Se întoarse. Era încă devreme, iar lumina era cam slabă, aşa că nu înţelese în primele momente ce anume vedea, parcă era un fel de tanc acoperit cu material de camuflaj, numai că tancul ăsta hârâia şi mârâia printre frunze…

Un urs.

Animalul nu se opri. Se năpusti pe lângă Lucius, de parcă nici nu-l observase. Dispăru în alte tufe. Şi imediat se auziră alte foşnete. Dintre copaci ţâşniră doi cerbi, cu frunze agăţate de coarne. Apoi, în faţa lui, pe potecă, alţi cerbi cu păr roşcat. Li se vedeau aburii respiraţiei agitate. Un zumzet tot mai puternic. Un iepure negru traversă în goana mare poteca. O zburătăceală de păsărele speriate.

Lucius rămase pe loc. Era nedumerit, nu pricepea ce se întâmplă. Şi atunci îşi aduse aminte de o poveste auzită în copilărie. Cel mai probabil tatăl lui i-o spusese, însă nu mai ştia când anume.

Un cavaler bătrân şi un cavaler tânăr mergeau printr-o pădure întunecată, când le-a ieşit în cale un lup, urmat imediat de un iepure. Cavalerul cel tânăr a început să râdă. Ha! S-o fi întors lumea pe dos? s-a mirat el. Acum vânătorii sunt urmăriţi de vânatul lor?

Cavalerul cel bătrân nu i-a răspuns şi şi-a scos încet sabia din teacă.

Ia te uită! a continuat cavalerul tânăr. Nu ţi se pare straniu? Un ditamai lupul fuge de un iepuraş! Ce o să urmeze? Un şoricel! O broască râioasă!

Cavalerul cel bătrân şi-a coborât viziera. Nu de iepure fuge lupul, a spus el.

Din depărtare s-a auzit un huruit.

Cavalerii s-au întors.

★

Se întoarse şi Lucius acum.

Rocile se dezintegrară în faţa lui. Copacii se înclinară spre el şi pietrele zburară prin aer. O lumină puternică inundă lumea.

12.

Se trezi înconjurat de tropot de copite şi strigăte.

Stătea întins în tufe, mai jos de drumul pe care mersese. Nările îi erau pline cu miros de pământ şi praf de puşcă. Deasupra lui se vedeau stâncile, cerul. Clipi des, deranjat de lumina puternică. Îşi mişcă degetele, mâinile, apoi ridică încet capul. Îşi dădu brusc seama că poate oricând urma o altă lovitură şi se ridică repede în picioare.

Se uită la drumul din spate. Pe el apăruse o coloană de călăreţi cu săbii şi pene la coifuri. *Husari*, îşi spuse el. Maghiari. Se simţi uşurat: *aliaţii noştri.* Se aflau cam la treizeci de metri depărtare, deci destul de aproape ca să le poată distinge şnururile aurii de pe tunici, când al doilea obuz şuieră pe deasupra copacilor şi lovi drumul.

Îşi lăsă iute capul în jos. O ploaie de noroi se abătu asupra lui. Auzi alte bubuieli. Caii nechezau înspăimântaţi. Se ridică şi văzu o groapă mare în locul drumului unde, cu doar câteva secunde înainte, se aflaseră primii armăsari. Acum aceştia se buluceau în dezordine în spatele ei, în vreme ce husarii îi îndemnau să coboare în ea şi să urce pe partea cealaltă. Alergă spre ei, sperând să se facă observat. Însă din adâncurile pădurii, din josul coastei, se auzi iar huruitul acela, însă mult mai puternic. Mai venea cineva. Se opri şi se uită înspre copaci. Şi văzu.

Scânteieri de săbii, căciuli înalte din blană, tunici cenuşii. Acum se auzeau şi strigătele. Înţelese imediat cine erau – monştrii din coşmarurile tuturor copiilor polonezi, din toate poveştile pe care le auzise încă din pruncie…

În apropiere de el, un cal se chinuia să iasă din groapa făcută de obuz, trăgându-şi după el călăreţul mort, rămas cu un picior agăţat în scara de la şa. Lucius se repezi la el, puse mâna pe hăţuri şi îl ajută să urce mai repede. Când ajunseră pe drum, se

căţără pe el. Husarii începuseră să tragă cu pistoalele înspre copaci. Se gândi să ia arma mortului, însă a fost prea târziu. Calul se repezi înainte, dar se împiedică de trupul mortului, care i se încurcase printre picioare. Ca să nu cadă, Lucius se apucă bine de coama lui. Apoi piciorul mortului scăpă din scăriţă şi calul lui se alătură celorlalţi, chiar atunci când valuri-valuri, cazacii ieşiră din bezna pădurii şi, cu urlete asurzitoare, se năpustiră asupra lor.

Se năpustiră şi husarii. Lucius se agăţă de cal cât de strâns putea. Nu avea nici cea mai mică idee încotro mergeau. Pe flanc, cazacii păreau a fi în avantaj. Cele două trupe se contopiseră într-un fluviu vijelios, cu apele colorate în albastru şi cenuşiu. Văzduhul vuia de zăngănit de săbii şi de focuri de arme. Urmă repede un alt atac al artileriei ruseşti. Obuzul lovi aproape de culmea dealului, împroşcându-i pe toţi cu pietriş. Altă trepidaţie, alt obuz, însă din direcţie opusă, direct în ofensiva cazacă. Şi altă ploaie de pietre. O luară la dreapta, apoi iar la stânga, în jurul unei stânci. Lucius auzi un ţipăt din spate, întoarse capul şi văzu doi cazaci apropiindu-se de ei. Privi o fracţiune de secundă drept în ochii negri şi hotărâţi ai unuia dintre ei, când izbucni o rafală de mitralieră de pe drumul din faţă. Cazacul din faţă se răsuci într-o parte, iar calul lui se ciocni de celălalt şi se rostogoliră amândoi în tufişuri.

O răscruce. Artileria austriacă. Obuzierele. O mitralieră care arunca fulgere prin pădure. Cazacii începură să se retragă spre stânga, galopând în zigzag printre şanţuri şi îndreptându-se către poiană. O clipă, Lucius se simţi uşurat, crezând că se terminase totul şi este în siguranţă. Însă husarii începuseră deja să-şi strângă rândurile. Caii lor nechezau şi se ridicau pe picioarele dindărăt. Alte strigăte şi porniră din nou, ca să-i înfrunte pe cazaci.

Calul lui îşi urmă din instinct fraţii. Lucius trase de hăţuri, încercă să îl oprească. Zadarnic însă. Bidiviul galopa grăbit după ceilalţi. De jur împrejur se auzea scrâşnet de săbii trase din teci, ţăcănit de

scări, plesnet de cravaşe. Caii spumegau şi aveau ochii aproape ieşiţi din orbite. Parcă era o scenă din războaiele purtate de tatăl său.

Dumnezeule, îşi zise el, cât de mândru ar fi maiorul de mine: *Fiul meu a murit luptând alături de husari împotriva hoardelor de sălbatici.*

Sări de pe şa, căzu la pământ şi îşi acoperi capul cu mâinile. Ceilalţi cai galopau asurzitor pe lângă el, făcând să zboare bulgări de ţărână în toate părţile. Se ridică pe picioare nesigure, continuând să se ferească de copitele zburătoare. Gloanţele răscoleau solul. O luă la fugă, dorind să se îndepărteze de cai. Din spate se auzea zgomotul bătăliei, un zgomot cum nu mai auzise niciodată. Însă nu întoarse capul. Nu se gândea decât la cum să se pună mai repede la adăpost. Traversă luminişul şi urcă panta până când ajunse lângă un ofiţer care zbiera ordine. Chiar în clipa aceea, un glonţ intră în gâtul ofiţerului, doborându-l.

— Jos! strigă cineva, de undeva.

Şocat, cu ochii cât cepele, Lucius se trânti la pământ. La doar câţiva paşi de el, ofiţerul se apucase cu mâinile de gât. Icnea de durere şi sângele îi ţâşnea printre degete. Din instinct, Lucius se târî până la el şi îl apăsă pe carotidă. I se umplură mâinile de sânge. În jur, ploaie torenţială cu ace de pin. Ceva fierbinte pe umăr – ca o înţepătură de albină. Încercă să se facă una cu pământul. Mâinile şi le ţinea tot întinse, pe gâtul ofiţerului, care mai zvâcni o dată, i se ridică o bucată din scalp, ca un drapel, şi căscă ochii mirat. Altă explozie zgudui pământul. Lui Lucius i se umplu gura de ţărână şi se rostogoli într-o parte, tuşind. Se ridică. O luă iar la fugă. Mai departe şi mai repede şi cu capul în piept, până ajunse la o dumbravă şi se aruncă în spatele unui copac.

Gâfâia rău de tot. Iar în faţa ochilor vedea tot chipul mirat al ofiţerului de mai devreme. Se şterse la ochi, încercând să alunge imaginea aceasta. Îşi privi mâna: era plină de sânge.

Un soldat făcea semne disperate în faţa lui. Nu ştia dacă semnele acelea îi erau lui adresate, dar merse după el, peste un zid uriaş de pământ. Nici nu ajunse bine în vârf, că de sub picioarele lui izbucniră focuri de armă şi se rostogoli în cealalăt parte. Se pomeni înconjurat de artilerişti care trăgeau cu mitralierele prin nişte găuri făcute în dâmbul de pământ. Însă nici acum nu se opri. Părea imposibil, dar deja ajunsese la câteva sute de metri depărtare de ofiţerul cu gâtul rănit.

Acum, în faţa lui se întindea o tabără militară. Soldaţi cu braţele pline cu lăzi de muniţie alergau la cuiburile de mitralieră, în vreme ce alţii, care ţineau în mâini găleţi, cazmale şi alte unelte pentru săparea tranşeelor, se răspândeau prin pădure. Pe lângă el trecu un pluton de cavalerie, cu steaguri fâlfâind în vârfurile suliţelor. Lucius făcu ochii mari. Nu mai înţelegea nimic. De unde apăruseră toate astea? Frontul ar fi trebuit să fie departe, la şes. Soldaţii se holbau îngroziţi la el. Îşi dădu seama că are hainele şi mâinile acoperite cu noroi şi sânge. Un medic vru să se apropie, însă el îi făcu semn că nu are nimic. Şi de jur împrejurul lui: camioane cu muniţie din care se descărcau obuze. Grajduri amenajate ad-hoc. Corturi de prim ajutor. O bucătărie de campanie. În sfârşit era în siguranţă.

Abia acum se opri să-şi tragă răsuflarea, îndoit de mijloc, cu mâinile sprijinite pe genunchi.

Deci aşa arăta războiul, îşi spuse. În cei doi ani petrecuţi în Lemnowice crezuse că ajunsese să îl cunoască, însă nu-i văzuse decât rănile, cicatricele, efectele. Niciodată nu-l văzuse aşa cum arăta el în realitate. Îşi îndreptă brusc spatele. Lemnowice. Trebuia să se întoarcă la Lemnowice, să se întoarcă la Margarete, înainte să-l ajungă bătălia din urmă.

Centrul de comunicaţii fusese instalat într-o fermă, din tavanul căreia atârnau zeci de cabluri. În spatele şirului de aparate se plimba nervos un bărbat cu cizme de călărie. Purta pelerină şi chipiu din blană, ornat cu o pană lungă şi un craniu din argint. Era căpitan. Îl măsură scurt din privire pe Lucius, cu

o expresie nu atât şocată, cât enervată că cineva atât de murdar şi plin de noroi avusese tupeul să intre acolo.

Lucius îl salută milităreşte:

— Locotenent Doctor Krzelewski, domnule! Regimentul 14, cu baza la spitalul de campanie din Lemnowice.

Căpitanul se uită la uniforma lui de doctor, la petele mari de sânge şi noroi de pe ea.

— De unde?

Până şi craniul de pe chipiul lui îl privea iritat pe Lucius.

— Lemnowice, domnule căpitan.

— N-am auzit niciodată de locul ăsta.

— Acolo este un spital de campanie, domnule căpitan. La sud de Nadvorna.

— Pentru numele Lui Dumnezeu, locotenente! exclamă bărbatul. Cum ai ajuns până *aici?*

Lucius se gândi la drumul făcut pe munte, apoi se gândi la Margarete şi la apa râului, apoi la Horváth, la toate operaţiile făcute în timpul iernii, la biserică, la husarul care l-a condus acolo prin zăpezi. Apoi se gândi la Bocicău, Debreţin, Budapesta, Viena. *Hei, cât de mult vrei să te întorci în trecut?*

— Scuzaţi-mă, domnule. Unde anume am ajuns?

— Unde? Într-un morman împuţit de bălegar rutean, de care şi unui lepros i-ar fi jenă, dar pe care Viena consideră că trebuie să-l apărăm.

Nu acesta era răspunsul aşteptat de Lucius. Însă căpitanul nu-i permise să repete întrebarea. Se întoarse către o ordonanţă, care apăruse din senin alături de el.

— Condu-l pe doctor la postul de comandă. Îmi imaginez că avem nevoie de oameni cu pregătirea dumnealui.

★

Porniră la drum. Ceaţa se retrăgea spre câmpie, dezvăluind un decor cu ferme şi văi înguste, cu petice de pământ verzi, galbene şi cenuşii. În zare se vedeau nişte patrulatere mici şi negre, ca nişte pături puse la uscat. La o privire mai atentă, Lucius îşi

dădu seama că erau companii ruseşti în marş. I se părea imposibil să-i vadă pe ruşi la orizont. Toată scena părea desprinsă dintr-un tablou al tatălui său: regimentele, mici ca nişte timbre, înaintând pe câmpurile pe care ţăranii îşi vedeau netulburaţi de muncile agricole. Numai că ţăranii de aici nu păreau la fel de indiferenţi ca în pictură. Drumurile erau ticsite de oameni, unii în grupuri, alţii singuri, dar toţi fugind din calea invadatorilor. Îşi aruncaseră puţinul avut într-o boccea, îşi luaseră copiii şi găinile şi plecaseră. O femeie îşi alăpta din mers copilul; în jurul gurii lui lacome bâzâiau câteva muşte albastre.

Înspre est se vedeau fuioare de fum ridicându-se pe cer. Răspândind un parfum dulce, de iarbă proaspăt cosită, recoltele timpurii erau stivuite la margini de drum. Aşezat pe jos, un soldat se lupta cu moletierele care i se desfăcuseră.

Lucius se uită peste umăr. În spate erau munţii, îmbrăcaţi în haina pădurilor verzi. Cât de liniştiţi păreau. Pe undeva pe acolo era Lemnowice, îşi spuse el. Şi Margarete. Aproape o jumătate de zi trecuse de când auzise dangătul clopotelor.

Ieşiră de pe drum ca să facă loc unui regiment de infanterişti, cu uniformele decolorate. Mai departe se vedea un orăşel răpănos, o gară. În jurul lor se înălţau mai multe turnuri ciudate, al căror scop Lucius nu-l pricepea – erau ca nişte piramide subţiri, cu vârfurile pătrate. Probabil că aşa fuseseră desenaţi ciungii în Antichitate.

— Sonde de petrol, spuse însoţitorul lui, surprinzându-i privirea mirată. Oraşul se cheamă Sloboda Rungurskaia. Calea ferată duce la Kolomea.

Erau aici deja de două săptămâni, îi spuse soldatul. El făcea parte din Divizia 24 de Infanterie Austriacă, sub comanda lui von Korda. Mai bine spus, făcea parte din ce mai rămăsese din divizia aceea. Întreaga armată era decimată; oamenii erau epuizaţi. Din primele zile ale lunii, când începuse ofensiva ruşilor, ei fuseseră forţaţi să se retragă pe

celălalt mal al Prutului. În nord situaţia era încă şi mai rea. Oraşul Lutsk căzuse în urmă cu o săptămână. Iar despre Cernăuţi, aflat mai spre sud, se ştia că se află sub asediu, deşi se zvonea că ar fi căzut şi el în mâinile inamicului. Acum se apărau la poalele dealurilor, ca nu cumva să piardă şi zăcămintele de petrol sau ca nu cumva ruşii să-şi ia înapoi trecătorile pierdute în primele luni de război.

Lucius se opri. Ştia foarte bine că, dacă ajungea la postul de comandă, urma să fie imediat repartizat în altă parte.

— Trebuie să mă întorc la spitalul meu, caporale! Cum să fac?

— La spitalul dumneavoastră, domnule locotenent doctor? Dar domnul căpitan a spus…

— Am auzit şi eu ordinele domnului căpitan. Însă trebuie să mă întorc la spitalul meu. Nu mai există niciun alt doctor în Lemnowice. Cum pot să ajung acolo?

— Dar domnul căpitan…

Acum Lucius îl privi drept în ochi. Şi parcă văzu acolo imaginea căpitanului, cu craniul şi oasele încrucişate de pe chipiu.

— Ascultă-mă bine, caporale! Dacă mă duci la postul de comandă, am să le spun celor de acolo că ai încercat să mă mituieşti ca să-ţi dau scutire medicală de la serviciul militar.

Sărmanul om se făcu roşu ca racul la faţă.

— Dar… dar… eu n-am zis nimic!

— Ba ai zis. Ai zis că ai ajuns la limita puterilor. Că ai face orice ca să te întorci acasă.

Ordonanţa îşi muşcă buzele şi căzu pe gânduri.

— Domnul căpitan nu trebuie să ştie, continuă Lucius, încercând să pară cât mai sigur de sine. Şi cred că are preocupări mai importante decât soarta mea.

— Ziceaţi că-i pe lângă Nadvorna? spuse caporalul în cele din urmă. În cazul ăsta, eu aş merge până la Kolomea, de unde aş lua trenul spre Nadvorna.

— Ar dura prea mult. Cum sunt drumurile?

— Ce vreţi să spuneţi? Că aţi prefera să mergeţi pe jos până acolo? Numai un nebun ar face-o. Aţi văzut linia noastră de apărare. Până mâine, cavaleria rusească va colcăi pe drumurile astea.

Lucius aruncă o privire neliniştită spre taberele armatei de dincolo de vale, apoi spre orăşelul de mai jos. O altă coloană lungă de soldaţi urca drumul acela. Închise ochii, încercând să-şi amintească harta. La nord-est era Kolomea, la vest era Nadvorna. Lemnowice era la sud, de-a lungul văii. Prin urmare: în loc de o singură latură a pătratului, va trebui să parcurgă trei. Pe jos.

Bubuit de artilerie din depărtare.

— Mulţumesc, caporale! spuse el.

Însă bărbatul era acum atent la ce se auzea dinspre câmpurile de luptă adică detunăturile mortierelor şi dârele de fum.

În gara mică era un haos generalizat. Oamenii fugeau care încotro. Soldaţii descărcau din trenuri lăzi cu obuze, le încărcau în camioane şi în căruţe trase de cai. Peronul era plin cu mormane de saci cu alimente, cutii cu muniţie, butoaie cu praf de puşcă – acestea lăsate periculos de aproape de şine. Grupuri numeroase de soldaţi coborau grăbiţi dintr-un tren. Muşte pretutindeni, peste alimente, peste balega cailor. Lucius se îmbrânci până ajunse la şeful de gară, căruia i se prezentă cât de oficial era el în stare. Observă că bărbatul se uita speriat la chipul şi hainele lui pătate de sânge.

— Nu-i al meu, spuse el, de parcă vorbele astea puţine ar fi clarificat situaţia.

Apoi se grăbi să-şi spună povestea, insistând asupra faptului că trebuia să ajungă fără întârziere la Kolomea.

Şeful de gară avea o problemă cu muştele şi nu era prea atent. Din întâmplare, chiar prinse una. Mirat la culme, privi în jur după ceva cu care să-şi şteargă mizeria vineţie de pe palmă. Gheata i se păru cea mai indicată. Apoi ridică ochii.

— Ce ziceaţi?

Lucius îşi repetă povestea. Postul, spitalul, Kolomea. Care-i primul tren într-acolo.

Omul făcu un semn din cap către o locomotivă care deja scotea aburi.

— Ăla.

— De unde îmi cumpăr bilet?

— Bilet? Vă arde de glumă? se miră caporalul.

Ridică mâna în aer şi râse.

— De-acolo. Clasa întâi.

O mulţime de evacuaţi, majoritatea ţărani, se îmbulzeau şi se îmbrânceau la scara trenului. Lucius se apucă de marginea uşii, apoi de scară şi reuşi să se urce pe acoperiş chiar atunci când trenul se puse în mişcare. Vagonul era ticsit. Trenul gemea sub greutatea oamenilor şi, o clipă, chiar îi dădu senzaţia că se va răsturna. Însă ieşi foarte încet din gara cea mică şi traversă oraşul. Alături de el, pe acoperiş, refugiaţii se agăţau unii de alţii ca să nu cadă. Doi băieţei se holbau la obrajii lui mânjiţi de sânge. Îşi spuse că nu vor uita niciodată această imagine şi că va fi una dintre cele mai importante amintiri ale lor din vremea războiului.

Cei doi îşi ţineau strâns bocceluţele la piept. Lucius îşi dădu seama că îşi pierduse raniţa pe undeva, dar nu mai ţinea minte dacă o pusese el jos sau dacă suflul exploziei i-o zburase de pe umăr. Speriat, îşi pipăi buzunarele şi răsuflă uşurat când găsi portofelul şi actele. Îşi aminti brusc ce îl sfătuise Margarete mai demult: *Vezi să ai tot timpul actele la tine, austriecii au prostul obicei de a-şi imagina că numai spionii nu au acte.*

Trecură pe lângă alte ferme, intrară din nou în câmp deschis. Soarele era fierbinte; ceilalţi oameni îşi puseseră hainele pe cap ca să se adăpostească de razele lui. Lucius îşi puse mâna pavăză la ochi. Vedea până departe, până la un râu lat, dincolo de care mergeau în marş armatele ruseşti. Dacă s-ar fi uitat mai bine, precis că ar fi văzut călăreţii minusculi, galopând peste câmpii. Doar infanteriştii singuri formau trei sau patru divizii. Însă atât de

departe erau, că avea impresia că i-ar putea strânge pe toţi în palmă.

Se uită în urmă şi văzu munţii, care acum se retrăgeau în spatele perdelei de fum. I se părea aproape imposibil că, doar cu o zi în urmă, pornise cu Margarete spre râu. Şi acum? Oare când va afla ea despre tot ce se întâmplase? Veştile ajungeau cu greu în partea de sus a văii, dar, dacă vântul bătea din direcţia potrivită, cei de la spital probabil că auziseră exploziile… Cum îşi mai dorea să o anunţe că trăieşte, că se întoarce! Îşi aminti iarăşi harta. Dacă avea noroc, dacă din Kolomea mai mergeau trenurile, poate va ajunge la Nadvorna până la apus. De acolo mai avea de mers doar treizeci de kilometri pe vale. Şi poate că îl va duce cineva, că doar erau atâtea trupe acolo. Dacă nu, va merge pe jos. Toată noaptea.

Ajunseră în Kolomea pe la amiază. Lucius avea faţa arsă de soare şi picioarele amorţite.

În gară se interesă de următorul tren spre Nadvorna.

Impiegatul era un bărbat mărunţel şi foarte transpirat, cu nasul turtit şi spart şi cu doi dinţi lipsă pe maxilarul inferior. Nu mai mergea niciun tren spre Nadvorna, îi spuse el. Toate vagoanele fuseseră trimise la Sloboda Rungurskaia, unde se aflau trupele. Dacă trebuia să ajungă la Nadvorna, va trebui să ia un tren spre Stanislau şi de acolo altul, către sud.

— Stanislau?

Lucius simţi că i se înmoaie genunchii. Stanislau se afla la şaptezeci de kilometri mai spre nord. Avea sentimentul că înoată împotriva curentului, care îl ducea tot mai departe de locul unde voia să ajungă.

— Nu există chiar niciun tren până acolo? întrebă el. Sunt doctor, mă aşteaptă pacienţii.

— Şi kaiser să fii, că tot n-am de unde să-ţi fac rost de un tren.

★

Îşi găsi o cămăruţă chiar lângă gară, la o pensiune plină de purici şi de oameni care tot veneau şi

plecau. Rămas singur, se privi în oglinda crăpată şi tulbure de deasupra lavoarului. La început nici nu se recunoscu: faţa îi era murdară şi plină de zgârieturi, iar în ureche şi în păr avea cruste de sânge uscat. Umărul cămăşii era găurit în locul unde îl zgâriase glonţul. *Sigur că da, tată, m-au împuşcat cazacii,* comentă el în minte, cu tot umorul care îi mai rămăsese. Deasupra zgârieturii se vedea semnul lăsat de dinţii lui Margarete. Puse mâna acolo. Cele două cicatrice ale mele, îşi spuse.

Închise ochii. Până şi pielea lui păstra amintirea ei. Îşi imagină cum l-ar mângâia când i-ar povesti tot ce i se întâmplase. *M-au împuşcat cazacii.* Şi ea ar fi mândră de el, la fel ca tatăl lui.

Lângă lighean era un săpun uscat şi crăpat. Îşi spălă faţa şi părul. Îşi curăţă cămaşa cât de bine putu, până când petele de sânge căpătară o nuanţă palidă, greu de identificat.

Următorul tren spre Stanislau ar fi trebuit să plece după-amiază, numai că fusese anulat ca să transporte mai multe trupe spre sud. I se spuse să revină a doua zi. Îşi petrecu încă o noapte în pensiunea aceea infectă, dar fără să mai poată dormi din cauza grijilor. Când ajunse din nou la gară, atât de disperat era, că luase deja hotărârea să meargă *pe jos* de-a lungul şinelor până la Nadvorna şi *de acolo* la Lemnowice. Va merge după şine, îşi zicea el. Austria ar face absolut orice ca să nu-şi piardă căile ferate. Deşi, în aceeaşi logică, şi ruşii ar face absolut orice ca să pună mâna pe ele. Dar el nu mai putea să aştepte. Îşi cumpără o altă raniţă dintr-o prăvălie de mărunţişuri, iar de la o brutărie aproape goală din apropiere luă ultimii doi pesmeţi râncezi, la un preţ exorbitant.

Totuşi a doua zi, când ajunse la gară, află că, spre marea lui surpriză, trenul spre Stanislau urma să plece conform programului.

Lucius călători tot drumul în picioare, într-un vagon de unde fuseseră scoase toate scaunele. La Stanislau i se spuse că linia sudică, spre Nadvorna,

era încă deschisă, iar următorul tren era programat să plece a doua zi, dis-de-dimineaţă. Sufletul i se umplu din nou de speranţă. Peste o zi, îşi spunea el, va fi iar alături de Margarete. O singură zi, atât mai avea de aşteptat. Noaptea şi-o petrecu la o altă pensiune din apropierea gării. Noapte fără somn, în care dorul de ea se transformă într-o dorinţă fizică atât de puternică, încât, nemaiputând să i se împotrivească, se lăsă în voia ei. Închise ochii şi îşi aminti iarăşi de dimineaţa aceea de pe malul râului: pielea ei înfiorată, răceala sânilor ei uzi pe pieptul lui. Spre zori, începând să se simtă sufocat de pereţii cămăruţei strâmte, se duse să-şi aştepte trenul şi se plimbă nerăbdător pe peron, până la sosirea şefului de gară. Numai că nu era singurul care voia să ajungă la Nadvorna. Şi, când reuşi să ajungă în faţa mulţimii, şeful de gară ceru să-i vadă ordinul de drum. Nimeni nu-i pomenise de aşa ceva.

— Dacă nu aveţi ordinul de drum, nu vă pot permite să vă urcaţi, zise şeful de gară, scobindu-se în nas cu degetul mânjit cu grăsime. Toate locurile sunt rezervate pentru soldaţii care trebuie să ajungă la posturile lor.

— Şi *eu* trebuie să ajung la post, spuse Lucius.

— Atunci, arătaţi-mi ordinele!

— Dar nu am. Nu mi-a zis nimeni că trebuie să am. Sunt doctor. Trebuie să ajung la spitalul meu.

— Eu vă spun că aveţi nevoie de ordine. Doctor, da? Mergeţi la conducerea dispensarului de aici. E pe strada Kazimierzowska, în capătul celălalt al oraşului. Oricum trenul va pleca mai târziu. Dacă vă grăbiţi şi vă întoarceţi până după prânz, eu zic că o să-l mai prindeţi.

Şi îi întoarse spatele ca să se ocupe de ceilalţi oameni.

Lucius ieşi din gară şi căută disperat – şi zadarnic – o birjă. Bineînţeles: toţi caii erau pe front. Aşa că merse pe jos, cât putea el de repede, oprind oamenii întâlniţi pe drum şi întrebându-i cum putea ajunge la adresa respectivă. Nu avusese ocazia să ajungă în vreun oraş de la recrutare, Stanislau era primul.

Panica era mare, dar şi mulţimile de oameni îl dezorientau. La fel şi casele mari, pieţele pavate.

Îl dezorientau tocmai pe el, copil al Oraşului Imperial. Ce-i făcuseră munţii *ăia?*

Kazimierzowska era o stradă lungă, care ducea până la marginea oraşului. Mergea deja pe stradă de vreo douăzeci de minute, când începu să aibă îndoieli în privinţa adresei. Opri un băcan evreu, îmbrăcat în caftan, care îşi împingea căruţul spre prăvălie. Îl întrebă care era adresa dispensarului. Omul dădu din cap, în semn că ştia despre ce era vorba. Numai că nu se afla pe strada Kazimierzowska, ci pe Goluchowskiego. I-l dădu drept călăuză pe fiul lui, un tânăr micuţ, cu perciuni lungi, care se achită de sarcina primită cu multă seriozitate şi îl salută milităreşte pe Lucius când ajunseră în faţa uşii de la dispensar.

Acesta se afla la capătul unei cazărmi întinse pe câteva străzi. Lucius a fost trimis la trei birouri diferite până reuşi să dea de omul care-i putea clarifica situaţia, un chirurg cu grad de maior, care se numea Karłowicz şi care avea o frunte înaltă şi ochelari doar cu o idee mai mari decât ochii. Ascultă cu atenţie povestea lui Lucius – cum de se întâmplase să ajungă atât de departe de spitalul lui, cât de mult voia să se întoarcă, câtă nevoie era de el acolo. Spre marea lui uşurare, maiorul-chirurg spuse că întoarcerea lui la Lemnowice era „importantă”. Apoi îl rugă să aibă puţină răbdare… Şi ieşi, lăsându-l singur.

Era o hartă pe unul dintre pereţi, o hartă cu toate spitalele de campanie şi cu o schemă de evacuare care probabil că fusese concepută de o persoană extraordinar de optimistă în privinţa limitărilor geografice: drumul de la Lemnowice până în inima Ungariei trecea drept peste munţi, de parcă aceştia nici nu ar fi existat. Se gândi la umorul negru al soldaţilor şi îşi imagină cum ar fi râs de asta. Însă harta mai arăta şi înaintarea armatelor ruseşti, care nu părea atât de amuzantă.

Începuse să plouă.

Auzi scârţâitul uşii. Se întorsese Karłowicz. Lucius se aşeză la locul lui.

— Le*b*wice a fost evacuat, îl anunţă maiorul.

— Le*mn*owice, îl corectă Lucius.

— Da, sigur, tot aia. Am primit informarea încă de ieri. După ce a căzut Kolomea, au evacuat toate spitalele din sector. Acum sunt toate ocupate de inamic.

Lucius simţi că îl ia cu ameţeală, neputând să asimileze veştile. Se uită iar la harta de pe perete, de parcă ar fi implorat-o să-i spună că nu este adevărat. *A căzut Kolomea?* Imposibil, a fost acolo acum două zile.

— Le-au evacuat, repetă el, cu voce spartă, deşi se străduia din răsputeri să pară cât mai calm.

Mai multe imagini i se perindau pe dinaintea ochilor: pacienţii evacuaţi, exploziile din zare, urletele şi fulgerările de săbii ale cazacilor.

— Sunteţi sigur? Cu siguranţă că aţi şti dacă spitalul a fost ocupat înainte ca tot personalul să fie scos de acolo, nu-i aşa?

— Nu pot să mă pronunţ în privinţa fiecărui spital de campanie. Sunt prea multe şi prea mărunte, spuse Karłowicz. A fost evacuată întreaga zonă. Atât mi s-a spus.

— Dar ştiţi *unde* i-au dus?

— Pe pacienţi?

Karłowicz aruncă o privire la hârtiile din faţă. Apoi clătină din cap. Poate undeva mai la sud, spuse el, dorind să fie de ajutor, dincolo de trecători. Sau la nord, în Strîi sau Lemberg. Sau la vest, la Muncaci.

— Dar nu cred că i-ar fi dus spre est.

O glumă, probabil.

— Şi cu personalul ce s-a întâmplat? Infirmierele, infirmierii, ei unde au fost duşi?

Maiorul îi aruncă o privire ironică.

— Dacă ştiu unde sunt *infirmierele?*

Începu să radă şi adăugă:

— Înaltul Comandament nu-i în stare să găsească Armata a IV-a şi dumneata mă întrebi de nişte

infirmieri?

— *Vă rog,* murmură disperat Lucius, fără să-i pese de gluma maiorului.

Karłowicz ridică mâinile a neputinţă.

— Doar comandamentul regional ar putea să aibă habar de soarta personalului medical. În cazul dumitale e vorba de comandamentul cu sediul în Kolomea.

— Dar parcă aţi spus că oraşul a căzut.

Karłowicz îşi sesiză greşeala.

— Am mai discutat despre asta. Ţi-am spus ce ştiu…

Şi se opri. Probabil că Lucius arăta teribil de nefericit.

— Ascultă, continuă maiorul, ştii măcar din ce regiment făcea ea parte?

Lucius era buimăcit. Până în clipa aceea folosise doar generalităţi. *Personal. Infirmieri.* Probabil că maiorul îi înţelesese problema.

Deci nu mai avea de ce să se ascundă.

— Aparţine unui ordin religios şi face muncă de voluntariat.

— Ordin religios? Aha!

Presimţind un eventual scandal, Karłowicz zâmbi strâmb. Îşi scoase ochelarii şi se frecă la ochi.

— În cazul acesta, nimeni nu-ţi poate spune unde s-o găseşti, amice. Intreabă-l pe Papă!

Şi îi întinse un document.

— Ce-i ăsta? întrebă Lucius, fără să atingă hârtia.

— Ordinul de prezentare la noul tău post.

Lucius clătină din cap.

— Îmi pare rău… nu pot să mă duc acolo. Nu încă. Trebuie neapărat să mă întorc.

Ridicase tonul.

— Trebuie neapărat să-i găsesc. Le-am spus că mă voi întoarce.

Karłowicz îşi puse ochelarii la loc.

— Probabil că-i tare drăguţă, locotenente. Însă ţi-am spus că spitalul nu mai există. *Kaputt.* Ai fost repartizat în altă parte. Pleci diseară la Przemyśl. Ai

să te ocupi de un tren cu evacuaţi. Eu zic să fii recunoscător, te-am fi putut trimite pe front.

13.

Acela a fost momentul când în Lucius au început să convieţuiască doi oameni.

Pentru că era de multe luni în armată, a fost avansat la rang de *Oberarzt* – medic-şef – al unui tren sanitar cu zece vagoane. I s-a dat o uniformă nouă, o sabie, o mărire de salariu şi acelaşi exemplar al regulamentului militar pe care îl primise în Graz, cu doi ani în urmă. Avea în subordine doi asistenţi, trei infirmieri bărbaţi şi zece infirmiere care nu erau călugăriţe.

Conform documentelor primite într-un cadru oficial, trenul fusese transformat într-un spital cu toate dotările necesare pentru îngrijirea soldaţilor cu răni grave. Lucius văzuse destule lupte, aşa că era sceptic. Însă nici măcar scepticismul nu a putut să-l pregătească pentru momentul acela din ziua plecării, când şeful serviciilor medicale din raion i-a arătat vagoanele. Nu aveau geamuri şi nici măcar jumătate din numărul de uşi. Dacă nu ar fi fost crucile roşii uriaşe pictate pe pereţii laterali, ar fi crezut că trenul acela urma să fie dat la fiare vechi. De tavanele aşa-ziselor „saloane” erau atârnate cu arcuri mai multe şiruri de tărgi de câte două persoane. Rezervele de medicamente din dulapurile metalice, zgâriate şi vechi erau la fel de puţine ca acelea din Lemnowice. Podeaua latrinelor era plină cu rahaţi de şobolani. Cuşeta lui, situată chiar în spatele locomotivei, avea salteaua găurită, iar părul de cal cu care fusese umplută începuse să se împrăştie pe afară. Mai erau acolo un lighean din faianţă, dar fără oglindă deasupra, şi un brici de ras, uitat de cineva, pe care şeful medical al raionului îl băgă iute în buzunar, cu un aer stânjenit. Dulapul se deschidea doar dacă dădeai cu piciorul în el.

La început, au avut baza la marginea Cracoviei, de unde plecau săptămânal în alte oraşe ca să preia pacienţi de la punctele de evacuare de pe front.

Foarte încet şi scrâşnind din toate încheieturile, trenul a străbătut apoi tot sudul Poloniei, prin câmpuri abandonate şi tabere militare. Nu era niciun bec în vagoane, aşa că, atunci când se făcea noapte, aprindeau lămpi cu petrol. Asta doar până când o hurducătură mai serioasă a răsturnat una dintre lămpi pe un teanc de cearşafuri. De atunci au început să meargă în întuneric şi doar prin crăpăturile tavanului se mai vedeau sclipirile focurilor din depărtare. Nu aveau cu ce să ungă roţile, care scârţâiau atât de tare că abia dacă se mai auzeau între ei. Asistenţii lui Lucius erau un dentist dintr-un sat din Moravia şi un student la Facultatea de Medicină din Viena, un tânăr mult prea entuziast, dar care abia terminase al cincilea semestru şi nu avea prea mult habar de medicina practică. Prin urmare, Lucius nu voia să-l scape din ochi.

Aşa am fost şi eu odată, îşi zicea el. Şi, dacă nu ar fi fost atât de îngrozit de prostiile pe care le-ar fi putut face tânărul, poate că s-ar fi oprit o clipă să se minuneze de cât de departe reuşise să ajungă.

Câteodată, în timp ce traversa grăbit vagoanele care se legănau prea tare, vedea şirul de munţi dinspre sud. Însă nu avea timp să se lase pradă amintirilor. Şi era recunoscător pentru asta. Nu exista niciun fel de prioritate a pacienţilor; se ocupa mai întâi de aceia care zbierau cel mai tare sau care îl apucau de haine atunci când trecea pe lângă ei. Mulţi avuseseră parte de o îngrijire minimă la punctele de prim ajutor de pe front. Oasele rupte nu fuseseră fixate, bandajele de compresie erau vechi de mai multe zile. În Lemnowice, Margarete îl învăţase să nu se repeadă imediat să facă amputări, dar acum tăia multe membre fracturate doar ca să-i cruţe pe soldaţi de agonia permanentelor zgâlţâieli ale trenului. Uneori avea sentimentul că nu făcea medicină. Ci că era un măcelar, atâta tot. Unul care tăia carnea şi reteza oasele.

După ce termina de amputat, le ordona infirmierelor să ia membrele şi să le ducă într-un vagon separat, unde – aşa le zicea soldaţilor – aveau

să fie incinerate conform protocolului, în cadrul unei festivităţi solemne. Însă nu exista nicio festivitate, niciun protocol, niciun vagon destinat membrelor amputate. Nici măcar un vagon pentru morţi nu aveau. Dacă se întâmpla să fie aproape de o gară, predau trupurile neînsufleţite oamenilor de acolo; dacă nu, le îngropau lângă şine.

Acesta era primul om. Cel de-al doilea îşi dăduse seama de ceva la doar câteva clipe după ce primise documentele pentru noul post: trenurile însemnau mişcare, iar mişcarea însemna alte gări, alte biserici, alte garnizoane, alte spitale unde ar fi putut să o caute pe Margarete.

Şi-a început căutările chiar de la prima oprire, la un spital militar de lângă Przemyśl. A străbătut saloanele supraaglomerate şi a reuşit să ajungă la sora-şefă, căreia i-a povestit totul despre evacuare şi pe care a întrebat-o dacă nu cumva văzuse pe cineva care să semene cu Margarete. Sora-şefă era o femeie înaltă, cu pistrui pe obraji şi cu şuviţe de păr roşcat ieşind de sub boneta apretată, şi ea l-a privit mirată, neobişnuită cu asemenea întrebări. Da, desigur, oamenii veneau şi plecau, i-a spus ea. Însă nu ştia pe nimeni care să se potrivească poveştii lui. Dar evident că era liber să le întrebe şi pe celelalte infirmiere. Le-a întrebat. Niciuna n-o văzuse pe Margarete. N-o văzuseră nici infirmierele de la Spitalul Militar numărul 113, din Tarnóv, nici Fiicele Îndurării, de la Spitalul Militar pentru Ofiţeri din Rzeszów, nici personalul de la Spitalul Crucii Roşii din Jarosław…

Cu toate acestea, Lucius nu se lăsa descurajat. Pe la sfârşitul lui iulie, în timp ce trupele ruseşti de sub comanda generalului Brusilov treceau munţii, el se afla în Brno, mult în spatele frontului, căutând prin corturile uriaşe ale spitalelor de campanie instalate în lanurile de porumb. Însă, la vremea respectivă, nu o căuta doar pe Margarete, ci şi pe Zmudowski, pe Krajniak, chiar şi pe Schwartz, geologul cu buzunarele pline cu amoniţi. S-ar fi bucurat să

găsească pe oricare dintre cei treizeci sau patruzeci de pacienţi pe care şi-i mai amintea din ultimele lui zile la spitalul din biserică. Nebunie curată, da, era de acord cu asta. Pe frontul de est erau sute de mii, ba chiar milioane, ziceau unele voci, de soldaţi ai armatei imperiale. Iar el căuta pe cineva cu un nume atât de comun cum era Schwarz. Însă nici acum nu s-a lăsat descurajat. Lemnowice se afla în spatele frontului, aşa că nu avea încotro. Adesea i se părea că seamănă cu femeile îmbrobodite care mişunau prin gări, cu poze ale fiilor lor şi cu numele scrise pe pancarte, implorând pe oricine le ieşea în cale să le spună dacă îl văzuse pe Franz sau pe David. Semăna şi cu cele trei ţărănci bătrâne din Bocicău. Vai, cât de tare îl enervase atunci nerăbdarea lor! Cum de nu fusese în stare să o priceapă? Dar acum înţelegea. Acum trăia numai şi numai pentru fiecare haltă.

Pietrişul de pe alei îi scrâşnea sub tălpi, în vreme ce se îndrepta spre castelele decorate în stil baroc, care fuseseră transformate în saloane de spital. La fel, a trecut şi prin săli de clasă şi prin camerele de joagăr din cătunele de la frontieră, unde populaţia de gâşte o depăşea pe aceea de oameni. Ploile de toamnă tot băteau darabana pe acoperişurile din tablă, iar el continua să străbată saloane cu bolnavi de tifos în Kovel, se ridica pe vârfuri ca să-i vadă pe pacienţii bolnavi de holeră din paturile ca nişte sicrie şi le oprea din treburile lor pe infirmierele din saloanele cu bolnavi de malarie. Deşi înainte nu dăduse nici doi bani pe gradele militare, acum şi-l flutura pe al lui în faţa funcţionarilor leneşi ca să-i oblige să-şi deschidă registrele. În septembrie, când Armata a VII-a Ţaristă a cucerit oraşul Stanislau, iar el a trebuit să revină la Cracovia şi să-şi continue munca de acolo, pe Vistula, pe vapoare de mărfuri, transformate în spitale plutitoare, a reuşit să dea la poştă de vechea adresă a lui Zmudowski, însă a aflat de la vecini că soţia şi fiica lui plecaseră departe, la rude.

În noiembrie, era în Zamość, la un spital instalat într-o catedrală pe care o rechiziţionase armata. Şi

acolo a aflat vestea despre moartea împăratului. Era o dimineaţă rece şi cenuşie, iar Lucius se afla în mijlocul pacienţilor atunci când a fost făcut anunţul. Era de-a dreptul inimaginabil. Franz Josef domnise vreme de şapte decenii. Nimeni dintre cei de lângă Lucius nu se născuse înainte de domnia lui. Însă toţi aveau sentimentul că acesta era sfârşitul, nu numai al domniei lui, ci şi al monarhiei şi, poate, chiar al războiului. A urmat masa de prânz, când călugăriţele-infirmiere le-au adus veşti noi. Departe, la Viena, era un alt bărbat care urma să se urce pe tron.

Toate astea îl lăsau rece pe Lucius. El îşi va continua căutările chiar şi atunci când trupul fără suflare al fostului împărat va ajunge în Cripta Capucinilor din Viena, pe catafalcul tras de cai cu potcoave din cauciuc.

Dar nimeni nu auzise de Margarete. În registrele cu numele călugăriţelor-infirmiere, a găsit Renalde şi Anastasii, Elisabete şi Lieselotte, Paule, Zenaide, Hildegarde, Ianne, Anete şi Eve, Kunigunde, Caterine, Livii, Magdalene, Reka şi Matilde. În Tarnóv a dat peste o infirmieră cu numele Margarete, însă aceasta era o mireană de vreo şaptezeci de ani, care s-a îmbujorat atunci când sora-şefă i l-a prezentat pe „domnul doctor”. Şi o altă Margarete în Cracovia, incredibil de dolofană pe foametea din acele vremuri, care a bătut încântată din palme şi l-a întrebat dacă este căsătorit. Fusese o Margarete şi în Jarosław, însă murise de septicemie cu mult timp înainte de căderea Kolomeei, iar sora Margarete de la spitalul militar din Lemberg tocmai se întorsese la Berlin ca să stea la căpătâiul mamei sale grav bolnave.

★

Dar, într-o zi din decembrie, în spitalul instalat în leprozeria din Rzeszów, o călugăriţă din Ordinul Fiicelor Îndurării îi zâmbi, dându-i impresia că l-ar recunoaşte. Avea ochi albaştri şi nas drăguţ şi cârn. N-o mai ţinea minte? Îi pusese aceleaşi întrebări şi

în august, la spitalul din Strîi, unde ea lucra în saloanele cu boli infecţioase.

Ruşinat, Lucius se scuză repede. Se gândise mereu la el, i-a spus ea, pentru că îşi dorea să-l ajute. Oare domnul doctor ştia *din care anume* Ordin al Sfintei Ecaterina făcea parte această Margarete? Pentru că erau mai multe. Poate aparţinea ordinului din Bologna? Sau celui din Siena? Sau aceluia din Suedia? Sau poate celui mai nobil ordin dintre toate, cel al Sfintei Ecaterina de Alexandria, martira trasă pe roată?

Lucius nu ştia. Dar, stai puţin…

— E vorba despre cea care a mâncat crustele leproşilor, a spus el, amintindu-şi ce aflase în prima lui seară petrecută în Lemnowice.

Călugăriţa din Rzeszów s-a luminat la faţă.

— Înseamnă că este Sfânta Ecaterina din Siena, a murmurat ea cu evlavie. Ordin al celor mai credincioase călugăriţe.

Numai că nu auzise de nicio mănăstire al acestui ordin în Polonia. Nu era cumva din Friuli sau din Tirol? Sunteţi sigur, Herr Doctor, că v-a spus adevărul?

— Poate era din Friuli sau din Tirol, a zis el.

Călugăriţa l-a privit lung, cu o expresie curioasă sau doar compătimitoare.

— Întrebaţi-i pe cei de la dioceza din Cracovia, l-a sfătuit ea atunci. Poate *ei* ar fi în stare să vă ajute.

După zece zile, un factotum cu aspect de heruvim, omul de încredere al arhiepiscopului, urmărea cu degetul numele de mănăstiri dintr-un volum gros, legat în piele de viţel.

— Am găsit-o, a spus el. Mănăstirea Sfânta Ecaterina. Din Triest.

Imposibil. Lucius fusese acolo în copilărie şi nu uitase încă ţărmul însorit al Adriaticii, mirosul pătrunzător de peşte pus la uscat. O lume în care Margarete nu şi-ar fi găsit locul.

Dar a scris. Un prim bilet scurt, în limba germană. *O caut pe una dintre călugăriţele din mănăstirea dumneavoastră. Dacă ştiţi unde se află, vă rog să-i*

transmiteţi scrisoarea alăturată. Scrisoarea alăturată era într-un plic sigilat. În ea i-a scris cum se rătăcise, i-a povestit atacul de la Sloboda Rungurskaia, i-a explicat cum încercase să se întoarcă. A mai scris că se gândea deseori la ea; apoi a tăiat *deseori* şi a scris *tot timpul, Margarete, adevărul este că doar la tine mă gândesc.*

A expediat scrisoarea din Cracovia, chiar în seara aceea. Scrisese pe plic adresa cartierului general al regimentului, în caz că ar fi dorit să ia legătura cu el.

Însă deja începuse să aibă îndoieli.

Îndoieli născute din ceva mai mult decât expresia ezitantă a călugăriţei din Rzeszów. Pentru că, umblând prin saloane, cu ochii la celelalte infirmiere tăcute, eficiente şi respectuoase, începuse să se gândească la o ultimă ipoteză: că, în realitate, Margarete nu era călugăriţă.

Iar acum se simţea şocat că nu se gândise niciodată la această posibilitate. Primul indiciu, unul superficial, desigur, era faptul că făcuseră dragoste. Dar nu era neapărat obligatoriu să fie aşa. Îşi încălcase jurămintele, iar Lucius făcea parte dintr-o cultură bine informată asupra potenţialului erotic al mănăstirilor, fie că era vorba despre împerecherile din grădina lui Boccaccio, fie despre perversităţile dezgustătoare lăudate de Marchizul de Sade. La drept vorbind, chiar refuzul plăcerilor trupeşti era o recunoaştere a puterii pe care acestea o aveau asupra omului. Lucius nu avusese nevoie să citească scrierile lui Freud ca să ştie asta, că doar trăiau în aceeaşi epocă.

Nu, altceva îl făcea să se îndoiască, dar nu faptul că Margarete purta armă, că înjura sau că bea înainte de operaţii. Sau că ţinea la îndemână *Regulamentul personalului medical din armată* şi *Chirurgia în spitalele de campanie,* dar nu şi Biblia. Nu, era ceva mai subtil, mai profund, poate maniera teatrală în care ea vorbea despre Dumnezeu şi îngerii Lui. De parcă ar fi interpretat o scenă a devoţiunii. Aşa cum jucase scena cu tifosul în faţa lui Horst.

Lucius se afla în Jarosław când şi-a dat seama de asta. Stătea în biroul unei stareţe a Fiicelor Îndurării, o femeie frumoasă, cam la patruzeci de ani, cu privirea blândă a persoanelor obişnuite să stea alături de pacienţii îngroziţi. Nu ştia dacă atitudinea sobră şi calmă a acelei femei l-a făcut să-şi spună că *Margarete nu era aşa.* Dar odată apărut gândul acesta, nu şi l-a mai putut scoate din minte.

Dar de ce? De ce să se prefacă o femeie tânără că ar fi altceva decât era ea în realitate, doar ca să poată petrece următorii doi ani în apropierea frontului, în mijlocul morţii şi al bolilor, cel mai adesea fără să doarmă nopţile?

La fel ca mine, şi-a zis el. Tocmai cobora treptele spitalului din Jarosław. S-a oprit brusc. Şi eu mă prefac că sunt altcineva.

Afară, lumina nesperată a soarelui scânteia pe acoperişurile ude. Lucius a luat-o pe drumul care ducea spre râul San. Sloiuri mari de gheaţă se loveau cu zgomot de stâlpii podului. Acum îşi aminti fragmente din toate conversaţiile lor. *Legămintele mele. Datoria mea sacră. Viaţa* lumească *pe care am lăsat-o în urmă.* Oare ce avea de ascuns? Acum îi părea rău că nu se gândise la toate astea înainte, când încă mai era în Lemnowice. Păcat că nu încercase să afle cum era cu adevărat persoana de care se îndrăgostise. Simţea că pierduse foarte mult, nu doar necunoscând-o încă de atunci, dar şi pentru că, necunoscând-o cu adevărat, nu ştia cum să o găsească acum.

La Cracovia îl aştepta o scrisoare cu ştampila oraşului Triest. Era semnată de o călugăriţă, o anume soră Ilaria. Aceasta îi scrisese în limba germană ca să îl informeze că nu cunoscuse nicio călugăriţă cu numele Margarete. În ordinul ei nu existau surori de origine poloneză şi nici nu aveau obiceiul de a lua alt nume. I-ar fi urat noroc în căutările lui, dacă nu i-ar fi tradus a doua scrisoare o negustoreasă poloneză. *Nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-a petrecut între dumneavoastră şi această nefericită Margarete, Signore. Dar am*

datoria de a vă aduce aminte că sfintele jurăminte ale oricărui ordin religios interzic cu stricteţe orice fel de desfătări trupeşti. Vă rog, Signore. Însăşi mântuirea ei este în joc. Fierbinţi sunt focurile iadului. Vă implor să acceptaţi această pierdere şi să ne lăsaţi în pace sora.

★

În noaptea aceea, pentru prima oară de când se ocupa de trenul sanitar, Lucius s-a îmbătat la clubul ofiţerilor, situat chiar lângă poarta garnizoanei. Încăperea era plină. La pianul din colţ, un locotenent de lăncieri cânta marşuri militare, iar camarazii lui ţineau ritmul rapid bătând cu halbele în mese. El a stat singur într-un separeu, sub portretul vechi al unui tânăr Franz Josef, ce avea să fie curând înlocuit cu unul al lui Karl I. De două ori a despăturit scrisoarea primită de la sora Ilaria, de două ori a recitit-o, de fiecare dată cu furie tot mai mare. Nu doar eu am fost de vină, ar fi vrut el să-i răspundă. *Ea* a început. *Ea* m-a sărutat prima. *Ea* m-a dus la râul ăla, pe malul căruia am făcut dragoste. Şi acum nu doar că dispăruse, dar fugise cu o parte din sufletul lui, de a cărei existenţă el habar nu avusese înainte.

Şi-a mai comandat o şliboviţă. Alcoolul s-a revărsat peste marginea paharului, udându-i degetele. Fierbinţeala lui, mirosul, senzaţia de usturime pe piele, toate astea i-au adus aminte de *horilka* pe care obişnuiau să o bea ca să-şi încălzească burţile înainte de operaţii. S-a lăsat pe spătarul scaunului şi şi-a trecut mâinile prin părul umed de transpiraţie de la căldura din încăpere. Şi când voia să se îmbete, tot de ea trebuia să-şi amintească. Mototolea în pumnul stâng foiţa subţire de hârtie raţionalizată cu rândurile scrise de sora Ilaria, iar cu mâna dreaptă i-a făcut semn chelnerului. Încă o şliboviţă, care i-a ars buzele şi i s-a prelins pe barbă.

În cele din urmă, s-a ridicat de la masă pe picioare nu tocmai sigure. Acum dorul lui de Margarete era aproape morbid. Da, era contaminat. Încăperea era

mică, prea mică pentru el. Iar râsetele şi marşurile militare mult prea stridente. S-a întors, sabia i s-a lovit de masă şi a dărâmat două pahare. Dar n-a observat nimeni, toţi erau prea ocupaţi să râdă şi să cânte. Chelnerul a apărut în goana mare, scuzându-se la nesfârşit, de parcă acele pahare căzuseră din cauza stângăciei lui.

Fierbinţi sunt focurile iadului. Trebuia să plece de acolo. Să iasă la aer. Şi-a descheiat gulerul de la tunică şi s-a împleticit printre ceilalţi ofiţeri, cărora nu le păsa absolut deloc de el. La intrare, s-a oprit să se sprijine de perete, în vreme ce portarul îi tot căuta mantaua în mormanul uriaş de lângă el. Apoi a ieşit, iar aerul era rece; s-a oprit, a respirat adânc, iar răsuflarea lui s-a transformat în spirale de aburi care străpungeau luminile galbene ale felinarelor. A auzit alte voci care cântau: o gloată răguşită, de pe trotuarul de lemn din faţa unui alt stabiliment de pe stradă. Râsete de femei răsunau din spatele obloanelor. Acum a înţeles de ce se îmbătase în noaptea asta, a înţeles ce anume căuta. Uşa s-a deschis în spatele grupului de beţivi şi doi soldaţi au ieşit, în uralele celorlalţi. L-au văzut pe Lucius şi au luat brusc poziţia de drepţi, salutându-l. Chipurile le erau îmbujorate de la focurile iadului. Singura problemă era că el era ofiţer, iar felinarul roşu din faţă preciza că stabilimentul cu pricina era destinat doar soldaţilor. I-a îndepărtat cu un semn al capului, iar ei s-au pierdut în gloata de oameni. Da, lumea merită acest război, şi-a zis el. În Lemnowice nu exista vaccin antitetanos, dar erau reguli despre tarifele curvelor.

Porni clătinându-se mai departe, căutând felinarul verde de la uşa stabilimentului pentru ofiţeri Îi intra vântul rece pe sub guler şi încerca să şi-l încheie la loc din mers. Străzile întunecate erau pline cu soldaţi. Pe undeva, nu foarte departe, probabil că se aflau monumentele istorice ale capitalei regale a Poloniei, însă această Cracovie pe care o vedea el acum avea aerul unui orăşel de frontieră. Aerul era

greu de mirosul cărbunilor arşi. O pasăre neagră, ca o umbră, dădea ocol nimburilor răzleţe de lumină.

Se opri în faţa unui felinar din care pâlpâiau raze de culoarea smaraldului şi se uită la doi ofiţeri care intrau pe uşa din spatele căreia se auzea muzică şi tropăit de dansatori. Portarul îi făcu semn, iar el porni grăbit mai departe. Îi bătea inima în urechi. Nevoia imperioasă de acum câteva minute se transformase într-o imposibilitate. Nu suporta gândul de a se îmbăta într-un salon alături de alţi ofiţeri, cântând cântece milităreşti până când îşi găseau fiecare perechea.

Începuse deja să ningă slab când ajunse în piaţa centrală a oraşului.

Le văzu grupate sub fiecare felinar. Piaţa era acoperită cu un strat neted de zăpadă. Porni spre ele, şovăi, lăsă capul în jos, refuzând să le privească atunci când îl strigară. Cu siguranţă pe el îl strigau, pentru că nu mai era nimeni altcineva acolo. Doar el şi femeile, ca nişte santinele, sub lumina felinarelor.

— E frig.

Era înaltă, aproape la fel de înaltă ca el. Purta o pelerină neagră, din care nu i se vedeau decât vârfurile botinelor. Învăluită într-un parfum puternic şi greu, păşi din umbrele Halei Postăvarilor. Pe cap avea o bonetă din lână, ornată cu un trandafir tricotat şi trasă pe frunte. Îşi fardase obrajii, dar nu prea mult.

— Da, este.

Lucius se oprise. Acum se uită în jos, apoi în lungul străzii, de parcă acolo s-ar fi petrecut cine ştie ce lucru interesant.

— Aveţi… unde să mergem?

Ea îi spuse numele străzii.

El dădu din cap. I se uscase gâtul şi brusc i se risipiră toţi aburii beţiei. Acum era treaz de-a binelea.

Porniră alături. După o stradă, femeia îl luă de braţ. Stânjenit de acest gest mult prea intim, Lucius se opuse o secundă. Însă apoi i se păru mai degrabă o formalitate, nu o încercare de a-l seduce: ar fi fost

ciudat să meargă la distanţă unul de celălalt. Se întrebă dacă ar trebui să înceapă o conversaţie oarecare. Avea impresia că deja porniseră cu stângul, o idee complet absurdă, dacă te gândeai la natura tranzacţiei. Însă nu putea alunga gândul: datoria lui era să o facă să se simtă bine. La fel ca în copilărie. Când avea lista cu subiectele de conversaţie în buzunar. *Portretul lui Sobieski înseamnă că trebuie să vorbesc despre vacanţe; bustul lui Chopin înseamnă că trebuie să-mi întreb interlocutorul ce mai face.*

Însă îşi simţea buzele amorţite şi limba legată. Iar femeia nu părea că ar dori să pălăvrăgească. Chiar aşa: întreaga ei atitudine emana indiferenţă profesională, genul acela de competenţă indiscutabilă, pe care îţi doreşti să o simţi din partea unui doctor sau a unui preot. Trecură pe lângă o altă femeie, care schimbă o privire complice cu partenera lui. Niciuna nu spuse nimic. Cealaltă femeie se uită lung la Lucius şi el avu sentimentul că îl mai privesc şi alţii, poate părinţii lui, poate Margarete. Aşa că se simţi uşurat când ajunseră în faţa unei uşi. Acolo i se spuse preţul „pentru un act normal”. Dacă voia altceva, îl va costa mai mult.

Intrară însoţiţi de aerul rece al iernii, ca de un alt client.

Un portar în livrea jerpelită îi întâmpină în hol şi luă pelerina femeii. Un portret al împăratului era agăţat pe unul dintre pereţi şi, chiar deasupra măsuţei de la intrare, era o pictură fără valoare, cu multe flori şi cu nimfe care se ciupeau de sfârcuri. Ce s-ar mai amuza Feuermann, îşi spuse Lucius, când portarul dispăru câteva clipe în spatele unei uşi mascate. Vai, cât de culţi sunteţi, polonezilor! N-aţi putut să va abţineţi şi a trebuit să adăugaţi puţin neoclasicism pornografiei, nu? Însă acest gând a fost copleşit de îngrijorarea stârnită de faptul că se afla exact în acel tip de stabiliment pe care voise să-l evite. O intrare fără firmă! Uşi mascate! Portarul în livreaua roasă şi decolorată ca dintr-o capsulă a timpului, decadenţa apusă a unei alte epoci. Avea

sentimentul că se va trezi în mijlocul unui grup de aristocraţi mascaţi, care se dezmierdau îndelung, sugerând orgia ce va urma. Sau mai rău, că va fi obligat să danseze.

Of, cât de neliniştit era! Îşi tot schimba greutatea de pe un picior pe altul, uitându-se pe furiş la femeia care acum îşi cotrobăia prin poşetă. Purta o bluză albă şi simplă, o fustă lungă, plisată. Dacă nu ar fi avut obrajii sulemeniţi, ar fi semănat cu o învăţătoare sau cu o guvernantă. Îi trecu prin minte ideea absurdă că nici nu era prostituată. Că se întâlniseră ca să citească sau să picteze împreună.

Portarul se întoarse cu o cheie. Femeia îi mulţumi, apoi păşi într-un hol mic şi neluminat, unde începea o scară îngustă, în spirală.

Se opriră la primul etaj şi o luară la stânga. Scândurile podelei scârţâiau amarnic sub paşii lor. Coridorul era lung şi ramificat, urca câteva trepte, se răsucea, cobora câteva trepte, mai mergea puţin în zigzag, apoi alte trepte în sus şi alte trepte în jos. Lucius îşi dădu seama că hotelul acesta fusese construit din interior spre exterior, pătrunzând şi în clădirile vecine, răsucindu-se ca un tirbuşon. Îşi spuse că trebuie să fie atent, ca nu cumva, aidoma lui Hansel din poveste, să fie obligat să găsească singur drumul înapoi. Auzi zgomot de paşi, voci, dar probabil că veneau dintr-un alt coridor, care se învârtea în jurul aceluia pe care se aflau ei.

Ajunseră în sfârşit la destinaţie. Cheia se blocă la început şi el se întrebă dacă vor fi nevoiţi să facă drumul înapoi. Dar apoi uşa se deschise şi el văzu o cămăruţă cu tapetul cojit şi o saltea pe jos. Femeia strâmbă din nas la mirosul înţepător al uleiului de parafină care îi întâmpină. Probabil că ultima persoană care fusese acolo răsturnase lampa. Când ea aprinse lumânarea de lângă saltea, Lucius se aşteptă, ba chiar speră puţin, ca totul să sară în aer.

Femeia închise uşa. Din pereţi se auzi un miorlăit înfundat, dar ea nu-i dădu atenţie. Fără să rostească vreun cuvânt, îşi scoase bluza. Apoi, văzând că el nu ia iniţiativa, îşi scoase fusta şi botinele cu nasturi,

rămânând doar în jartiere şi brasieră. Lucius era tot cu mantaua de iarnă pe el.

— Ai nevoie de ajutor? îl întrebă ea.

El clătină din cap.

— Nu te grăbi.

Problema era că, la vederea trupului ei, Lucius începuse să-şi imagineze consecinţele acţiunii sale din această noapte. Amintiri: tatăl său, studiind prin monoclu certificatul de virginitate al ţărăncuţei croate; o femeie nebună din spitalul general, cu mers împleticit din cauza sifilisului care-i mâncase măduva. Avertismentele lui von Holzheim, profesor emintent de dermatologie, care dădea disperat din deget, spunând că nimic, *absolut nimic,* nici duşurile antiseptice, nici prezervativele permeabile, făcute din intestine de iepure… nimic – *Absolut nimic, stimaţi studenţi, nimic!* –, cu excepţia binecuvântatei *coitus abstentia,* nu poate împiedica această plagă.

Îţi mănâncă tot creierul, băieţi şi domnişoară studentă, ţi-l devorează, până când totul devine durere şi nebunie. Cea mai înfiorătoare durere din câte există…

Mă refer la pacienţii noştri, evident.

Lucius îşi aduse aminte cum se agăţase femeia de braţul lui atunci când traversaseră piaţa. Oare sesizase o uşoară ezitare în pasul ei?

Însă totul era deja hotărât. Unde să fugă? La alte gânduri chinuitoare despre Margarete, care îl lăsau sleit de dorinţă? La alte căutări fără rezultat? La alte mustrări severe şi umilitoare din partea unor călugăriţe aflate departe şi care aveau neobrăzarea să-şi imagineze că înţelegeau? Nu, nici vorbă. Dacă trebuia să-şi stingă Dorinţa, atunci o va face pe de-a-ntregul.

— Plimbă-te puţin! îi spuse el.

Femeia îşi închipui că îi cerea să interpreteze o mică scenetă, aşa că se îndreptă spre el cu mişcări unduioase.

— Nu, mergi normal, îi zise.

Dar observase deja că nu avea nici mersul tabetic[36], nici urme de injecţii cu mercur în fese. Îşi

lipi palma de sânul ei: niciun murmur de insuficienţă aortică. Îşi coborî mâna, căutând un eventual şancru[37] în zona intimă. Ea îi interpretă greşit intenţia şi începu să geamă, simulând plăcerea. Apoi îşi linse palma şi o puse peste mâna lui.

Gemetele din camera de alături erau tot mai sonore. Lucius văzu o altă lumânare şi ultimul lui gând coerent a fost că ar trebui să o aprindă, să i-o pună între picioare şi să o examineze mai departe. Însă tare nerăbdător era demonul care pusese stăpânire pe simţurile lui! *Acum,* îi porunci acesta. Fă-o acum dacă nu vrei să fii sclav câte zile mai ai de trăit. Îşi retrase mâna. Femeia se întinse pe saltea. Sânii îi ieşiseră din brasieră, iar pe abdomen i se vedea cicatricea de la cezariană. O clipă totul deveni foarte concret şi îl descurajă gândul că femeia aceasta fusese pacienta cuiva, nu că era mama unui copil. Însă Lucius era un om perseverent, neobişnuit să renunţe la ce îşi pusese în minte.

După aceea, Lucius se întinse alături de femeie. De fapt, se rostogoli de pe ea. Femeia avea păr lung şi negru, iar el îi inhala parfumul, încercând să-şi şteargă din minte amintirea ciuntită, amintirea acidă a lui Margarete. Se gândi la sutele de gări unde mii de soldaţi îşi sărutau pentru ultima oară soţiile, amintire pe care aveau să o păstreze în suflet cu sfinţenie. Avea sentimentul că exact asta urmărea şi el, dar invers: nu voia să-şi amintească, voia să uite.

— Eşti de la munte? îl întrebă ea.

O clipă el se temu că îi va spune că avea un soţ sau un fiu acolo şi că va trebui să ia în calcul ipoteza că el ar fi putut să fie tatăl acelui copil. Însă femeia nu mai spuse nimic altceva.

Lucius răspunse că da.

— Ştiam eu, zise ea.

Iar el aşteptă să-i spună de ce îi pusese acea întrebare.

— A trecut ora, soldat, îl anunţă ea.

Soldat. Însă cu el vorbea, fireşte. Cu cine altcineva? Şi îi mai spuse că putea să stea mai mult,

dar contra cost.

Se făcuse aproape unu când Lucius ieşi în noapte.

Vântul spulbera zăpada în jurul felinarelor. Semăna cu Lemnowice, îşi zise el. Lemnowice pe timp de iarnă, când zăpada făcea vârtejuri în lumina care ieşea pe fereastra de la camera lui Margarete; când el ieşea în goana mare din biserică, oprindu-se apoi ca să inspire parfumul de aer curat şi de pini şi uitându-se în spate la umbra impozantă a Casei Domnului, şi când uneori, dacă era foarte atent, o auzea cântând. Îşi aduse aminte de toate astea şi, pentru prima oară în atâţia ani, începu să plângă.

În dimineaţa următoare a făcut cerere pentru permisie.

I s-au acordat două luni. Viena i se părea atât de departe, încât aproape nu-i venea să creadă că drumul până acolo nu dura decât o zi.

Plecase pe front de doi ani şi jumătate. Apoi coborî din tren şi un cordon format din membri ai poliţiei militare îl obligă să se îndrepte spre o sală de la capătul gării. El protestă nervos.

— Veniţi din est, îi explică un poliţist. Trebuie să fie despăducheaţi toţi cei care vin de pe front.

Despăducheat. Cuvânt deja mistic prin toate înţelesurile sale. *Aşa am şi început.*

Într-o cameră rece, despărţită de restul gării printr-un paravan murdar, Lucius se dezbrăcă alături de toţi ceilalţi soldaţi. Îşi lăsară hainele într-o etuvă şi plecară mai departe în pielea goală. Se uită în jos, la mâinile lui crestate şi aspre, la degetele lungi de la picioare, palide ca ale unui cadavru, la pieptul îngust, slab, păros şi alb, ca al unui moşneag.

În coada formată înaintea lui se afla un bărbat mărunţel, într-un scaun cu rotile. Avea membrele amputate şi privirea pierdută a lui Horváth. Şi atunci Lucius simţi că-i sare inima din piept. Însă nu era el, bineînţeles că nu era: Horváth nu mai exista, tot aşa cum nu mai existau nici Lemnowice şi nici Margarete. Şi venise vremea să elimine toate amintirile acelor vremuri. De jur împrejurul lui erau

soldaţi fără mâini sau fără picioare; soldaţi costelivi şi murdari, dar care acum, tremurând de frig, se forţau să vorbească cu optimism despre mesele care vor fi întinse în cinstea lor, despre fetele cu care se vor distra, despre paturile calde în care se vor odihni după atât de multe luni în care au dormit doar pe paie. Bărbatul din faţa lui se ridicase din scaunul cu rotile şi Lucius se uită la el cum ţopăia până la banca din lemn de lângă rezervorul cu dezinfectant, manevrat de un sanitar. Când ajunse şi el acolo, Lucius îşi ţinu ochii deschişi în faţa jetului de soluţie cât de mult putu el. Simţea gustul crezolului care îi ardea buzele.

Chiar atunci, în pâcla dezinfectantului, îşi aduse aminte de prima noapte. Şi o retrăi chiar acolo, chiar în ceaţa aceea puturoasă: soldatul cu intestinele pe afară, cel care rătăcea pe câmp şi avea o rană urâtă la cap, Margarete alergând de la unul la altul, strigând, spunându-i ce să facă. Iar el încremenise şi nu-i era de niciun ajutor. O auzea certându-l, îi vedea expresia schimbându-i-se pe chip atunci când a înţeles cine era el cu adevărat.

— Închide ochii! spuse sanitarul.

Şi el îi închise.

14.

Viena aceea în care s-a întors Lucius în februarie 1917 era întunecată, flămândă şi sătulă de război. Dispăruseră copiii veseli. Dispăruseră negustorii ambulanţi cu butoaiele lor pline cu peşte şi cu castraveciori. Dispăruseră duduile drăgălaşe în rochiţe albe; dispăruseră steagurile şi fanfarele; dispăruse turta dulce în formă de ţar sau urs rusesc. Acum Viena părea lovită de ciumă, îşi spunea Lucius. Nu mai existau nici copacii de pe marginea străzilor, pe care el şi-i amintea plini de grauri.

Se opri pe trotuarul din faţa Gării de Nord, dar imediat asupra lui se repeziră mai mulţi copii încercănaţi, care vindeau aţă şi nasturi. Porni repede mai departe. Un bărbat cu melon şi guler înalt se apropie de el şi-i arătă o seringă cu lichid tulbure.

— Ai făcut o infecţie la picior, soldat? Cu fiertura de vită te vindeci în două săptămâni. Garantat. Fără efecte secundare.

Lucius îi întoarse dezgustat spatele şi se pomeni că se uită la căruţul în care se afla un om fără picioare şi cu mâinile înfăşurate în zdrenţe. I se frânse inima, fiindcă nimic nu-l pregătise pentru o asemenea suferinţă a oraşului său. Parcă era un tablou de Bosch, un iad al păcătoşilor. Nici nu apucă să-i dea omului un pumn de coroane, că de el se apropie alt căruţ, cu alt bărbat fără picioare.

Şi, fără să le cheme, îl copleşiră amintirile despre pacienţii lui. Îi răsună în urechi scrâşnetul fierăstrăului pe os. Văzu rănile, pielea şi carnea date la o parte, tendoanele lucioase. Mâinile şi picioarele retezate. Degetele degerate şi negre. Horváth urlând în zăpadă.

Horváth. La o astfel de soartă îl condamnase el? Să ajungă un olog într-un căruţ, pe care să-l împingă pe gheaţă cu mâinile înfăşurate în zdrenţe…

Un strigăt. Trecea un camion. Cauciucul roţilor fusese rechiziţionat, aşa că acestea zbierau acum pe

pietrele îngheţate ale drumului.

Nu-i nimic, îşi spuse. N-a strigat nimeni. N-au fost decât nişte roţi.

Un vânt rece se iscă din cealaltă parte a pieţei.

Merse mai departe. Casa lui era în sudul oraşului, însă acum şovăia. Trecuse prea mult timp. Iar amintirea lui Horváth îl deprimase. Nu se simţea încă în stare să dea ochii cu părinţii săi. Aşa că, în dreptul monumentului lui Tegetthoff, se întoarse şi intră în parcul Prater. Tocmai traversa pe sub arcade, când trecu un tren pe viaduct. Minunea minunilor, acolo erau câţiva copaci care încă nu deveniseră lemne de foc. Roata Mare era şi ea acolo, la fel şi caruselul multicolor, dar încremenit acum. *Karuzela*, îşi aduse el aminte. Tatăl lui îi spusese odată că, în limba poloneză, acest cuvânt mai înseamnă şi „război mic”. Abia acum înţelese sensul: caii împodobiţi, muzica de fanfară care-i îndemna să se rotească.

Intrase în parc odată cu un grup de şcolari însoţiţi de profesorul lor. Acesta tocmai sufla cu severitate într-o goarnă de jucărie, când copiii ieşiră din rând. Hazul neaşteptat al întregii scene – bătrânul distins şi îmbrăcat în loden, băieţeii stăpânindu-şi cu greu entuziasmul, privirile severe şi dojenitoare ale fetiţelor mai mari – îl făcu pe Lucius să uite o clipă de tristeţea care îl copleşise la vederea ororilor din oraşul lui. Întâlnise mulţi copii în mulţimile de refugiaţi şi pe uliţele noroioase de lângă spitale, dar aproape uitase că puteau să ţopăie cu atâta voioşie, că puteau să râdă atât de tare.

Şi se hotărî să meargă în urma lor. Din goarnă, profesorul dădu semnalul atacului, iar copiii ţâşniră care încotro, prin zăpadă, printre toate leagănele, până la o zonă separată a parcului.

Copacii de aici nu avuseseră norocul celorlalţi şi cunoscuseră furia topoarelor. Tipic vienezilor, îşi spuse Lucius, fac orice ca să păstreze aparenţele. Construcţiile începute în partea aceea păreau să se fi întrerupt brusc, pentru că locul era plin de lopeţi, cazmale şi roabe abandonate; mormane de pământ,

rămase de la săpatul şanţurilor; barăci din lemn, pentru muncitori. Şi toate acoperite acum cu zăpadă. Însă chiar atunci se întâmplă ceva straniu. Doi tineri trecură pe lângă copii, bărbatul sări într-un şanţ, apoi îşi ajută iubita să coboare după el. Parcă se jucau: îşi scoteau capetele la vedere, chicoteau, se ascundeau iarăşi. Şi râdeau şi se sărutau. După aceea o luară la fugă în spatele copiilor, cu capetele lăsate şi cocoşaţi, ca în timpul unui bombardament. Mai departe, un băieţel se juca într-una dintre barăci. Parcă striga ceva, însă, în mod ciudat, din gură nu-i ieşea niciun sunet. Şi Lucius îşi dădu seama că nu mai auzise absolut nimic din momentul când sunase profesorul din goarnă chiar lângă el. Şi uite că surzenia asta bruscă nu-l speria, ci îl nedumerea doar. Însă mai mult îl nedumerea mascarada care i se desfăşura înaintea ochilor. Doi băieţi mimau o bătaie, lovindu-se în joacă. Iar ceilalţi copii, împărţiţi în două rânduri de câte trei, se târau pe burtă spre marginea şanţurilor şi se prefăceau că trag cu puştile. O fată îşi duse teatral mâna la frunte şi se prăbuşi în braţele întinse ale colegilor ei. Aceştia o întinseră pe jos, murmurând ceva între ei. Alţi doi băieţi galopară puţin pe cai invizibili, apoi descălecară cu grijă şi îngenunchează lângă ea. O altă fată se apropie de ei, se aşeză şi ea în genunchi, îşi lipi urechea de pieptul fetei, chipurile leşinată, îi prinse mâna moale ca să-i ia pulsul, ridică privirea spre cer şi o lăsă să cadă la loc.

Dintr-odată, încă înainte să priceapă ce se întâmpla acolo, Lucius simţi că i se goleşte mintea. Ştia unde se află, ştia cum ajunsese acolo, nu-şi uitase numele – da, trebuia să fie sigur că încă îşi mai ştia numele. Dar, privind joaca acelor copii, avea sentimentul că se uita la un spaţiu liber de pe o hartă. Parcă îi scăpa cumva sensul lucrurilor simple ale vieţii de zi cu zi, al sunetului, al pantomimei interpretate de copii, al legilor fizicii care stabileau felul în care li se proiectau umbrele pe sol. Ba chiar şi pancarta de deasupra săpăturilor, pe care nu o

văzuse la venire, părea formată din cuvinte fără niciun înţeles pentru el:

„FRONTUL” VIENEZ:
VIZITAŢI MODELUL ÎN MĂRIME
NATURALĂ AL TRANŞEELOR!
CURAJ, ONOARE, SACRIFICIU!

Sunt făcuţi din piatră, îşi spuse el, privind la bătrânul distins şi la copii. Din piatră şi gheaţă şi din nimic altceva. Şi o fracţiune de secundă a fost convins că lumea pe care o vedea acum nu era decât un neant de forme şi lumini argintii.

Zbieret de goarnă.

— Ajunge!

Sunetele se răspândiră în el: zăngănitul viaductului, fluieratul supapei de abur, hohotele de râs, rafalele de vânt. Paşii copiilor care ieşeau afară din tranşeele improvizate. Iar fata, care se prefăcea a fi moartă, se ridică în picioare şi îşi curăţă zăpada de pe paltonul cenuşiu.

★

Tulburat la culme, nu voia decât să ajungă acasă cât mai repede posibil. Măcar să nu mai vadă alt soldat cu picioarele amputate, alt copil care face pe mortul.

Sloiuri de gheaţă gemeau sub paşii lui când intră în centrul Vienei, pe aleile întortocheate de lângă Fleischmarkt, de unde el şi cu Feuermann cumpăraseră halva de la negustorii greci. Însă acum toate acele străduţe erau pustii. Din umbrele de la capătul unei alei, apăru o femeie care îşi descheie mantaua de soldat ca să-i arate că era complet goală pe dedesubt. Lucius puse capul în piept şi se grăbi să ajungă pe strada largă, unde putea să se piardă printre oameni. În lumina cenuşie a amurgului, siluete singuratice mergeau repede pe lângă magazinele cu obloanele trase. Văzu oameni stând la o coadă care şerpuia pe stradă până pe o alee de după colţ; apoi, în apropiere de Catedrala Sfântul

Ştefan, o altă coadă care se încolăcea pe aproape jumătate din piaţă.

Nu se mişca nimeni. O clipă, îşi imagină că avea încă o criză. Nu ştia ce făceau oamenii aceia acolo, dar se temea că, dacă i-ar fi întrebat, ar fi fost catalogat drept străin, aşa că merse mai departe. Nici nu ridică privirea spre catedrala care, aidoma întregului oraş, părea acum ameninţătoare prin însăşi imensitatea ei. Da, chiar aşa, în turla ei ar fi încăput fără probleme toată biserica din Lemnowice.

Se întunecase deja când a ajuns pe Cranachgasse, numărul 14. Sună la uşă şi îi deschise o servitoare, o femeie pe care nu o mai văzuse niciodată, cu guler înalt şi apretat la uniformă şi cu bonetă albă peste buclele castanii. Îi aruncă o privire întrebătoare.

— Sunt Lucius, spuse el.

— Fiul.

Femeia şopti cuvântul cu un soi de uluire amestecată cu respect. Apoi ezită puţin. Nu fusese instruită pentru o asemenea situaţie: într-un fel, Lucius era deopotrivă stăpân şi musafir.

— Dacă doreşti să-i anunţi pe părinţii mei că am venit, am să aştept aici, zise el.

— Nu, nu, Pan Lucius. Nu. Vă rog! Intraţi!

Piciorul scării era şi acum străjuit de cei doi husari înaripaţi. Şi covorul era acelaşi, dar parcă culoarea lui violetă era mai închisă decât ţinea el minte.

Îşi găsi părinţii în salon, unde beau cafeaua cu un cuplu mai vârstnic. Bărbatul îşi arborase toate decoraţiile pe pieptul uniformei, la fel ca tatăl lui. Se ridicară toţi în picioare, cu ochii ţintă la palida apariţie, care încă mai emana un miros înţepător de dezinfectant. Şi, pentru prima oară în viaţă, Lucius avu impresia că îşi vede mama luată prin surprindere.

— Dragă mantă, dragă tată, îmi cer scuze că v-am deranjat. Bună seara, domnule colonel, doamnă!

Sărută mâinile femeilor. Toţi patru se holbau la el ca la o nălucă. Mama sa rămăsese cu mâna în aer.

Tatăl său rămăsese mut. Nu se vedea niciun Puszek, deci nu înlocuiseră încă ultimul câine.

— Dacă nu vă supăraţi, îmi permiteţi să merg la mine în cameră?

Şi ieşi din salon înainte să primească vreun răspuns, pe lângă vechile statui, pe lângă portretul făcut de Klimt mamei sale, în care micuţul Lucius fusese îngropat sub jerbele aurii. Acum îşi aduse aminte de altcineva, de Zmudowski, ascuns sub pătură, cu fetiţa lui. Însă această imagine era exact opusul.

Apoi urcă o altă scară spre camera lui.

— V-am făcut patul, Pan Lucius, îl anunţă servitoarea. V-au păstrat camera aşa cum era când aţi plecat.

Îi mulţumi. Cum o cheamă?

— Jadwiga, Pan Lucius.

— Mulţumesc, Jadwiga. Bozenka unde este?

— O! Nu v-au spus? Bozenka a rămas gravidă, domnule. Şi a fost dată afară.

O uşoară insolenţă în tonul ei, o scânteie de satisfacţie în privire. *Na, Bozenka, asta capeţi pentru că n-ai fost cuminte.*

Apoi îi făcu o reverenţă şi îl lăsă singur.

Lucius nu avu nevoie decât de o secundă ca să-şi amintească geometria camerei sale: înălţimea tavanului, poziţia biroului şi a patului. În mintea lui era mult mai mică, lumina mult mai difuză. Acum, la fel ca în cazul covorului din hol, toate culorile camerei sale păreau aproape ţipătoare: albastrul cerului din cele două tablouri cu scene de luptă primite în dar de la tatăl său, nuanţa de piersică a cuverturii, covorul stacojiu.

Pe perete se afla vechiul lui portret, cu urechile disproporţionate, cu gâtul pierzându-se în gulerul mult prea înalt. Se privi acum în oglinda de alături. Îşi atinse barba ţepoasă şi murdară, îşi privi lung obrajii arşi de soare, ochii obosiţi. Părul des, deschis la culoare, se deschisese şi mai mult. Spre deosebire de adolescentul din portret, acest alt bărbat din faţa oglinzii părea un fel de fantasmă a iernii, un

memento mori. Când se întâmplase transformarea asta? Îşi aduse aminte de seara de la pensiunea din Kolomea, când îşi spălase faţa şi părul de sângele uscat. Avea obrajii arşi şi murdari, dar măcar era încă viu.

Se apropie de birou. Vechi atlase de anatomie, notiţe mâzgălite. *Muşchii umărului. Muşchiul subclavicular. Muşchiul subscapular. Muşchiul serratus. Romboid mare şi romboid mic, care pornesc din vertebrele toracice de la 1 până la 5.*

Un craniu din ceramică, folosit în frenologie[38]: cadou de la Feuermann când împlinise douăzeci şi unu de ani.

Alte notiţe: *Oasele cutiei craniene. Structura şi funcţionarea inimii.*

O învăţase odată pe ea toate lucrurile astea. În schimbul lecţiilor, ea l-a învăţat cum să facă nodul la sutură.

Hârtia se îngălbenise uşor şi începuse să se încreţească.

Urme de dinţi pe creionul colorat de pe birou. *Ale mele.*

Oare el înţelegea, l-a întrebat ea, că pacienţii încă mai simţeau dureri în mâna care le fusese tăiată?

Nu a făcut baie. Patul lui era atât de moale, că a avut o clipă senzaţia că se va sufoca. După un timp, se dădu jos, îşi puse iar cizmele şi se ghemui pe cearşaful întins lângă perete. Adormi, dar somnul nu a fost cel cunoscut, ci un fel de altă stare, plină de trepidaţii, de parcă dormea iarăşi în tren. Când se trezi, îl văzu pe József Horváth aşezat pe marginea patului său, în pielea goală, plină cu ace de pin. Ras în cap, cu obrajii roz, cu limba de culoarea închisă a ficatului. Îşi lingea frenetic buzele, de parcă ar fi vrut să nu scape niciun strop din dulcele de pe ele. Lucius se holbă la el. *Uite,* îi spuse Horváth. Şi îşi vârî un deget între dinţi şi trase. Mâna i se desprinse la fel ca o mănuşă.

Probabil că Lucius a urlat. Şi s-a trezit. Acum, gâfâind rău de tot, stătea în capul oaselor în patul

lui. Văzu pe cineva în pragul uşii. Alt coşmar? Dar nu. Era mama lui, tot în rochie de seară. Iar el avu sentimentul că este din nou copil şi tocmai ce se trezise într-o lume populată numai şi numai de adulţi. Crezu că mama va dori să-l mângâie, să-l liniştească, numai că asta fusese sarcina guvernantei.

Ea rămase nemişcată, cu degetele sprijinite de lambriu. Se uita la el, de parcă ar fi încercat să-şi dea seama ce anume ar fi trebuit să facă.

— Mulţumesc, mamă. N-am nimic.

Închise ochii şi încercă să-şi ţină respiraţia.

— O să mă simt mai bine. Trebuie doar să mă odihnesc.

★

Horváth s-a întors în noaptea următoare, apoi şi în cealaltă. Atunci Lucius a început să se plimbe.

Îşi punea indispensabilii, două pulovere, mantaua şi fularul, îşi îndesa chipiul pe cap, cobora în fugă scările şi ieşea în stradă.

Nu avea vreo destinaţie anume. Important i se părea să se mişte, să se obosească. Şi poate aşa va reuşi să scape de coşmaruri. I se părea că mintea începuse să-i funcţioneze într-un mod misterios; nu înţelegea de ce i se întâmplă toate astea. În circularele armatei se pomenea despre faptul că visele despre bătălii slăbeau moralul trupelor. *Uneori doar câteva zile în spatele frontului îi redau soldatului un somn liniştit.* Dar el *era* departe de front acum. Oare fantomele astea reuşiseră să-l găsească pentru că nu se mai mişca? Oare visele astea fuseseră ascunse tot timpul în mintea lui? Oare le ţinuse la distanţă cumva doar atunci când o căutase pe Margarete?

Se îndrepta spre centru pe străzi întunecate. Pe lângă palatele sepulcrale de pe Landstrasse, pe lângă cazărmile din apropiere de Karlsplatz, pe lângă prostituatele care rătăceau pe marginile rămase fără copaci ale bulevardului Ring, pe lângă clădirea zăvorâtă a Operei şi pe lângă statuia lui Goethe din Grădina Imperială, unde Feuermann se sărutase cu o

fată în zilele frenetice de dinainte de înrolare, pe lângă Muzeul de Istorie Naturală, unde erau expuse fragmente ele faimosului meteorit din Uzhok, care prevestise faptul că tatăl lui va fi rănit în luptă. *Uzhok,* şi-a spus el, cuvânt odinioară gol de conţinut, acum plin de atât de multe înţelesuri. Din toate locurile unde putea să cadă meteoritul acela, îl alesese tocmai pe acela din apropiere de Lemnowice.

Şi a mers mai departe. În alte nopţi, ajungea pe Universitätstrasse, până la spital. Şi intra în curte şi se uita la sanitarii care alergau printre corpurile de clădire şi urmărea mişcările infirmierelor în lumina galbenă din spatele ferestrelor. Nici ele nu dormeau în oraşul acesta, îşi spuse el. Oraşul meu de somnambuli şi de infirmiere.

★

Deja înţelesese că întoarcerea acasă a fost o greşeală. Nu-l aştepta nimic la Viena. În ultimele luni îl obsedaseră gândurile despre Margarete, dar măcar nu fusese singur în trenurile sanitare. Acum era. Îşi vedea părinţii doar în treacăt, dacă se întâmpla cumva să-i vadă. Le simţea îngrijorarea şi îi găsise de câteva ori împreună, tăcuţi şi încruntaţi, şi bănuise că tocmai ce vorbiseră despre el. Îi saluta, săruta mâna mamei, îi întreba ce au mai făcut. Însă toate acestea nu erau decât simple formalităţi, diguri în faţa altor întrebări. Şi, spre cinstea lor, păruseră să fi înţeles unde se trăgea linia. Mama nu invitase pe nimeni să-i vadă eroul. Nu-i anunţase de sosirea lui pe ceilalţi fraţi, aşezaţi confortabil la birouri în Graz şi în Cracovia; şi nici pe surorile aflate departe, alături de familiile lor. Servitorii păstrau distanţa, cu excepţia Jadwigăi, care mereu îl căuta să-i ofere ba o ceşcuţă cu cicoare, ba o feliuţă de chec.

Lucius s-a gândit că, dintre toate rudele, la tatăl lui ar fi putut să caute mângâiere, pentru că urmărea desfăşurarea războiului pe o hartă uriaşă, întinsă pe masa de pe terasă, unde poziţia fiecărei armate era indicată cu nişte piese din lemn vopsit. Probabil că el avusese parte de o petrecere atunci când s-a întors

acasă după ce fusese împuşcat de italianul acela la Custoza, îşi spunea Lucius. Şi el aparţinea unei lumi dispărute. Însă exista o deosebire, evidentă şi imposibil de depăşit. Maiorul Krzelewski se întorsese cu un glonţ încrustat în trocanter[39], cu care se mândrea aşa cum te mândreşti cu o bijuterie de familie sau cu o decoraţie. În vreme ce mai tânărul medic locotenent nu avea cu ce să se laude. Ba chiar dimpotrivă, pentru el războiul însemna că nu reuşise să protejeze o persoană dragă.

★

Alte coşmaruri. Horváth urlând. Horváth arătându-i picioarele amputate. Horváth mestecând, cu gura deschisă, o mulţime de salamandre. Horváth băgându-şi ţeava pistolului în gură şi râzând în hohote, în timp ce Lucius încerca să ajungă la el cu picioare ca de plumb.

★

Să mă duc să-l caut? se tot întreba el.

Dar unde? Cum? Habar n-avea din ce regiment făcea parte Horváth, ştia doar că era infanterist şi că era din Budapesta. Plus că avea un nume destul de comun, probabil că erau sute de soldaţi pe care îi chema aşa. Dar, chiar dacă ar fi ştiut cum să-i găsească regimentul, se temea de ce avea să descopere acolo. Îi venea mereu în minte o imagine: Horváth cuprins de friguri, ghemuit pe un pat dintr-o mansardă din oraşul său natal, cu membrele amputate, pline de ulceraţii. Oare încă mai era mut? Sau îl vindecaseră cu şocuri electrice sau cu bile Muck? Oare încă mai avea coşmaruri? Coşmaruri despre Lucius, acum; la fel cum Lucius avea coşmaruri despre el? De parcă ar fi fost legaţi unul de celălalt prin cine ştie ce vrajă odioasă.

Călătorind cu gândul până în celălalt oraş imperial, Lucius s-a pomenit în camera care puţea oribil a bandaje murdare şi a oale de noapte pline. A văzut o femeie bătrână, cu năframă pe cap. Era mama. Şi femeia s-a ridicat ca să-l salute pe oaspetele lor. *Uite, Józef a venit să te vadă un prieten din armată.* Şi Horváth a făcut ochii mari şi

buzele au început să-i tremure în timp ce doctorul său se apropia de pat, cu chipiul în mână.

★

A vrut să-i scrie lui Feuermann, în Gorizia.

Corespondenţa dintre ei încetase după apariţia lui Horst. Feuermann îi mai scrisese încă trei scrisori, fiecare pe un ton din ce în ce mai îngrijorat, chiar după ce Lucius nu-i mai răspunsese. *Sper că nu eşti bolnav,* îi scrisese el ultima oară, *sau că nu te-am supărat cu ceva ce ţi-am scris în trecut.* Adevărul era altul: după povestea cu Horváth, Lucius nu mai suporta să scrie despre cazurile lui. Şi, în momentele de furie, atunci când era supărat pe toată lumea, îl învinovăţea pe Feuermann pentru tot, că doar el îl îndemnase să se înroleze.

Acum, revenit la Viena şi simţindu-se speriat şi în derivă, Lucius îşi regreta tăcerea, o considera un semn de laşitate şi dorea să-şi repare cumva greşeala. *Spitalul de campanie de care m-am ocupat a trebuit să fie abandonat,* scrise el în dimineaţa aceea. *Mi-am pierdut infirmiera, pacienţii. Ai să spui că toţi am pierdut pacienţi. Că toţi am pierdut mulţi, mulţi pacienţi. Însă eu am pierdut pe cineva pe care ar fi trebuit să-l salvez.*

Am ucis pe cineva pe care ar fi trebuit să-l salvez.

Rupse scrisoarea şi o luă de la capăt.

N-am vrut să întrerup corespondenţa noastră. Tăcerea mea este motivată şi am să-ţi explic ce s-a întâmplat atunci când ne vom revedea.

Puse scrisoarea la poştă. O săptămână mai târziu, fără să fi primit vreun răspuns, mai scrise una. Şi alta peste două zile. Apoi câte una în fiecare zi, scuzându-şi mereu tăcerea, povestind cum a fost cu evacuarea şi cu trenul sanitar.

Dar tot nu primi niciun răspuns. Şi, pentru prima dată de când se împrietenise cu Feuermann, începu să scrie despre altceva în afară de medicină: despre bezna oraşului, despre singurătate, despre coşmarurile care l-au însoţit până acasă.

Acum, cu fiecare zi care trece, simt că semăn tot mai mult cu unii dintre soldaţii pe care i-am îngrijit,

care păreau captivi în iernile lor eterne. Am crezut că întoarcerea acasă mă va elibera de aceste gânduri. Pentru că aşa ne spuneau: că visele pe care le ai pe front dispar odată cu bătăliile. Însă nu s-a întâmplat aşa. Sau poate că este vorba despre o bătălie pe care încă nu o înţeleg.

★

A descoperit casa părintească a lui Feuermann în cartierul Leopoldstadt, situat în cealaltă parte a Canalului Dunării.

Deşi erau prieteni de ani buni, Lucius nu fusese niciodată aici. Uşa i-o deschise un bătrân micuţ, cu voce blândă, barbă mare şi deasă, ca de evreu răsăritean. Dar avea capul descoperit şi purta un costum absolut obişnuit, din stofă gri-deschis, Unica încăpere semăna mai degrabă cu magazia unui telal, nu cu atelierul de croitorie pe care şi-l imaginase Lucius. Iar în primele clipe îi veni foarte greu să creadă că bătrânelul acela era tatăl prietenului său. Însă atunci când începu să vorbească, închise ochii la fel cum *făcea* şi Feuermann când vorbea. Şi, la fel ca Feuermann, îşi sublinia vorbele mişcându-şi prin aer degetele lungi şi frumoase.

Bătrânul îi oferi lui Lucius un scaun fără spetează, care probabil fusese sacrificată pentru foc. Deoarece era singurul scaun de acolo, Lucius îl refuză, însă bătrânul insistă, rugându-l să ia loc. Moses Feuermann pregăti ceaiul pe vatră, după care se aşeză pe un maldăr de saci şi îi spuse că nu mai primise nicio veste de la fiul său din august, după ce acesta fusese transferat la punctul sanitar al unui regiment de vânători de munte, care participau la campaniile din Munţii Dolomiţi.

— Dar mie mi-a zis că este în Gorizia, la un spital militar, se miră Lucius.

— A fost. Dar mi-a scris că s-a săturat să fie doar medic secund. Zicea că-l tratează ca pe un student, că nu-l lasă să opereze niciodată şi că-i dau în grijă doar pe ăia cu boli la cap. Cred că vă invidia. Cred că era invidios pe toate responsabilităţile pe care le aveaţi.

Bătrânul deschise ochii plini acum de lacrimi, iar Lucius îşi dădu seama că niciodată propriii lui părinţi nu-l cunoscuseră atât de bine.

Ce-ar fi să-i povestesc despre Horváth? se întrebă el.

Însă nu a fost decât un gând efemer. Dincolo de mesele goale de lucru, se vedea o lampă cu petrol, dar neaprinsă. Şi, dincolo de ea, un pat sau poate mai multe scânduri peste care fuseseră aşternute câteva pături şi două perne. Iar mai încolo, un teanc de cărţi, vechile ediţii ale manualelor de anatomie şi de fiziologie pe care el i le dăruise prietenului său. I le împrumutase, căci Feuermann nu voia să primească nimic de pomană, cu toate că Lucius nu avea de gând să i le ceară vreodată înapoi. Deasupra lor erau caietele cu notiţe pe care le cunoştea atât de bine. Şi îl cuprinse o dorinţă nebună să le răsfoiască, deşi nu era un gest pe care să-l faci cu bunurile unei persoane încă în viaţă. Aşa că se forţă să se uite în altă parte.

— Îmi scria aproape în fiecare zi, spuse tatăl lui Feuermann.

Până în august, îşi zise Lucius. Până când se reluaseră luptele pe valea râului Isonzo.

— E greu de trimis scrisori din munţi, murmură el.

— Da, zise tatăl lui Feuermann. Aşa mi s-a spus şi mie.

Lucius i-ar fi putut promite că se va duce la Ministerul de Război sau că se va folosi de relaţiile mamei sale ca să încerce să-şi găsească prietenul. Însă tatăl lui Feuermann nu-i ceru nimic. Iar atunci când îşi luă rămas-bun de la el şi ieşi pe străduţa aglomerată, Lucius înţelese ce voia să facă mai departe. Acolo şi atunci îşi dădu seama că voia să se reapuce de medicină, fie şi pentru faptul că nu ştia cum să facă faţă unor asemenea veşti.

★

Chiar în acea după-amiază solicită să fie trimis la un alt post.

Funcţionarul de la Divizia medicală pentru Frontul de Est îşi notă numele şi adresa lui. Va dura ceva vreme, îi zise el, cu o voce stridentă şi nazală. Trebuiau să ia legătura cu regimentul lui din Cracovia; va primi ordinele în următoarele câteva săptămâni.

— Dar nu este neapărat necesar să mă întorc în Cracovia, zise Lucius. Am să merg la oricare spital de război. Cât mai repede. Dacă este nevoie de un medic…

Funcţionarul se lăsă pe spate şi se uită lung la el peste ramele ochelarilor de citit.

— Medic? Vrei să te sinucizi? De ce atâta grabă? Nu-ţi ajung fetiţele din Viena?

Asta s-a întâmplat într-o luni. Vineri, când s-a întors acasă din peregrinările sale prin oraş, a găsit o scrisoare care îi era adresată. Însă nu de la Ministerul de Război. Pe hârtia decolorată, cu sigla universităţii, erau câteva rânduri scrise de mâna nesigură a fostului său profesor, Zimmer. *Mama dumitale spune că te-ai întors acasă şi aştepţi să fii repartizat la un alt post. Am cunoştinţă de un spital pentru leziuni cerebrale înfiinţat în fostul Palat din Lamberg, unde cred că este nevoie de serviciile dumitale. Dacă vrei cumva să te gândeşti mai bine…*

Mama. Deci *primise* ordinul de trimitere la un nou post. Şi, aidoma unui *deus ex machina,* mama intervenise din nou. Lucius îşi aduse aminte cum, în zilele de dinaintea mobilizării, ea făcuse acelaşi lucru, iar el, într-un gest de sfidare, respinsese propunerea lui Zimmer. Însă acum lucrurile stăteau cu totul altfel. *Este nevoie de serviciile dumitale.* Îşi dorea cu disperare să se întoarcă la medicină, orice fel de medicină. Şi atunci poate că îi va povesti lui Zimmer despre Horváth şi despre toate coşmarurile lui.

În aceeaşi seară, îşi găsi profesorul într-o sală de bal a palatului, transformată în salon pentru bolnavi. În cei aproape trei ani trecuţi de la ultima lor întâlnire, Zimmer nu se schimbase mai deloc.

Aceiaşi favoriţi ca nişte norişori de fum, acelaşi zâmbet zbârcit, dar poate puţin mai îngust, ca de pirat. Luciul unui început de cataractă îi marmora ochii, iar pe creştetul capului avea o crustă în formă de scarabeu.

Lucius îl găsi într-un salon unde îşi consulta pacienţii, însoţit de două infirmiere şi un sanitar. Avea un plici de muşte cu mâner din fildeş, pe care şi-l vârâse la curea ca pe o sabie. Întinse mâna. Lucius i-o strânse. Degetele profesorului erau netede şi deformate de artrita care fusese în stadiu incipient în urmă cu trei ani.

— Dragul meu student! spuse Zimmer, ţinând multă vreme mâna lui Lucius într-a lui.

La fel ca biserica din Lemnowice şi la fel ca şcolile şi castelele din Galiţia, pe unde mai trecuse Lucius, Spitalul Militar pentru Boli neurologice din Palatul Lamberg era una dintre numeroasele clădiri civile transformate în spital pentru soldaţi de Direcţia Medicală a Armatei Austro-Ungare. Fusese amenajat sub directul patronaj al arhiducesei Anna, una dintre verişoarele lui Franz Josef. Palatul, folosit doar ca reşedinţă, fusese construit în secolul al XVIII-lea, pe timpul domniei lui Josef al II-lea. Avea acoperişul din plăci de ardezie, pilaştri auriţi şi tavane acoperite cu fresce, cu creneluri şi cer pictate în *trompe l'oeil.* Generoasa arhiducesă îşi donase câteva obiecte personale din colecţia familiei, toate cu teme militare: statuete ale Arhanghelului Mihail, tapiserii care ilustrau asedierea Vienei de către armata turcă şi un tablou foarte mare cu mlaştinile pline cu cadavre de la Maraton[40]. Deasupra mesei pentru operaţii minore atârna o pictură înfăţişându-l pe Cadmus când semăna dinţii dragonului în pământ. Lucius se întrebă cu glas tare dacă erau alegerile potrivite pentru o sală plină cu soldaţi răniţi. Zimmer îi răspunse că arhiducele, partizan înflăcărat al puterii tămăduitoare a curajului, fusese de neclintit. În definitiv, nu se transformaseră dinţii dragonului în războinicii aceia de temut care întemeia- seră Teba?

În plus, arhiducesa Anna se oferise să lucreze ca voluntar. Firește, mai mult citea poezii eroice pacienților; iar atunci când se ocupa de ei, nu se atingea nici de fețele lor și nici de vreo rană însângerată sau plină cu puroi.

— Păi, ce fel de rană e aia fără sânge și fără puroi? se miră Lucius.

— Le citește poeme de război, repetă Zimmer.

Ideea era că se oferise să lucreze ca voluntar.

Era o dovadă a remarcabilei constanțe a medicinei faptul că spitalele puteau funcționa și în asemenea locuri, nu doar în bisericuța aceea modestă, cu o groapă în podea. La câteva ore de la sosire, Lucius își reintră în ritm. Da, sigur, existau deosebiri. Rănile de aici erau mai vechi, mai profunde, mai refractare la tratament. Mai puține bandaje, mai multe cicatrice, mai multă rigiditate musculară. La picioarele fiecărui pat cu ramă metalică se afla o tăbliță pe care erau scrise numele și diagnosticul rănitului. Spitalul acesta beneficia de uimitor de multe dispozitive din piele și metal pentru îndreptarea membrelor. Mai era acolo și un fonograf, că doar Austria era patria lui Haydn, Schubert, Mozart. Însă, în rest, cam toate erau la fel. Se administra morfină pentru durere; fenobarbital pentru convulsii; ulei camforat pentru orice; cloral pentru somn.

În prima seară a rămas în spital mult timp după ce Zimmer plecase. Erau aproape o sută douăzeci de pacienți și, spre deosebire de fracturile și amputările de membre cu care se ocupase în Lemnowice, toate cazurile de aici erau extrem de complexe. Prin urmare, după ce s-a dat stingerea, a luat un teanc cu fișe și a început să le citească. Rezumatul fiecărei boli era scris de spitalul de unde fusese transferat pacientul, iar pe margine Zimmer își notase câteva observații cu scrisul său tremurat. Toate erau răni la cap. În timp ce citea, Lucius a avut o clipă sentimentul că Margarete se afla alături de el, prezentându-i toate cazurile, la fel cum îi prezentase pacienții în acea primă seară la Lemnowice. Acesta,

Pan Doctor Locotenent, este Gregor Braz, din Praga, rămas orb după ce a fost împuşcat în spatele urechii; acesta este Marcus Kobold, genist din Carintia, care tremură necontrolat de când aproape a fost îngropat sub pământ. Acesta este Helmut Müller, infanterist, profesor de desen în viaţa civilă, care a fost ars în Bătălia de pe Marna şi a încercat să se împuşte după ce i s-a spus că şi-a pierdut vederea. Samuel Klein, Pan Doctor, fiu de cizmar din Leopoldstadt, traumatism sever deasupra urechii. Acesta este husarul Zoltán Lukács, care a fost aruncat din şa şi este epileptic. Acesta este Egon Rothman, amnezic de când o rachetă de semnalizare a fost trasă chiar de lângă el. Acesta este Matthias Schmidt, cu o rană în tâmpla stângă. Acesta este Werner Eck, cu episoade când i se înmoaie picioarele, dar fără să-şi piardă cunoştinţa. El este Natan Béla, paralizie a mâinii şi a piciorului stâng, după ce a fost acuzat de spionaj şi, deşi nu era adevărat, a fost spânzurat şi ştreangul i-a fost tăiat chiar înainte să moară. Acesta este Heinrich Rostov, rană de lance în tâmpla dreaptă, nu mai este în stare să înghită. Acesta este Friedrich Til, domnule doctor. Acesta este Hans Benesch. Acesta este Bohomir Molnár. Maciej Krawiec, Daniel Löw…

— Domnule doctor!

Deschise ochii. În faţa lui era o infirmieră, care ţinea în mână o cană cu cicoare aburindă.

— Aţi aţipit. Să ştiţi că avem un pat de campanie în fosta bibliotecă.

Era cam de aceeaşi vârstă cu mama lui. Deasupra obrajilor plini de urme ale vărsatului de vânt, se înălţa vălul apretat, ţanţoş ca un catarg. Îl privea îngrijorată.

— Mulţumesc. Îmi pare rău…

— Nu trebuie să vă scuzaţi, domnule doctor! îi zise ea cu blândeţe. Pacienţii noştri ar trebui să fie recunoscători că au un medic atât de devotat. Însă sunt o sută optsprezece. Şi s-ar putea să-i încurcaţi, dacă vă grăbiţi.

Era aproape patru dimineaţa. Merse în spatele ei până la bibliotecă, o încăpere mică, cu lambriuri şi cu tavanul pictat cu constelaţii, însă fără cărţi. În locul lor se aflau zeci de capete pe jumătate modelate, unele simple, altele vopsite. Frunţi, nasuri, obraji.

— Sper să nu vă deranjeze, spuse infirmiera, urmărindu-i privirea mirată. Sunt proteze faciale, făcute din cupru şi gutapercă. În timpul zilei, camera aceasta este folosită drept atelier.

Lucius studie raftul. Avea sentimentul straniu că făcea cunoştinţă chiar atunci cu pacienţii cărora le aparţineau acele măşti – Klein şi Lukács, Molnár şi Eck.

— Nu, nu, nu mă deranjează deloc. E bine că le avem.

— Să ştiţi că aşa *este,* domnule doctor. Mulţi au soţii care nu se mai pot uita la ei. Iar copilaşii încep să plângă atunci când îşi văd taţii. Mare noroc avem cu măştile astea. Când pacienţii pleacă de la noi, oamenii nu îi mai ocolesc pe stradă.

Lucius aşteptă să continue, însă infirmiera spusese tot ce avea de spus. O clipă, lui îi păru rău că aflase toate astea. Era pregătit pentru pacienţi, dar nu şi pentru familiile lor. La Lemnowice putuse să aibă grijă doar de răniţi, fără să fie nevoit să se gândească la familiile măcinate de griji care îi aşteptau acasă. Această omisiune i se părea aproape de neconceput acum. La ce se gândise el atunci? Că soldaţii erau singuri pe lume? Câtă lipsă de compasiune! Doctorul de atunci i se părea acum cumplit de imatur.

Îi mulţumi, iar infirmiera plecă imediat după ce-i puse în braţe o pătură frumos strânsă, una militară, ale cărei textură aspră şi miros acru Lucius le cunoştea atât de bine. Semăna cu pătura aceea din Lemnowice, pe care se întinsese alături de Margarete în acea dimineaţă, pe malul râului. Fără să-şi scoată cizmele, se culcă şi îşi trase pătura peste cap. Se temea că nu va reuşi să adoarmă sau că îl va visa iarăşi pe Horváth. Însă parcă nu trecuse decât o

secundă de când se culcase şi aceeaşi infirmieră îl trezi, spunându-i că era ora şase şi că îl aştepta Zimmer. Abia atunci, în timp ce mergea repede în urma ei pe coridorul placat cu marmură şi pe sub tavanul pictat cu heruvimi şi liliac înflorit, îşi dădu Lucius seama că nu visase absolut nimic.

15.

În următoarele luni s-a refugiat în rutina oferită de medicină.

Ziua începea la ora şase, cu vizita în saloane. La zece, duceau pacienţii în parcul din jurul palatului, pentru exerciţii de recuperare. La amiază luau masa. De la ora două începea perioada de relaxare, în care se jucau cărţi şi se asculta muzică. Se înfiinţase o fanfară pentru soldaţii cu o singură mână, mese de ping-pong pentru cei cu un singur picior şi un cerc de teatru pentru aceia care încercau să-şi recapete capacitatea de a vorbi. La patru făceau baie. Şi mâncau din nou la şase. La şapte, cei care erau destul de întremaţi îi ajutau pe sanitarii care făceau curăţenie în saloane. Stingerea era la ora opt.

Lucius aproape nici nu ieşea din spital, preferând să doarmă pe patul de campanie din bibliotecă şi luând adesea mesele împreună cu pacienţii lui. Mesele acestea erau unele tăcute, complet opuse celor din Lemnowice, care erau însoţite de şnaps şi cântece, dar la fel de plăcute. În alte rânduri, el se mulţumea doar să muşte pe furiş dintr-un cârnat afumat pe care îl avea în buzunarul de la haină.

De cele mai multe ori, lucra singur. Doar o săptămână trecuse de când Zimmer, evident mult mai interesat de scrinul cu obiecte de colecţie al arhiducesei de la al doilea etaj al palatului, îi transferase toate responsabilităţile clinice.

Şi probabil că aşa era mai bine, ajunsese Lucius să-şi spună. Din cauza crizei de personal medical calificat, armata imperiului folosea în spitale studenţi, dentişti şi veterinari. Dar şi pensionari ca Zimmer, patologi şi specialişti în anatomie comparată, care de multă vreme îşi agăţaseră în cui halatele de doctor şi îşi puseseră şorţurile de la morgă. Deşi existau medicamente din belşug, Zimmer avea impresia că majoritatea afecţiunilor puteau fi vindecate cu atropină, insista asupra unor

scheme de tratament bazate pe tot felul de licori de care nu auzise nimeni şi continua să prescrie diete cu lapte pentru pneumonie, deşi în toate cărţile de specialitate apărute după 1900 se spunea că terciul de ovăz dă cele mai bune rezultate. Mantra lui preferată era „Moartea face parte din viaţă”. Şi mai avea probleme şi cu văzul, fiindcă îşi rătăcea mai mereu monoclul murdar şi alunga cu pliciul acela cu mâner din fildeş muşte pe care doar el le putea vedea.

Când a rămas singur în primele zile, Lucius a avut sentimentul ameţitor că se afla din nou în Lemnowice, în perioada de început, când nu ştia ce să facă. Majoritatea infirmierelor erau aici încă de la înfiinţarea spitalului şi îşi făceau treaba cu o eficienţă energică, deşi puţin cam rigidă. La fel ca Margarete, nici ele nu ezitau să-l corecteze, chiar dacă o făceau mai simplu, cu mai puţine întreruperi şi fără aere de şef. Însă, cu timpul, Lucius a început să se acomodeze. A stabilit reguli în privinţa somnului, a exerciţiilor fizice şi a regimului alimentar; a prescris ulei de eucalipt şi terebentină pentru bronşite şi perclorat de fier pentru amigdalele inflamate. Constipaţia o trata cu ulei de ricin, iar diareea cu bismut. Recomanda stricnina pentru insuficienţa cardiacă, fiertură de vită pentru infecţiile pielii şi morfină pentru durere şi depresie. În cazurile de nostalgie şi apatie se baza pe ţigări, cu condiţia ca pacientul respectiv să nu aibă probleme la inimă, situaţie în care prescria bromură, lapte de migdale sau coniac, de care făceau rost infirmierele.

Când avea de-a face cu cazuri mai complicate, Lucius îşi căuta profesorul, pe care îl găsea de obicei în cabinetul de consultaţii, plin de ornamente aurii, unde pufăia dintr-o pipă şterpelită din *wunderkammer*[41]. Pipa aceea avea bolul din bezoar şi gâtul dintr-un os gravat, despre care Zimmer susţinea că ar fi provenit din coccisul servitorului preferat al lui Franz al II-lea.

— Cu tot respectul, Herr Professor, dar cum puteţi să băgaţi aşa ceva în gură?

Zimmer făcea rotocoale de fum, în vreme ce Lucius îi povestea despre pacienţii cu dureri sau paralizii ciudate. Uneori se lăsa în voia reveriilor, iar alteori Lucius se speria, gândindu-se că bătrânul suferise un atac cerebral. Însă, chiar atunci când el termina de vorbit, chipul profesorului se lumina şi, mângâind cu vârfurile degetelor traseul nervilor cranieni sau drumul încrucişat al nervilor trigemeni, îi oferea o explicaţie de mare splendoare şi precizie. Parcă era din nou în sala de curs, îşi spunea Lucius, când stătea cu ochii ţintă şi cu urechile ciulite la acei bătrâni atât de talentaţi în stabilirea diagnosticelor, dar atât de ignoranţi când venea vorba despre tratament.

Alteori, Zimmer îl întreba despre cazurile pe care le tratase pe front.

Şi se lăsa pe speteaza fotoliului, începea să roadă muştiucul pipei şi îşi încrucişa mâinile peste abdomen, ca un om care tocmai ce a servit o masă copioasă şi se pregăteşte pentru desert. Cu siguranţă că Lucius a văzut nişte patologii extraordinare!

— Da… sigur, extraordinare, Herr Professor.

— Se spune că există cazuri magnifice, splendide de boli nervoase provocate de război. Rănile *noastre* la cap şi coloană par atât de banale în comparaţie cu ele, atât de neinteresante…

Lucius coborî privirea.

— Da, Herr Professor, există asemenea cazuri…

Şi îi povesti despre infanteristul cu degetele de la picioare chircite şi cu gâtul strâmbat, despre sergentul ceh care susţinea că supa are gust de cadavru putrezit şi despre bucătarul care se ciocnise de baioneta implântată în burta unei fete spânzurate.

Nu putea hotărî să vorbească despre Horváth. Pentru că ştia că Zimmer s-ar fi concentrat doar asupra legănatului şi a aparent miraculoasei reacţii la veronal. Însă Lucius nu avea nevoie de o explicaţie ştiinţifică şi nici nu dorea să vorbească despre miracole. Tocmai încrederea lui în miracole dusese la *Anbinden*-ul lui Horváth. Voia doar să ştie dacă Zimmer făcuse vreodată o asemenea eroare în

cariera lui, dacă pierduse vreun pacient şi ce făcuse ca să-şi ispăşească greşeala.

Se gândea: aş putea să-i spun lui Zimmer că ştiu un doctor tânăr care se simte vinovat şi care are coşmaruri şi vedenii. Şi că doctorul ăsta se îndrăgostise şi că iubirea l-a salvat, dar apoi a pierdut-o pe femeia pe care o iubea. Şi i-aş mai spune că o simţea mereu alături de el, urmărindu-i toate gesturile, cerându-i să aibă răbdare cu soldaţii suferinzi, minunându-se când vedea câte o rană vindecată. I-aş spune că îi este dor de ea. Şi că îşi petrece fiecare oră liberă rătăcind aiurea, întrebându-se cum ar putea să o ia de la capăt.

În loc de asta, se apucă să-i povestească profesorului despre un pacient al cărui picior drept fusese retezat de un vagon sărit de pe şine, dar care nu mai era în stare să îşi mişte piciorul stâng.

— Extraordinar! exclamă profesorul. Fără nicio rană. Cel puţin, fără nicio rană vizibilă.

În aprilie, Lucius tocmai îl examina pe soldatul Simmler, bolnav de pneumonie, când i-a fost adus un pacient nou, întins pe o targă. Acesta semăna atât de bine cu József Horváth, că Lucius avu sentimentul că toată lumea se cufundă în întuneric şi îşi spuse că s-a îmbolnăvit şi el.

— Domnule doctor?

Simmler se uita la mâna lui Lucius, în care tremura clopotul stetoscopului. Îl lipi repede de pieptul lui Simmler şi îl apucă de umăr.

— Respiră! îi ceru el. Aşa. Adânc. Respiră adânc.

Noul pacient era un austriac, cu craniul spart în explozia unui obuz. Aidoma lui Horváth, şi el stătea chircit în pat, iar veronalul nu îi fusese de niciun ajutor. Câteodată, mai reuşeau să-l facă să-şi întindă picioarele, să meargă câţiva paşi, dar în cea mai mare parte a timpului, austriacul privea pur şi simplu în gol, fără să pară că şi-ar da seama ce a păţit şi unde se află. Cazul nu era unul urgent, soldatul era de luni bune în starea asta. Însă Lucius se întorcea zilnic la patul lui, îi verifica şi răsverifica

medicaţia, îi controla personal semnele vitale. Îl ajuta să mănânce, îi dădea supa cu lingura în gură, aşa cum îl hrănise Margarete pe Horváth, şi îl ajuta să meargă, la fel cum îl ajutase Margarete pe Horváth, pe holurile palatului. În cele din urmă, infirmierele au pus piciorul în prag. Da, devotamentul lui era de admirat, i-au spus ele, cu puţin timp înainte ca soldatul să fie trimis acasă, fără vreo îmbunătăţire vizibilă a stării de sănătate. Însă hrănirea pacienţilor, plimbatul lor, terapia tulburărilor de vorbire, toate acestea erau responsabilităţile *lor*. Nu era bine ca domnul doctor să se implice atât de mult în cazul unui singur pacient. Treaba domnului doctor era să le spună lor ce trebuie făcut.

★

Zilele se făceau tot mai lungi, iar Lucius se întorcea tot mai des la casa de la numărul 14, de pe Cranachgasse.

La început nu a fost ceva intenţionat. Mai trecea uneori pe acolo ca să caute ceva în vechile lui manuale, ca să mănânce sau să afle dacă a primit vreo scrisoare, deşi nu primea niciodată. Însă treptat, a simţit cum dărâmă zidurile pe care el singur le ridicase.

A început să ia masa cu părinţii lui. Mâncau bine, în ciuda crizei de hrană. Alimentele erau procurate de Jadwiga de pe piaţa neagră, de la două fete care veneau în Naschmarkt cu două cărucioare pentru copii pline cu sfeclă sau funii de usturoi. Sigur, se mai întâmpla să nu aibă suficientă mâncare şi uneori pâinea de secară era râncedă sau laptele era acru, dar, în comparaţie cu restul locuitorilor din oraş, se puteau considera foarte norocoşi. Lucius suferise de foame de destule ori ca să se simtă acum vinovat pentru că avea ce să mănânce, în timp ce pe străzi oamenii atacau şi răsturnau camioanele cu alimente. Ori de câte ori putea, împărţea pacienţilor batoane de ciocolată şi praline de contrabandă, venite tocmai de la Varşovia. Însă în iunie au apărut nişte poliţişti care i-au cerut să le explice zvonurile conform

cărora pacienţii din Palatul Lamberg căpătau desert, în vreme ce restul oraşului murea de foame. Lucius i-a minţit; le-a spus că dulciurile îi fuseseră dăruite de un pacient recunoscător. Însă poliţiştii au insistat până când şi-a dat seama că voiau şi ei câteva.

În timpul meselor cu părinţii nu se discuta deloc despre coşmarurile din primele lui zile petrecute acasă. Iar mama nu pomenea despre intervenţia ei la comisie. Acum o preocupau foarte mult noile oţelării din sudul Poloniei şi îl asculta cu mare atenţie atunci când îi descria sondele de la Sloboda Rungurskaia. Îi erau de mare folos aceste observaţii obţinute de la cineva care fusese la faţa locului şi nu-l lăsa în pace până nu îi povestea toate amănuntele pe care le mai ţinea minte.

Dar, dintre toate aceste schimbări, lui Lucius i se părea că cea mai mare era aceea din atitudinea tatălui său. Maiorul în rezervă Zbigniew Krzelewski căuta să-l găsească singur şi atunci vorbea tot despre bătălii foarte diferite de cele pe care le trăise fiul său. Şi totuşi, atunci când Lucius îndrăznea să pună cea mai complicată întrebare – Visa şi el lupta de la Custoza? Văzuse şi el anumite lucruri pe care nu şi le mai putea scoate din minte? –, maiorul în rezervă îi răspundea prin povestiri despre eroismul camarazilor săi, care, plini de sânge, se târau peste cadavre, ca să mai tragă un ultim glonţ în inamicul italian. Luni de zile, tatăl lui a părut să nu-şi dea seama că Lucius fusese în război în calitate de medic, nu de soldat. Şi se mai întâmpla ceva: Lucius avea senzaţia că toate discuţiile acelea despre uniforme şi heraldică îl ajutau să se întoarcă, pentru câteva clipe, în trecut.

Era adevărat că dragonii germani purtau aceleaşi coifuri ţuguiate ca infanteriştii? îl întreba tatăl lui. Şi nu-i aşa că nici cuirasierii[42] nu mai aveau platoşe? A, dar stai puţin, Lucius a fost pe Frontul de Est, iar cuirasierii luptau în Vest. Şi cum i se părea lui cavaleria maghiară în comparaţie cu cea austriacă şi germană?

Îl interesau mai cu seamă lăncierii din bătălia de lângă Lemnowice. Lăncierii *lui.* Cum adică nu-şi purtau *czapka*-urile? Revoltător!

— I-ar face ţinte sigure pentru trăgătorii de elită, tată!

Maiorul în rezervă ridică mâinile.

— Tu chiar crezi că noi nu avem aşa ceva!

Şi cum să-ţi imaginezi că nu aveau armuri?

— Erau minus douăzeci de grade, tată. Purtau mantale groase, la fel ca toată lumea.

— Şi tu chiar crezi că pe vremea noastră nu era ger?

Însă nimic nu-l entuziasma mai mult ca relatarea celor şapte sau opt minute în care Lucius a fugit de cazaci. Un atac pe deal! Prin pădure! Aveau săbii sau muschete? Şi săbii şi muschete! Dumnezeule mare! A apucat să le vadă şeile? Aveau pe tunici cartuşierele alea ornamentale? Auzise că ruşii au renunţat la ele ca să facă economie la aţă.

— N-am văzut. Fugeam.

— *Călare pe calul unui husar.*

— Da. Călăreţul lui a fost ucis. I-am luat eu calul.

Tatăl lui îşi mângâie mustaţa şi o lumină i se aprinse în ochi.

— Nemaipomenit! Ai sărit în şa. Pur şi simplu.

Însă maiorul în rezervă tot nu putea înţelege cum de curajoşii husari fuseseră puşi pe fugă. Cu siguranţă că, dacă şi-ar mai fi purtat aripile, cazacii s-ar fi gândit mai bine înainte să pornească la atac.

— Ţi-am zis ce avantaje aveau aripile?

— Mi-ai zis.

— Poţi să-ţi imaginezi cât de înfricoşător ar fi să vezi un călăreţ înaripat care te atacă cu lancea?

— Foarte, foarte înfricoşător, tată.

Acela a fost momentul când Lucius a observat ceva asemănător cu dragostea în privirea tatălui său. Iar maiorul Krzelewski a făcut atunci un lucru pe care Lucius nu ţinea minte să-l mai fi făcut vreodată: a întins mâna şi l-a atins uşor pe obraz.

— Ai călărit calul unui husar! Asta înseamnă că el a murit şi tu ai supravieţuit! Fiul meu! Ce dacă eşti

doar doctor, uite că nici măcar cazacii n-au fost în stare să te prindă!

★

Însă nimic nu-i făcea mai multă plăcere tatălui său decât să se îngrămădească peste hartă alături de prietenii lui. Nu mai dăduse dovadă de atâta înflăcărare de la trecerea lui în rezervă din 1867. Însă Lucius şi-a dat seama că harta aceea reprezenta mai mult decât o simplă distracţie pentru un grup de soldaţi bătrâni şi nostalgici, cărora le făcea nespusă plăcere să se încalţe în cizme de călărie, bine lustruite, şi să-şi pună pe cap căştile cu pompoane de paradă. Mulţi dintre acei soldaţi bătrâni şi nostalgici încă mai aveau funcţii în cadrul armatei şi cu toţii aveau prieteni, la fel de bătrâni şi la fel de nostalgici, cu funcţii în cadrul armatei. Iar în orele lungi de *tarock*[43] şi beţie nici nu vorbeau despre altceva. Hărţile din gazete erau adesea foarte inexacte şi, evident, supuse cenzurii, în timp ce tatăl său şi-o actualiza pe a lui chiar şi de câteva ori pe zi.

Pe măsură ce treceau lunile, Lucius privea tot mai fascinat la luptele date între micuţele cuburi verzi, albastre, roşii, galbene şi negre pentru ocuparea unor bucăţele de carton. Şi, în vreme ce tatăl său îi explica sistemul de amplasare a tranşeelor pe frontul de vest sau bătăliile din Alpii italieni, ochii lui reveneau mereu asupra unui singur loc – în partea stângă a literei *t* din *KARPATEN şi* sub *v*-ul din *Nadvorna.* Semnul mic de acolo, deloc diferit de celelalte mii, indica o schimbare de înălţime. *Acolo.* De parcă semnul acesta făcut cu cerneală era conectat printr-o vrajă cu munţii aflaţi atât de departe.

Şi îşi spunea: *Când se vor retrage trupele, când se va redeschide calea ferată, am să mă întorc să o caut. Acolo, în singurul loc unde nu am căutat-o încă.*

În primele şase luni ale anului 1917, a Şaptea Armată Rusă, o piesă albastră de mărimea unui deget de-al lui, nu s-a mişcat de pe Kolomea, proiectându-şi umbra minusculă, dar ameninţătoare,

asupra semnului haşurat care reprezenta Lemnowice. Apoi în iunie, spre marea lui disperare, piesa albastră a început să înainteze: altă ofensivă, tot sub comanda lui Brusilov. După aceea a venit vestea că soldaţii ruşi, sătui de atâta luptă, începuseră să dezerteze.

În iulie, cubul rus s-a retras un centimetru spre est. În august au dispărut umbrele lui ameninţătoare, iar Carpaţii erau din nou acoperiţi de negrul german şi verdele austriac.

Însă nu avea cum să ajungă la Lemnowice. Nedorind să facă valuri şi să-l supere pe Zimmer, se interesase foarte discret de posibilitatea unui transfer pe frontul de est. La început, funcţionarul de la Divizia medicală păruse extrem de receptiv la dorinţa lui. Ar fi trebuit să găsească foarte uşor pe cineva pe care să-l înlocuiască, un doctor care ar fi dorit să îşi facă treaba în confortul pe care îl oferea Viena.

Temându-se de o nouă intervenţie a mamei, Lucius i-a lăsat adresa unei cafenele. A aşteptat o lună să primească răspunsul, iar atunci când l-a primit, a aflat că transferul lui „nu mai era considerat o prioritate”, deoarece nu se mai duceau lupte în Galiţia, iar Viena nu avea suficienţi medici ca să poată face faţă valului uriaş de răniţi aduşi de pe front. Scrisoarea aceasta i-a confirmat temerea lui cea mai mare. De-a lungul întregii veri observase o creştere a numărului de pacienţi; în septembrie deja erau zilnic aduşi răniţi, obligându-i să deschidă saloane la primul şi al doilea etaj.

În noiembrie bolşevicii au ocupat Palatul de Iarnă din Sankt Petersburg şi au început negocierile de pace între Rusia şi Puterile Centrale, în urma cărora în martie s-a încheiat tratatul de la Brest-Litovsk. Niciunul dintre aceste evenimente nu ar fi trebuit să aibă un impact prea mare asupra caracterului atemporal al medicinei, dacă nu ar fi existat zvonuri (căci cifrele oficiale din gazete erau mult mai mici) că în lagărele ruseşti s-ar fi aflat aproximativ două

milioane de prizonieri de război din Imperiul Austro-Ungar, care se pregăteau să vină acasă.

Fluxul de soldaţi, deja mare la sfârşitul lui decembrie, s-a transformat într-un torent. Veneau cu trenurile, înghesuindu-se în vagoanele îngheţate, destinate transportului de vite, agăţându-se de acoperişuri. Pe peroanele din Gara de Nord au fost improvizate saloane, pentru că nu erau destule spitale pentru numărul copleşitor de soldaţi. Palatul, cu acoperişul acoperit de zăpadă, încetase să mai fie destinat doar bolilor neurologice. Lucius avea sentimentul că lucrează din nou într-un spital de campanie. Pe lângă fracturi şi membre care trebuiau amputate, soldaţii mai aveau şi malarie şi febră de tranşee[44], degerături urâte din cauza gerurilor ruseşti şi holeră luată din lagăr. Zimmer făcuse pneumonie, deci nu se putea ocupa de nimic. Lucius şi infirmierele s-au chinuit să scoată toate echipamentele grele pentru terapia de recuperare ca să facă loc pentru paturi. Au întins pe jos saltele, apoi doar pături. La apariţia primului caz de tifos, au primit o unitate mobilă pentru despăduchere şi dezinfecţie, formată dintr-un cort şi un cazan ruginit, pe care le-au instalat sub platanii din curtea palatului.

N-au cum să fie atât de mulţi soldaţi, îşi spunea Lucius din când în când. Numai că îi văzuse în toată splendoarea lor, mărşăluind cu milioanele către front. Parcă războiul s-ar fi supus unei misterioase forme de gravitaţie. I se părea chiar posibil să desluşească evenimente petrecute în locuri extrem de îndepărtate doar uitându-se atent în noroiul de pe bocancii şi pantalonii soldaţilor: pământul belgian, negru şi cu miros înţepător; argila albă a Dolomiţilor; acele de pin înfipte în ciorapii din lână ai oamenilor veniţi din Carpaţi. Copleşit de prea multele probleme, a cerut Ministerului de Război să-i mai trimită un doctor, a implorat-o pe arhiducesă să-l ajute cumva, i-a cerut mamei să se folosească de relaţiile ei. Însă nici măcar mama lui nu se putea pune cu tifosul. În cele din urmă, arhiducesa a găsit

un specialist care să-l ajute o dată la două duminici, un austriac din Innsbruck, care asculta poveştile lui Zimmer cu un dezgust aproape deloc mascat. Lucius a primit şi un laborator bacteriologic portabil, cu ajutorul căruia să cuantifice organismele infectate; dar nu a primit şi substanţa de contrast necesară. A primit un aparat cu raze X pentru depistarea corpurilor străine, dar nu şi filmul necesar. Tuburile naso-gastrice erau făcute din cauciuc vechi şi crăpat, iar muştele se ameţeau cu amestecul de morfină şi glucoză care se prelingea de pe paturile pacienţilor. În fiecare săptămână rămânea fără fenobarbitalul pe care îl prescria pentru convulsii. În martie, când au rămas din nou fără lemne de foc, Lucius nu a mai avut răbdare să aştepte primăvara şi a dat ordin să se taie platanii ca să aibă cât de cât căldură înăuntru.

★

În aprilie, când deja se simţea epuizat, a primit o invitaţie la cină din partea mamei sale.

I-a adus-o un curier la spital, un bărbat mărunţel, în livrea şi cu pălărie tiroleză, cu un evantai de pene de mierlă la panglică. Biletul mamei nu avea nicio explicaţie.

— A zis cumva că-i vorba despre vreo urgenţă? a întrebat Lucius.

Încă mai ţinea în mâini o seringă mare, cu care trăgea sângele acumulat în jurul plămânilor unui pacient.

Curierul a clătinat din cap.

— Doamna a zis că s-ar putea să mă întrebaţi. Nu, nu este nicio urgenţă. Îi este dor de dumneavoastră, aşa mi-a zis doamna să vă spun.

Foarte puţin probabil. Iar mama lui ştia că nu o să cadă în capcană. Însă nici să refuze invitaţia nu putea.

★

De două săptămâni nu mai ieşise din spital. Ultimele zăpezi se topiseră pe străzi, iar printre pietre apăruseră o mulţime de ierburi. Pe centura Vienei, câţiva copii de la Societatea Orfanilor de Război defilau în spatele unui tambur-major

încruntat. Aerul rece răspândea mirosul balegii de la caii fără pic de ruşine sau respect, înhămaţi la birjele care îşi aşteptau clienţii.

Îşi găsi mama singură, la masa lungă pe care familia o adusese la Viena. Era îmbrăcată cu o rochie din mătase, albastru-deschis. În jurul gâtului avea un colier din mai multe şiraguri de perle. Brăţările de la ambele mâini erau din argint filigranat. Evident că nu ar fi îndrăznit să iasă aşa din casă, printre mulţimile în zdrenţe, ca nu cumva să nu se spună că ar fi fost lipsită de patriotism. Atitudine solemnă. Părul strâns bine cu agrafe în jurul capului.

Doar un capăt al mesei fusese aranjat pentru două persoane, capătul de lângă locul unde, după cum îi plăcea mamei sale să se laude, un prinţ din dinastia regală a Jagiellonilor gravase iniţialele iubitei sale. Cu toate că toată familia ştia că vinovatul fusese fratele mai mare al lui Lucius, Władysław.

Îi sărută mâna.

— Tata unde este?

— La vânătoare, cu Kasinowski.

Adică ducele de Bielsko-Biała şi Katowice.

— Orbul?

— Nu-i *complet* orb, Lucius.

— Şi nu te temi că ar putea să tragă în tata din greşeală?

Ea zâmbi, dezvelindu-şi dantura perfectă. Cea mai uşoară cale de a-i intra în graţii era să-ţi baţi joc de alte familii de aristocraţi.

— Măcar să nu fim obligaţi să-i expunem capul pe perete, spuse ea. Nu mai avem pic de loc după toate capetele alea de zebuşi.

Şi făcu un semn din cap spre toate trofeele de pe terasă.

— *Ibecşi,* mamă. Ibecşi.

— Desigur, murmură ea, ducându-şi un deget la tâmplă. Fiul meu este om de ştiinţă şi ştie mai bine.

Apoi lăsă mâna jos.

— Îmi imaginez că la spital nu-ţi dau decât lături să mănânci şi probabil eşti mort de foame. Vrei să

ne aşezăm la masă?

Se aşezară. Lucius observă perna din satin de care să-şi sprijine spatele. Şi se miră, deoarece mamei îi plăceau scaunele decorate cu trandafiri rococo, iar oaspeţii nu stăteau prea confortabil pe ele de teamă ca nu cumva să le strice. Înseamnă că n-o să fie o cină prea scurtă, îşi spuse el. Faţa de masă era din damasc alb. În vaze erau lalele albe şi galbene. Farfuriile din porţelan şi paharele din cristal fuseseră în aşa fel aranjate încât el să stea în dreapta mamei, aşezată în capul mesei. În spatele lui era şemineul uriaş. E atât de mare, îi plăcea ei să spună, că-l putem frige pe Franz Josef înăuntru, *figură de stil.* Evident că era o glumă, dar văzu acum că înlocuise de pe poliţă toate vasele comemorative din ceramică de la jubileul împăratului. El stătea în faţa ferestrei; din locul unde stătea ea se vedea întreaga masă, portretele strămoşilor ei, îmbrăcaţi în blănuri şi armuri, coloanele din marmură galbenă de la terasă.

Apăru Jadwiga, în uniformă de sărbătoare, cu guler înalt şi negru şi şorţuleţ din dantelă. Împingea un cărucior pe care se aflau felurile de mâncare: sărmăluţe cu sos de roşii şi smântână, sângerete, cartofi cu maghiran şi ceapă, muşchi de porc în sos de ciuperci, colţunaşi umpluţi cu carne de raţă.

— Vai de mine! exclamă Lucius, ridicând ochii. Probabil că ai scotocit prin jumătate de oraş ca să găseşti toate alimentele astea.

Ştia cât de riscant era să cumperi de pe piaţa neagră. Gazetele erau pline cu articole despre arestările din rândul contrabandiştilor. Nici măcar în vila de la numărul 14, de pe Cranachgasse, nu se mai mâncase carne de luni de zile.

Jadwiga făcu o reverenţă şi dispăru în spatele unei uşi batante. De obicei rămânea într-un colţ al sufrageriei. Înseamnă că mama îi ceruse să îi lase singuri.

— Poftă bună, Lucius! îi spuse ea.

În timp ce el mânca, mama vorbi despre politică, despre războiul civil din Rusia, despre dificultăţile întâmpinate în semnarea tratatelor, despre certurile

din interiorul conducerii austriece. Îl lăudă pe preşedintele Wilson, lăudă cele Paisprezece Puncte ale proiectului său şi promisiunea lui că Polonia va redeveni independentă. – Cu *adevărat* independentă, accentuă ea. *Teritoriile sale să fie locuite doar de populaţia poloneză şi să aibă acces liber şi sigur…*

— *…la mare,* completă Lucius. Da, ştiu.

Era doar o chestiune de timp, spuse ea. Marea! Polonia nu-şi mai înmuiase degetele în valurile ei din 1795.

Lucius îşi dăduse deja seama că toată această discuţie era un preludiu pentru cu totul altceva.

Mama sa se opri din vorbă şi îşi atinse în treacăt perlele de la gât. Se uită la el, apoi la şemineu. La ceasul decorat cu un Hannibal din porţelan, alături de elefanţii lui, care înfrumuseţa o credenţă de lângă perete. La portretul lui Sobieski, cu o mantie din leopard pe umăr şi lauri pe frunte. Apoi din nou la Lucius. El avea senzaţia că vede o pasăre de pradă care îi dă târcoale înainte de a-l ataca.

— Eu cred că ai nevoie de o soţie.

Rămase cu cuţitul în mijlocul colţunaşului. O *soţie.* Cu greu reuşi să înghită ce avea în gură.

— Da, mamă. Continuă, te rog.

Şi ea continuă. După cum ştia şi el prea bine, Casa de Habsburg era pe moarte. În viitor nu vor mai conta titlurile, ci capitalul. Fraţii lui erau însuraţi cu contese, surorile lui erau măritate cu margrafi[445]. Toţi cumnaţii şi cumnatele lui purtau titluri dintr-o lume care nu va apuca anul următor. Ea ştia cum va arăta viitorul: va sta frumuşel pe sofale somptuoase, în saloane pline de bărbaţi cu acţiuni majoritare la oţelării, mine şi zăcăminte de petrol.

Lucius se forţă să mai ia o înghiţitură.

— Nu vorbeşti serios, mamă.

— Fiul meu ştie că îmi plac glumele?

Nici nu se atinsese de mâncarea din farfurie. Lucius îşi dădea seama că îi aşteaptă răspunsul. Aşa că încercă să se eschiveze.

— Trebuie să stau la spital în majoritatea nopţilor. Situaţia s-a înrăutăţit de la întoarcerea prizonierilor. Nu aşa ar trebui să se poarte un soţ devotat…

— Scuze, îl întrerupse ea. A folosit cineva cuvântul *devotat?* Fiul meu este unul dintre puţinii bărbaţi din Viena care nu-i nici schilod, nici laş. Cred că soţia pe care ai lua-o ar fi foarte mulţumită.

Lucius o privi lung, încercând să-şi dea seama cât de convinsă era de adevărul spuselor ei. Îi surâdea, dacă „surâs" se putea numi faptul că îşi dezvelise dinţii. Abia acum înţelese el de ce discuţia avea loc în absenţa tatălui său; pentru că maiorul în rezervă încă mai credea în noţiunea de dragostea romantică.

— M-ai luat pe nepregătite, murmură el. Evident că trebuie să mă gândesc.

— Ba nu, Lucius. Nu e timp de gândit. Bărbaţii au început să se întoarcă acasă. Căsnicia este o piaţă ca toate celelalte. O piaţă foarte schimbătoare, aş adăuga eu. Îţi imaginezi ce efect va avea armistiţiul asupra ei.

Lucius se sprijini de speteaza scaunului şi îşi încrucişă braţele. Lumânările pâlpâiau în candelabrul masiv, împodobit cu coarne de ren. Privi dincolo de ele, spre fereastră, spre pătratul cerului de seară.

— Eşti foarte directă, mamă, ca să folosesc un cuvânt mai blând.

— Am aceleaşi interese ca şi tine, spuse ea, pe un ton de gheaţă. Câţi ani ai?

— Zău, mamă, te rog. Presupun că ai fost prezentă la naşterea mea.

— Dar *vreau* să te aud.

— Mamă…

— Câţi ani?

Cedă, cu un oftat prelung.

— Douăzeci şi şase.

— Povesteşte-mi despre fata aia din Galiţia.

— Poftim?

Abia acum mama puse mâna pe o furculiţă şi un cuţit, îşi luă o singură bucată de carne de pe farfuria

fierbinte, o aşează pe farfuria ei şi o tăie, lăsând să iasă aburii fierbinţi dinăuntrul cărnii.

— Aştept, Lucius. Spune-mi cum a fost. Dacă nu cumva vrei să cred că eşti vreun sodomit, chiar dacă nu pari. Trebuie să fi existat o fată.

În fereastra din spatele ei, câţiva grauri îşi luară zborul de pe ţiglele vilei de alături, ca din mantia unui scamator. Şi se ridicară spre cer, la început în grup, apoi pornind fiecare pe drumul lui. Lucius încercă să-şi păstreze calmul:

— Am lucrat într-un spital de campanie. Ţi-am spus-o de nu ştiu câte ori.

— Da, da, mi-ai spus.

— N-a fost nicio fată.

— Nu, evident că n-a fost. Nici măcar o singură infirmieră. Ce mai spital ţi-ai găsit şi tu, fără nicio infirmieră!

— Era o *călugăriţă*-infirmieră. Din Ordinul Sfânta Ecaterina.

Şi îşi aminti cum se ridicase ea pe mal şi cum râdea, cum pielea îi era rece de la apă şi caldă de la soare.

— Era drăguţă?

— Zău, mamă! Nu pot să cred că vorbim despre asta.

— Poloneză sau austriacă. Să îndrăznesc să te întreb despre familia ei? Lucius, ţi s-au înroşit urechile.

— Ţi-am spus că nu a fost nimeni…

— Nu? Atunci cui îi scriai toate scrisorile acelea pe care le rupeai imediat după ce le terminai? De ce aşteptai poştaşul cu atâta nerăbdare?

Nu-i răspunse. Ar fi putut să spună că aştepta o scrisoare de la Feuermann sau de la alt camarad. Dar ştia că fusese învins şi ştia că şi ea îşi dăduse seama de asta.

— Lucius…

Se aplecă şi puse mâna peste a lui.

— Fiul meu, pot să-ţi dau un sfat? Te-ai întors acasă de aproape doi ani. Ar fi trebuit să-ţi scrie, presupunând că ştie cum.

Uşa din spatele lui se deschise şi Jadwiga vârî capul pe ea ca să vadă dacă mai trebuia să aducă ceva la masă. Mama îi făcu semn să plece. Un vârtej negru dincolo de fereastră anunţă revenirea graurilor. Nu de doi ani, ar fi vrut el să spună, ci doar de paisprezece luni. Însă fără să pună la socoteală tot timpul cât lucrase pe trenul sanitar şi o căutase fără încetare.

— Te porţi de parcă ţi-aş fi duşman, spuse mama, cu mai multă blândeţe, mângâindu-l pe mână. *Eu* sunt mama ta. Eşti sânge din sângele meu. Nu te poţi ascunde toată viaţa în spital. Şi tocmai despre viaţa ta vorbim noi acum.

Îşi retrase mâna şi se îndreptă în scaun. Din nou rece, demnă, impecabilă. Scoase o ţigaretă lungă dintr-o casetă din argint.

— Credeam că discutăm despre bani.

— Nu am zis că trebuie să te căsătoreşti cu o spălătoreasă. Eu îţi voi prezenta meniul. Tu vei alege felul de mâncare pe care ţi-l doreşti.

Întors la spital, se tot aştepta să primească un bilet prin care mama lui să îl convoace la o nouă discuţie. Însă, după cum înţelese el mai târziu, Agnieszka Krzelewska era mult mai vicleană decât îşi imagina el. Ea rostise cu voce tare ceea ce el nu fusese capabil să accepte în toate acele luni. Cât timp mai avea de gând să jelească? O căutase pe Margarete prin jumătate din spitalele din estul Galiţiei. Mai avea doar să se ducă până la Lemnowice, ceea ce ar fi însemnat dezertare, dacă nu avea permisiunea comandanţilor. Aşa că nu mai ştia ce să facă. Nu mai avea soluţii.

Plus că prin cap îi treceau şi alte gânduri, neluate în seamă la început, dar inevitabile acum. La urma urmei, ar fi putut să-l caute Margarete pe el. Chiar dacă nu putea să călătorească, ştia cum îl cheamă şi ştia să scrie. Şi ar fi fost foarte uşor. O infirmieră se putea pierde în marea desfăşurare de trupe, dar nu şi un medic locotenent. Dacă poşta nu ajungea la un spital de campanie din creierii munţilor, cu siguranţă că ajungea la Viena. El însuşi, atunci când îi scrisese

lui Feuermann, nu trecuse pe plic decât numele şi regimentul. Dacă ea i-ar fi scris prin poşta militară, nici măcar de timbru nu ar fi avut nevoie.

Mai aşteptă încă o săptămână mesagerul mamei, însă în zadar. Ştia foarte bine că mama lui nu uita niciodată. Sădise sămânţa, acum doar o aştepta să prindă rădăcini.

Apoi a venit primăvara. Prin tot oraşul, pe bulevarde, în grădinile publice, vedea soldaţi la plimbare cu iubitele lor. Fustele erau puţin mai scurte. Nu-şi dădea seama dacă din cauza crizei de materiale, din cauza vremii sau dintr-un fel de indiferenţă declanşată de atât de multe privaţiuni. Însă se vedeau glezne şi gâturi. Pentru că îşi donaseră toate bijuteriile ca să susţină armata, având grijă să afle lumea întreagă despre gestul lor, domnişoarele începuseră să se împodobească cu flori de câmp, pe care le culegeau din grădinile lăsate de izbelişte şi pe care şi le puneau la butonieră sau la pălărie. Familiile pacienţilor începuseră să-i viziteze la spital şi Lucius îşi simţea inima plină de dor atunci când privea lung la tinerele soţii care îşi divinizau soţii răniţi. Îşi dădea seama că era o prostie să invidieze un soldat paralizat de la gât în jos sau pe unul obligat să poarte o proteză facială din tinichea ca să nu-şi înspăimânte copiii. Însă soţiile venite în vizită erau atât de drăguţe aranjate, iar cehoaicele şi slovenele erau cu adevărat frumoase. Şi când îi mulţumeau pentru că le-a îngrijit soţii, îi întindeau mâna. O clipă doar, atât cât să le strângă uşor degetele, acceptându-le recunoştinţa, dar fără să le ducă la buze.

Alte dăţi, le urmărea fără să fie văzut. Auzea foşnetul aşternuturilor. Vedea un obraz îmbujorat, un nasture deschis la bluză, o fustă ridicată. Şi încerca să-şi spună că nu îl afectează, că ar trebui să se bucure când pacienţii lui au parte de asemenea plăceri efemere. Însă nu mai putea să nege dorul care îi ardea în piept.

★

A început din nou să se plimbe ca să scape de înghesuiala din spital, de gândurile la discuţia cu mama sa, de soţiile drăguţe ale pacienţilor. Şi se plimba pe lângă palatele de pe Landstrasse, pe lângă cazărmile din apropiere de Karlsplatz, pe lângă prostituatele care rătăceau pe marginile rămase fără copaci ale bulevardului Ring. Pe lângă clădirea zăvorâtă a Operei şi pe lângă statuia lui Goethe din Grădina Imperială, acum plină de margarete. Spre canal, în jurul Catedralei Sfântul Ştefan, la Gara de Nord, ca să privească trenurile care trăgeau la peroane.

Într-o după-amiază de la sfârşitul lui aprilie, l-a lăsat câteva ore în locul lui pe specialistul din Innsbruck şi s-a dus în Parcul Maria-Josefa, situat în apropiere de Arsenal şi Gara de Sud. Plouase aproape întreaga săptămână, dar acum ploaia luase o pauză şi parcul era plin de familii ieşite la plimbare, perechi de îndrăgostiţi şi grupuri mici de soldaţi aflaţi în permisie, care flirtau cu guvernantele şi cu vânzătoarele de mărunţişuri. Luase cu el două exemplare din *Revista de Medicină Militară* şi s-a aşezat pe o bancă din centrul parcului, nu departe de fântâna secată, unde zeul Neptun, văruit în găinaţ de porumbei, se înălţa deasupra unor delfini care ieşeau din valurile de marmură. Aerul era umed, cerul avea culoarea oţelului brunat. Încerca să citească, însă gândurile îi reveneau mereu la Margarete şi la propunerea mamei sale. La un moment dat, auzi hohote de râs dintr-un grup de pe aleea largă, străjuită de salcâmi galbeni, de lângă intrarea în parc. La început, nu le dădu atenţie. Străzile erau pline de scamatori şi cântăreţi ambulanţi: violonişti şi acordeonişti. În mod obişnuit, aceştia erau veterani, iar el se apropia de ei cu prudenţă, temându-se de amintirile pe care i le-ar putea trezi. Însă oamenii de acum păreau să se distreze mult mai mult decât se distra el cu articolul despre psihoza produsă prin înfometare. Aşa că se ridică şi se apropie de grupul format în jurul unui flaşnetar cu un urs.

Flaşneta era pusă pe ceva ce semăna cu un cărucior transformat, cu roţi negre şi mari ca de diligenţă, cadru lăcuit şi mâner din fier filigranat. Pe flaşnetă erau pictate filamente verzi şi lucioase şi căpşuni micuţe. Mai era scris pe ea şi un nume aurit, cu caligrafie barocă, dar imposibil de citit de la distanţă.

Ursul nu era urs, ci un bărbat de statură mică, îmbrăcat în întregime cu o blană de urs adevărat. I se tăiaseră însă labele, ca să facă loc mâinilor şi picioarelor omului. Arătarea aceasta avea un aer primitiv şi hidos. Fusese îndepărtată şi o bună parte din craniu, iar blana ursului nu mai era simetrică: nasul se strâmbase, o ureche era mai sus decât cealaltă. Toate astea îi aminteau lui Lucius de grimasele diforme ale pacienţilor cu răni faciale. În locul ochilor erau două scoici albe, pe care fuseseră vopsiţi irişi stacojii.

Dansatorul se uita prin gura căscată. Buzele ursului fuseseră fixate cu ace ca să dea senzaţia că fiara ar mârâi furioasă. Flaşneta cânta o tarantelă. Ursul se dădea peste cap, făcea roata şi dansa cu spectatorii. Tocmai ce terminase de dansat cu o duduiţă într-o rochie din stambă roz, cu volănaşe, când începu ploaia.

Se auzi un geamăt colectiv. Flaşnetarul îşi acoperi instrumentul cu pătura, iar ursul continuă să danseze. Ici şi colo se deschiseră umbrelele, îndrăgostiţii se strânseră unul în altul, iar femeile îşi acoperiră capetele cu şaluri. Lucius vârî revista în interiorul hainei. Apoi cerul se întunecă brusc, de parcă soarele fusese acoperit de vreun zepelin sau de vreo pasăre uriaşă. Şi începu să plouă mai tare. Tarantela se întrerupse, flaşnetarul îşi înfăşură bine instrumentul, ursul îşi scoase capul şi porni printre spectatori după bacşişuri.

Lucius, care credea despre sine că ştie dinainte cum va fi vremea, deşi se înşelase de multe ori, nu-şi luase umbrela. Observă un chioşc la capătul aleii şi tocmai se grăbea într-acolo împreună cu mai multe femei de condiţie ceva mai simplă, când

observă cu coada ochiului o siluetă trecând pe lângă un şir de tufe de liliac, în direcţia Gării de Sud.

Încremeni.

Bluză albă. Fustă din flanel albastru. Şal albastru închis şi panglică aurie la mână.

Nu mai poartă straiul de călugăriţă, îşi zise el; numai că aceasta era cea mai neînsemnată dintre enigmele pe care voia să le înţeleagă.

Mulţimea se împrăştia.

— Margarete!

Însă era prea departe, iar strigătele şi râsetele oamenilor prea puternice. Începu să meargă mai repede, apoi o luă la fugă. Se ciocni de o pereche de tineri care fugeau şi ei, ţinând o gazetă udă de ploaie deasupra capetelor. Imediat se ciocni de altcineva, un domn cu un câine. Mulţimea părea acum că vine spre el: un poliţist, în manta impermeabilă, trei tineri cu meloane, o femeie în braţe cu un copil care dădea din picioare. Fără să-şi mai ceară scuze, Lucius se îmbrânci printre ei, stârnind mici vârtejuri de furie în urma sa.

Ea intrase într-un val de oameni care ieşeau alergând din parc, îndreptându-se către gară ca să se pună la adăpost. El merse după ei, apărându-şi ochii de ploaia rece cu *Revista de Medicină Militară,* înnebunit de disperare că ar fi putut să o piardă din nou. Când traversă strada, aproape că a fost eviscerat de bara decorativă a unei carete, al cărei vizitiu, înfăşurat în pelerină, îl înjură îndelung şi plesni din bici la doar câţiva centimetri de faţa lui. Alt cal, altă caretă, alt scârţâit de roţi pe strada udă, alt strigăt. Apoi o căruţă, un automobil, de parcă toate mijloacele de transport din capitala imperiului plănuiseră să-i blocheze drumul. Reuşi să se ferească de un cal care necheza nervos. Deja vedea gara în faţa lui, o clădire opulentă, cu coloane şi şiruri de cavaleri şi grifoni din marmură. Statuia Victoriei abia dacă se mai zărea prin ploaie. Mulţimile se înghesuiau în jurul ei. Studie atent eşarfele, fustele şi bluzele multicolore. Oamenii îşi

strânseră umbrelele când ajunseră la intrare. O pierduse. Pentru a doua oară.

Tot cu revista ridicată, porni încet înainte. Părea calm, dar clocotea pe dinăuntru, era cu ochii în patru, încercând să cuprindă cu privirea tot ce era în jur. În jur erau oameni! O mare de oameni! Cât de mulţi oameni erau în oraşul ăsta blestemat! Cât de multe culori de bluze, cât de multe imprimeuri pe stambă! Cât de multe fuste din flanel, cât de multe panglici şi şaluri; cât de multe chipuri sub ele, chipuri trandafirii, chipuri cenuşii şi posomorâte, chipuri ridate de ani, chipuri umflate; chipuri bătrâne, cu dinţi de cal şi gâturi scurte; gâturi lungi şi frunţi înguste; chipuri dolicocefalice[46] şi chipuri leptorine[47]; chipuri chinuite; chipuri arogante, senzuale, indiferente, transpirate; chipuri palide şi chipuri ude de ploaie…

Nu era nicăieri. Ieşi din învălmăşeală şi merse de-a lungul coloanelor de la intrare, uitându-se printre ele, căutând şalul, căutând panglica. Ploaia se înteţise şi mai mult. Cineva îl împinse la o parte. Auzi sunet de clopoţel – un tramcar îşi debarcase pasagerii şi pleca repede la adăpost.

Intră şi el, în urma mulţimii. Traversă holul principal, unde pâlpâiau globurile lămpilor cu gaz de culoarea chihlimbarului. Coloane canelate se înălţau până în tavan; mulţimile se revărsau în ambele direcţii pe scara grandioasă care ducea la şinele de tren. Oamenii îl împingeau spre peroane şi se strădui să iasă dintre ei, se întoarse şi încercă să se uite bine la chipurile acelora care treceau pe lângă el. Îl obsedau deja întrebările: de ce aici şi acum şi de ce purta panglica aceea aurie, pe care ţi-o pui doar în amintirea cuiva care a murit sau a dispărut? Sau poate o purta pentru el?

Un miros de vechi pluti spre el din coşurile unor vânzătoare de flori uscate, cu fuste bogate, care se instalaseră cu neruşinare în colţul scării.

Îşi croi drum înapoi, tot prin mulţime. Şi ieşi iar chiar atunci când ajunse un alt tramcar de pe care şiroia ploaia.

Şi o zări din nou – bluză, panglică aurie – trecând pe lângă coloane şi mergând iute pe drumul de lângă şinele de tren, spre pasajul subteran. Da, cunoştea fluturarea aceea a fustei în mers. O mai văzuse într-un loc cu ierburi înalte, acum o vedea lângă şinele înnegrite. Ca în ziua aceea în care fugise plângând de lângă el.

Lucius o luă la fugă, pe lângă spaţiile verzi de pe marginea trotuarelor, rămase acum doar cu buturugile urâte ale copacilor, strecurându-se printre bornele vopsite, printre călătorii care coborau dintr-un alt tramcar, prin tunelul întunecat, unde lumina tremura ca penele unei păsări înfricoşate, iar aerul era greu de miros de lână udă şi de respiraţie de oameni. Ajuns din nou afară, o văzu în cealaltă parte a intersecţiei, tot prea departe ca să-l poată auzi. Se îndrepta spre o alee care se făcea din bulevard. Simţea că îi ard obrajii; simţea apăsarea tuturor acelor luni, a tuturor acelor ani în care au fost despărţiţi; îşi dădea seama că totul va putea reveni la normal. Acum era de-adevăratelea, acum ar fi putut să o atingă, nu mai avea decât o stradă până la ea şi tremura de emoţie la gândul că o va ţine în braţe, că ea îl va mângâia, că el o va mângâia, că îi va săruta buzele ude de ploaie, aşa cum i le sărutase odinioară pe malul acelui râu.

O strigă, însă şuieratul unui tren îi acoperi vocea. Călcă într-o baltă, îşi suci glezna, se împletici, porni din nou. O strigă încă o dată. Dar ea vorbea acum cu un bărbat, aflat în pragul unei uşi. Şi imediat dispăru înăuntru. Într-o singură secundă, Lucius măsură cu privirea strada lăturalnică, plină cu lăzi şi căruţe, paravanele zdrenţuite ale prăvăliilor şi balcoanele cu rufe puse la uscat, din care acum picura apa. Bărbatul din pragul uşii îi tăie calea.

Cămaşă albă, cu petice la coate; jiletcă maro, roasă la guler şi la umeri. Mustaţă lungă, bine îngrijită. Claie de păr neted. Un ochi împietrit, doar cu un fel de ceaţă lăptoasă acolo unde fusese irisul. Accent necunoscut.

— Ce pofteşti?

Însă Lucius se uita dincolo de el, la persoana de dincolo de prag.

Stătea pe a treia treaptă a scării, chiar sub o lampă care îi proiecta umbra pe peretele opus. Îşi dăduse jos şalul de pe cap, iar acum părul îi atârna ud şi încâlcit pe lângă gât. Un abur foarte slab îi ieşea din bluză; se vedea că respiră greu.

Acum înţelese de ce o confundase: aceiaşi pometi înalţi, aceeaşi privire uşor piezişă, aceeaşi gură.

Ploaia se mai domolise; străduţa din spatele lui revenea la viaţă. De la una dintre ferestre ieşea miros de ulei încins. Cineva striga ceva într-o limbă străină. Lucius o privi iarăşi pe tânăra femeie, care coborâse şi se oprise între cele două cariatide aflate de-o parte şi de cealaltă a uşii. Ridică mâna ca să-şi netezească părul şi panglica îi alunecă de-a lungul încheieturii.

Îşi aminti ceva: noaptea aceea când o pierduse pe Margarete şi fugise prin ceaţă după silueta cenuşie care se dovedise a fi doar o fetişcană din sat. Dar înarmată cu o puşcă. Îşi aminti şi cum strigase; şi cum îndreptase arma spre el. Un avertisment, pe care nu-l luase în seamă şi se apucase din nou să alerge după himere.

I se lipise părul de obraji, haina îi era îmbibată cu apă. Simţea cum i se preling stropii de ploaie pe ceafă şi printre omoplaţi.

— Îmi cer scuze, murmură el, ruşinându-se de speranţele pe care şi le făcuse.

Se uită din nou la tânăra femeie şi, om de ştiinţă fiind, pricepu repede cum anume se întâmplase toată încurcătura – ploaia, nălucile, amintirile, felul magic în care apar cristalele şi se topesc din nou.

Făcu o plecăciune respectuoasă, aşa cum fusese învăţat în copilărie că se cade să facă atunci când cunoaşte alte persoane. Evident că era un gest ridicol, având în vedere circumstanţele. Însă aşa se obişnuia în lumea lui şi, indiferent ce s-ar fi întâmplat, el rămânea fiul mamei sale.

16.

De această dată, Lucius a fost cel care dorea să discute cu mama sa. Supărat, dar hotărât să termine ce începuse ea.

O găsi pe terasă, citind o publicaţie a Asociaţiei de Minerit. Îl văzu, împături frumos revista şi abia apoi o puse pe măsuţă. Părea sincer bucuroasă că o vizitează. Ce bine că luase hotărârea asta, spuse ea imediat, de parcă ar fi ştiut amândoi că era doar o chestiune de timp până când el avea să se răzgândească.

Într-o singură zi, a programat tot ce era de programat. Mai întâi vor merge la croitor, firește; apoi la frizer, ca să scape de – şi îşi atinse părul ca să-i arate că vorbea despre vârtejul lui din creştetul capului – *asta.* La început se vor întâlni doar cu patru domnişoare, pentru ca el să poată face comparaţie; dacă nu va fi mulţumit, ea va face alte aranjamente ca să găsească o persoană pe gustul lui.

— Zâmbeşte, îi zise ea. Te duci în peţit, nu la o şedinţă de exorcism.

Iar el schiţă un surâs acru, minunându-se în sinea lui de comparaţia făcută.

După cum era de aşteptat, mama l-a însoţit în toate vizitele.

Au fost patru, în patru după-amieze de sâmbătă, în patru saloane împodobite cu statui din marmură lucioasă, canapele moi şi portrete de familii bătătoare la ochi şi lipsite de gust, care au făcut-o pe mama lui să strâmbe din nas cu atâta trufie şi dezgust, că Lucius a crezut că avea de gând să anuleze fiecare întâlnire chiar înainte ca aceasta să fi început. Toate domnişoarele erau fiicele unor magnaţi ai industriei. Katherina Slovoda, Maria Rostoklovski, Wilhelmina Schmidt, Krisztina Szücs. Toate fiice unice. Prima era fiica unui ceh, proprietar de topitorie; a doua a unui polonez, care avea o fabrică de vagoane; a treia a unui austriac, de

origine germană, din industria de armament; şi a patra era fiica unui maghiar, cel mai mare producător de lignit. Şi toate erau drăguţe. Normal că erau drăguţe, zicea Madame Krzelewska: doar aveau mame drăguţe care se măritaseră pentru bani.

De asemenea, după cum prevăzuse mama lui, toate erau îngrozite de ideea că vor rămâne fete bătrâne şi ştiau că au de înfruntat o competiţie acerbă. Însă nici mama şi nici Lucius nu anticipaseră cât de disperate erau. Katherina, aşezată pe marginea canapelei, între mama şi tatăl ei, era atât de tulburată, că a început să-i curgă sânge din nas, iar Lucius s-a văzut nevoit să-i ceară să se întindă pe un fotoliu cu spătar rabatabil şi să-i apese nările cu o batistă. Maria, care, în vederea evenimentului, îşi pusese o pălărie ornată cu penele unei porumbiţe pe care probabil că ea o omorâse, şi-a strâns atât de tare în braţe căţeluşul, că bietul animal a încercat s-o muşte, după care a fugit şi s-a ascuns sub scaunul Biedermeier. Krisztina le-a cerut părinţilor să îi lase singuri şi a schimbat o privire complice cu mama ei. Imediat ce uşa s-a închis în spatele lor, tânăra s-a aplecat spre Lucius şi i-a mărturisit că nu trebuie să aştepte până în noaptea nunţii. În primul moment, el nu a înţeles despre ce vorbeşte. Şi se uita mirat la mişcările insinuante ale sprâncenelor ei. Să fi fost vorba despre un tic nervos? *Bilateral?* Al muşchiului occipitofrontal? Nu… dar… aha, abia atunci a înţeles!

Până şi sărmana Wilhelmina, care citea atât de mult, că ar fi făcut de râs pe cei mai mari cărturari ai vremii, purta o rochie mult prea lungă, iar mama lui nu s-a putut abţine şi i-a şoptit lui Lucius în poloneză că cineva ar trebui totuşi să o anunţe pe fată că se inventase brasiera. Decolteul domnişoarei era înconjurat de medalii patriotice. Vreme de zece minute, timp în care Frau Schmidt şi-a înălţat fiica în slăvi, Wilhelmina şi-a tot scos în afară pieptul, iar Lucius s-a văzut obligat să privească fix doar la fragmentele de rubin de pe tiara ei. Interpretându-i greşit lipsa de atenţie, biata fată s-a tot retras spre

capătul canapelei, până când mama lui Lucius, cu buzele strânse într-o grimasă de supremă iritare, i-a făcut semn să se aşeze la locul ei.

— Ajunge, drăguţă! Mama ta ne-a informat deja despre calităţile tale.

— Poftim?

— Pieptul tău, copilă. Ne… cum ziceţi voi în germană… *ameninţă?* Vezi să nu cazi de pe canapea.

A urmat un moment de tăcere stupefiată. Evident că mama lui vorbea germana, o vorbea la perfecţie. Iar gazdele lor ştiau asta.

— Păi… am… doar… am… s-a bâlbâit sărmana Wilhelmina, în zăngănit de medalii.

Şi imediat mama ei a exclamat:

— *Apfelstrudel!*

Şi a luat o bucată de plăcintă cu mere de pe platoul din argint, din care a muşcat cu o poftă simulată.

După fiecare din aceste întâlniri eşuate, Lucius s-a simţit răzbunat, a avut un sentiment vag de loialitate faţă de amintirea lui Margarete. Dar a fost şi puţin dezamăgit. Exact la asta se aştepta şi atunci când a fost anunţat de a cincea întâlnire cu o anume Nataşa Borszovska, mezina generalului Borszovski, din Legiunea Poloneză, despre care se spunea că va face parte din Comandamentul de Sud al Poloniei, după ce ţara îşi va recăpăta independenţa.

Au făcut cunoştinţă în data de 3 mai, la o serată organizată de părinţii lui Lucius, în onoarea constituţiei poloneze din 1791. Lucius era lângă tatăl lui atunci când Nataşa intră la braţul tatălui *ei,* un domn în vârstă, care avea pe cap un coif cu pene şi cu atât de multe decoraţii că, de la depărtare, ţi se părea că ar fi îmbrăcat în zale. Tânăra îi zâmbi recunoscătoare valetului care îi luă capa de blană şi Lucius avu senzaţia că încetaseră toate discuţiile din salon. Pe de-o parte şi-ar fi dorit să nu fie aşa. Tânăra era mult prea frumoasă; iar spaima aceea pe care o simţea de obicei la asemenea evenimente sociale îl strângea acum de gât. Se gândi să plece de

acolo. Numai că şi tatăl lui îi văzuse pe general şi pe fiica sa. La fel şi mama lui, care, deşi se afla în cealaltă parte a salonului, observase atât sosirea lui Borszovski, cât şi reacţia fiului şi a soţului ei.

Aşa că nu mai pierdu vremea. Păşind iute şi cu graţie pe parchet, ajunse imediat lângă ei şi făcu prezentările. Lucius: ea este Nataşa Borszovska. Nataşa: el este fiul meu, Lucius. Însă bătrânul Zbigniew, încă un mare seducător în stilul lui de „fin de siècle", deja luase mâna tinerei în mâinile sale.

— *Enchanté!*

Încetişor, Madame Krzelewska îşi trase soţul la o parte. Poate cei doi tineri ar dori să se cunoască mai bine, da? Parcă nu era nimeni pe terasă. Jadwiga le va aduce ceva de băut.

Purta o rochie din mătase, de culoarea cerului senin, largă şi fără mâneci, şi mânuşi lungi, tot din mătase. Un şirag lung de perle îi atârna între sâni. Mai târziu avea să afle că avea părul lung, numai că în ziua respectivă şi-l coafase într-un coc complicat, care îi lăsa gâtul dezgolit.

Se aşezară la o măsuţă din lemn, împodobită cu o scenă campestră: o nimfă fugind, urmărită de săgeţile lui Cupidon. Lucius rămăsese mut, pe de-o parte speriat că s-ar putea să-i revină bâlbâiala, pe de altă parte încercând să tragă de timp până îşi va da seama care era impoliteţea cea mai mare: să se holbeze la ea sau să se uite în altă parte. Şi se holbă. Ea trase dintr-o ţigaretă cu aromă de cuişoare, în timp ce se uita în jur, la ferigi, la pardoasela în stil de tablă de şah, la pianul din colţ, la masa cu harta pe care era desenat amplasamentul trupelor.

După aceea se întoarse cu faţa la el şi îi zâmbi.

— Bună.

— Bună!

Puţin cam prea tare. O clipă avu impresia că toată discuţia se va sfârşi aici. Numai că fata auzise foarte multe despre situaţia lui încă de când se întorsese din vacanţă – aşa îi zise. Tatăl ei spunea că el era erou de război, că supravieţuise unui atac al cazacilor în Munţii Carpaţi. Şi că acum conducea

spitalul înfiinţat de arhiducesă. O fascina medicina, neurologia. Oare Lucius citise *Interpretarea viselor* a domnului Freud?

Nu, încă nu.

— Mare păcat! O să-ţi dau exemplarul meu, dacă nu cumva te deranjează notiţele pe care le-am făcut pe marginea paginilor. Poate o să-mi spui ce părere ai.

Nu-i arătă nicicum că ar fi observat că i se înroşiseră urechile. Mama lui îi spusese tatălui ei că, pe când era la facultate, se ocupase în mod deosebit de aparatele cu raze X şi că reuşise să le perfecţioneze. Se mai ocupa de asta şi acum? Odată, evident, înainte de război, îşi făcuse o radiografie în joacă. Încă mai avea filmul pe care se vedeau contururile inelelor, i se vedea colierul, i se vedea *tot.* Era convinsă că ei, ca polonezi, aveau obligaţia patriotică să se iradieze. Când era mică o cunoscuse la Paris pe Madame Curie. Şi, ani de zile după aceea, a fost convinsă că, dacă va avea o fetiţă, o va boteza Marie. Oare Lucius a cunoscut-o pe Madame Curie? Vai, ce prostie din partea ei! Cum să-şi imagineze că, tocmai pentru că amândoi studiau procesul de executare a radiografiilor…

A cunoscut-o!

Ochii tinerei scânteiau în timp ce îi spunea povestea. O *sirenă?* Nu-i aşa că nu putea s-o ducă şi pe ea la Facultatea de Medicină ca să o vadă?

— Nu, dar… *stai puţin,* spuse el.

Urcă în bibliotecă sărind peste câte trei trepte odată.

Radiografia încă mai era acolo, într-o mapă din hârtie, ascunsă printre volumele de pe cel mai de sus raft. Mai să se dea de-a dura când coborî scara în goana mare.

— Extraordinar! exclamă ea, ţinând radiografia în lumină. Cine să facă aşa ceva? *Aceasta*-i cea mai interesantă parte a poveştii! Şi pe cine încerca să păcălească?

Iar Lucius îşi dădu brusc seama că, de fapt, nu încetase niciodată să se întrebe acelaşi lucru.

La capătul mesei lungi dintre ei era o scrumieră. Tânăra ar fi putut foarte bine să-i ceară să i-o aducă. Însă nu o făcu. Ci, ţinându-şi cu decenţă partea de sus a rochiei lipită de piept, se aplecă până acolo ca să scuture scrumul ţigării. Apoi dădu drumul rochiei ca să-şi netezească o buclă care-i ieşise din coc.

★

A curtat-o, după cum spunea chiar ea, în stilul secolului al XVIII-lea. Ceea ce a însemnat că perioada respectivă a constat mai ales din negocieri purtate între mama lui Lucius şi domnul general Borszovski. S-au căsătorit la începutul lunii august, 1918, cu foarte puţin timp înainte de ziua de naştere a Nataşei, care împlinea douăzeci şi unu de ani. Ceremonia a fost una modestă: ambele familii fiind de părere că ar fi fost de prost gust să organizeze ceva prea fastuos, având în vedere situaţia politică. La început, Nataşa a spus că dorea să-şi petreacă luna de miere la una dintre moşiile familiei sale din apropiere de Salzburg. Însă asta ar fi însemnat ca Lucius să-şi lase pacienţii în grija lui Zimmer, care, după pneumonie, părea să aibă mintea mai tulbure decât o avusese înainte. Aşa că şi-au petrecut noapte nunţii la Hotel Imperial; însă înainte de asta au luat parte la un dineu zgomotos, în timpul căruia ambii taţi s-au îmbătat şi au cântat marşuri de lăncieri, până când mama lui le-a făcut semn tinerilor soţi că pot pleca.

Odată ajunşi în camera lor, Lucius şi Nataşa au amuţit brusc. Ea adusese o sticlă mică cu şnaps de migdale, din care a turnat în două păhărele. Alcoolul l-a ajutat puţin pe Lucius. Întreaga zi i se tot păruse că o vede pe Margarete fie în biserica micuţă, unde se oficiase căsătoria, fie în salonul unde luaseră masa ori pe scara pe care urcase împreună cu noua lui soţie. Cum să-şi imagineze că ar putea să apară în locurile astea? Margarete, cu bocancii soldăţeşti şi mantaua groasă, cu puşca Mannlicher pe umăr, cu degetele încă pline de noroi de la rădăcinoasele pe care le scosese din pământ.

Nataşa s-a dezbrăcat prima. Ea l-a luat de mână şi l-a tras spre pat. O prinsese soarele în vacanţa de la munte şi părea ca sculptată în bronz, cu trupul ei slab, cu picioare frumoase şi netede. Lucius a privit-o lung, fără o vorbă. În încăpere nu se auzea decât foşnetul stins al ventilatorului din tavan. Şi atunci îi trecu prin minte că nu e demn de un asemenea noroc. Nu, nu-l merita, pentru că el încă era copilul acela bâlbâit, dat afară, alături de Feuermann, din toate asociaţiile studenţeşti. El era fiul nedorit, apărut din întâmplare.

— Nu trebuie să fii prea blând, îi spuse ea după o vreme.

Era prima femeie, cu excepţia lui Margarete, pe care o sărutase vreodată. În primele momente, îl surprinse fermitatea limbii ei şi ţinu buzele închise din reflex. Apoi o lăsă să intre. În afară de dulceaţa şnapsului, gura ei avea un gust necunoscut, aproape metalic.

După câteva minute, Nataşa se ridică şi scoase din poşetă un *gummi*[48]. Nu-i aşa că nu se supără? Deocamdată nu voia să rămână însărcinată. Făcuse planuri să se ducă la schi când va veni iarna; atât de multe erau de făcut acum, că se termina războiul. El clătină din cap, simţindu-se oarecum indignat să vadă în mâna ei membrana aceea de cauciuc pe care o aveau doar soldaţii. Dar nu, nu îl supăra. Bineînţeles că nu îl supăra.

Tot ce urmă îi dovedi că ea era cu mult mai experimentată decât el.

După aceea rămase culcat alături de ea, privindu-i pielea aurie cu mirarea unui cerşetor care tocmai ce a dat peste o comoară. Se mai vedeau vag urmele unei bluze de tenis fără mâneci şi ale unui costum de baie, iar el cuteză să mângâie uşor locurile unde pielea bronzată se întâlnea cu cea albă. Şi, preţ de o clipă, a fost cu totul acolo, alături de ea, fără ca gândul să-i mai zboare dincolo de munţi.

Nataşa adormise, iar el se dădu jos din pat ca să stingă luminile. Când se întoarse, se opri o clipă, copleşit de toată această nouă realitate: urma să se

urce într-un aşternut cald, în care îl aştepta o altă persoană. I se părea aproape imposibil să aibă parte de acest lux – de *ore* întregi –, neameninţat de gândul că ar putea fi descoperit sau întrerupt. În afară de momentele efemere când Margarete rămăsese întinsă alături de el după ce făcuseră dragoste, Lucius nu mai dormise niciodată alături de altcineva. Însă acum, când se uita la trupul Nataşei, scăldat în lumina lunii, simţi cum caracterul insolit al situaţiei este înlocuit de altceva. Se gândise la noaptea nunţii în săptămânile dinainte, dar se concentrase numai asupra consumării actului sexual în sine şi nici nu-i trecuse prin minte că după aceea va trebui să doarmă. Deşi somnul rămăsese o chestiune destul de incertă pentru el. După ce se reapucase de medicină, nu mai avusese chiar în fiecare noapte visele cu Horváth, însă erau nopţi, multe nopţi, când somnul îl ocolea.

Se uită la ea, la umărul ei care emana căldură.

Mâine, îşi promise el, mâine îi va spune totul despre coşmarurile care îl chinuiau. Dar nu acum, nu voia să strice momentul acesta. Aşa că se strecură uşor înapoi în pat şi aşteptă, cu ochii larg deschişi, ivirea zorilor.

Nataşa se trezi târziu. Îl sărută şi îl întrebă cum dormise.

— Mai bine ca un soldat care face noaptea de gardă, glumi el.

Apoi, închizând ochii, o sărută şi el.

★

S-au mutat într-un apartament din apropiere, pe Hohlweggasse. Proprietarul apartamentului era tatăl ei. În prima săptămână, Lucius a tot aşteptat ocazia să-i povestească Nataşei despre coşmarurile lui. Numai că niciun moment nu părea potrivit pentru asta. Iar noaptea, după ce făceau dragoste, o aştepta să adoarmă şi apoi se ducea în camera de zi, unde stătea până când se făcea dimineaţă. Abia atunci se strecura înapoi lângă ea, în pat. Ca să prevină orice situaţie stânjenitoare în caz că l-ar fi descoperit, i-a spus că se dădea jos din pat ca să se ocupe de toate

hârţoagele alea interminabile pe care le adusese de la spital. Ştia prea bine că nu va rezista mult în maniera asta, dar, în timpul războiului, ajunsese să se priceapă de minune să fure câteva minute de somn în puţinul timp liber pe care îl avea la dispoziţie. Plus că se obişnuise cu oboseala. Sigur, îşi zicea el, Nataşa era soţia lui, însă tot o străină o considera. Nu putea să o împovăreze atât de repede cu problemele lui. A-i vorbi despre visele acelea însemna să-i vorbească despre Horváth şi despre fagul din curtea bisericii şi despre ce făcuse el şi despre ce nu făcuse. Cu timpul, vor deveni mai apropiaţi. Aşa se întâmplase şi cu Margarete.

Nataşa îşi petrecea zilele citind, mergând în vizite la tot felul de cunoştinţe şi jucând tenis la un club sportiv. Serile ieşeau în oraş. În prima săptămână, îi rezervase mesele mama lui, care bănuia că el nu avea de unde să ştie care erau cele mai bune restaurante. *Un dar din partea mea,* aşa i-a spus. Însă el ştia că era mai degrabă o poruncă. Le trimitea mereu şampanie franţuzească, dar cu etichete noi, etichete patriotice, de genul „Vin spumos Rheingau”. Iar atunci când se aflau în separeul restaurantului de la Grand-Hôtel, în faţă cu cupele pline, el se simţea mai curajos şi îi putea pune mai multe întrebări despre ce anume o interesa, despre copilăria ei, despre familie. Spre marea lui surpriză, ea îi răspundea în detaliu. În următoarea seară, tot după câteva pahare care-l făcuseră mai îndrăzneţ, îi punea alte întrebări, despre prieteni, studiile făcute, intenţia ei de a se înscrie la Şcoala de Arte din Paris după război. Însă, în cea de-a treia seară, Nataşa i-a zis că vorbeşte ca un doctor care îşi chestionează pacientul despre bolile de care a suferit în trecut. Iar el a simţit dintr-odată cum totul se năruie în jurul lui.

În a doua săptămână abia dacă-şi mai vorbeau în timpul meselor.

— Despre ce vrei să discutăm? a explodat Nataşa frustrată într-una dintre aceste ocazii.

Iar el s-a bâlbâit:

— Me-me-medicină.

Deşi în niciun caz nu ar fi dorit să rostească acest cuvânt. Ea şi-a încreţit buzele şi el a crezut că o să izbucnească în râs. Înainte, ar fi vrut el să adauge, înainte a fost cineva care m-ar fi ascultat cu atenţie. Însă se temea să rostească numele lui Margarete în faţa acestei femei, de parcă i-ar fi întinat cumva amintirea.

Când au ajuns acasă, pe Nataşa o aştepta o scrisoare de la o prietenă. Ce noroc! a zis ea. Fusese invitată în Salzkammergut, împreună cu prinţesa Dzieduszycka. Iritat şi având acum motiv să-şi etaleze cunoştinţele enciclopedice despre nobilimea poloneză, căpătate de la mama sa, Lucius i-a spus că, de la moartea lui Sobieski (1696), nu a existat nicio singură prinţesă în familia aşa-zisei „prinţese" Dzieduszycka. După care, simţindu-se uşurat şi ştiind că îl aşteaptă o singurătate pe care nu o putea evita, i-a spus că nu are decât să se ducă.

În următoarea săptămână a dormit la spital. Şi a dormit foarte bine. A trecut pe la apartament în ziua când Nataşa ar fi trebuit să se întoarcă. Şi a găsit o telegramă din partea ei, în care îi spunea că lacurile sunt superbe. Ce-ar fi să vină şi el. Evident că nu putea şi ştia că ea ştie că nu poate. Dar simţea un junghi în inimă când îşi imagina trupul ei bronzat mişcându-se prin apa lacului. Nataşa s-a întors lunea următoare, cu un album mic în care erau fotografiile cu prietenii ei, toţi foarte bronzaţi, femeile în costume de baie în dungi, bărbaţii cu părul lucios şi ţigări în mâini. Atât de perfectă era frumuseţea omenească din fotografiile acelea, că întreg montajul părea trucat. Gâtul Nataşei era acoperit cu stropi de apă şi costumul subţire îi reliefa sânii. Privind-o, Lucius a simţit că se află în prezenţa unei creaturi superioare, capabilă să-i ofere o ultimă binecuvântare sau o ultimă anatemă. Îşi petrecuse ziua încercând să oprească convulsiile unui soldat de optsprezece ani, asfixiat cu fosgen[49]. La sfârşitul săptămânii, Nataşa i-a spus că vrea să plece iarăşi acolo.

Şi din nou el a început să doarmă la spital. Sperase că Nataşa va fi soluţia singurătăţii sale, însă ce se întâmpla acum era mult mai rău decât înainte. Nu voia să se gândească la ea, dar ajungea să se frământe noaptea întreagă imaginându-şi unde anume dormea. După cinci zile, ea a dat telefon la Palatul Lamberg ca să-l anunţe că se întorsese mai devreme. Plin de speranţe, Lucius s-a grăbit acasă. Acolo a găsit-o împreună cu sora ei, o tânără cu braţe lungi, care îi semăna foarte mult, şi cu soţul surorii ei, fiul unui industriaş german, pe care îl chema Franz. Patru seri a acceptat Lucius să meargă cu ei la restaurante, pentru că aşa putea să revendice trupul soţiei sale odată ajunşi acasă. Îşi dorea ca ei să bârfească sau să-i calomnieze pe alţii, făcându-l să se simtă moralmente superior. Însă Franz luptase în Bătălia de pe Marna şi o infecţie cu puroi la şold îl ţinuse un an de zile într-un spital de campanie; iar la revenirea acasă, înfiinţase un orfelinat. Avea o cicatrice sidefie exact pe pomete, era la fel de isteţ şi ager ca Nataşa; şi enervant de conştient de şarmul lui. Cu toate acestea, era plin de solicitudine faţă de Lucius, lucru care înrăutăţea şi mai mult situaţia. De ce fel de pacienţi se ocupa? Spitalul avea nevoie de echipament nou pentru terapia de recuperare? Amicul lui, domnul doctor Sauer, care publicase câteva cărţi de specialitate, era de părere că una dintre cele mai rapide metode de însănătoşire era călăria, oare ce părere avea Lucius?

Lucius nu avea niciuna. Nu citise cărţile domnului doctor Sauer, de fapt, nici nu auzise de domnul doctor Sauer. Cei trei îl aşteptau să mai adauge ceva. Aşa că spuse că, după părerea lui, acei doctori care generalizează, fără să ia în considerare particularităţile fiecărui pacient, fac mai mult rău decât bine. Nataşa păru brusc preocupată de mâncarea de pe farfurie. Sora ei schiţă un zâmbet acru. Franz zise:

— Ai vorbit ca un adevărat expert.

Şi îşi aprinse o ţigară.

Lucius simţi că se întorseseră toţi împotriva lui. Îşi vedea chipul reflectat în oglinda de pe peretele salonului, urechile rozalii, ciuful de păr alb. Cât de urât şi de străin părea printre ei! Şi se înfurie – pe ei, pe el însuşi, pe propria-i mamă pentru că îşi imaginase că s-ar putea adapta unei asemenea societăţi.

— Dar să ştii că am să mă gândesc să folosesc şi cai, mulţumesc pentru idee, îi răspunse el lui Franz.

Apoi se întrebă cu glas tare dacă Germania ar fi de acord să doneze câteva herghelii pentru recuperarea soldaţilor pe care îi trimisese în linia întâi, fără căşti şi cu o singură puşcă ruginită la doi oameni.

În noaptea aceea, Nataşa îl întrebă de ce fusese atât de mojic cu Franz, care nu voise nimic altceva decât să-l includă în conversaţie. Tare enervant! Da, Lucius era un geniu, mai zise ea, cu o vagă undă de batjocură în ton. Un mare medic, expert al sufletului omenesc. Madame Krzelewska îi arătase tatălui ei evaluarea lui Lucius din 1913. *Dă dovadă de o înclinaţie neobişnuită pentru acele lucruri care scapă ochiului.* Dacă era în stare să facă conversaţie cu o grămadă de bâlbâiţi care se prefăceau ca ar fi suferit de pe urma şocului cauzat de vreo explozie, atunci cu siguranţă că era capabil să discute şi cu Franz.

Atunci Lucius avu senzaţia clară că îi revine bâlbâiala. Şi probabil că se schimbă şi la faţă, pentru că Nataşa îi aruncă zâmbetul acela de care sunt capabile doar persoanele foarte frumoase: răutăcios şi împăciuitor totodată. Nu trebuia să tacă atât de mult, îi mai spuse ea, dacă nu voia să fie confundat cu unul dintre muţii ăia care îi erau pacienţi. Şi imediat îl luă prin surprindere, întrebându-l dacă îi permite să-şi petreacă sfârşitul de săptămână în Triest, împreună cu sora ei.

Acum Lucius zise că voia să meargă cu ea. Nataşa crezu că glumeşte şi începu să râdă. El insistă. Ea spuse că se va plictisi acolo. Nu juca tenis, nu dansa. El insistă din nou. Ea spuse că nu voia să meargă la

restaurant cu el, pentru că îl văzuse odată holbându-se după o chelneriţă şi nu pentru că ar fi fost frumoască, ci pentru că şchiopăta. Ar fi înţeles dacă fata aia ar fi fost drăguţă! Dar să se uite aşa după o schiloadă? Şi mai spuse că sora ei îi confundase haina cu a lui Franz şi că găsise un kielbasa în buzunar şi că îşi imaginase că este un organ dintr-un pacient. Şi îi spuse că nu o interesa ce făcea el la spital, dar măcar să-şi schimbe haina atunci când ieşea cu ea. Şi îi mai spuse că sora ei zicea că mirosul lui îi aduce aminte de sanatoriul unde fusese internată pentru o afecţiune nervoasă, iar acum ea, Nataşa, nu îşi mai putea scoate asta din cap.

El o întrebă dacă va fi şi vreun bărbat în Triest.

— Da, răspunse ea, fără cea mai mică ezitare.

Şi adăugă:

— Au fost alţi bărbaţi şi în Salzkammergut, şi la Berlin. De ce crezi că tata a insistat atât de mult să mă mărit? Măcar *ei* rămân în pat, lângă mine. *Ei* dorm, *ei* mănâncă, *ei* sunt oameni normali.

Şi imediat îl întrebă:

— Ce fel de monstru eşti?

Dar folosi un cuvânt în poloneză, care nu însemna tocmai o creatură a răului, cât mai degrabă o făptură amărâtă, apărută pe lumea asta din întâmplare. Cuvântul era folosit mai ales în cazul unui copil anormal sau al unei capre cu două capete.

Măcar de ţi-ai putea da seama, îi răspunse el. Însă doar în gând, pentru că nu mai era în stare să articuleze niciun cuvânt. Avea sentimentul că până şi gramatica limbii sale materne îşi bate joc de el, pentru că nu se mai simţea în stare să o tutuiască pe Nataşa.

Ea îşi aprinse o ţigară, aşa cum făcea adesea după momentele lor de intimitate.

— Lasă figura asta nefericită, îi zise ea. Şi tu te-ai căsătorit doar ca să-i faci pe plac mamei tale.

Voia să-i spună că nu, nu avea dreptate. *A fost decizia mea.* Numai că nu putea să-i ofere bucuria acestei victorii. *Eu am pierdut mult mai mult decât*

tine, îi zise el în gând. Nataşa mai trase o dată din ţigară şi ieşi din cameră.

Întoarcerea acasă a fost mai uşoară acum decât atunci când venise de pe front.

— Soţia mea nu mi-a fost credincioasă, i-a spus mamei sale, pentru că această explicaţie îl făcea să se simtă mai puţin ruşinat decât toate celelalte.

Nu avea niciun rost să pomenească de atmosfera mohorâtă din timpul cinelor, de faptul că nu putea să doarmă. Spre marea lui mirare, mama s-a purtat foarte frumos cu el şi i-a dat impresia că o macină regretele. I-a trecut atunci prin minte că scandalul despărţirii i-ar putea fi mai folositor decât parteneriatul creat prin această căsătorie: acum se afla în posesia unor amănunte extrem de compromiţătoare despre fiica generalului din Comandamentul de Sud al Poloniei. Însă a alungat iute gândul acesta. Nu, o fi fost mama lui o persoană fără scrupule, însă asemenea maşinaţiuni erau de o cruzime inimaginabilă şi ştia cât de loială era neamului ei. Totuşi, probabil că ştiuse că se va întâmpla aşa ceva. Îşi cunoştea foarte bine fiul.

★

Asta s-a întâmplat pe la sfârşitul lui septembrie. Toate lucrurile i-au fost trimise la adresa părinţilor; nici măcar nu şi le despachetase pe toate. Însă nu prea avea timp să se mai gândească la Nataşa. În timpul ultimelor zile din şubreda lui căsnicie, o epidemie de gripă lovise cu toată puterea Spitalul Militar pentru Boli neurologice din Palatul Lamberg. Până în noiembrie, pierduse deja douăzeci şi şapte de pacienţi şi trei infirmiere, iar el însuşi a petrecut aproape două săptămâni în salonul de carantină de la al doilea etaj, delirând din cauza febrei, ascultând gemetele celor din paturile învecinate.

După ce i-a scăzut febra, s-a dat jos din pat şi a coborât în salonul principal. Se înserase şi locul părea ciudat de tăcut. Prin ferestrele înalte intra lumina cenuşie a amurgului de sfârşit de toamnă; din cauza crizei de combustibil, fuseseră stinse toate

candelabrele. Şi-a văzut infirmierele în celălalt capăt al sălii de bal. Apropiindu-se de ele, a observat că se înghesuiau în jurul unui sanitar în manta ninsă, rumen în obraji şi care gâfâia amarnic. În mâini ţinea strâns o foaie tipărită.

În seara aceea, Lucius s-a mtors acasă, pe Cranachgasse.

— Ai auzit? l-a întrebat tatăl lui, când Lucius a apărut pe terasă.

Armistiţiu, abdicarea familieie regale, sfârşitul imperiului.

Şi s-au apropiat încet de hărţile întinse. Bătrânul maior în rezervă şi-a scos sabia cu care luptase în Bătălia de la Custoza şi, dintr-o singură mişcare, a măturat toate armatele de pe masă.

17.

Se întoarse la spital în aceeaşi seară, pe străzile pustii.

Era nefiresc de cald, aşa că îşi descheie paltonul. Nu era curent electric, aşa că la ferestre se vedeau umbre mişcându-se în licărirea galbenă a lămpilor cu gaz şi a lumânărilor. Oraşul era cufundat în tăcere, dar el ştia că, în spatele uşilor închise, acelaşi cuvânt era pe buzele tuturor.

Armistiţiu. La fel ca el, toţi aşteptaseră câte ceva: întoarcerea de pe front a unui fiu, nunta amânată prea mult, şansa de a vedea cum a crescut un bebeluş; dispariţia cozilor la alimente, deşi asta nu era un lucru sigur, pentru că venea iarna; pierderea titlurilor, pierderea moşiilor. Mama şi tatăl lui aşteptau o nouă Polonie, sau, după cum l-ar fi corectat ei, renaşterea celei vechi. Însă pentru Lucius, cuvântul pe care aşteptase atât de mult să-l audă însemna că va reuşi să ajungă în locul acela unde ar fi putut afla ce se întâmplase cu Margarete.

Lemnowice. În cei doi ani lungi, foarte lungi petrecuţi la Viena, avusese senzaţia că tot universul se coalizase împotriva lui, împiedicându-l să se întoarcă acolo: armata rusească, şuvoiul de prizonieri de război întorşi din lagăre şi apoi obstacolul pe care şi-l ridicase cu propria-i mână: Nataşa. Numai că Nataşa nu mai era, dispăruse din viaţa lui, ca şi cum nici n-ar fi existat. Iar Brusilov se întorsese în Rusia. Iar acum, după toate trenurile sanitare, după toate peregrinările apatice, după toate zilele în care se gândise numai la Margarete, iată că avea în sfârşit o şansă.

Însă, în multe privinţe, lumea care îl întâmpină în dimineaţa zilei de marţi, după armistiţiu, era mai complicată decât cea de luni seara. Trenurile erau pline până la refuz de soldaţi care veneau acasă. Apăruseră graniţele în interiorul fostului imperiu. Nevoia de documente de călătorie emise de nou-

declarata „Austrie Germană”, care nu era decât un nume nou şi atâta tot. Mai era şi chestiunea politică. Tatăl său făcuse un gest teatral atunci când măturase cu sabia piesele de pe hartă. Mai bine ar fi fost să ia fiecare câte o pensulă în mână, să vopsească trupele austro-ungare în opt culori diferite şi să le pună să se lupte între ele. Cu o săptămână în urmă Serbia atacase deja Ungaria, Cehoslovacia atacase Ungaria, iar revoluţionarii luaseră cu asalt Reichstagul, clădirea parlamentului din Berlin. Se spunea că nici Polonia şi nici Cehoslovacia nu erau de acord cu graniţa dintre ele. În Rusia nu se terminase războiul civil. Şi, ceea ce-l îngrijora cel mai tare pe Lucius, în Galiţia izbucniseră lupte între polonezi şi ucraineni.

Era de parcă cineva, în loc să stingă un foc aşa cum se cuvine, se apucase să-l calce în picioare, împrăştiind în toate părţile tăciunii aprinşi – aşa zicea tatăl lui.

Însă toate aceste piedici păreau surmontabile, absolut toate, cu excepţia uneia singure. De când fusese bolnav de pneumonie, mintea lui Zimmer intrase pe o pantă descendentă, iar Lucius ştia că, dacă şi-ar fi lăsat pacienţii în seama fostului său profesor, ar fi însemnat să-i abandoneze pur şi simplu. Aproape imediat după armistiţiu, începu să solicite un înlocuitor temporar. Nu avea nevoie de prea mult timp, scria el în diferitele cereri trimise diferitelor ministere. Epidemia de gripă se terminase, iar el nu-şi mai luase nicio permisie de aproape doi ani. Nu voia decât două, trei săptămâni. Îşi spunea că atât îi va fi suficient ca să ajungă la Lemnowice, să găsească pe cineva care să-i spună cum poate da de Margarete. Lemnowice era tot ce îi mai rămăsese, dacă nu cumva voia să străbată din nou toată Galiţia sau să bată la uşa fiecărei colibe din fiecare cătun.

Însă nu primi niciun răspuns. Şi, pentru că Divizia medicală a Armatei Austro-Ungare îşi încetă curând existenţa oficială, iar arhiducesa Anna se refugiase în Elveţia pentru că se temea de o revoltă a

radicalilor, asemănătoare cu cea a Iacobinilor din Franţa, Lucius nici nu mai ştia cui să i se adreseze.

În luna mai primi în sfârşit o scrisoare, pe adresa spitalului.

La început, Lucius crezu că era vorba despre un răspuns la cererea lui. Însă venea din partea unui departament pe care nu îl cunoştea. Spitalul se muta, scria acolo, iar pacienţii urmau să fie transferaţi la un sanatoriu de stat, din Baden. Li se adusese la cunoştinţă că el nu absolvise facultatea şi, deoarece gradele medicale căpătate în perioada războiului erau nule şi neavenite, dacă încă mai dorea să practice medicina, trebuia să îşi reia studiile chiar din toamnă. Tonul scrisorii era sever, ridiculizând guvernul imperial pentru faptul că îi dăduse unui biet student o asemenea responsabilitate. Arhiducesa va vinde palatul. Vor închide spitalul până la sfârşitul lunii în curs.

Îl găsi pe Zimmer în birou.

— Herr Professor Doktor, aţi auzit veştile?

Mestecând un capăt de scobitoare, fostul lui profesor dădu din cap. O clipă, Lucius se temu că dăduse iarăşi iama în *wunderkrammer şi* furase din colecţia arhiducesei vreun ţep de la un arici de mare, vreun os penian de la un rozător sau chiar sceptrul miniatural al unei păpuşi care întruchipa un rege. Însă nu era decât o scobitoare şi, pentru prima oară de când ţinea el minte, nu mai exista niciun fel de hidoşenie pe biroul bătrânului doctor. Zimmer dădea din degete de parcă ar fi căutat ceva ce-i fusese luat. Imaginea aceasta îi aminti lui Lucius de unul dintre fraţii bunicului său, un baron, care îşi petrecuse ultimii ani ai vieţii ocupându-se de gâştele de pe iazul din spatele castelului şi tot aşa mişca din degete când le fărâmiţa pâinea. Însă Zimmer părea să înţeleagă despre ce era vorba.

— Unde ai să te duci? îl întrebă el.

Pe peretele din spatele bătrânului era o tapiserie decolorată cu un unicorn care sorbea dintr-un izvor de munte. Deasupra lui se înălţau culmile acoperite

cu zăpadă, iar cerul era plin de păsări. Ce ciudat, îşi spuse Lucius, că nu observase înainte tapiseria asta.

Şi o văzu: o siluetă în straie lungi, cu mâinile pline de verdeţuri şi rădăcinoase. O văzu cum se aplecase peste el în dimineaţa aceea însorită, sub salcia de pe malul râului.

— Să caut un prieten, răspunse el.

În sfârşit.

Ambulanţele militare au ajuns după o săptămână.

Erau aceleaşi camioane pe care le cunoştea din timpul războiului, iar brancardierii păreau să care aceleaşi tărgi. Pacienţii plecară, unul câte unul, cu plecăciuni, saluturi milităreşti sau sărutând mâna lui Lucius. *Acesta este husarul Zoltán Lukács, care a fost aruncat din şa şi este epileptic… Maciej Krawiec, Daniel Löw…* Acum, când îşi lua rămas-bun, parcă o parte din el ezita să mai plece şi a fost nevoit să-şi spună că nu avea încotro. Probabil că emoţiile i se citeau pe chip, pentru că imediat se apropie de el una dintre infirmiere.

— Haideţi, Herr Doktor! îi şopti ea. Vor fi îngrijiţi aşa cum trebuie. Spitalul din Baden este foarte frumos şi modern.

Lucius dădu din cap. Nu mărturisi ce gândea, că de aceeaşi soartă şi-ar fi dorit să se fi bucurat şi pacienţii lui din Lemnowice, de un transfer la sanatoriul din Baden, nu de expedierea înapoi, la ororile de pe front.

Ambulanţele plecară în scrâşnet de pietriş. Apoi apărură altele. După ce au fost luaţi toţi pacienţii, veniră hamalii, care scoaseră paturile, goliră debaralele şi demontară ghişeul asistentelor din centrul sălii de bal.

Plecă şi Zimmer cu o birjă, urmând să-şi reia vechiul post de la universitate. Spera că Lucius îl va vizita, iar Lucius dădu din cap. Îşi strânseră mâinile. În ultimele luni, cataractele se făcuseră şi mai opace, parcă semănau cu nişte perle. După aceea plecară şi infirmierele, cu reverenţe adânci în faţa lui Lucius. Curând, în tot palatul nu mai rămaseră decât câteva

piese desperecheate de mobilier. Iar Lucius continua să aştepte. Sala era goală şi lumina care intra prin ferestrele înalte făcea să strălucească frescele cu un cer artificial. Pe vremuri, înainte ca palatul să fi fost transformat în spital, acolo avuseseră loc baluri şi dineuri superbe; numai că acum sala părea abandonată de secole. Parchetul era plin de zgârieturi şi pete. Candelabrele erau acoperite cu pânze de păianjeni. Tabloul cu Cadmus şi dragonul îşi reluase locul de pe perete.

Se deschise uşa de la capătul sălii. Lucius crezu că urma să intre un pacient, care nu auzise veştile. Însă era singur, doar el şi războinicii aceia care ieşeau din dinţii dragonului.

Afară începuse să bată un vânt rece.

Problema era cum să se întoarcă.

Cea mai bună variantă ar fi fost să meargă cu trenul până la Dolina, cea mai apropiată gară de Lemnowice, pe teritoriul controlat de polonezi. Ajunse la Gara de Nord, plină de călători, şi vru să-şi cumpere un bilet. Da, îi spuse funcţionarul, vechea rută de nord a împăratului Ferdinand spre Cracovia era deschisă; de acolo putea să meargă spre vest, până la Lemberg, care acum purta numele polonez de Lvov. Însă, din cauza insurgenţei ucrainene, calea ferată de la sud de Lvov era acum sub controlul armatei poloneze. Civililor le era interzis să circule pe acolo.

— Mulţumesc, spuse Lucius.

Plecă de la ghişeu, lăsând loc călătorului grăbit din spate. La Lvov ar putea să închirieze un automobil, numai că, din câte auzise, drumurile erau într-o stare atât de proastă, că deveniseră aproape impracticabile. Chiar în luna aceea, mama lui, o persoană care nu renunţa prea uşor, îşi anulase călătoria la Droghobîci, după ce insurgenţii îi capturaseră doi dintre angajaţi şi fusese obligată să plătească o răscumpărare consistentă.

Se întrebă acum dacă ar putea să apeleze la mama lui, să-i ceară să intervină pe lângă prietenii ei din armata poloneză ca să-i asigure trecerea prin zona

interzisă. Însă ştia că ea nu va fi de acord cu o asemenea nebunie. Gândeşte-te doar ce trofeu ai fi pentru răpitorii ăia, i-ar spune ea. Şi pentru drăgălaşa aia de infirmieră a ta, care probabil că nici nu se află acolo.

O mulţime de porumbei scandalagii se agitau pe grinzile gării. Oamenii continuau să se înghesuie în jurul lui ca să ajungă la ghişeele cu bilete. Simţea că i se năruie toate speranţele, dar imediat se duse din nou cu gândul la mama lui şi la armată. Atunci înţelese care era soluţia.

O găsi pe Nataşa în apartamentul ei aflat pe strada Hohlweggasse.

Era o zi extrem de caldă. Ea purta un kimono, îşi strânsese părul într-un coc şi avea o ţigară între degete.

— Lucius! Ce surpriză!

După lege, încă mai erau soţ şi soţie, dar se vedea limpede că ea aştepta să-i explice de ce venise, fără să-l invite înăuntru.

Însă, de data aceasta, Lucius nu se lăsă intimidat. Privi peste umărul ei.

— Pot să intru?

— Fireşte. Chiar te rog. Nu ne-am văzut de multă vreme.

S-au aşezat amândoi în camera de zi, unde el îşi petrecuse atâtea nopţi fără somn. Nataşa nu lăsă să se vadă că şi-ar fi amintit de timpurile acelea. Cu o politeţe rece şi pe un ton lipsit de inflexiuni, se interesă de familia lui, de munca de la spital. El îi povesti că spitalul se închisese şi că intenţiona să îşi reia studiile în toamnă.

— Tu?! Te întorci la şcoală?!

Nu-l deranja, spuse el. Învăţase medicina de război, acum venise vremea să înveţe şi altceva.

Ea îi povesti că petrecuse ultimele şase luni în Italia. Iar acum, pentru că se spunea că noul guvern austriac ar intenţiona să reformeze legile căsătoriei, se logodise deja în secret cu un sculptor italian. Da, chiar un sculptor italian; era previzibil. Nunta urma

să aibă loc de îndată ce vor fi emise documentele de divorţ.

Divorţul *nostru,* îşi zise el. Apoi, cu voce tare:

— Probabil că ar trebui să te felicit.

Ea îşi stinse ţigara.

— În fine, presupun că nu ai venit în vizită de curtoazie.

În cealaltă parte a încăperii se aflau o oglindă, vopsele, o pânză. Lucius se întrebă în treacăt ce făcea Nataşa cu ele. Însă terminase şi el cu conversaţia de complezenţă.

— Vreau să-ţi cer un serviciu.

— Aha!

— Să vorbeşti cu tatăl tău.

Nataşa ascultă detaşată întreaga lui relatare despre situaţia căilor ferate. Nu avea nevoie decât de o scrisoare, adăugă el. Putea să ajungă şi singur la Lvov; dar, de acolo, avea nevoie de autorizaţie ca să meargă spre sud cu trenurile armatei poloneze.

Ea îşi aprinse o altă ţigară şi clătină din cap. Îi părea rău. Tatăl ei se afla la Varşovia, unde urma să se întâlnească cu mareşalul Piłsudski. El nu auzise că se duceau lupte cu Rusia şi Ucraina? Şi, de parcă toată treaba aia cu Rusia nu i-ar fi fost de ajuns, generalul nu era deloc bucuros de noul logodnic al fiicei sale, căci îşi dorea ca ea să se mărite tot cu un polonez. Ultimul lucru pe care ar fi vrut ea să-l facă era să aducă vorba despre Lucius.

Lucius se înfurie.

— Nu e nevoie decât să-i trimiţi o telegramă, protestă el. Iar el nu trebuie decât să-i dicteze scrisoarea unui aghiotant.

— Iar eu îţi spun că nu pot să-l deranjez acum. Poate peste două luni, când am să mă întâlnesc cu el în Cracovia.

— Doar o scrisoare. O singură propoziţie. Opt cuvinte, poate zece. Dictează sute de cuvinte în fiecare zi.

— Îţi spun că nu este momentul. În fond, ce treabă ai tu acolo?

Lucius se sprijini de spătar, încercând să-şi stăpânească impulsul de a ridica tonul la ea. *După toate câte s-au întâmplat*, îşi spuse el în gând, *măcar atât să faci pentru mine.*

Nataşa tăcea, încercând să-i arate că discuţia se încheiase, însă el nu se clinti din loc.

— Mai este şi altceva? îl întrebă ea, în cele din urmă.

Lucius coborî ochii în pământ, apoi şi-i ridică şi se uită la ea.

— Mama spune că reputaţia domnului general este fără pată. Lucru ieşit din comun în nişte vremuri atât de corupte ca acestea.

Nataşa îi aruncă o privire precaută.

— Ce anume vrei să spui?

— Că am fost surprins atunci când mi-ai povestit că obişnuieşte să-şi cumpere şampania de la inamic. Şi mi s-a părut straniu că, în timpul războiului, tu şi cu sora ta aţi fost escortate de soldaţi din Brigada a Treia până la Zakopane ca să schiaţi. Soldaţi care ar fi trebuit să se afle pe front.

Nataşa încremeni. Apoi îi zvâcni aproape imperceptibil colţul gurii. Însă el observă şi ea ştia că el observase.

Trase din nou din ţigară.

— Şantajul nu o să-ţi folosească la nimic, Lucius!

— O, dar nu vreau să te şantajez, spuse el. În niciun caz.

Şi se întrerupse o clipă, dându-şi seama ce gust dulce avea această răzbunare.

— Dar, după cum prea bine ştii, mama pur şi simplu *adoră* asemenea poveşti.

Abia acum văzu pictura de pe pânza din celălalt capăt al camerei, un autoportret. Nud. Se aşteptă să simtă un junghi de regret sau de tristeţe. Dur, nu. Nu simţi absolut nimic.

★

Scrisoarea sosi după o săptămână.

O singură propoziţie, care garanta că *Lucius Krzelewski, prieten al Poloniei, are autorizaţie de călătorie de la Lvov la Dolina şi retur.*

Povestea cu „returul” avea o nuanţă inteligentă, îşi spuse el. Tare mărinimoasă fusese Nataşa. Nici măcar nu-i ceruse asta.

Se duse direct la gară, de unde îşi cumpără bilet pentru trenul care pleca în dimineaţa următoare spre Lvov, prin Oderberg, care acum se numea Bohumín, din noul stat cehoslovac, în vârstă de doar opt luni.

În seara aceea se strecură în biroul tatălui său. Părinţii erau plecaţi în oraş, la o recepţie oarecare, iar Jadwiga avea liber toată săptămâna ca să îşi viziteze familia. Unul dintre pereţii de deasupra unei casete cu pistolete era acoperit în întregime cu o colecţie de lănci, archebuze şi baionete. În casetă, printre pistoalele foarte vechi, cu mai multe ţevi, armele cu câte trei butoaie şi primele arme de foc italieneşti, se afla vechiul revolver cu care încercase tatăl său să-l înveţe să tragă atunci când începuse războiul.

Capacul casetei scârţâi foarte tare atunci când o deschise.

★

Pe rafturile montate în lambriurile din lemn de castan, Lucius descoperi un atlas de pe vremea Imperiului. Şi îl răsfoi până găsi o hartă a Munţilor Carpaţi, din 1904. Însă munţii nu se schimbaseră. O rupse. Luă şi o busolă din trusa de vânătoare a tatălui său. Se mai rătăcise o dată. Acum nu voia să mai rişte.

În fundul dulapului său, găsi raniţa şi vechea lui gamelă, de pe vremea când lucrase în trenul sanitar. Mângâie cataramele cu vârful degetelor; deşi trecuseră multe luni de când purtase ultima oară raniţa aceea, încă îi mai ţinea minte greutatea şi ştia cum i se adună zăpada la cusături şi cum trosnea atunci când era plină. Şi-o puse pe umăr. Aproape că se pierduse de această altă parte a lui, fără nicio legătură cu vila somptuoasă de pe Cranachgasse. Mai că uitase de această altă persoană, care trăise aproape doi ani doar cu ceea ce putea duce în spate.

Apoi intră în bucătărie, de unde luă o pâine de secară, o cutie cu praline şi o bucată de brânză. Din

sertarul de la birou: coroanele pe care le ţinea ascunse acolo şi, neştiind dacă putea să folosească bani austrieci în Cehoslovacia sau Polonia, luă şi colecţia de monede din argint pe care o avea încă din copilărie.

Se întoarse în camera sa şi începu să studieze harta. Lemnowice nu era marcat, dar găsi Bistriţa şi, mergând în susul râului, descoperi cotul unde se afla satul. De acolo, linia albastră şi subţire şerpuia prin verdele pădurilor. Pe undeva, pe acolo, se afla şi o salcie. Şi două stânci, pe malul apei.

Cu unul dintre creioanele folosite la facultate, făcu un *x* pe locul unde se afla satul.

Se prefăcea că doarme atunci când părinţii lui se întoarseră acasă, spre miezul nopţii. Şi se furişă afară din casă dis-de-dimineaţă, înainte ca ei să se trezească. Pe masa din sufragerie, la care mama lui îi sugerase să-şi găsească o soţie, lăsase un bilet laconic. Pleca în Galiţia ca să revadă o cunoştinţă din perioada războiului. *Nu-ţi face probleme în privinţa răscumpărării,* ar fi vrut să adauge. Însă biletul era şi aşa suficient de insolent. Oricum, mama va înţelege ce a vrut să spună.

Luă o birjă de pe Ringstrasse şi îi ceru vizitiului să-l ducă la Gara de Nord. Acolo, în spatele arcadelor crenelate, îl aştepta trenul lui.

★

Părăsi oraşul tocmai când soarele răsărea.

Stătea pe un loc de lângă geam, cu faţa în direcţia de mers. În compartiment se mai aflau o familie – soţ, soţie şi patru copii cu ochii mari, înghesuiţi pe două locuri –, un soldat, un tânăr îmbrăcat în haine elegante de călătorie şi plin de un interes aproape teatral faţă de tânăra lui soţie însărcinată. Afară, raze difuze de lumină cădeau peste muncitorii de la calea ferată, care încărcau nişte fiare ruginite într-o căruţă. Mai încolo, trecură pe lângă un şir de trenuri scoase din uz, cu vopseaua scorojită, geamurile sparte şi din ale căror pervazuri înguste creşteau smocuri de iarbă stufoase ca sprâncenele bărbaţilor bătrâni.

Trenul lor încetini la traversarea Dunării pe un pod zgomotos din fier.

Apoi acceleră din nou. Vizavi de Lucius, copiii mâncau seminţe de floarea-soarelui şi scuipau cojile într-o conservă goală pe care o treceau de la unul la altul. Lumina mai căpătase ceva putere şi încălzea geamul cu scânteieri de chihlimbar şi, ca să poată privi peisajul, Lucius se văzu nevoit să mijească ochii. O droaie de băieţi se jucau pe lângă şine, prefăcându-se că trag cu arme invizibile în vagoanele care treceau prin faţa lor, iar apoi gesticulând teatral, de parcă tocmai ce fuseseră împuşcaţi. Trecând pe lângă oraşul Deutsch-Wagram, îşi aminti că fusese mai de mult timp acolo cu tatăl lui şi cu cei doi fraţi mai mari ca să vadă locul unde purtase Napoleon faimoasa bătălie. Îşi amintea acum că fraţii lui căutaseră pe câmp gloanţe şi fragmente de oase, iar tata scrutase orizontul prin binoclu în timp ce el, Lucius, ars de soare, avea sarcina să se ocupe de ordinul de luptă, aidoma unui aghiotant mititel.

Poţi să-ţi imaginezi? l-a întrebat atunci tatăl său. *Toate cadavrele alea şi toţi caii. Probabil că erau cadavre cât vedeai cu ochii.* Dar nu, Lucius nu putea să-şi imagineze. Nu atunci.

La râul Morava, calea ferată o apuca spre nord, părăsind valea ce putea fi foarte uşor inundată şi luând-o în sus.

Abia la amiază au ajuns la graniţă. La Břeclav – fost Lundenburg –, în tren s-au urcat poliţişti cehoslovaci, în vechi uniforme de pe vremea Habsburgilor, dar cu însemnele rupte de pe epoleţi. Parcă trăiau un vis, parcă îşi imaginau că erau *cu adevărat* poliţişti ai Cehoslovaciei *cu adevărat* libere. Se opriră în compartimentul lui Lucius şi strânseră paşapoartele, dar nici călătorii şi nici poliţiştii înşişi nu păreau să cunoască motivul. Lucius se gândi în treacăt la revolverul tatălui său din raniţa pusă pe plasa de bagaje şi se mai gândi şi la toate zvonurile despre soldaţi şi despre trădări şi

acum se întrebă ce ar zice poliţiştii dacă i-ar găsi arma.

Însă nu îl percheziţiona nimeni.

Se terminaseră câmpurile şi începuseră pădurile. Malurile Moravei albastre erau presărate cu sate micuţe. În zare se vedeau şlepuri. Tânărul din faţa lui, cel cu soţia însărcinată, se apucă să înfulece un sandvici cu ou şi ceapă, cu miros înţepător. Scena aceasta casnică părea aproape imposibilă când te gândeai că, peste doar câteva ore, vor intra pe un teritoriu distrus de război. Însă deocamdată atmosfera era caldă şi plăcută. Lucius aţipi.

Se făcuse deja seară când traversară râul Oder şi noapte când intrară în Bohumín.

În gara Bohumín, i se spuse că trenul spre Lvov va pleca dis-de-dimineaţă.

Se duse să-şi caute o cameră. Era cald, foarte cald, iar aerul era îmbâcsit de fumul fabricilor de lângă calea ferată. Parcă o peliculă unsuroasă acoperea casele, vânzătorii ambulanţi, cu roabele lor cu pere şi praz, şi cele două mârţoage, care se zbăteau în hamuri la intrarea unei mercerii. Întâlneai cerşetori la fiecare colţ de stradă; nu trecuseră decât şapte luni de la câştigarea independenţei şi deja avea aerul unui oraş de graniţă.

Începu o ploaie uşoară, iar răsuflarea străzilor era fetidă. La gară i se dăduse numele unui hotel dintr-o clădire impozantă, de pe vremea imperiului, situată în apropiere de strada principală. Un covor roşu şi gros acoperea treptele de la intrare. La recepţie se afla o femeie corpolentă, îmbrăcată într-un fel de cămaşă de noapte, de culoare neagră, ca de doliu. Avea braţele dezgolite şi cu „aripioare” dezgustătoare, chipul pletoric, respiraţia greoaie şi şuierătoare. Îi întinse o cheie luată de pe panoul din spate.

Lucius dormi prost. Pereţii erau acoperiţi cu tapet scorojit, roşu ca sângele, iar pe noptieră ardea o lumânare înfiptă direct în propria-i ceară. Aşternuturile erau scămoşate şi murdare. Aprinse de

două ori lumina, convins că va vedea păduchi mişunând pe ele. Dar nu, nu văzu nimic. Mi s-a părut, îşi zise el, încercând să-şi alunge panica. *Odată ce-l simţi, Pan Doctor, nu mai ai scăpare.*

Cam pe la miezul nopţii, a fost trezit din picoteală de nişte bubuituri, însoţite de strigăte autoritare. Se pregăti sufleteşte să-şi vadă uşa spartă. Apoi auzi plânsete. Cu sughiţuri. Atât de stridente şi disperate că ieşi în goană pe coridor, imaginându-şi că e cineva pe moarte sau că naşte o femeie. Dar brusc nu se mai auzi nimic. Se făcuse deja ora patru. Nu se mai culcă la loc.

Când ajunse la gară, se duse pe peronul de unde plecau trenurile către est. Deşi doar două sute de paşi despărţeau liniile spre est de cele spre sud-vest, diferenţa era evidentă. Tot mai mulţi oameni vorbeau poloneza, tot mai multe piese de costume specifice Galiţiei, deşi majoritatea uzate sau zdrenţuite: veste, bluze brodate, câte o beretă pe capul unei femei. Nu era greu să şi-o imagineze pe Margarete acolo, printre oamenii aceia. Era mai aproape acum. Dacă nu de ea, atunci de locul din care îşi va începe căutările.

Pe peron află că trenul spre Lvov pleca cu întârziere, din cauza unor probleme cu schimbarea ecartamentului pe linia spre Breslau. Pentru că avea timp, îşi cumpără o felie uscată de chec şi un pahar cu zeamă de cicoare, pe care vânzătorul ambulant o ridica în slăvi, pretinzând că ar fi fost cafea adevărată.

Apoi veni trenul.

Compartimentul de şase locuri era plin când intră el. Două femei bătrâne, în rochii identice, dintr-o muselină aspră, de culoare maro, încheiate până la bărbie. Doi bărbaţi bătrâni, în jiletci verzi şi băţoase, despre care Lucius îşi închipui că erau soţii celor două femei; unul dintre ei citea o gazetă cehă, celălalt, una poloneză, ambele fiind îndoite îngrijit pe marginea articolului. Celelalte două locuri erau ocupate de o femeie în bluză bleu şi un copilaş adormit, îmbrăcat în rochiţă.

Lucius făcu un pas în spate ca să verifice dacă numărul compartimentului era acelaşi cu numărul de pe biletul lui. Dar femeia deja luase copilul în braţe.

— Scuze, murmură ea în poloneză, mutându-se lângă fereastră şi eliberând locul din mijloc.

Lucius îi mulţumi cu un semn din cap, îşi puse raniţa pe plasa de deasupra şi se aşeză. Se auzi un fluierat prelung şi trenul se puse în mişcare.

Fabricile de cărămidă şi hornurile dispărură în urmă, făcând loc unor ateliere mai mici. Încă nu se făcuse ora nouă şi deja era foarte cald. Lucius îşi scoase haina, şi-o împături şi şi-o puse pe genunchi. Ieşiră din oraş. Străbăteau acum alte câmpuri. În zare se vedeau nişte dealuri joase şi, prin pâcla deasă, parcă şi nişte munţi.

— Am observat ce scrie pe biletul dumneavoastră. Mergeţi la Lemberg… vreau să zic, la Lvov?

Se întoarse. Părul ei avea culoarea caldă a mierii şi îi cădea liber pe spate. Ochi căprui-închis, ten alb, uşor ars de soare. Copilul îi dormea în poală.

— Aţi mai fost acolo? îl întrebă ea.

Neînţelegând ce intenţii avea tânăra, Lucius ezită să-i răspundă. Şi îşi spuse că era o atitudine un pic cam prea îndrăzneaţă din partea unei femei care călătorea singură să intre în vorbă cu un străin. Pe de altă parte, se bucura că avea cu cine să discute.

— Doar în timpul războiului, spuse el.

— Aţi fost soldat?

— Nu chiar. Doctor.

— Aha. Nu în Armata a IV-a, nu?

El amuţi, uluit de precizia întrebării.

— Nu, răspunse, cu o oarecare ezitare. În a III-a. Care a devenit a VII-a mai încolo.

Femeia se lumină la faţă.

— După ofensiva Brusilov, multe companii din Armata a IV-a au fost incluse în a VII-a. Poate că i-aţi *cunoscut* pe unii din a IV-a?

Dacă tonul ei nu ar fi fost atât de plângăreţ, poate că Lucius ar fi zâmbit, amuzat de contrastul între

felul cum arăta şi cum vorbea şi vorbele ei care semănau cu ale tatălui său.

— Am impresia că ştiţi mai multe decât mine, zise el. Am plecat de pe front imediat după această ofensivă. Am făcut parte din serviciul medical al armatei, mai întâi pe trenuri sanitare, apoi la un spital din Viena.

— Înţeleg.

Însă nu părea să-l fi auzit. Apoi, cu multă grijă, ca nu cumva să trezească copilul, se întinse la traista din pânză de la picioare, din care scoase un pachet legat cu un şnur deja îngălbenit. Îl desfăcu doar cu o singură mână şi despături ambalajul care se vedea că fusese înfăşurat şi desfăşurat de multe ori. Apoi scoase de acolo o fotografie lipită pe un carton tare.

I-o întinse. Acum Lucius îi observă verigheta şi mai observă că avea unghiile roase până în carne.

— L-aţi văzut vreodată? Îl cheamă Tomasz Bartowski. Era în corpul nouă de armată, Divizia 10 de Infanterie.

În fotografie, tânăra se afla alături de un bărbat, într-o cafenea în aer liber. Pe masa acoperită cu o pânză multicoloră era o singură felie uriaşă de tort, cu două furculiţe înfipte în ea. El îi acoperea mâna cu palma lui şi amândoi surâdeau; el purta o pălărie de paie, înclinată şmechereşte într-o parte, iar ea avea o bluză albă cu dungi, cu guler înalt până sub bărbie. În spatele lor se afla chelnerul cu o tavă plină cu ţigări şi batoane de ciocolată.

— Îmi pare foarte rău, spuse Lucius, înţelegând de unde ştia tânăra atât de multe. Nu îl recunosc.

— Vreţi să vă uitaţi mai de aproape? Dacă aţi fost doctor înseamnă că aţi avut grijă de mulţi oameni.

De mulţi, de foarte mulţi oameni, îşi zise Lucius.

Însă chipul acela îi era necunoscut.

— Îl tot caut de când s-a terminat războiul, spuse ea, punând fotografia la loc. M-am dus chiar şi la Viena, la Ministerul de Război. Nu îl au pe lista cu victime. Aşa că încă mai sper. Mi-au zis că e posibil să fi fost luat prizonier şi că, deşi majoritatea prizonierilor au fost eliberaţi, bolşevicii i-au mai

păstrat pe unii ca mână de lucru. După aceea, în Cracovia, am întâlnit un soldat din compania lui care mi-a spus că e destul de sigur că Tomasz a fost rănit la Luţk. Şi că se poate să fie la Spitalul Militar din Jarosław. Dar nu era acolo. Însă l-a recunoscut o infirmieră şi mi-a spus că-i sigură că l-a văzut printre răniţii de la spitalul din Przemyśl. Numai că nu l-am găsit nici acolo. Acum am auzit că spitalele sunt evacuate ca să se facă loc pentru răniţii din războiul ucrainean. Aşa că mă întorc la Jarosław ca s-o iau de la capăt.

Văzând că Lucius nu-i răspunde, tânăra adăugă:

— Poate nu-l recunoaşteţi, că poza e veche.

După care îi întinse alta.

— O am şi pe asta.

A doua era o fotografie de la nunta lor: tânăra purta o rochie tradiţională din câmpiile galiţiene. Lucius o privi lung câteva clipe. Imaginea aceea avea ceva frapant; chipul ei era uşor îmbujorat, ochii mai mari, privirea mai sălbatică. Avea părul împletit, iar cozile şi le răsucise în jurul capului şi le împodobise cu mănunchiuri de damasc alb şi cu flori. Pielea gâtului îi lucea, iar sânii grei împungeau cutele bluzei. Lucius îşi dădu seama că femeia dansase. Dansase chiar până în momentul când fotograful îi făcuse poza aceasta, în care apărea cu răsuflarea tăiată.

Se jenă, spunându-şi că se uitase prea mult timp, dar tânăra nu părea deranjată. Mai curând era mândră de cât de veselă fusese atunci.

— Eram mai grasă pe vremea aia, spuse ea, atingând fotografia cu tandreţe. M-au slăbit copilul şi grijile.

Cu coada ochiului, Lucius îi observă acum gâtul dezgolit, în dimineaţa aceea caldă, şi pulberea fină de pistrui care se oprea chiar deasupra gulerului.

A treia fotografie era un portret, făcut în atelier. Bărbatul purta o uniformă nouă şi bine călcată, iar pe chip avea o expresie extrem de serioasă. Alături, tânăra soţie zâmbea de parcă tocmai îl tachina atunci când a apăsat fotograful pe buton.

— Iar asta-i o carte poştală pe care mi-a trimis-o el.

O întoarse şi îi arătă ştampila poştei. Tarnóv. Nu se putu stăpâni şi se apucă să citească: *Iubita mea Adelajda! Noi suntem bine cu toţii. Sunt tot cu Hanek; şi el e bine. Mă gândesc mereu la tine şi îţi port fotografia lângă inima mea. Mâine plecăm la…* dar cerneala albastră a cenzorului ştersese cu cruzime următoarele două rânduri. Tânăra se uită fix la cartea poştală de parcă, după atât de multe încercări de a le desluşi, cuvintele aveau să apară ca prin minune. Apoi o puse în teancul cu poze şi le împachetă la loc. Copilul începu să se mişte uşor.

— Gata, gata, îi şopti ea. Ssst. Dormi! O să-l găsim pe tati. Dormi!

Se întoarse cu faţa spre Lucius.

— Are febră de aproape cinci zile. Am crezut că o să-i treacă. Dumneavoastră sunteţi doctor, poate vă daţi seama ce are.

Lucius şovăi. *Am fost doctor.* Dar, în conformitate cu legile noii Republici, acum nu mai era. Însă asta conta mai puţin decât faptul că toate cursurile şi practica de pediatrie se făceau în semestrul al şaptelea, pe care el ar fi trebuit să le facă în prima toamnă a războiului.

Îşi aminti de copiii din Lemnowice, îşi aminti cum încercase să-i înveţe să-şi asculte bătăile inimilor.

— Toţi pacienţii mei au fost soldaţi, zise el.

Ea nu păru să-l fi auzit.

— Asta i-am dat.

Şi scoase o sticluţă cu un medicament care se vindea fără reţetă, dar a cărui etichetă roşie îi lăuda efectele miraculoase.

— Farmacistul mi-a spus să-i dau câte trei picături de fiecare dată când plânge. Însă îi face doar somn, atâta tot.

Atinse fruntea copilului cu dosul palmei, îşi atinse apoi propria frunte, şi iar pe cea-a copilului.

— Încă mai arde.

Pentru prima oară de la plecarea din gară, Lucius se uită mai atent la copil. Avea în jur de doi ani. Era desculţ, iar rochiţa din bumbac, probabil o cămăşuţă de noapte, era pătată în jurul gâtului şi la poale. Dormea cu braţele deasupra capului, parcă imitând o persoană care cade într-un abis. Obraji trandafirii, unghii aproape transparente, urechi parcă din porţelan.

Lucius simţi că toţi ochii celorlalţi pasageri erau aţintiţi asupra lui atunci când se apucă să examineze băieţelul, însă acesta era atât de roşu, că nu putea să-şi dea seama dacă era vorba despre o erupţie sau nu. Mai are şi alte simptome? o întrebă el pe Adelajda. Tuşeşte? O, *da.* Diaree? *Da, puţină.* Bubuliţe în interiorul gurii? *N-am văzut.* Dar nu mănâncă? *Bea puţin lapte, atât.* Încercă să deschidă gura copilului, însă acesta se împotrivi. Îşi lipi urechea de pieptul lui. *Vreun murmur cardiac?* Dar nu putea să audă nimic din cauza zgomotului făcut de tren. Glande umflate, dar nu atât de mult încât să creadă că ar avea amigdalită, deşi singurul lui reper erau adulţii.

— A făcut vaccinul antivariolic?

Tânăra clătină din cap: nu fuseseră suficiente vaccinuri, iar cele care se mai găsiseră fuseseră păstrate pentru soldaţi. Dar ştia cum arată variola; băieţelul nu avea băşici.

Nu le are încă, îşi zise supărat Lucius. Iar tuşea aceea nu avea nicio legătură cu boala, însă doar gândindu-se la asta şi parcă îşi simţea mai calde urechea şi obrazul lipite de pieptul copilului. Şi se văzu nevoit să-şi amintească faptul că el fusese vaccinat.

Bolile copilăriei. Rubeolă, scarlatină, pojar, gripă…

Feuermann, care făcuse practică la o clinică rurală, şi-ar fi dat seama despre ce era vorba.

Lucius se uită la sticluţa cu tinctura care părea a fi laudanum, dar pe etichetă nu era trecut dozajul. Femeia îi spusese că asta îi dădea copilului de câte ori începea să plângă? Mare noroc că nu-l omorâse.

Prin urmare chiar *putea* să fie de ajutor, măcar puţin. Îi înapoie medicamentul.

— Eu nu m-aş mai atinge de el.

Străbăteau acum alte câmpuri. În zare parcă se conturau nişte munţi. Intrară în Tarnóv. Pretutindeni se vedeau urmele războiului. Gropile de fiare vechi de lângă gară erau pline cu tunuri dezasamblate, iar pe iarbă erau o mulţime de resturi de camioane. Adelajda pusese în traistă pachetul cu fotografii şi, după un timp, Lucius îşi dădu seama că tânăra începuse să plângă încet. Una dintre bătrâne o privea cu răceală, însă ceilalţi pasageri se străduiau să nu se holbeze. Lucius vru s-o consoleze, dar nu ştia ce să spună. Că ar trebui să nu-şi mai caute soţul? Că ar fi mai bine se întoarcă acasă, măcar până când i se va însănătoşi băieţelul?

— Şi eu merg să caut pe cineva de care m-a despărţit războiul.

Vorbise fără să se gândească.

Tăcere. Apoi femeia îşi trase nasul şi se uită la el cu un soi de implorare disperată în privire.

— Soţia dumneavoastră?

Aproape. Poate într-o bună zi…

— Nu, nu soţia mea.

— Dar aţi iubit-o.

Atât de firesc îi era tonul, că el răspunse imediat.

— Da, am iubit-o.

Tânăra se lumină la faţă.

— Înseamnă că sunteţi la fel ca mine. Ştiţi, un funcţionar de la vamă mi-a zis odată că jumătate din continent caută cealaltă jumătate. Acum aflu că şi dumneavoastră căutaţi pe cineva. Înţelegeţi?

Lucius dădu din cap. Speranţa din glasul ei era ca un balsam pentru inima lui. Parcă o şi vedea în momentele acelea de dinainte să i se facă fotografia de la nuntă: un vârtej de culori şi râsete, ochi strălucitori, cosiţe împletite cu flori.

— Şi credeţi că este în Lvov?

— Nu, nu în Lvov. Nu ştiu unde este. Ultima oară am văzut-o la un spital de campanie din munţi. Aşa că acolo vreau să mă duc mai întâi.

— Când aţi văzut-o ultima oară?

— În iunie.

Făcu o pauză, apoi continuă:

— 1916.

— *1916?*

Şi parcă tot optimismul femeii se topi brusc.

— 1916. Şi încă nu aţi renunţat.

Lucius nu-şi dădu seama dacă aceste vorbe fuseseră rostite cu admiraţie sau cu milă şi tocmai voia să adauge că nu o căutase încontinuu de atunci încoace, când trenul se zgudui şi începu să încetinească. Bagajele se legănară în plasa de deasupra scaunelor. Băieţelul aproape căzu din poala mamei sale şi începu să plângă.

Trenul se opri. Afară se vedea un singur drum care trecea prin ogoare în paragină, bălţate ici şi colo cu grămezi de muştar sălbatic. Pasagerii se uitară unii la alţii. Unul dintre bărbaţii în vârstă îşi scoase ceasul.

— Nu ştiam că mai oprim undeva, spuse Lucius.

— Nici nu trebuia să oprim până la Rzeszów.

Adelajda încercă să vadă ceva pe geam.

— Se mai întâmplă să fie probleme cu calea ferată. Atunci trebuie să aşteptăm. Câteodată durează destul de mult. Pe lângă ei trecea un grup de călăreţi, iar Lucius simţi cum Adelajda se crispează. Apoi călăreţii trecură în cealaltă direcţie. Din faţă se auzeau strigăte în poloneză, ceva despre o inspecţie, însă Lucius nu înţelese mai mult de atât. Din spate se auziră nişte pocnete şi un alt strigăt. Apoi paşi apăsaţi şi lovituri în uşile de la compartimente.

Şi un ordin în poloneză:

— Rămâneţi la locurile voastre!

Fiul Adelajdei, care abia ce se potolise, începu din nou să plângă. Femeia începu să-l mângâie pe cap şi se apropie mai mult de Lucius ca să-i şoptească:

— Miliţia, loială Poloniei. La fel s-a întâmplat şi luna trecută. Îi caută pe cei care sunt de partea duşmanului. Din cauza războaielor cu Ucraina şi Rusia.

Apoi, şi mai încet:

— Ultima oară i-au reţinut pe toţi bărbaţii tineri care călătoreau singuri. Să spuneţi că eu sunt soţia dumneavoastră.

Lucius îşi aminti de harta detaliată a Galiţiei, de revolverul tatălui său, ascuns în raniţa din plasa pentru bagaje. Şi îşi mai aminti şi de vechile lui acte din armată, de dinaintea căsătoriei cu Nataşa.

— Dar pe paşaportul meu scrie că nu sunt căsătorit.

Adelajda continuă să-l privească în ochi.

— Ba nu. Ne-am căsătorit la Viena, în 1916, dar noua Republică Austriacă ne-a cerut să depunem cetificatul de căsătorie pentru autorizare înainte de plecarea în călătorie. Numai că autorităţile l-au rătăcit. Polonezii mor după poveşti cu austrieci care calcă în strâchini. Acesta este fiul nostru. Îl cheamă Paweł Krzelewski, ăsta e numele dumneavoastră de familie, da? L-am văzut pe bilet. Iar numele meu de fată era Bartowska, aşa cum scrie pe biletul meu. Mergem la Jarosław, la mătuşa mea, Vanda Cenek. Este văduvă de război: soţul ei a fost un mare patriot, care şi-a dat viaţa pentru independenţa Poloniei în luptele din Prîpeat. Vrem să stăm o lună cu ea la ferma micuţă a vărului meu. În oraş este prea cald pentru copilaşul nostru, care, trebuie să insistăm asupra acestui lucru, este foarte bolnav.

— Pe biletul meu scrie că mă duc la Lvov.

— Pe biletul dumneavoastră scrie că vă duceţi la Lvov pentru că a greşit funcţionarul de la casa de bilete din Nordbahnhof[150]. Şi veţi coborî împreună cu mine la Jarosław, ca să mergem la mătuşa mea.

— Dar… începu Lucius.

Dar chiar atunci se deschise uşa compartimentului.

— Actele, spuse un tânăr, în uniformă fără însemne. Lucius îşi scoase paşaportul şi biletul şi le întinse în acelaşi timp cu cele două cupluri vârstnice.

— Şi tu? o întrebă tânărul pe Adelajda.

— Le am în traistă, spuse ea.

Se aplecă şi scotoci înăuntru cu mâna liberă, în timp ce cu cealaltă încerca să-l ţină cât mai bine pe micuţul Paweł, care începuse iarăşi să plângă.

— Mai repede! ordonă soldatul.

I le întinse. Tânărul studie actele bătrânilor, apoi le dădu înapoi. Avea obraji rumeni, acoperiţi cu puf de culoarea piersicii, şi ochi albaştri, strălucitori. Nu părea să aibă mai mult de şaisprezece ani. De bandulieră îi atârna o puşcă, iar în tocul de la centură avea un pistol. Se uită la Lucius.

— Voi doi sunteţi împreună?

Adelajda nu-i dădu vreme să răspundă.

— Soţul meu şi cu mine ne-am întâlnit în Bohumín. Eu am fost la Rybnik, la părinţii mei. Acum mergem la Jarosław, la mătuşa mea.

— Dar pe biletul ăsta al tău scrie Lvov, zise soldatul, uitându-se la Lucius. Şi paşaportul tău zice că nu eşti însurat. Dar asta-i nevastă-ta.

Şi iarăşi Adelajda i-o luă înainte.

— Am completat actele abia în ianuarie.

— Serios? zâmbi tânărul, cu aerul că ar fi descoperit un secret murdar. Copilul ăsta pare cam de doi ani. Sau trei?

Chipul Adelajdei se înăspri.

— Nu te priveşte pe tine.

— Ba eu aş zice că mă priveşte. Povestea voastră nu prea stă în picioare.

— Nu toată lumea a avut posibilitatea de a-şi face actele necesare în timpul războiului, se răţoi ea.

Făcu o pauză de efect, apoi continuă.

— Sau tu nu ai de unde să ştii cum a fost? Soţul meu şi-a văzut prima oară fiul abia după demobilizare. Tu arăţi ca un bebeluş. Te jucai cu păpuşile în timp ce fraţii tăi îşi serveau patria?

Lucius se uită şocat la ea. În primul moment, crezuse că aerul ei ofensat fusese unul premeditat. Numai că acum îşi făcea griji că în ea clocotea o supărare reală, o supărare pe care nu o mai putea controla. Aşa că o întrerupse:

— Soţia mea n-a vrut să vă jignească, zise el. Eu… eu… vedeţi dumneavoastră, am trecut prin

vremuri foarte grele…

Dar tânărul le reţinuse deja actele.

— Hai cu mine, spuse el.

Lucius îşi simţi inima în gât; vru să se ridice de pe scaun.

— Nu tu. Ea.

Şi soldatul arătă spre Adelajda cu bărbia.

Ea clătină din cap.

— Cu ce drept?

Tânărul făcu un pas spre ea. Acum Lucius îşi aduse aminte de scrisoarea generalului Borszovski pe care o avea în raniţă. *Prieten al Poloniei.* Cu siguranţă că asta va conta cât de cât, aşa cum va conta şi semnătura generalului. Numai că în scrisoare nu se pomenea nimic de vreo soţie.

— Aş putea să explic.

Însă tânărul nici nu-l băgă în seamă.

— Aştept, *Pani…*

Adelajda îi aruncă o privire plină de dispreţ.

— Nu am de gând să tolerez aşa ceva. Sunt de naţionalitate poloneză. Fratele meu şi-a dat viaţa pentru Polonia şi soţul meu era cât pe ce să-i urmeze. Copilul meu a băut dragostea mea pentru Polonia odată cu laptele de la sân…

— Foarte bine. Ai să-i explici toate astea căpitanului. Haide!

— Vin şi eu, spuse Lucius.

— Ba nu vii nicăieri, se enervă acum tânărul. Tu ai să stai cu copilul şi doar patrioata asta vine cu mine.

Adelajda se uită la el. Lucius ştia, aşa cum ştia şi ea, că ar fi riscat să se trădeze, dacă nu i l-ar fi dat pe Paweł. Se aplecă şi şopti ceva la urechea copilului, ceva ce Lucius nu auzi. Apoi, mai tare:

— Stai cuminte cu tati. Mă întorc repede.

Însă, chiar în clipa în care vru să se ridice, Paweł se agăţă cu disperare de ea, de mână, de păr, de bluză. Aşa că se văzu nevoită să se smulgă din strânsoarea lui. Dar copilul reuşi s-o apuce de un deget, apoi din nou de păr. Şi începu să urle.

— Te rog, îi spuse Adelajda lui Lucius, care se întinse să o ajute.

Numai că băieţelul, deşi bolnav, era incredibil de puternic. Abia după câteva încercări îl desprinse din braţele Adelajdei.

— Ssst, îi şopti Lucius.

Numai că urletele deveniră şi mai stridente. Se luptă să-l potolească şi, în cele din urmă, reuşi să-l ia în braţe. Acum îşi dădu seama că niciodată nu mai ţinuse aşa un copil. I se părea imposibil. Trebuie să fi existat în trecutul lui vreun văr mai tânăr, vreun nepot… numai că nu-şi imaginase că nişte membre atât de micuţe pot avea o forţă atât de mare. Iar febra aceea nu semăna deloc cu ce avuseseră pacienţii lui, era ca un foc dogoritor şi uscat, care radia prin cămăşuţa subţire. Paweł tot se mai zvârcolea, încercând să ajungă la mama lui.

— Ssst… şopti din nou Lucius.

Simţea ochii tuturor pasagerilor din compartiment aţintiţi asupra lui. Ce ar face un tată adevărat în situaţia asta?

Rubeolă, scarlatină, pojar, gripă…

— Ssst, repetă, atingând cu buzele fruntea fierbinte a băieţelului.

— Haide! insistă soldatul.

Adelajda îi aruncă o privire disperată lui Lucius. Iar el înţelese brusc că aşa te simţi când eşti pe punctul de a pierde pe cineva, sentiment pe care nu-l încercase cu adevărat niciodată. Ridică ochii.

— În raniţă… am o scrisoare.

Soldatul era deja cu mâna pe patul pistolului.

— Vrei să-l las pe fiu-tău orfan chiar sub ochii lui, *Pani?*

Adelajda se ridică.

— Acum!

Ajunse la uşa compartimentului. Parcă era moartă: pielea i se făcuse aproape vânătă. O clipă Lucius avu senzaţia că se va prăbuşi. Se întoarse iarăşi.

— Paweł, spuse ea. El e tati. Stai cu el. O să aibă grijă de tine până mă întorc eu. O să aibă grijă de

tine…

I se frânse vocea. Băieţelul se făcuse stacojiu la faţă şi urla din toate puterile, zvârcolindu-se atât de tare, că Lucius abia mai putea să-l ţină. Îi vedea dinţişorii, vibraţiile limbii.

Adelajda nu se mai putu stăpâni. Se întoarse şi se repezi la copil. Soldatul o apucă de umăr şi o îmbrânci în peretele coridorului.

Un foc de armă.

Apoi voci, paşi tropăind prin tren. Alţi soldaţi, trecând în goană pe lângă ei. Lucius văzu cum Adelajda îşi ridică mâinile ca să-şi acopere capul. Alte strigăte. *Repede!* Soldatul o înşfăcă pe Adelajda, o aruncă înapoi în compartiment şi azvârli pe jos toate biletele şi paşapoartele. Paweł se smuci mai tare şi căzu în braţele mamei sale. Lucius se uită spre uşă, dar dispăruseră toţi soldaţii. Alergau acum afară, pe câmp, după o siluetă întunecată. Alt foc de armă. Silueta se prăbuşi în iarbă, se ridică, se împletici câţiva paşi, după care căzu la loc. Imediat trei bărbaţi se repeziră asupra lui.

Îl ridicară şi, cu toate că se zvârcolea, reuşiră să-l ducă până la primul vagon al trenului. Apoi Lucius nu-i mai văzu. Din spate se auziră alte strigăte, după care apărură doi bărbaţi cu mâinile pe cap, urmaţi de soldaţi cu armele scoase. Un călăreţ trecu în galop pe lângă vagoane. Haina lui descheiată flutura în vânt.

Se lăsă tăcerea.

În zare, un şoim zbura în cerc deasupra câmpurilor.

Adelajda îl ţinea strâns pe Paweł în braţe, îşi lipea faţa de obrazul lui, de fruntea lui, de mâinile lui. Părul i se revărsa în jurul copilului, învăluindu-le capetele în şuviţele lui, aidoma ramurilor de salcie. Băieţelul avea la mână un şirag scurt de mătănii, ca o brăţară, iar Adelajda se apleca din când în când şi o săruta, murmurând:

— Maica Domnului, Mama, Mama, Mama…

De vizavi, cele două bătrâne gemene priveau impasibile scena. Lucius ştia că auziseră destule din

discuţia lor de mai devreme. Şi i-ar fi putut da de gol. Voia să le mulţumească pentru că nu spuseseră nimic, dar asta ar fi însemnat să le implice în înşelătoria lor, să le pună în pericol.

Pe lângă vagon trecu alt călăreţ.

— Trageţi obloanele! le strigă el. Toţi pasagerii! Obloanele jos! La ce vă holbaţi? Compatrioţi, trageţi obloanele! Nu aveţi ce să vedeţi aici!

Lucius se ridică şi lăsă jos oblonul. Avea cămaşa udă de la lacrimile lui Paweł şi mâneca mânjită de mucus.

Locomotiva prinse viaţă.

Adelajda continua să şoptească:

— Mama, Mama, Mama, Mama…

Porniră.

★

Soarele cobora spre apus atunci când ajunseră în gara Jarosław.

Nu vorbiseră prea mult pe drumul până acolo. Adelajda nu avea ochi decât pentru băieţelul ei, pe care îl legăna, îl săruta şi îl mângâia. Lucius presupunea că se simte vinovată pentru că îşi asumase un risc atât de mare, pentru că fusese cât pe ce să piardă tot ce era mai important pe lume pentru ea. Avea sentimentul, şi simţea că şi ea îl are, că fuseseră aproape să cadă în păcat. Pentru că, în pofida gravităţii discuţiei lor de dinainte, mai fusese între ei ceva nerostit, nu chiar un flirt, dar posibilitatea de a exista unul.

Să spuneţi că sunt soţia dumneavoastră.

Acesta este fiul nostru. Îl cheamă Paweł Krzelewski.

Cuvintele acestea puteau avea mai multe înţelesuri.

Soţul meu şi cu mine ne-am întâlnit în Bohumín.

Însă acum se retrăseseră amândoi din visul acela. El revenise în lumea lui, ea într-a ei. În gara din Rzeszów, unde trenul a fost invadat de copii care vindeau coacăze negre, el cumpărase câţiva pumni pentru Paweł. Însă, în afară de un *mulţumesc* abia şoptit, Adelajda nu-i mai zise nimic altceva.

Se uită pe geam la gara unde aveau să oprească. Începutul călătoriei – cu perechea cea tânără şi sandviciul lor cu ouă şi ceapă, cu cei doi bătrâni, cu veste ţepene şi gazete împăturite la dungă – împreună cu aceste momente, parcă dintr-o epocă mai veche, de dinainte de război, îl făcuseră să se complacă într-un fel de fantezie optimistă despre ce îl aştepta. Însă întâlnirea neaşteptată cu miliţia scosese în evidenţă lipsa lui de judecată. Şi se văzu nevoit să-şi amintească din nou că toate informările spuneau că luptele se duceau doar în jurul oraşelor şi căilor ferate. Şi să-şi zică din nou că va fi mai în siguranţă odată ce va ajunge în munţi. Cel puţin aşa spera.

Trenul se oprise, iar Adelajda începu să-şi strângă bagajele. Lucius o privea, aşteptând să o audă că-i spune câteva cuvinte. Însă tânăra se purta de parcă nu l-ar fi cunoscut şi se întoarse să se uite la el doar atunci când ajunsese deja la uşa compartimentului. Băieţelul îi adormise în braţe. Adelajda îi făcu un semn de rămas-bun din vârful degetelor. Şi plecă.

Dar reveni după câteva clipe. Se aşeză lângă el.

Lucius îşi imagină că se hotărâse să meargă cu el mai departe. Dar ea îi şopti numele unei străzi din Rybnik.

— Dacă nu o s-o găsiţi pe cea pe care o căutaţi, poate veţi dori să mă vedeţi din nou.

Nu aşteptă să-i răspundă. Se ridică din nou. Bătrânele de vizavi se uitau intrigate la el. Auzi paşii Adelajdei pe coridor. Se întoarse cu faţa spre geam. Trenul porni. Tânăra era acolo, în mulţimea de oameni de pe peron. Şi nu-şi dorea nimic altceva decât s-o vadă că se uită înapoi. Numai că ea nu se întoarse.

18.

Şi-a petrecut noaptea într-o gară părăsită, pe o cale ferată dezafectată, la sud de Dolina. Era o clădire din vremea imperiului şi încă mai purta acvila bicefală a Habsburgilor. Dacă nu s-ar fi aflat de cealaltă parte a munţilor, ar fi putut crede că era aceeaşi gară în care îl aşteptase husarul cu ani în urmă. Acelaşi panou pentru afişarea orelor de venire şi de plecare a trenurilor, aceeaşi băncuţă pe care stătuse troica de mame care-şi aşteptau feciorii. Acoperişul mai avea puţin şi se surpa de tot. Pereţii deja începuseră să se fărâmiţeze, grăbindu-se la întâlnirea cu pământul. Nu mai era nimic acolo, doar o tufă înaltă şi trapezoidală de sânziene.

Lucius s-a culcat înăuntru, pe pământul ud de la ploaia de vară. Bineînţeles că nu a reuşit să doarmă; dar parcă a visat ceva, iar în visul acela era din nou în tren, alergând pe coridor, căutând-o pe Margarete din compartiment în compartiment. Visul i-a fost întrerupt de nişte foşnete în jurul raniţei şi de nişte mustăţi care-l gâdilau pe obraz. Şi de un nas lipit de nasul lui. Tresări puternic şi se trezi.

Munţii din zare se declarau împotriva zorilor de vară.

Lucius scoase din raniţă pagina ruptă din atlasul fostului imperiu şi o întinse pe bancă. În Viena, când se uitase prima oară la ea, se concentrase asupra unui drum care ocolea dealurile submontane şi apoi se unea cu altul, care urca pe valea Bistriţei până la Lemnowice. Numai că acum, după atacul asupra trenului, voia să plece cât mai repede de la câmpie. Câteva dungi subţiri prin munţii de pe hartă sugerau existenţa unor poteci pe care se putea merge călare. Presupunând că potecile încă mai erau acolo, deoarece trecuseră mai bine de cincisprezece ani de la publicarea atlasului, ar fi putut să le străbată şi pe jos. Ar fi fost foarte singur acolo, numai că acum se temea mai mult de oameni decât de lupi.

Era larg drumul care ducea de la gară spre sud, plin de noroi, ceea ce făcea mersul anevoios. Pe câmpuri, ierburi înalte luaseră locul florii-soarelui şi al porumbului. Dumnezeule, îşi spuse Lucius privind la întinderea verde din faţa lui, aproape uitase cât de fertile erau terenurile acelea. Grămezi mari de in şi sunătoare creşteau în şanţuri şi chiar pe drum, această porţiune de noroi cu urme de roţi care era năpădită de ovăz sălbatic. Mai în faţă, munţii se înălţau în toată splendoarea lor, aidoma faldurilor din brocart ale unei cortine uriaşe.

Ajunsese în locul unde era semnul micuţ pe harta tatălui său – parcă şi vedea cuvântul *KARPATEN* scris pe pământ, în faţa lui. Distanţa de pe hartă era de un lat de deget, în realitate mai avea destul de mers.

Şi porni repede, uitându-se în toate părţile după alţi oameni care ar fi putut să cutreiere pe acolo, dar nu văzu pe nimeni. După un ceas, ajunse la o răspântie unde dădu peste urmele unei foste tabere militare; toate resturile erau îngropate în noroi, de parcă ar fi trecut potopul pe acolo. Văzu gamele strâmbate, o furculiţă îndoită, o prelată veche şi putrezită. O şelahtă de vrăbii se certau la umbra unei plite ruginite de campanie, unde creştea o tufă de limba câinelui. Mai încolo, nişte fragmente de uniformă futurau în adierea dimineţii. Un craniu, câţiva dinţi împrăştiaţi pe jos, o bucată de scalp, două coaste albe ca piatra de râu.

La fel ca în povestea lui Cadmus, îşi zise el, amintindu-şi de tabloul atârnat deasupra mesei pentru operaţii minore, pământul este însămânţat cu dinţi de dragon, din care se va naşte un neam de războinici mai puternici, mai curajoşi.

Nici nu se făcuse ora nouă şi iarba deja clocotea de căldură şi viaţă. Îşi împachetă haina şi o legă de raniţă; apoi îşi suflecă mânecile, care încă mai purtau urmele mucilor lin Paweł. I se aşezară câţiva fluturi pe gulerul de la cămaşă şi el se scutură ca să-i alunge; apoi, simţindu-se într-o dispoziţie mărinimoasă, se opri şi îi lăsă să stea acolo unde

voiau ei. După încă o oră, văzu primii oameni: doi ţărani pe un câmp din depărtare. Aceştia se opriră din treabă şi îl urmăriră cu privirea, dar fără să-l salute. Apoi, doi băieţi, care mânau două oi îndărătnice, pline de noroi.

Lucius merse până la amurg, oprindu-se doar ca să mănânce şi evitând aşezările omeneşti pentru că nu ştia cum s-ar purta localnicii cu un străin care le bate noaptea în uşă. În cele din urmă, singur şi istovit, ieşi de pe drum şi îşi întinse haina la adăpostul unei sălcii de pe malul unui pârâu mic.

O broască orăcăia de undeva, din apropiere. Lucius se relaxă şi îi reveniră în minte amintirile readuse la viaţă de întâmplările zilei. Mirosul de iarbă strivită sub tălpi, aroma vagă a sevei de pin. Baletul vrăbiilor peste umbelele[51] de morcov-sălbatic, ciugulind insectele pe care le întâlneau în zbor. Noroiul de pe ghete. Da, de sub protecţia salciei foşnitoare auzea şi acum râsul lui Margarete. Părea atât de aproape, că se văzu nevoit să-şi repete că nu se putea aştepta să o găsească prea repede. Că nu trebuia să se lasă pradă speranţelor şi aşteptărilor. Că, dacă avea noroc, foarte mare noroc, va găsi un localnic care să ştie ce s-a întâmplat sau, poate, vreun indiciu rămas în biserică. Aidoma unui fir călăuzitor printr-o mare de posibilităţi. De unde va merge mai departe.

Îşi dădu seama că mai erau şi alte posibilităţi. Fireşte că erau. Poate satul a fost atacat şi distrus, aidoma atâtor alte sate. Poate va găsi biserica dărâmată. Şi cadavre descompunându-se pe pământul însămânţat de Cadmus.

Ridică ochii la cerul nopţii şi încercă să alunge acest gând.

★

Porni iarăşi la drum, înainte de ivirea zorilor.

Terenul urca, iar el, după ce se uită pe hartă şi îşi verifică busola, o apucă pe un drum îngust şi pietros. Îi chiorăiau maţele. Începură să-l doară picioarele, încălţate cu cizmele vechi, de armată. Se opri să-şi tragă mai bine şosetele şi văzu că făcuse băşici în

talpă. În timpul nopţii petrecute pe iarbă, îl muşcaseră de piept o mulţime de gângănii. Faţa îi era arsă de soare, îi pulsau dureros tâmplele. Uitase să-şi ia o beretă, o pălărie, ceva cu care să-şi acopere capul. Tocmai el, cu tenul ăla de islandez, ţinuse minte să ia un revolver vechi de jumătate de secol, dar uitase de pălărie.

Trecu pe lângă un om care ducea de dârlogi un măgar înhămat la o căruţă plină vârf cu tot felul de catrafuse şi cu doi copii. Roţile de la căruţă nu aveau spiţe, erau tăiate din bucăţi de lemn, semănând astfel cu desenele din enciclopediile copilăriei despre istoria mijloacelor de transport. Îşi aminti acum de familia cu care se întâlnise atunci când era cu husarul şi de iepurii furaţi. I se părea că, de atunci încoace, nu făcuseră decât să se învârtească în cerc. Numai că acum lipsea mama, iar hainele copiilor erau zdrenţuite şi legate cu bucăţi de sfoară.

Tot mâncase dumicaţi mici dintr-o pâine cumpărată în urmă cu două zile din Bohumín. Văzându-i pe cei mici cât de înfometaţi erau, i se făcu ruşine şi le-o oferi. Copiii se uitară la tatăl lor, care dădu din cap. Apoi coborâră repede din căruţă şi se repeziră să apuce pâinea, după care se retraseră la adăpostul sacilor cu boarfe.

— Unde mergi? îl întrebă tatăl, într-un amestec de poloneză cu slovacă, după ce deja încercase să-i vorbească în alte două limbi.

— La Lemnowice.

— Aha.

— Ştii unde este?

— Da.

— Departe?

— Drumul îndărăt ar fi mai lung.

Cu ochii la el, copiii ronţăiau din pâinea tare.

— Eşti singur? îl întrebă tatăl.

— Da.

O pauză îndelungată.

— Dumneata ştii mai bine, zise tatăl.

★

Drumul şerpuia mai departe printre pajişti şi cadavre răzleţe de copaci. Lucius îşi termină şi apa şi mâncarea. Terenul era mai povârnit acum, iar pământul lucea de la apa infiltrată în el. Apărură nişte nori de ploaie, se scuturară, apoi dispărură.

Nu peste mult timp, Lucius începu să regrete gestul filantropic. Îi era foame, iar apa din râuri era prea murdară şi nu putea să o bea. Aşa că se apucă să sugă stropii de ploaie de pe ierburi, aşa cum îl învăţase Margarete. Văzu obligeană pe maluri şi îi mâncă mugurii. *Vezi, n-am uitat.* Mai încolo terenul era calcaros, avid după cizmele lui.

Pe la amiază trecu pe lângă două sate, ambele distruse. Primul probabil că fusese destul de mare în anul 1904, pentru că apărea în atlas, dar fără nume, ci doar însemnat cu un pătrăţel. Sinagoga din al doilea avea zidurile arse şi dărâmate aproape complet. Un bătrân cu pălărie neagră şi manta împingea un plug prin grădina din spatele ruinelor unei case; iar un băiat conducea pe cărare o bătrână fragilă. Cine a făcut asta? ar fi vrut Lucius să-i întrebe. Însă băiatul se sperie atunci când îl văzu şi se ascunse cu bătrâna în spatele ruinelor.

Mai târziu puţin, trecu pe lângă un alt cătun ars din temelii. Aici nu mai era nimeni şi, văzând cât de mari erau copacii care creşteau din locurile unde fuseseră casele, Lucius înţelese că aşezarea fusese complet distrusă în primiele zile ale războiului.

După aceea se hotărî să ocolească orice sat.

Uneori se întâmpla să simtă prezenţa oamenilor mai departe, dincolo de copaci. Şi, la un moment dat, chiar observă un om călare, având un coif cu pană, lance şi uniformă lucioasă. Clipi de câteva ori, întrebându-se dacă nu cumva avea vedenii. Însă omul rămase tot acolo, parcă pierdut şi rătăcind prin timp.

Se înseră. Nori de musculiţe se ridicară din ierburile înalte. Un stol de păsări negre apăru deasupra văii. Zburătoarele coborâră şi apoi se ridicară din nou, în rânduri frenetice care se desfăşurară, se strânseră la loc, se desfăcură din nou.

★

Pădurea se făcea tot mai deasă şi, printre stejari, începuseră să apară pini şi molizi.

Pădurea ei. De jur împrejurul lui, pretutindeni: feriga, ciulinul, spanacul sălbatic – toate *ale ei.* Pe o culme dădu peste un adăpost individual în care se afla o mitralieră, cu ţeava îndoită şi ruginită, acoperită cu un fular plin de noroi. Un şir de movile funerare, acoperite acum cu câţiva lăstari de pini. Un coif spart, o mănuşă de piele.

În loc de ghinde, solul era acoperit cu cartuşe vechi, folosite.

Îşi petrecu noaptea în acel adăpost de puşcaş, în colţul care avea forma vagă a unui om care dormea. Acolo nu era decât o gamelă, pe jumătate plină cu apă. Oare de câtă vreme se afla acolo? se întrebă el. Dar nu bău din ea, deşi îi era sete.

Îl trezi ploaia. Picăturile grele cădeau cu zgomot pe frunzele de stejar. Începu să meargă mai repede acum. Îi era foame, dar nu ştia să deosebească ciupercile bune de cele otrăvitoare şi nici nu avea răbdare să se oprească şi să desprindă cambiul de pe scoarţa copacilor. Tot ce vedea în jur îi spunea că era aproape, luându-se după topologia locului, aşa cum şi-l amintea el. Un alt miros al pădurii, o altă calitate a pământului pe care călca. Malurile pâraielor năvalnice pline cu coada-calului. Pietre cu forme cunoscute. Începu să meargă şi mai repede. Da, acesta era locul: aici se oprise odată Margarete ca să-şi scoată o pietricică din bocanc. Aici era stânca ieşită în afară sub care se adăpostiseră odată. Se opri brusc atunci când terenul începu să coboare şi pădurea începu să se rărească. Văzu ce căuta. Biserica, valea, casele, aburul ceţii ridicându-se printre ramurile copacilor, la fel ca în noaptea plecării lui.

Rămase nemişcat câteva clipe, parcă nici nu-i venea să creadă. Îi bătea puternic inima din cauza efortului, din cauza scenei din faţa ochilor, din cauză că urma să afle nişte răspunsuri.

Foşnetul frunzelor în vântul venit dinspre vale acoperi zgomotul paşilor din spatele lui. Trei bărbaţi apărură dintre copaci.

Se purtară cu blândeţe. Un sac prăfuit îi acoperi capul. I se vârî în gură pânza, fiind apoi fixată cu o piatră. Nu apucă să spună nimic. I se luă raniţa, i se legară mâinile. Procedură standard a armatei fostului imperiu pentru transportarea unui prizonier de război, îşi spuse el mai târziu. Cu toate că piatra aia din gură părea o inovaţie locală. Îşi aminti de prizonierii cu capetele acoperite, îmbrânciţi prin zăpadă cu ţevile armelor.

Aşteptă. Da, uite: metalul rece pe ceafa lui.

Îl coborâră dealul şi îl duseră de-a lungul văii. Doi bărbaţi îl ţineau de câte un braţ, al treilea mergea în spate, înghiontindu-l din când în când cu ţeava puştii. Cărarea era acoperită cu noroi şi el se împleticea la fiecare pas. Îi auzea vorbind în ruteană, dar nu înţelese prea multe. Doar: *dimineaţă, căpitan, sac.* Presupuse că erau foşti soldaţi ucraineni, care se refugiaseră în munţi după ce forţele poloneze îi alungaseră din câmpii. Probabil că-i găsiseră deja revolverul, colecţia de monede din argint, harta. Şi, dacă ştiau poloneză, probabil că citiseră deja scrisoarea de la general. *Lucius Krzelewski, prieten al Poloniei.* Povestea pe care avea de gând să le-o spună, că era un doctor care se întorcea în sat, era acum complet neverosimilă. Proşti ar fi să-l creadă. Presupunând că l-ar lăsa să vorbească.

Îl apucară crampele şi, o clipă, se sperie la gândul că va face pe el. Aşa cum păţiseră foarte mulţi dintre pacienţii lui. Acest fenomen sordid nu era deloc menţionat în manuale. Dar crampele trecură, scutindu-l de ruşine. Simţi că-l ard obrajii şi strănută în interiorul sacului plin de praf.

Drumul începu să devină mai drept. Înseamnă că ieşiseră din pădure. Prin ţesătura uzată, distingea vag formele unor case mici. Simţea căldura soarelui, mirosul mucegăit al curţilor cu găini. Auzea voci de

copii, paşi de oameni pe drum. Toate astea îl mai liniştiră puţin. Doar nu aveau de gând să-l împuşte în faţa copiilor, nu? Ieşiră de pe drum, urcară puţin pe o cărare, apoi se opriră. Se auzi scârţâitul unei uşi care se deschidea. Intrară într-o cameră întunecoasă, Aici mirosea a grajd, a seminţe de in şi a bălegar. Îl aşezară pe un taburet. Îi scoaseră piatra din gură. Îi lăsară sacul pe cap. Piatra îi strivise buza de dinţi şi acum îşi linse sângele de pe ea.

Îşi aminti de aparatul metalic din gură, de limba însângerată din copilărie.

Îi legară picioarele.

Acum bărbaţii i se adresară direct, numai că nu înţelese ce-i spuneau. Ţeava puştii se mişcă de la gât spre cap. Ştia că trebuie să spună ceva. Încercă să rostească nişte cuvinte rutene pe care le mai ţinea minte. Sunt doctor. Am lucrat aici. În război.

— *Polyak?* îl întrebă unul dintre bărbaţi.

Polonez. Depinde pe cine întrebi, îşi zise el. După nume da, după paşaport nu. Aşa că merse la noroc:

— *Avstriyets*.

Austriac. Tăcere. Apoi nişte şoapte. Apoi se deschise uşa şi ieşi cineva.

Acum deslușea puţin ce era înăuntru. Cineva stătea de pază la uşă, sub nişte unelte atârnate de perete. Îi trecu prin minte că i-ar fi de folos dacă ar încerca să scape de acolo, dar ştia prea bine că asta era o iluzie nebunească. În realitate, n-ar fi fost în stare să se lupte nici măcar cu unul singur dintre bărbaţii ăia, chiar dacă n-ar mai fi avut sacul pe cap. Setea şi foamea îl chinuiau tot mai tare.

— *Voda,* îi ceru el soldatului.

Apă. Dar nu-i răspunse nimeni.

Singur, cu capul acoperit, ghemuit pe taburetul ăla mic, îşi dădu seama cu surprindere că mintea i se golea treptat de toate gândurile, de parcă s-ar fi pregătit să iasă în întâmpinarea morţii. Da, era speriat, era foarte speriat. Dar era şi foarte obosit. Şi aproape nu mai putea să suporte să se gândească la ce urma să se întâmple cu el. Se întrebă dacă aşa simţiseră şi alţii. De atât de aproape, moartea părea

cumva bine-venită, nu ceva de care să te temi. Poate că i-ar fi mai uşor, îşi spuse, dacă s-ar sfârşi chiar acum călătoria lui. Ca un cerc care se închide: revenise la biserica unde începuse noua lui viaţă. Oare asta căutase tot timpul, un fel de încheiere, o eliberare?

Dar imediat îl cuprinse panica, i se umplură ochii cu lacrimi şi îl apucară din nou crampele. Acum nu mai visa să fugă de acolo, ci dorea doar să se ghemuiască pe jos până va veni cineva să-l scoată de acolo.

Trecuse de amiază când auzi tropotul cailor şi pe cineva descălecând. Uşa se deschise. Zgomot de paşi.

— Deci, zici că eşti austriac?

Surprinzător, întrebarea fusese în limba germană.

— Da.

— Şi ce cauţi aici?

Şovăi, încercând să-şi dea seama care răspuns ar fi fost mai bun. Însă complexitatea războiului şi toate alianţele lui erau imposibil de ocolit. Aşa că se hotărî să spună adevărul.

— Am fost aici în timpul războiului. Era un spital de campanie. Eu eram doctorul lui. M-am întors să-mi caut un prieten.

Tăcere. Prin ţesătura sacului îl văzu pe nou-venit întorcându-se către soldatul de la uşă şi spunându-i ceva.

Probabil că îi cerea actele, pentru că se auzi un foşnet de hârtie. Se pregăti sufleteşte pentru ce avea să urmeze.

— Krzelewski.

Pronunţat corect, doar cu un accent rutean foarte slab.

Şi el răspunse:

— D… da?

Brusc se făcu lumină.

Un bărbat ciung stătea în faţa lui, ţinând sacul în mâna cea bună şi ştergându-se la nas cu ciotul de la cealaltă. Peste uniforma veche şi cenuşie a armatei austriece purta o vestă brodată în culori vii, specifică

locuitorilor de la munte. În ciuda căldurii, purta pe cap o căciulă din blană de oaie, cu apărătorile pentru urechi ridicate. O mustaţă groasă îi atârna în colţurile gurii.

— Domnule doctor!

Lucius se holbă la el, neştiind cum să reacţioneze.

— Eu sunt, Krajniak! Krajniak! Pe barba lui Dumnezeu, nu mă mai ţii minte?

A, da: mâna lipsă, nasul înfundat în permanenţă. Foie gras *mănâncă franţujii. Englejii, friptane de vacă.* Îl salutase cu ciotul în ultima seară când plecase să o caute pe Margarete. Bucătarul.

Numai că acum faţa lui era bronzată, înăsprită, mustaţa mai lungă.

— Fireşte!

Krajniak se întoarse spre soldat şi-i făcu semn să taie frânghiile de la mâinile şi de la picioarele lui Lucius. Apoi se apropie şi-i cuprinse obrajii într-o palmă şi un ciot.

— Pan Doctor! Of, prietene, mare noroc ai! Tocmai ce se certau dacă să te împuşte sau să te spânzure.

★

Krajniak îl duse la masa din spatele casei, pe care apărură imediat o sticlă de *horilka* şi două căni din lemn. Dinăuntru apăru o săteancă, cu şorţ şi basma înflorată. Cu o mână strângea la piept un purcel, iar în cealaltă avea un cuţit curbat, cu lamă subţire. În urma ei venea o fetiţă de vreo şase sau şapte ani, având în braţe un bebeluş aproape chel, cu o infecţie pe pielea capului.

— Nevastă-mea, zise Krajniak, punând mâna pe spatele femeii. E din sat, poate o mai ţii minte. Copilaşul e al nostru.

Îi spuse femeii ceva în ruteană, iar ea se lumină la faţă. Acum parcă şi Lucius îşi amintea: epicanthus[52] mare, o aluniţă deschisă la culoare într-o parte a nasului. Femeia începu să râdă. Apoi, fără să dea drumul purcelului, îşi suflecă cu dinţii mâneca de la celălalt braţ şi îi arătă lui Lucius încheietura mâinii.

La început, el se întrebă dacă nu cumva acesta era vreun obicei al locului pe care el nu îl aflase. Trebuia cumva să-i sărute încheietura, poate şi cuţitul? Ea îşi scutură mâna în faţa lui şi mai zise ceva. Interveni Krajniak.

— I-ai scos un furuncul de pe mână, mai ştii? A dispărut de tot! Nu s-a mai făcut la loc.

Lucius era aproape sigur că nu el îi scosese furunculul, dar nu vedea niciun motiv pentru care să le taie elanul. Atinse locul cu vârful degetului.

— Ce bine s-a vindecat!

Femeia vorbi din nou şi Krajniak îi răspunse. Apoi se întoarse spre Lucius.

— Ai să pleci mâine, dar în seara asta eşti oaspetele nostru. Îmi închipui că ţi-e foame, da?

Ca şi cum l-ar fi înţeles, purcelul începu să se zvârcolească.

— Doar dacă găteşti tu, răspunse Lucius.

Îl privi ţintă pe Krajniak care turna *horilka.* Acum am să-l întreb, îşi spuse el. Acum am să aflu. Însă ezită, deoarece bucătarul nu rostise încă numele lui Margarete. Lucius luă o gură zdravănă de băutură, de parcă ar fi vrut să se întărească pentru ce urma să se întâmple. Aroma cunoscută îi amintea de vremurile când îşi steriliza mâinile cu *horilka* înainte de operaţie. Numai că uitase cât de tare era. Începu să tuşească.

Kranjiak râse şi ciupi nasul bebeluşului chel, care zâmbi cu gura până la urechi.

— Ia te uite, viaţa la oraş l-a cam înmuiat pe doctorul nostru!

Îşi băgă în buzunarul de la piept mâna cea bună, scoase o tabacheră din metal şi i-o întinse lui Lucius, care, continuând să horcăie, clătină hotărât din cap. Krajniak deschise tabachera, apucă o ţigară între al patrulea şi al cincilea deget, închise tabachera, o sprijini pe palmă, ridică ţigara spre buze, puse tabachera la loc în buzunar, de unde scoase o cutie cu chibrituri, pe care o ţinu cu degetul mic, în timp ce aprinse băţul de chibrit. Mişcare extrem de îndemânatică, exersată îndelung, care

sugera o încredere nebănuită în propriile forţe. Pufăi din ţigară. O pisică îi sări pe genunchi şi el o mângâie drăgăstos cu ciotul.

Lucius se întrebă dacă fostul bucătar avea de gând să-i explice ce era cu toţi oamenii ăia, cu toate armele alea, cu vesta aia colorată pe care şi-o pusese peste vechea uniformă. Însă absenţa oricăror alte uniforme sau alt fel de semne sugera faptul că nu făceau parte nici din armata poloneză şi nici din cea ucraineană. Atunci? Dacă mai ţinea bine minte, Krajniak era originar dintr-un sat din apropiere. Toţi acei oameni păreau să facă parte dintr-un fel de unitate de apărare locală. Lucius ştia că, odată cu prăbuşirea imperiului, chiar şi muntenii voiau să-şi proclame independenţa. Îşi aminti ce-i spusese tatăl său în seara aceea, lângă harta întinsă pe masă, cum că tăciunii aprinşi se vor împrăştia în toate părţile.

Însă Kranjiak nu-i explică nimic, dar se uită lung la turla bisericii din capătul drumului.

— Ziceai că ai venit ca să-ţi cauţi un prieten, zise el, întorcându-şi ochii negri spre Lucius. Presupun că despre infirmiera noastră vorbeai.

★

Se întorsese chiar în noaptea aceea, după ce plecaseră ei să o caute.

Nu şi-a explicat absenţa. Părea preocupată de ceva, zicea Krajniak. Ceva o supărase, dar nu a vrut să le spună ce anume.

Au bătut clopotele de la biserică. Primul s-a întors Zmudowski, apoi Schwarz – îl mai ţii minte, Pan Doctor, ăla cu fosilele? Toţi s-au întors, numai Lucius nu. După câteva ore, Margarete şi încă câţiva au pornit în căutarea lui. Numai că ceaţa se făcuse atât de groasă, că nici nu mai vedeau drumul. Însă tot l-au căutat. Draga noastră călugăriţă n-a vrut să se lase păgubaşă.

Abia a doua zi de dimineaţă au auzit primele focuri de artilerie. Şi au trimis iar o echipă care să-l caute. Însă nu l-au găsit, asta o ştie prea bine şi Pan Doctor. Din cauză că începuseră luptele pe dealuri, nu au avut curaj să meargă prea departe. Atunci ea

parcă şi-a pierdut minţile, spuse Krajniak. Se tot plimba agitată prin biserică şi pe drum, se tot ducea până la râu să se uite după el.

Se făcuse deja după-amiază când a venit un mesager din vale. Cavaleria rusă înainta peste dealuri, aşa le-a spus. Aveau ordin să evacueze toţi pacienţii în Polonia, deoarece existau informaţii cum că ruşii urmau să facă o mişcare de dublă învăluire înspre sud.

Kranjiak mai luă o duşcă de *horilka* şi adăugă:

— Dar ea tot n-a vrut să plece.

Ce încăpăţânare! Când au ajuns echipele de evacuare, cavaleria cazacă era deja în Kolomea. Toată lumea a intrat într-o mare panică. Au transportat pacienţii în camioane. Margarete a aşteptat până când ultimii pacienţi au fost încărcaţi în ultima ambulanţă, apoi s-a urcat şi ea. Când au ajuns la gura văii, au văzut fuioarele de fum care se ridicau de pe câmpii. Drumurile toate erau pline cu soldaţi. În Nadvorna, pacienţii au fost triaţi în funcţie de rănile lor, cei mai plăpânzi fiind trimişi mai departe, la Sambir. Zmudowski a rămas, ea s-a dus mai departe. De atunci Krajniak nu i-a mai văzut nici pe unul, nici pe celălalt. Nici bine nu a ajuns în Nadvorna, că a fost trimis înapoi pe front. Însă nu ca bucătar, ci ca soldat.

— Cu ăsta.

Şi îşi ridică ciotul.

Însă Lucius nu auzise nimic după cuvântul *Sambir.* Văzu în faţa ochilor harta căilor ferate, pe care şi-o întipărise în minte pe vremea drumurilor lui cu trenurile sanitare. *Sambir.* Fusese acolo, la scurtă vreme după ce se prezentase la noul post. *Ni s-au intersectat drumurile.* Simţi cum îi cedează mintea, încercând să digere această nouă informaţie. În vara aia, în luna august. Da, şi acum îşi amintea saloanele supraaglomerate şi sufocate de căldură.

— Ştii la care spital?

— La care spital? Păi nu ţi-am zis că n-am mai ştiut nimic de ea?

— Poate ai auzit de la altcineva…

Acum Krajniak îi aruncă o privire compătimitoare.

— Nu, doctore. N-am auzit nimic de la nimeni. Ţi-am zis, după o săptămână mi-au pus arma în mână şi m-au trimis la luptă.

Lucius dădu încet din cap, nevrând încă să accepte că asta era tot ce putea să afle. Dar era în viaţă, îşi spuse el. Şi ultima oară fusese văzută în Sambir. Asta sperase el să găsească: o pietricică strălucitoare pe covorul de frunze uscate al pădurii.

Sambir se afla acum pe teritoriul polonez, puţin mai la vest de ruta Lvov-Dolina.

Soarele începuse să coboare în spatele dealurilor, iar cerul căpătase culoarea roşie şi caldă a coralului. Având în cioc un vierme care se zvârcolea amarnic, un pui de găină făcu o grămăjoară de găinaţ. O pisică îi urmărea cu lăcomie mişcările. Într-o curte vecină, un camarad de-al lui Krajniak tăia lemne. Acum apăru şi mâncarea: ciorbă de sfeclă, pâine de secară şi găluşte cu ceapă. Mâncară amândoi în tăcere din farfuriile vechi, din tablă ale armatei. Lingurile zăngăneau la fel ca la mesele din vremea războiului.

Şi Krajniak zise:

— Pan Doctor? Mai ţii minte povestea lui Zmudowski? Aia cu timbrele?

Luă un dumicat şi continuă:

— Nu era adevărată, aşa să ştii.

— Nu?

Lucius puse cana pe masă. Se întreba ce legătură putea să aibă cu Margarete. Şi de ce se apucase Kranjiak să vorbească despre asta.

— Nu aşa cum ţi-a zis-o, continuă Krajniak. Soldatul ăla rus? Parcă i-ar fi păsat lui de timbre! Voia doar să-i trimită un cadou iubitei lui. Aşa că într-o zi, când Margarete era plecată, Zmudowski s-a furişat în camera ei sperând că va găsi ceva care să-i fie de folos, o pereche de ciorapi, o cămaşă, mă rog, ceva ce ar fi putut să-i dea rusului în schimbul timbrelor. După cum probabil că îţi imaginezi, n-a găsit acolo decât veşmintele celorlalte călugăriţe

care muriseră. Dar sub pernă a descoperit o batistă, o batistă din mătase, pe care erau brodate numele Małgorzata şi Michał, unite la „M”. O batistă pe care ar cumpăra-o un tânăr pentru logodnica lui. Şi a luat-o. Asta i-a dat Zmudowski rusului în schimbul timbrelor.

Małgorzata, repetă Lucius în minte. Margarete în poloneză. Deci nu era un alt nume.

Apăruseră încă doi copii, care rostogoleau de-a lungul curţii pline de făgaşe un inel de la un butoi vechi al armatei. Soarele de vară apusese de multă vreme. Copiii alergau printre umbrele serii.

— Şi ce a făcut ea atunci când a aflat? întrebă Lucius.

— Asta-i partea ciudată, spuse Krajniak. Ştii că nu era o femeie care să tacă din gură, numai că n-a zis nimic. Eu cred că ne-ar fi întrebat de batista aia dacă i-ar fi dat-o vreun frate, vreun prieten sau tatăl ei. Sau ar fi refuzat să le dea morfină soldaţilor până când ar fi primit-o înapoi. Din cauza asta mă gândesc eu că ascundea ceva: că era măritată sau logodită. Însă nu a vorbit niciodată despre nimeni, nu a primit nici măcar o singură scrisoare în tot timpul ăla. N-a pomenit niciodată nimic despre casa ei, despre familia ei. Eu mi-am dat seama după cum vorbea că venea de la munte. Şi mă gândesc că, dacă bărbatul ăla cu batista încă mai trăia, ar fi trebuit să se ducă să se întâlnească cu el. Dar nu s-a dus nicăieri. Doi ani jumate nu a plecat de aici.

— Şi ce crezi tu că înseamnă asta? îl întrebă Lucius.

Spunându-şi în sinea lui: *Małgorzata.* Viaţa lumească pe care am lăsat-o în urmă.

— Ce cred *eu?*

Bucătarul se opri şi se uită câteva clipe la copii.

— Un tânăr poate muri în munţi în diferite feluri. Chiar şi fără război. Eu cred că bărbatul ăla murise. Poate încă dinainte ca ea să intre la mănăstire. Sau poate nici n-a existat vreo mănăstire; poate a venit direct la noi.

Lucius ridică ochii la turla bisericii, acum doar o umbră întunecată pe cer. Dădu încet din cap. Îşi aduse aminte cum îi bătuse ea la uşă ca să-l anunţe că Rzedzian murise. *Nu trebuie să ne ataşăm de oameni, doctore.*

Şi îşi aminti de cântecele pe care le cânta în pădure: cântece de nuntă şi de sărbători de vară.

Îşi aminti de lacrimile ei şi îşi aminti cum fugise atunci când o ceruse în căsătorie.

— Înţeleg ce spui, murmură Lucius, simţind cum se destramă încet amintirile despre ea. Şi eu m-am întrebat cine era cu adevărat.

Krajniak îşi suflă iarăşi nasul.

— Îmi permiţi să te întreb ceva, doctore? Nu-i aşa că erai cam îndrăgostit de ea?

Copiii căzură unul peste altul, cercul din metal se rostogoli departe.

— Puţin, răspunse Lucius.

★

Trecuse deja de miezul nopţii, dar discuţia despre Margarete le deşteptase amintiri din vremea petrecută în Lemnowice şi niciunul dintre ei nu voia să se oprească. Iar acum vorbele li se rostogoleau de pe buze. Lucius povesti despre plantele culese în perioada austerităţii de primăvară, despre statul la soare din perioada iernii, despre fotbalul jucat pe zăpadă. Krajniak îi aduse aminte de programul de împerechere a pisicilor pus la cale de Margarete – „Acum ne împiedicăm în pisici, atât de multe avem, Doctore!” – şi de cum totul părea acoperit cu var. Lucius îşi aminti de serile de vară când beau, cântau şi jucau cărţi sub cerul înstelat. Krajniak deveni poetic atunci când vorbi despre murături şi despre vinul furat de pe moşiile părăsite. Îşi amintiră împreună de Rzedzian şi despre cum i se adunau lacrimile în mustaţă; îşi amintiră şi de Nowak şi de teama lui de a-şi spăla mâinile; şi de poza cu fetiţa lui Zmudowski îşi amintiră. Şi de toţi cei pe care îi mai păstrau în vreun colţişor al minţii: Czernowitzski, sergentul pedepsit pentru că nu ştia să se adreseze cuviincios unei călugăriţe, soldatul

care îşi improvizase un clarinet din tablă şi sârmă, croitorul vienez, cizmarul cu fruntea îndoită.

Ceasul de la mâna lui Lucius arăta ora patru şi o lumină trandafirie apăruse la orizont. El simţea toată oboseala drumului, însă nu voia să se oprească. Îşi dădea seama că tânjise după asta. Nu era vorba doar despre amintirile pe care le putea împărtăşi cu cineva, ci avea sentimentul că în fostul bucătar era o parte din sufletul lui, parte pe care o crezuse pierdută. Acum îşi dorea să reconstruiască acea persoană, îşi dorea asta cu un soi de lăcomie pe care nu o mai simţise vreodată, mai ales pentru că ştia că nu-l va mai vedea vreodată pe Krajniak. Mai ţii minte când am venit? Prima noapte? Toţi soldaţii ăia, unul fără maxilar, altul cu stomacul întors pe dos?

Krajniak ţinea minte.

Şi primele operaţii?

Da, Pan Doctor. Adevărul e că unii dintre noi nu credeau că ştii ce faci.

Şi doctorii Brosz şi Berman.

Şi pe ei îi ţinea minte.

Şi primii pacienţi care suferiseră şocuri grave în urma exploziilor?

Da.

— Îl mai ţii minte pe József Horváth?

Rosti numele fără să se gândească.

Krajniak nu-i răspunse. Lui Lucius i se părea incredibil ce făcuse, fiindcă trecuseră mai bine de doi ani de când spusese cu voce tare numele acela.

Şi, cu toate că nu era deloc nevoie, adăugă:

— Ungurul pe care ni l-a adus ţăranul ăla într-o roabă, în prima mea iarnă aici. Ungurul care fusese găsit lângă trecătoare.

Lucius nu-şi putea da seama dacă ochii lui Krajniak se umeziseră din cauza băuturii sau a amintirilor. Stătea într-o parte, cu cotul sprijinit de masă şi se uita la cerul care se lumina tot mai mult. Acum dădu încet din cap.

— Îl ţin minte. Desigur că-l ţin minte, Pan Doctor. N-aş putea să-l uit.

Altă tăcere prelungă. Apoi, foarte încet şi fără premeditare, Lucius începu să vorbească. Îi povesti lui Krajniak despre coşmarurile care începuseră atunci când s-a întors acasă; despre cât de vinovat s-a simţit pentru că nu-l lăsase pe Horváth să plece, şi asta doar pentru că avusese orgoliul să creadă că l-ar putea vindeca. Îi povesti că de foarte multe ori i s-a părut că-l văzuse pe Horváth printre pacienţii lui sau pe străzile Vienei. Îi mărturisi că amintirea lui l-a împiedicat să-şi găsească liniştea, să simtă că i-a fost iertată greşeala. Se temea, îi mai spuse el lui Krajniak, că va rămâne pe veci prizonier în iarna aceea. Şi, chiar dacă ar găsi-o pe Margarete, nu va fi în stare să scape de gândul că îl sacrificase pe Horváth pentru o iluzie a fericirii.

Deşi gândurile acestea îl frământau de ani întregi, le mărturisi în doar câteva minute.

Şi tăcu. Acum îl aştepta pe Krajniak să spună ceva.

Însă acesta nu spuse nimic. Dintr-odată, lui Lucius i se făcu ruşine pentru că îl împovărase şi pe el, pentru că se abătuse de la amintirile lor comune despre pisici şi murături. Sau poate Krajniak credea că el e de vină pentru ce i se întâmplase lui Horváth? Oare din cauza asta nu-i pomenise el numele şi îl lăsase pe Lucius s-o facă? În lumina difuză a începutului de zi, doi lilieci zburătăceau prin umbre. Krajniak îşi mai turnă o cană de *horilka.*

Lucius vru să mai spună ceva, când fostul bucătar îşi ridică mâna ciuntită:

— Încă o mai simt, Pan Doctor.

Lucius avu nevoie de câteva secunde ca să priceapă că se referea la mână.

— Da… murmură el, întrebându-se dacă încerca să schimbe subiectul ori dacă se gândise la altceva în tot acel timp.

Poate că fiecare dintre ei era pierdut în propria-i lume.

— La fel zic şi unii dintre pacienţii mei…

Acum vocea lui Krajniak părea încordată.

— Câteodată parcă mă arde, alteori mi se pare că ating ceva, că încă mai am degete şi degetele alea se mişcă. Şi ating blana unui animal, o monedă sau o bucată de carne. Multă vreme mi s-a părut imposibil de suportat senzaţia asta. Obişnuiam să închid ochii şi să mă strâng de locul ăla unde mi-a fost mâna. Şi îl loveam şi îl înţepam, ba chiar am încercat odată să îl tai cu un cuţit. Nu ciotul, Pan Doctor. N-am vrut să-mi tai ciotul, ci mâna, mâna pe care nu o mai aveam.

Se opri şi dădu cana peste cap. Lucius îl aşteptă să mai spună ceva, să-i împărtăşească un fel de sfat care să-l elibereze, să-i spună cum să meargă mai departe.

Liliecii se întoarseră, perfect vizibili acum în clarobscurul zorilor.

Însă Krajniak îşi turnă ultimii stropi de *horilka.* Iar când începu să vorbească, tonul lui era mai calm şi mai serios. Lucius va trebui să plece curând. Din păcate, nu putea să-l conducă decât până la gura văii. Însă zona dinspre nord era apărată de trupe poloneze. *Tu* o să fii în siguranţă acolo. Iar când va ajunge la şes, scrisoarea pe care o avea îl va ajuta să găsească camioane poloneze care să-l ducă până la un tren care să meargă spre Sambir.

Deci asta era tot.

— Te-aş invita să mai stai, doctore, dar sunt multe motive pentru care trebuie să ne despărţim aici.

— Fireşte.

Krajniak se ridică în picioare. Va aduce caii. Pregătirile vor dura o oră. Probabil că Lucius era obosit. Dacă dorea cumva să tragă un pui de somn…

Însă gândurile lui Lucius erau în altă parte. Se iscase un vânt uşor şi parcă auzea foşnet de frunze din depărtare. Cu ochii minţii văzu fagul, văzu şi curtea plină de pacienţi. Îl văzu şi pe soldatul iernii pierzându-se pe întinderea albă. Da, Krajniak avea dreptate: anumite lucruri nu pot fi amputate. Însă mai trebuia să-şi mai prezinte omagiile cuiva.

★

Ultimii o sută de paşi i-a făcut singur.

Soarele abia se ridicase peste culmile dealurilor. Din curţile din jurul lui se auzeau grohăituri de porci şi cotcodăcit de găini. Ţărăncile bătrâne se uitau în urma lui. Din bojdeuci ieşea miros de ceapă prăjită în ulei, iar fumul se strecura printre paiele acoperişurilor. Îşi aminti de zilele când se dusese cu Margarete să-i vadă pe soldaţii repartizaţi la localnici, în camere mici, mucegăite, mirosind a seu. Îi văzuseră copiii din sat, iar el se întreba cum anume apărea el în amintirile lor: prieten ori cotropitor. Mai auzi un zăngănit: două gaiţe tocmai ce se aşezaseră pe stâlpul dărâmat al unui gard. Apoi văzu drumul întinzându-i-se înainte şi ajunse imediat.

Parcă se schimbase un pic. Faţada din lemn era la fel de murdară şi de decolorată. Baza zidurilor era puţin cam năpădită de buruieni. Două berze negre îşi făcuseră cuib în clopotniţă. În jurul uşii creşteau micsandre. Restul i se părea neschimbat. Prin ferestruica îngustă nu se vedea nicio lumină, aşa cum nu se văzuse nici înainte cu patru ani.

Vreţi să vorbiţi cu doctorul? l-a întrebat ea atunci, fără să iasă din bezna lumii care îl aştepta şi pe el. Păi n-aţi spus că dumneavoastră sunteţi?

Acum uşa era descuiată.

În multe privinţe, era exact aşa cum şi-o amintea el, însă puţin mai mică, iar lumina se revărsa înăuntru dintr-o spărtură în zidul de la sud, nu în cel de la nord. Şi era pustie. Desigur că dispăruseră toţi soldaţii. Dar dispăruseră şi păturile, şi saltelele umplute cu paie, şi masa de operaţii făcută din strane.

Probabil că au folosit-o ca să facă focul, îşi zise el. Nu dădea vina pe nimeni pentru asta, ba chiar spera că ţinuse cuiva de cald.

Aerul rece nu avea nici el mirosurile vechi şi familiare: miros de var, de iod şi de fenol, miros de saltele din paie, miros de răni infectate.

Merse încet spre mijlocul naosului, pe acelaşi drum pe care mersese odinioară printre pacienţi. O luă într-o parte când ajunse la transept şi intră în

vechea încăpere destinată celor fără speranţă. Podeaua era goală; ar fi putut să ajungă acolo direct de la intrare, însă obişnuinţa drumurilor zilnice era adânc înrădăcinată în el, plus că nu s-ar fi cuvenit să calce chiar pe locul unde zăcuseră muribunzii.

El este Brauer, Pan Doctor Locotenent, degerături; acesta este Czerny, din Regimentul 14 de Puşcaşi Maghiari. Moscowitz, Grucinski, Kirschmeyer. Redlich, profesor din Viena, împuşcat de cazaci lângă noadă…

Încă se mai vedea conturul craterului din pardoseală. Acoperişul reparat de ei era încă întreg, dar în zidul dinspre sud apăruse o gaură nouă, provocată de un obuz.

Natura îşi urmase impasibilă cursul, iar în lemnul sfărâmat încolţiseră ferigi şi tot felul de ierburi. Pe jos era plin de bălegar şi frunze uscate, iar doi puieţi piperniciţi încercau să se ridice spre lumină. Tabloul cu scena Crucificării era stropit cu găinaţ. Lucius ridică mai mult privirea şi observă ceva mişcându-se pe o grindă: o bufniţă se uita în jos, la el. Făcu un pas şi atunci pasărea, deranjată, îşi întinse aripile mari, pluti spre el, apoi se înclină într-o parte şi zbură către cer, împroşcându-l cu puf.

Merse mai departe. Se infiltrase apă în spatele icoanei cu Buna Vestire din altar. Pictura se umflase, se crăpase şi se jupuise în jurul lui Gabriel, de parcă Maria s-ar fi extaziat în faţa spărturii apărute în lumea ei aurită, nu în faţa arhanghelului.

Se opri în faţa dulapurilor unde fuseseră medicamentele. Acum erau goale, nu mai rămăseseră decât câteva fiole de atropină şi clorhidrat printre rahaţii de şobolan. Nici urmă de veronal. Mai găsi un pachet vechi cu pansamente, ros la un capăt. Pisicile nu-şi mai făcuseră treaba după plecarea lui Margarete, iar şobolanii nu pierduseră timpul.

Ezită când ajunse la uşa de la sacristie, de parcă ea ar mai fi fost înăuntru, însă era goală, complet goală, la fel ca restul bisericii. Pe podea se vedeau scobiturile lăsate de patul ei – şi acesta fusese luat.

Lipsea chiar şi peisajul câmpenesc făcut de Horváth. Oare, în tot haosul evacuării, îşi mai amintise să-l ia cu ea? Aceasta era marea deosebire dintre ei. Pentru Margarete, József Horváth era un pacient pe care şi-l va aminti cu afecţiune, poate chiar cu dragoste.

Se opri o clipă şi privi pe fereastră, spre cerul la care se rugase de atâtea ori când ea era bolnavă. Printre ramuri reuşi să întrezărească conturul vechii sale locuinţe, care acum părea foarte aproape de a ei. Oare de câte ori a stat ea la geam, uitându-se la uşa lui? Atinse pervazul şi încremeni.

Cineva pusese acolo două pietricele albe, perfect rotunde.

Putea s-o facă oricine, îşi zise el, simţind cum întreaga lume se contractă în jurul acelor puncte albe. Orice soldat, orice copil din sat.

Pietricelele reci lăsară urme rotunde în praf.

Nu mai era decât un singur loc unde trebuia să meargă. Uşa care dădea în curte scârţâi tare atunci când o deschise, împiedicându-se în pietrişul strâns deasupra pragului. Iarba din curte nu mai fusese tăiată de multă vreme. Prin aer bâzâiau o sumedenie de musculiţe, molii micuţe, ţânţari şi fluturi. Fagul era înfrunzit, iar ramurile lui semeţe erau împodobite cu mâţişori. Monumentul amintirilor lui era neatins, scoarţa cenuşie, perfect netedă. Niciun soldat nu era acolo. Niciun strigoi desfigurat. Niciun urlet, niciun petic de zăpadă pătat de sânge. Nimic la rădăcina lui, doar iarba verde şi înaltă, care se unduia în vânt. Doar bătrânul copac, vechiul lui monument, indiferent la pierderile vieţii.

Se gândi la monumentele de război din oraş, la felul în care îngenuncheau oamenii îndureraţi în faţa lor, depunând acolo coroane de flori şi aprinzând lumânări şi rugându-se pentru întoarcerea acasă a fiilor lor. Însă el căuta iertare şi ispăşire şi nu ştia ce ofrandă să aducă.

Ramurile fagului se înfiorară. De undeva, de sus, o veveriţă se burzului la el.

Da. Ştiu. A venit momentul.

Plecară călare pe doi ponei din zona Carpaţilor, nişte căluţi micuţi, prietenoşi, de culoarea şoarecilor, care mergeau agale prin noroaie. Pădurea era umedă şi caldă. Valuri de musculiţe bâzâiau în razele care pătrundeau printre ramurile dese. Krajniak mergea înainte, cu puşca aşezată de-a curmezişul şeii, cu ochii în patru, foarte tăcut. Lui Lucius îi era clar că nu-i va spune cine erau ceilalţi bărbaţi şi nici pentru ce anume luptau. Şi nu insistă. Micul grup al lui Krajniak părea oricum vulnerabil în faţa armatelor de la şes. Poate că era mai bine să nu ştie.

Când ajunseră într-un luminiş, Krajniak fluieră uşor şi cineva îi răspunse din pădure. Însă nu apăru nimeni. Atât de linişte era în jur, că Lucius începu să moţăie în şa.

Se făcuse deja seară când ajunseră în câmp deschis. Lucius descălecă. Descălecă şi Krajniak. Lucius căuta cuvintele potrivite prin care să-i mulţumească fostului bucătar. Ce să-i spună? Că simţise că recăpătase ceva drag din toată trăncăneala aia a lor de beţivi despre murături, fotbal jucat iarna şi un soldat cu buzunarele pline cu amoniţi din mezozoic? Că, dintre toţi, el, Krajniak, era singurul de la care îşi luase cu adevărat rămas-bun?

— Adio! îi spuse Krajniak.

Îl sărută pe un obraz, apoi pe celălalt, apoi în creştetul capului.

— Adio!

Bucătarul luă frâul poneiului lui Lucius, se şterse cu dosul mâinii la nas şi dispăru în pădure.

Trecuse de miezul nopţii când Lucius ajunse pe drumul pustiu care ducea la Dolina.

Se culcă pe marginea lui, sub o căruţă răsturnată. Dimineaţă, trecu pe lângă el un convoi polonez de camioane, care se îndreptau spre vest. Le arătă comandanţilor scrisoarea lui Borszowski, iar ei îl urcară la bord, fără să-i intereseze câtuşi de puţin povestea detaliată pe care şi-o pregătise.

După două zile a ajuns în Sambir.

Şi-a petrecut noaptea la Hotelul Kopernikus, aproape de centrul oraşului.

Nu se mai spălase de mai bine de o săptămână, iar încălţămintea şi hainele lui purtau urmele drumului lung. Descoperi o frizerie lângă hotel, unde îl bărbieri un individ saşiu, cu mâini roşii şi care ducea o lipsă aproape suspectă de clienţi. În timp ce-i trecea briciul bont de-a lungul gâtului, bărbierul se apucă să tune şi să fulgere împotriva lipsei de păr de bursuc, din care se făceau cele mai bune pămătufuri, spunând că la mijloc precis era o conspiraţie. Scăpat cu viaţă din mâinile frizerului, Lucius descoperi o prăvălie cu haine în cealaltă parte a pieţei. Rafturile erau aproape goale; cei mai lungi pantaloni tot i se păreau prea scurţi. Şi erau kaki-deschis, ca uniforma unui explorator de la tropice. Însă trebuia să se mulţumească cu ei.

Spitalul districtual se afla în aceeaşi clădire unde funcţionase fostul spital militar, clădire care pe vremuri adăpostise un şi mai vechi spital pentru bolnavii de holeră. Zidurile vechi de secole îţi dădeau impresia că fuseseră cândva supuse unui asediu. Lucius ajunsese aici o singură dată, atunci când lucra în trenul sanitar. Însă înăuntru nu mai găsi permanentul du-te-vino pe care şi-l amintea din timpul războiului. Lângă intrare se afla statuia înaltă a unui individ cu un nume necunoscut, probabil un vechi luptător împotriva holerei. Pe iarbă rătăceau câteva capre. O familie lua masa în aer liber.

Se opri. În spatele lor era o infirmieră lângă un tânăr în scaun cu rotile. Îi dădea să mănânce dintr-un castron. Lui Lucius i se puse un nod în gât, aşa cum i se întâmpla mereu când îi amintea de Horváth vreun tânăr cu membrele amputate pe care-l vedea în spitalul de la Viena. Nu era *el,* fireşte că nu era. Şi nici ea nu era, dar ceva din atitudinea plină de blândeţe a infirmierei îi aminti de felul cum se purtase Margarete cu soldatul lor, în urmă cu atât de mult timp. Acestuia de aici îi fuseseră amputate şi ambele mâini, şi ambele picioare. Probabil din cauza degerăturilor, îşi spuse Lucius, încercând să se

adăpostească de iureşul emoţiilor în zona consideraţiilor medicale. Însă nemişcarea tânărului şi privirea lui goală îl făceau să presupună că nu fusese vorba doar despre degerături.

Câţiva bătrâni jucau *tarock* lângă intrarea în clădire şi nici nu-l observară când trecu pe lângă ei.

Urcă câteva trepte şi intră. În timpul războiului holul era mereu plin cu pacienţi, dar acum era pustiu. Apăruseră un birou şi un scaun, şi ele goale. Şi un afiş mic cu orele de vizită. Lângă peretele din faţă se afla o vitrină scundă, flancată de fotografiile anuale ale personalului, aşa cum văzuse în toate spitalele în care intrase în viaţa lui. Deasupra uşilor care duceau spre pavilioane era scris: *Oddział 1* şi *Oddział 2.* Pavilionul 1 şi Pavilionul 2. Prin gemuleţele micuţe din uşi se observa mişcare în cealaltă parte. Însă acum ezită, la fel cum ezitase şi cu Krajniak. Nu îl speria atât ideea că nu va afla nimic, ci mai degrabă ce anume ar fi putut să afle. Nu ştia decât că Margarete fusese în Sambir în 1916. Înainte de atacul armatelor ruse, înainte de epidemia de tifos care luase cu asalt spitalele arhipline, înainte de gripă.

Se apropie de vitrină, ca şi cum ceva de acolo l-ar putea ajuta să se pregătească pentru ce avea să urmeze. Înăuntru erau fotografii care spuneau povestea spitalului, o cărămidă veche de la prima fundaţie, un cleşte de scos dinţii cu aspect medieval şi două păsări împăiate, care nu aveau nicio etichetă, iar una dintre ele căzuse într-o parte. Se uită pe perete, la fotografiile de deasupra vitrinei. În prima erau doi doctori, cu expresii posomorâte, pozând de pe treptele pe care el tocmai ce le urcase. Erau încadraţi din ambele părţi de infirmiere. Pe ramă era trecut anul: 1904.

Se apucă să citească repede datele: 1905, 1906… Merse până în cealaltă parte a uşii. Se opreau la 1913 şi reîncepeau cu 1916. Lumea deja se schimbase, iar uniformele şi vălul acela complicat, cu multe pliuri, fuseseră înlocuite cu veşmintele mult mai simple ale Crucii Roşii.

1917. Aici se opri.

Era în primul rând, a doua din dreapta. Chiar dacă holul era slab luminat, chiar dacă părul ei negru şi lung i se revărsa pe umeri de sub boneta simplă de infirmieră, Margarete era imposibil de confundat. Aceiaşi ochi mari, plini de uimire. Aceleaşi buze uşor întredeschise, parcă pregătindu-se să râdă. Aceeaşi privire înălţată spre cer. Purta uniformă de infirmieră laică. Nu mai avea straiele de călugăriţă. Numai că asta nu-l mai surprindea pe Lucius.

Se uită acum la fotografia de alături. 1918. Acolo nu mai era. Existau o mulţime de explicaţii, îşi zise el, însă doar pe una nu şi-o putea alunga din minte. Epidemia de gripă atinsese punctul culminant chiar în toamna aceea. Toamna anului 1918.

Se vedea zăpadă în fotografie – să fi fost ianuarie sau decembrie?

Încercă să se stăpânească. Mai erau atât de multe alte explicaţii! Însă îşi aminti furia cu care lovise gripa spitalul lui. Îşi aminti de soldaţii şi infirmierele care îi căzuseră pradă.

Luă fotografia de pe perete şi îi scoase rama, sperând acum s-o fi confundat. Îşi dorea să găsească pe spate alt nume, unul necunoscut, unul care să-i arate că se înşelase. Însă nu era nimic acolo, cu excepţia numelui şi adresei studioului foto.

— Cineva cunoscut?

Din spatele lui. În poloneză.

Lucius se întoarse şi dădu cu ochii de un bărbat scund, în halat alb, cu început de chelie şi ochelari mici, rotunzi, reparaţi cu sârmă, cu mustaţă subţire. Bărbatul făcu un semn spre fotografia din mâna lui Lucius.

— Da, răspunse acesta, dându-şi seama că era dator cu o explicaţie. Mii de scuze că nu m-am prezentat. Dar am intrat, am văzut fotografiile astea şi…

Trase aer în piept, făcu un pas înainte şi întinse mâna.

— Doctor Lucius Krzelewski. Din Viena.

Doctor. Nu avea niciun motiv să spună că redevenise student. Ba mai mult, din moment ce încă nici nu începuseră cursurile, nu mai era nici măcar student. Însă îşi punea speranţele în curtoazia profesională.

— În timpul războiului am lucrat la un spital de campanie din Carpaţi. Îmi caut infirmiera. Mi s-a spus că ar putea fi aici.

Celălalt doctor îl măsură din priviri: pantalonii prea scurţi, buza învineţită, obrajii arşi de soare şi iritaţi acum de briciul bărbierului. Fotografia din mână, rama goală pe dulapul din spate.

Se apropie să se uite.

— Ea, îi arătă Lucius. Ea este.

Doctorul se aplecă, încreţind nasul ca să nu-i alunece ochelarii. Un smoc zdravăn de păr cărunt îi ieşea din ureche. Se îndreptă de mijloc şi spuse:

— N-o recunosc. Dar eu sunt aici doar de un an.

Arătă spre altă infirmieră din fotografie.

— Însă infirmiera *asta* încă mai este aici. Poate ştie ea.

Doctorul îl conduse pe Lucius prin Pavilionul 2. Era un pavilion pentru bărbaţi, aglomerat, dar îngrijit şi curat. Numele şi diagnosticele pacienţilor erau scrise cu cretă pe tăbliţe atârnate la picioarele paturilor. Erau acolo şi multe rude venite în vizită, care stăteau lângă pacienţi, jucau cărţi cu ei, le citeau gazetele sau, pur şi simplu, conversau, în timp ce se străduiau să ţină în frâu copilaşii neastâmpăraţi. Infirmiera pe care o căutau schimba ploştile din saloanele de la capătul coridorului. Se opri atunci când îi văzu îndreptându-se spre ea.

I-a fost prezentat onorabilul domn doctor polonez din Viena, i-a fost spusă povestea.

Infirmiera studie o clipă fotografia, apoi dădu din cap.

— Da. Da. Małgorzata, da. Parcă Małysz era numele de familie. A venit în 1916, odată cu evacuaţii, da? Era bună. Puţin cam autoritară, de parcă ar fi ştiut mai multe decât doctorii. Dar foarte bună, mai cu seamă în cazurile de şoc provocat de

explozii. Dacă ţin bine minte, parcă era un grup de pacienţi care s-au dus în iarna aia la un spital de recuperare din Tarnóv.

— În iarna aia?

— Parcă în martie. Îmi aduc aminte, pentru că tot pe atunci armata a început să folosească gazele de luptă şi au venit toţi soldaţii ăia asfixiaţi cu fosgen şi a trebuit să eliberăm multe locuri.

— Adică în 1917?

— Da, domnule doctor.

Întrebarea de pe chipul femeii era limpede: ce contează? Dar conta foarte mult. Tarnóv, 1917. Urmau epidemiile de tifos şi gripă, dar ştia că se apropiase. Ştia unde, când şi cine.

Małgorzata Małysz. Numele unei străine.

Când se întoarseră la parter, doctorul cu ochelari reparaţi cu sârmă îi întinse fotografia.

— Luaţi-o dumneavoastră. Mi se pare că aveţi mai mare nevoie de ea.

★

Şi porni iarăşi la drum. Şi tot cu trenul. Chyrówa, Jarosław, Rzeszów: oraşe care făceau acum parte din el, gări mult prea bine cunoscute din perioada trenurilor sanitare. Mulţimile de oameni, copiii cu coacăze negre. Parcă mergea într-un fel de pelerinaj, numai că acum nu se oprea nicăieri. Acum un singur loc îl interesa: Tarnóv.

Dar oare o va găsi acolo? În Jarosław, când a aşteptat ore în şir rezolvarea unei misterioase probleme cu calea ferată, a scos fotografia din raniţă şi s-a uitat la ea, de parcă ar fi vrut să se asigure că era Margarete. Nu vreo fantomă, nu vreo săteancă surprinsă în trecere, nu vreun chip întrezărit neclar într-o mare de oameni. Îl surprindea peste măsură că îşi păstrase privirea pe care i-o cunoştea de când se uita la el peste masa de operaţii, privire care acum părea uimită la gândul că-i ieşise atât de bine farsa. Vecina lui de scaun, o femeie în vârstă, îmbrăcată în palton în ciuda anotimpului, nu încercă deloc să-şi ascundă curiozitatea faţă de fotografia care-l fascina atât de tare. Să îndrăznesc să *o* întreb? Să fac la fel

ca Adelajda, să-i întreb pe toţi oamenii care-mi ies în cale? Cine putea şti dacă toate căutările lui se vor sfârşi în Tarnóv? Dacă nu cumva oraşul acela nu va însemna decât o altă oprire, un alt spital? *Da, domnule doctor, o ţinem minte. A plecat la Cracovia. Ba nu, a plecat la Jarosław. Ba nu, la Samir. Ba nu, la Strîi. Era munteancă, nu-i aşa, domnule doctor? Zicea că se duce acasă.*

Poate că veţi afla, dacă veţi merge acolo.

Şi tot aşa. Iar el va continua să o caute ca o fantomă care-şi caută trupul.

— Staţi puţin să mă uit, îi spuse funcţionarul de la Spitalul Districtual Tarnóv, căutând cu pricepere în registrul cu numele angajaţilor. Da, uite numele, aşa cum mi l-aţi spus. Lucrează în pavilionul de recuperare, puţin mai încolo, pe aleea aia.

— Poftim?

— E aici. Numai să nu fie altă persoană cu acelaşi nume. Dacă vreţi s-o prindeţi, v-aş sugera să vă grăbiţi. Lucrează în tura de zi. Se încheie curând.

O alee îngustă traversa complexul spitalicesc. Pretutindeni erau indicatoare care arătau spre diferitele clinici: Maternitate, Pediatrie, Chirurgie, Tuberculoză. Îi luă ceva vreme până reuşi să găsească poteca spre Recuperare, pe lângă un gard viu, foarte frumos tuns. Apunea soarele. Din clădirea aflată la capătul potecii începură să iasă infirmierele. Se opri în mijlocul drumului, iar ele îl ocoliră. Mergeau repede în grupuri de câte două sau câte trei. Unele încă mai aveau bonetele pe cap. Altele îşi lăsaseră părul liber. Râdeau şi vorbeau, trecând pe lângă el fără să-l bage în seamă.

Şi el rămase pe loc, uitându-se când la una, când la alta. Neştiind ce anume va face atunci când o va găsi, ce-i va spune, cum va începe.

— Lucius.

Dar l-a văzut ea prima. Nu i-a spus „Pan Doctor”. Ci *Lucius.*

Rămaseră amândoi pe potecă, între gardurile vii, faţă în faţă, la doar câţiva paşi distanţă unul de altul. Din spatele ei veneau alte cârduri de infirmiere,

ocolindu-i aşa cum ocoleşte apa pietrele. De-o parte şi de cealaltă a potecii, alte clădiri din cărămidă, cu acoperişuri din ţiglă, se ridicau spre cerul serii de vară, care căpătase acum culoarea somonului.

Dacă Lucius s-ar fi uitat peste umăr, ar fi văzut luna în al doilea pătrar. Văzduhul strălucea de la polenul pinilor din spatele clinicilor. La o fereastră deschisă flutura o perdea albă, cu franjuri. Două vrăbii guralive parcă îi îndemnau să spună ceva.

— Lucius.

Îi cerea o explicaţie. Şi din nou era mai pregătită decât el. Pentru că el nu-şi dorea decât să stea acolo câteva clipe şi să se uite la ea. Nu se aşteptase să i se pară schimbată. Nu se gândise că şi peste ea trecuse viaţa. Da, era Margarete… Şi totuşi! Chipul îi era mai rotund şi îi dispăruseră cearcănele adânci de sub ochi. Purta uniforma de infirmieră, însă o uniformă albă, nu cenuşie ca aceea din Lemnowice. Îşi pusese o bluză bleu peste ea, încheiată în faţă. În locul bocancilor vechi şi butucănoşi, purta acum pantofi albi, de lac, cu şiret şi toc.

Şi părul lung, neted şi roşcat era coafat acum, deşi nici în ruptul capului Lucius nu ar fi putut spune cum se chema coafura aia. Era pieptănat pe spate şi dat după urechi, de unde îi cădea pe umeri în valuri. Probabil că şi-l aranjase înainte să plece. Se aranjase pentru altcineva, iar lucrul ăsta ar fi trebuit să-i dea de gândit.

Pe pometele trandafiriu încă se mai vedea cicatricea albă, acolo unde o lovise cizma lui Horst. În mână avea o poşetă – nu o puşcă Mannlicher! – şi îl privea printre gene, de parcă îl studia şi ea. Să o îmbrăţişeze? Acolo? În faţa tuturor? Îşi aminti acum de soldaţii care coborau din trenuri cu braţele întinse spre soţiile lor.

Pietrişul continua să scrâşnească sub tălpile infirmierelor care tot treceau pe lângă ei. Lucius se aştepta ca Margarete să-l ia de braţ sau să-i spună să o urmeze şi să-l ducă undeva unde să poată sta liniştiţi, unde să poată fi singuri. Nu aşa îşi imaginase el revederea: nu în mijlocul atât de multor

oameni, nu în faţa ferestrelor deschise ale pavilioanelor.

— Lucius. Cum?

Stătea cu buzele întredeschise, parcă ar fi fost cuprinsă de o uimire fără margini. Îşi atinse cicatricea. Însă el tot nu voia să vorbească, ci doar să stea acolo, lângă ea, lângă acea persoană stranie, pe care nu mai era deloc sigur că o cunoaşte. Însă ea aştepta, aşa că îşi spuse cu poticneli povestea: ofensiva Brusilov, trenurile sanitare, spitalul din Viena, drumul până la Lemnowice. Şi apoi: Krajniak, spitalul din Sambir, fotografia, cealaltă infirmieră, călătoria cu trenul. Detalii care acum i se păreau complet lipsite de importanţă. Dar acesta era răspunsul la întrebarea ei – „cum?”.

— *Lemnowice…*

Margarete rosti cu uimire cuvântul. De parcă nu se mai gândise la el de multă vreme. În timp ce Lucius doar la el se gândise.

— Da.

— Şi ai venit după mine?

Acum vocea ei avea un alt ton, mai puţin tărăgănat, mai puţin melodios.

— Da, după tine.

— Of, Lucius! Of, Lucius!

Câteva clipe nu făcu nimic altceva decât să clatine din cap. Îşi atinse din nou cicatricea, probabil căpătase ticul acesta de când nu se mai văzuseră. La început, lui Lucius i se păru tulburată, apoi avu sentimentul că regreta ceva, aşa cum regreţi spargerea unui bibelou delicat.

— Of, Lucius… Nici nu ştiu ce să spun!

Acum plecaseră mai toate infirmierele din tura de zi. Rămăseseră aproape singuri. El îşi aminti de sărutările schimbate pe ascuns în spatele bisericii, în bezna pădurii. Făcu un pas înainte, gata să o ia în braţe.

Ea închise ochii.

— Te rog! Te rog, nu!

Îi veni în minte un rând din scrisoarea călugăriţei Ilaria, scrisoare pe care o citise de nenumărate ori.

Vă implor să acceptaţi această pierdere şi să ne lăsaţi în pace sora.

Dar părul ei, pantofii ei…

— N-am crezut… Ţi-ai ţinut legămintele?

— Nu. Nu… Of, Lucius, murmură ea, frământându-şi mâinile. Atât de multe am să-ţi spun. Atât de multe, dar de unde să încep? N-a existat niciun legământ.

Oftă adânc. Iată, primise răspuns la una dintre întrebări.

— Niciun legământ, repetă ea. Dar… În fine, trebuie să ţi-o spun direct! Am o fiică, Lucius, o fetiţă.

Vrăbiile zburaseră departe. Dintr-odată i se făcu foarte frig.

— O fiică, încercă el să înţeleagă.

Momentele acelea de pe malul râului. Picioarele ei reci de la apă; greierele verde de pe pătură.

— Şi este… Este…

Nu reuşea s-o spună.

— A *mea?*

— Are doar şase luni.

Alt răspuns. Acum Lucius îi privi mâinile, mâinile acelea dumnezeieşti, pe care ajunsese să le cunoască atât de bine. Un inel simplu, fără piatră.

— Te-ai… căsătorit?

— Acum un an. *Noi doi…* of, Lucius! exclamă ea pe un ton îndurerat. Sigur că înţelegi! Erai atât de dezorientat… şi după aia…

Se întrerupse şi închise ochii. Parcă ar fi încercat să-l pregătească pentru ce va urma, ca să nu-l facă să sufere.

— Îl cunoşti. El… cât de stranie şi minunată poate fi lumea în care trăim…

Dar nu mai putu să continue, nu-şi mai găsea cuvintele şi începuse şi ea să tremure.

— Am încercat să te găsesc, Lucius. Am visat că mai eşti în viaţă. Luni întregi am tot visat că te-am văzut. Ştiam! Ţi-am scris o scrisoare, *două* scrisori, le-am trimis la Ministerul de Război pentru că doar cei de acolo puteau să ştie unde eşti. M-am gândit să

vin la Viena, dar era nevoie de mine la spital. Şi după aia… după aia, l-am găsit pe el.

Se întrerupse iar. Apoi continuă, străduindu-se să vorbească pe un ton vesel:

— Ar trebui să fiu fericită! Prietenul meu trăieşte. Trăieşti. Nu credeam că o să te mai văd vreodată. Sunt mamă, iar copilul meu este sănătos, frumos…

Însă el nu o auzea. Repetă:

— Îl cunosc.

Ea îşi feri privirea, neputând să-l mai privească în ochi. Trase aer în piept.

— L-am găsit din întâmplare, în Sambir. La spital. Printre pacienţii cu membre amputate.

Dar tot nu putea să rostească numele.

— Era atât de bolnav, spuse ea. Vreme de trei luni nici n-a putut să se mişte. I se vindecaseră rănile, dar era la fel ca în ziua aia de iarnă când ni l-a adus ţăranul. Şi atunci am înţeles că nu-mi terminasem treaba. Pur şi simplu am ştiut că am o datorie faţă de el. Am cerut să-i fiu infirmieră. Nu a fost greu; celelalte nu voiau să aibă grijă de el, gemea şi urla tot timpul. Aproape şase luni am stat lângă el în Sambir, până când a fost transferat. Şi atunci am plecat şi eu cu el. Mai întâi la Przemyśl, apoi la Jarosław. Nu puteam să-l părăsesc după tot ce se întâmplase. N-am putut să plec de lângă el. Deja începuse să-şi mai revină. Când am fost transferaţi aici, la Tarnóv, deja începuse să vorbească şi mi-a povestit pentru prima oară despre viaţa lui de dinainte de război. L-am ajutat să scrie o scrisoare familiei lui din Ungaria. Şi rudele au venit să-l vadă. Mama, fratele – şi-a pierdut tatăl când era foarte mic – şi o soră din a doua căsnicie a mamei sale, o fetiţă adorabilă, pe care o desena adesea. Însă atunci când au plecat înapoi acasă, el a ales să rămână aici, cu mine. Era mult mai în putere atunci. Însă tot mai sunt nopţi când se trezeşte din somn urlând. Şi mai sunt zile când e foarte deprimat sau zile când îl cheamă copacii sau norii într-un fel pe care eu nu-l pot pricepe. E nevoie de timp, ştii bine. Sunt soldaţi a căror vindecare este extrem de îndelungată. Avem

un scaun cu rotile foarte bun. Pe timpul zile, când eu sunt la spital, are el grijă de Agata, fetiţa. O iubeşte mult de tot. Face ilustraţii la cărţile pentru copii care apar la o editură din Varşovia şi…

Aici se opri. Spusese tot ce era de spus.

Vorbise repede şi acum gâfâia uşor, ca atunci când o văzuse el prima oară, în urmă cu atât de mulţi ani. Ridică privirea îngrijorată: nu ştia cum va primi el vestea aceasta. Însă cu Lucius se întâmpla ceva extraordinar. I se părea că toată lumea se schimbă, că o forţă uriaşă se acumulează în jurul lui, în pietrele aleilor şi în zidurile clădirilor, în căile ferate şi în trenuri, în nori şi în lumină, în munţii din zare şi în cer.

O umbră: o pasăre mare de iarnă îi dădu drumul din gheare şi ţâşni în zbor. Apoi o ninsoare, fulgi argintii, strălucitori.

Şi reveni.

— Mi-ar face plăcere să o cunosc pe fetiţa ta, spuse el.

Margarete se uită la el cu privirea aceea plină de răbdare şi înţelegere pe care el o cunoştea atât de bine.

— Nimic nu m-ar face mai fericită, spuse ea. Dar nu se poate. Din cauza lui József. A făcut atâtea progrese. Nu se poate. Dacă te-ar vedea… Ţii minte… Înţelegi.

Pe neaşteptate, începu să plângă.

— Margarete, şopti Lucius făcând un pas spre ea.

Nu-i spusese *Małgorzata.* Ci i se adresase pe vechiul ei nume, vechiul ei *nom de guerre.*

Lacrimile îi şiroiau pe obraji şi îi zise:

— Uite ce mi-ai făcut!

Apoi izbucni în râs.

— Ce ridicol e totul! Uită-te la tine, ai început şi tu să plângi! Of, Lucius, o iubeşte atât de mult pe fetiţa noastră. Şi râde – poţi să-ţi imaginezi aşa ceva? După tot ce a păţit, încă mai ştie să râdă. Atât de mult mi-aş dori să-l auzi şi tu…

Şi eu mi-aş dori, îşi spuse Lucius. O urmări cum îşi şterge lacrimile cu dosul mâinii. Apoi se mai

smiorcăi puţin şi îşi şterse nasul cu palma, gest pe care el i-l ştia din zilele geroase.

Simţi cele două pietricele din buzunar. *Am să le păstrez,* hotărî el. Apoi se aplecă foarte încet spre ea, de parcă ar fi vrut să-i spună un secret, deşi nu avea cine să-l audă, pentru că nu mai era nimeni în jur.

Încă mai miroase puţin a fenol, îşi spuse el. Nu am uitat.

— Îţi mulţumesc.

De departe se auzi un şuierat de tren. Ea îi aruncă o ultimă privire. O clipă, el avu senzaţia că vrea să-l întrebe ceva despre viaţa lui, despre ce a făcut de când nu se mai văzuseră sau unde avea de gând să se ducă acum. Pentru că mai erau atât de multe de spus. Însă probabil că expresia de pe chipul lui îi dăduse deja toate răspunsurile. Şi brusc, de parcă i-ar fi fost teamă că ar putea să se răzgândească, se întoarse şi plecă de lângă el, mai întâi cu paşi şovăielnici, apoi mai hotărâţi, aşa cum merge cineva care este aşteptat într-un loc anume. Aşa cum merge cineva spre casă.

O urmări cu privirea cum străbate strada şi dispare după un colţ. Norii îşi continuau marşul pe cer. Se iscă un vânt rece. Perdeaua de la geamul deschis flutură puternic. Vrăbiile reveniră, mai guralive ca înainte. Lucius făcu un pas. Lumea deschise braţele să îl primească.

MULŢUMIRI

Pentru sprijinul oferit în lunga perioadă în care am scris această carte, aş dori să mulţumesc lui Beatrice Monti von Rezzori, de la Fundaţia Santa Maddalena Fundaţiei Camargo, Fundaţiei MacDowell şi organizaţiei Naţional Endowment for the Arts.

Am beneficiat de sfaturile şi amabilitatea lui Robert Mailer Anderson, Reagan Arthur, Nadeem Aslam, John Barry, Chris Bennett, Justin Birnmbaum, Katy Black, Zuzanna Brzezinska, Daniela Cammack, Adam Chanzit, Melissa Chinchillo, Sallie de Golia, Robin Desser, Grainne Fox, David Grewal, Chris Hayward, Rona Hu, Anna Jarota, Jovana Knežević, Karen Landry, Shannon Langone, Tanya Luhrmann, Gitte Marx, Jed Purdy, Laura Roberts, Tim Roytman, Katherine Sanborn, Anna Spielvogel, Hans Steiner, Éva Soós Szöke şi Thomas Weiser. Ellis McKenzie şi Peter Houghteling au crezut de la bun început în cartea aceasta şi regret din suflet că nu au apucat să o vadă terminată.

În ultimii douăzeci de ani, Tinker Green, Kevin McGrath şi Josh Mooney nu mi-au fost doar foarte buni prieteni, dar şi cititori atenţi şi critici.

Pentru recomandările lor, le sunt profund recunoscător agenţilor mei, Christy Fletcher şi Donald Lamm, şi editorilor Lee Boudreaux şi Asya Muchnick, de la Little, Brown and Company, precum şi Mariei Rejt de la Mantie şi Picador, din Marea Britanie.

În cele din urmă, vă mulţumesc vouă, tuturor, pentru că aţi primit cu bucurie această carte în vieţile voastre. Mulţumesc Debbie, Emma, Fiora, Susan, Charlotte, Sylvia, Pearl, Ed Aaron, Cotton, Bob şi Elizabeth; le mulţumesc Arianei, sora mea, şi nepoatei mele, Selah; le mulţumesc părinţilor mei, Robert şi Naomi. Vă mulţumesc, Raphael şi Peter,

pentru că îmi aduceţi mereu aminte de puterea poveştilor şi pentru că m-aţi încurajat întotdeauna. Şi, în primul rând, îţi mulţumesc ţie, Sara, pentru că ţie îţi datorez toate cuvintele scrise aici.

Daniel
MASON
SOLDATUL
IERNII
Viena, 1914. Lucius are 22 de ani şi e student
la medicină când Primul Război Mondial cuprinde
Europa. Dintr-un eroism romanţios, se înrolează
în armată şi ajunge într-un spital improvizat,
într-o vale din Carpaţi. Toţi ceilalţi doctori au fugit,
a mai rămas doar misterioasa asistentă Margarete.
De la ea, Lucius trebuie să înveţe repede şi brutal
meseria de medic în cele mai neprielnice condiţii.
Într-o zi, un soldat inconştient, având buzunarele
pline cu desene stranii, e adus mai mult mort
decât viu. Ca să-l salveze, Lucius va lua o decizie
care va schimba pentru totdeauna viaţa doctorului,
a pacientului şi a asistentei.
O poveste de război care ajunge din sălile de bal ale
Vienei imperiale în pădurile de pe Frontul de Est,
din sălile de operaţie improvizate în sate până pe
câmpurile de luptă călcate de copitele cavaleriei.
„Pe fundalul disoluţiei Europei atât de bine cercetat
şi atât de meticulos descris, Mason găseşte câteva
suflete pierdute şi le ghidează spre o pace relativă."
New York Times
NEMIRA
Magic FM
e-BOOK
DISPONIBIL
NEMIRA.RO
virtual project

{1} „Şocuri şi emoţii ale războiului” – studiu al lui André Léri (1876-1930), neurolog francez (n. tr.).

{2} Cel mai lung asediu (133 zilei) din Primul Război Mondial asupra unei fortăreţe austro-ungare (n. tr.).

{3} *Zunge*, în lb. germ. – „limbă” (n. tr.).

{4} Bătălie din timpul celui de-al Treilea Război Italian de Independenţă, 1866 (n. tr.).

{5} În sistemul de învăţământ german, educaţia până la clasa a X-a inclusiv (n. tr.).

{6} „Intern” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

{7} Examen oral, în faţa unei comisii de specialişti – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

{8} 1740-1748 (n. tr.).

{9} Percuţie (termen medical) – metodă de diagnosticare a unei afecţiuni după sunetul rezultat din lovirea uşoară şi repetată a unei zone a corpului (n. tr.).

{10} Afazie – pierdere totală sau parţială a facultăţii de a comunica prin limbaj, produsă de leziuni sau disfuncţii cerebrale (n. tr.).

{11} Frenologie – teorie conform căreia facultăţile psihice ale omului pot fi recunoscute după conformaţia craniului (n. tr.).

{12} Teorie umorală – teorie din Antichitate, conform căreia bolile şi temperamentul sunt determinate de cele patru umori ale corpului (n. tr.).

{13} Ataxie senzorială – incapacitatea coordonării membrelor (n. tr.).

{14} Stimularea clitorisului – în lb. lat. în orig. (n. tr.).

{15} Subclasă de peşti cu înotătoare groase şi cărnoase, acoperite cu solzi (n. tr.).

{16} 7-14 septembrie 1914 (n.tr.).

{17} Culorile Casei Imperiale Habsburg (n. tr.).

{18} „Chipiu” – în lb. pol. în orig. (n. tr.).

{19} Limbă din subgrupul oriental al limbilor slave, vorbită în regiunea carpatică a Ucrainei, în nord-estul Slovaciei şi în sud-estul Poloniei (n. tr.).

{20} „Nu avem nimic” – în lb. magh. în orig. (n. tr.).

{21} Eozină – substanţă de contrast (n. tr.).

{22} Crezol – lichid cu proprietăţi antiseptice, extras din gudronul de cărbune (n. tr.).

{23} „În primul rând, să nu faci niciun rău”, aforism atribuit lui Hipocrat (n. tr.).

{24} Tehnică veche, care presupune deschiderea cutiei craniene pentru extirparea unor cheaguri de sânge (n. tr.).

{25} *Dura mater* – membrana exterioară şi cea mai groasă a meningelui (n. tr.).

{26} Soldat din infanteria călare (n. tr.).

{27} Animism – formă primitivă de religie, care constă în credinţa că obiectele, plantele, toate vietăţile au suflet (n. tr.).

{28} Roman al scriitorului polonez Henryk Sienkiewicz, publicat prima oară în 1884 (n. tr.).

{29} Cârnaţi polonezi cu mult usturoi (n. tr.).

{30} Heller – monedă reprezentând a suta parte din coroana austriacă (n. tr.).

{31} Oraş din Rusia (n. tr.).

{32} Joc italienesc cu bile (n. tr.).

{33} „Gulie-furajeră” – în lb. ucr. în orig. (n. tr.).

{34} Negativism – simptom care, în unele boli psihice, constă în tendinţa bolnavului de a se opune oricărui act comandat (n. tr.).

{35} Cangrenă gazoasă – infecţie difuză, necrozantă, deosebit de gravă, a ţesutului muscular (n. tr.).

{36} *Tabes* – boală a sistemului nervos, declanşată de sifilis, şi care se manifestă prin lipsa de coordonare a mişcărilor în timpul mersului (n. tr.).

{37} Şancru – ulceraţie a mucoasei sau a pielii (n. tr.).

{38} Frenologie – teorie conform căreia facultăţile psihice ale omului pot fi recunoscute după conformaţia craniului (n. tr.).

{39} Trocanter – parte a femurului de care se prind muşchii coapsei (n. tr.).

{40} Bătălia de la Maraton a avut loc între perşi şi greci în 490 î.H. (n. tr.).

{41} „Colecţie de obiecte rare” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

{42} Cuirasier – cavalerist care purta platoşă (n. tr.).

{43} Joc cu 78 de cărţi speciale (n. tr.).

{44} Boală infecţioasă febrilă, răspândită prin păduchele de corp (n. tr.).

{45} Margraf – titlu de principi germani din provinciile de graniţă (n. tr.).

{46} Dolicocefalie – malformaţie dată de alungirea anteroposterioară a craniului (n. tr.).

{47} Leptorin –cu nas îngust şi lung (n. tr.).

{48} „Prezervativ” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

{49} Fosgen – gaz incolor, lichefiabil, foarte otrăvitor, folosit şi ca gaz de luptă (n. tr.).

{50} „Gara de Nord” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

{51} Umbelă – inflorescenţă ale cărei flori pornesc din acelaşi punct (n. tr.).

{52} Pliu cutanat al pleoapei superioare (n. tr.).

CUPRINS

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
MULȚUMIRI

Table of Contents

1. 7
2. 35
3. 61
4. 81
5. 94
6. 111
7. 126
8. 149
9. 162
10. 182
11. 194
12. 204
13. 220
14. 237
15. 256
16. 280
17. 295
18. 322
MULŢUMIRI 357